

44/2 2004

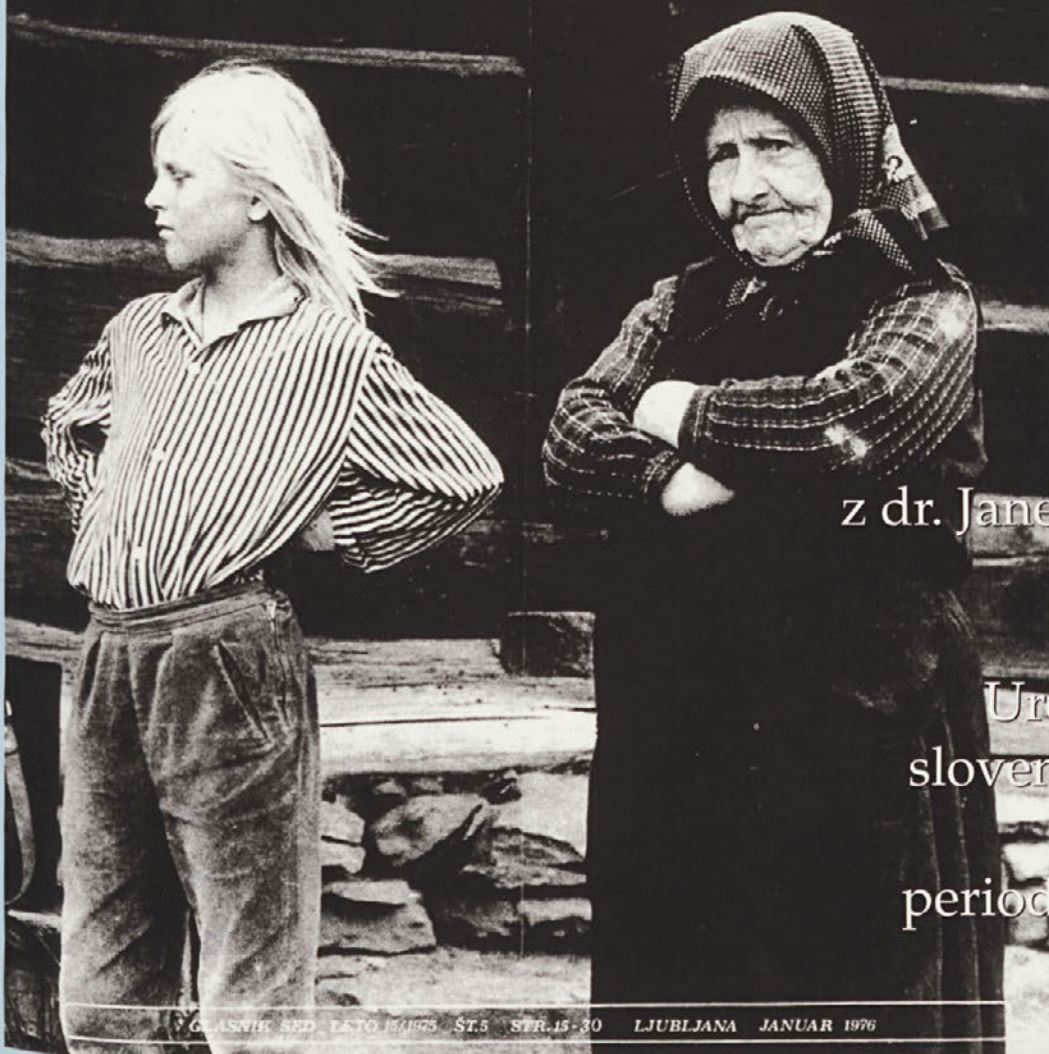
glasnik slovenskega etnološkega društva
bulletin of the slovene ethnological society

SED.

GLASNIK SLOVENSKEGA
ETNOLOŠKEGA
DRUŠTVA

5

bulletin of Slovenian ethnological Society
udk 39 (492.12)(05.14)

IZ OČI V OČI:

Intervju
z dr. Janezom Bogatajem

TEMA:

Uredniške politike
slovenskih etnoloških
in sorodnih
periodičnih publikacij

Glasnik Slovenskega etnološkega društva (Glasnik S.E.D.):
Strokovno-znanstvena revija Slovenskega etnološkega društva
44/2004, št. 2

Bulletin of Slovene Ethnological Society,
Science Magazine
44/2004, Issues No. 2

Revija izhaja od leta 1956 najprej kot Glasnik Inštituta za slovensko narodopisje, od 1959 (XV letnikov) kot Glasnik Slovenskega etnografskega društva, po letu 1976 pa kot Glasnik Slovenskega etnološkega društva.

V enem letniku izidejo 4 številke.

The magazine was published under the name Glasnik Inštituta za slovensko narodopisje (Institute for Slovene Ethnology Bulletin) until 1956; as Glasnik Slovenskega etnografskega društva (Bulletin of Slovene Ethnographical Society) until 1959 (XV volumes); as Glasnik Slovenskega etnološkega društva (Bulletin of Slovene Ethnological Society) since 1976.

4 issues (1 volume) are published yearly.

Izdajatelj/Publisher©:
Slovensko etnološko društvo
Zanj/Represented by dr. Aleš Gačnik

SLOVENSKO ETNOLOŠKO DRUŠTVO
SLOVENE ETHNOLOGICAL SOCIETY

Ponatis celotne številke ali posameznih prispevkov in fotografij je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.
No part of this publication may be reproduced or transmitted, in any form or by any means, without permission in writing from the publisher.
Quotations must contain a full mention of the source.

Naslov uredništva/Address:

Slovenski etnografski muzej
Metelkova 2
1000 Ljubljana

Tel./Tel.: (+ 386) 01 300 87 64
Fax, /Fax: (+ 386) 01 300 87 35
Elektronska pošta/E-mail: sed-drustvo@sed-drustvo.si
Spletna stran/ Website: <http://www.sed-drustvo.si>

Uredniški odbor/Editorial board:

- Alenka Černelič Krošelj: glavna urednica/ *Editor-in-Chief*
- Tita Porenta: odgovorna urednica/ *Editor-in-Charge*
- dr. Aleš Gačnik, Tanja Rožnberger Šega, Irena Destovnik.
- Bojana Rogelj-Škafar: urednica društvenih strani/ *Society Pages Editor*

Prispevke je recenziral uredniški odbor in posamezni sodelavci. Redakcija te številke je bila zaključena dne 20. 8. 2004.
Za znanstveno in strokovno vsebino svojih prispevkov odgovarjajo avtorji.
All articles have been reviewed by the Editorial Board. The editing of this issue was completed on 20th of August 2004.
The authors are solely responsible for the content of their articles.

Lektorica/ *Language Editor*: Irena Destovnik

Prevodi angleških izvlečkov in povzetkov/ *Translation into English*:
Mag. Natalija Vrečer

Vnos člankov v računalniško bazo COBISS/ *Article Classification*:
Breda Pajsar

Oblikovanje/ *Design*:
Liljana Praprotnik Zupančič

Računalniški stavek/ *Computer Typesetting*:
Kolortisk Krško

Tisk/Printed by:
Kolortisk Krško

Naklada/Circulation:
500 izvodov
500 copies

ETNOLOGIJA JE NAČIN ŽIVLJENJA

Uvodnik je pomemben in hkrati formalen del vsake periodične publikacije ter najbrž tudi odraz sposobnosti izražanja in »pismenosti« vsakega urednika; ob prevzemu »položaja« glavne urednice Glasnika SED se mi je ta del zdel najtežji – kar tudi je. Moji predhodniki so v uvodnikih zapisali veliko različnih misli, nekaj osebnih, večino pa povezanih z urejanjem Glasnika in vsebino posamezne številke, nekaj tudi izrazito strokovno in znanstveno tehtnih. Uvodnik tokratne številke »izpod tipk računalnika« glavne urednice lahko uvrstimo med osebne, vendar tesno povezane z našo stroko.

Nosilni članek te številke je zagotovo intervju – pogovor z Murkovim nagrajencem za leto 2002, prof. dr. Janezom Bogatajem. V uvodniku objavljam nekaj okoliščin in obrobni ter za navedeni članek »nepotrebnih«, vendar zanimivih podatkov in misli.

S prof. dr. Janezom Bogatajem sva se za Glasnik SED pogovarjala v torek, 29. 6. 2004, od 10.15 do 11.45, na poti od Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo do bližnjega lokala, v lokalu in na poti nazaj. Iskanje prostega (pravega) termina seveda ni bilo preprosto. Profesor je zelo zaseden in tudi jaz ne morem iz Brežic kar »na hitro skočiti« v Ljubljano. Pri usklajevanju so nama pomagale elektronska pošta, pozne večerne ure in prijaznost hitrih in kratkih profesorjevih odgovorov. Od aprila, ko sem mu poslala prvo pošto, do konca šolskega leta, ko sva se srečala, sem hkrati upala, da bo intervju s prof. dr. Bogatajem pogumno uresničil kdo drug. Dan je bil določen, v moje spanje so se že vpletale sanje o pogovoru, prebrala sem vse intervjuje, ki sem jih uspela dobiti v svojem kraju (intervju iz Jane št. 12 od 22. 3. 1994, str. 20-21, so v brežiško knjižnico poslali iz Ljubljane), o dilemi, kaj in kako se pogovarjati s svojim profesorjem, ki »vse ve in zna«, sem malo »pojamlala« kolegicam etnologinjam in se v torek z vso opremo in napisanimi vprašanji odpeljala v Ljubljano. Profesor je dovolil snemanje z diktafonom (s tistim, s katerim hodim po terenu že od študentskih dni in je še na »navadno« avdio kaseto), tako da je odpadla moja skrb o zmožnostih »prilnega« zapisovanja pogovora. Dovolil je tudi

fotografiranje, na katerega pa sem med zanimivim (živim) pogovorom skoraj pozabila. Tako sem ga fotografirala šele takrat, ko se mu je že mudilo na zagovor doktorata in je ob pogledu na digitalni fotoaparat (tega pa imam!) komentiral samo »saj je v redu«. Pripomnila sem, da mi je všeč njegova fotografija v Delu (Delo, št. 106, 10. 5. 2003, Sobotna Priloga, 20-21), kjer so ga »ujeli« z značilno dvignjenim kazalcem leve roke, ki je nam – njegovim študentom – zelo znan, in ne pomeni grožnje, temveč podkrepitev pomembnih in ključnih besed, ki naj nam ostanejo v »trajnem spominu«.

Čeprav sva se med potjo »na kavo« že pogovarjala o Glasniku, me je, ko sva sedla, najprej vprašal: »Zakaj imate že vi to?« Takoj sem mu predstavila nekaj uredniških idej, med njimi rubriko Iz oči v oči, ki naj bi bila stalnejša, v njej pa želimo med drugim objavljati pogovore z vsakoletnimi Murkovimi nagrajenci. V letošnji prvi številki nam to ni uspelo, druga številka Glasnika SED 2004 pa je tematsko usmerjena v pregled dogajanja v stroki na področju znanstvenih in strokovnih publikacij, ki jih je v veliki meri oblikoval, sooblikoval in soustanavljal (Knjižnica Glasnika SED) tudi prof. Bogataj, tako da intervju zagotovo sodi prav v to številko. Po tej obrazložitvi je odgovoril: »Ja, super.« Ko pa sem »potarnala« še o svojih uredniških naporih, da bi za intervju z njim »nahecala« katerega od bolj eminentnih etnologov oziroma tistih, ki sodijo v vrh stroke in so mu na neki način bližje, me je seveda potolažil in spodbudil ter dodal, da je tako zaradi moje neobremenjenosti še boljše in da je počaščen, ker skupaj sediva ob kavi. Pogovor sem načrtovala kot intervju, v katerem bi spraševala in čimmanj komentirala, vendar sem zavestno in kljub pripravljenim vprašanjem raje sledila njegovim besedam.

Predmet (fokus) pogovora je bil način življenja preučevalca in razlagalca načina življenja, pomen Murkove nagrade, njegovo delo na raznovrstnih področjih s poudarkom na pedagoškem in strokovnem delu, vlogi etnologije in njene aplikativnosti (uporabnosti) v sodobnosti, aktivno delovanje v SED in mnenje o strokovni znanstveni pub-

likaciji – Glasniku SED, ki ga je urejal med letoma 1975 in 1981.

V kolikšni meri mi je uspelo »izbrskati« njegove poglede na zastavljene teme, je stvar analize objavljenega članka. Ob transkripciji pogovora sem odkrila veliko »lukenj«, ki bi jih kot spraševalka lahko bolje zapolnila in »izkoristila«. Etnologi smo večji pogovorov z različnimi informatorji, vendar nismo novinarji in v svoj koncept vključujemo tudi misli in smeri, ki nam jih nakažejo naši sogovorniki. Upam, da je »prevod« najinega pogovora v članek, objavljen na naslednjih straneh, predvsem etnološki in hkrati dovolj novinarski. Učenje »novih veščin« pa, čeprav je to že kar stereotip, se nikoli ne neha in tako je pred Vami tudi rezultat moje prve uredniške naloge, ki ni pomenila branje in komentiranje prispelih člankov, prijave na razpis za financiranje, pisanje poročila za financerje, dogovarjanje za pripravo tiska in tisk, korekture prvega natisa ali pošiljanje pošte, ko v Brežicah najmanj dve uri štejem in prekladam Glasnike ter nanje lepim naslove in pritiskam štampljko Poštšina plačana pri pošti Brežice ter vzbujam nemalo pozornosti someščanov. Z naštevanjem nekaj svojih nalog nisem hotela poudarjati svoje delavnosti in pomembnosti – zelo dobro poznam delo drugih članov uredništva in odgovorne urednice – hotela sem le poudariti novo izkušnjo in »novinarsko« neveščost. Ob predaji uredništva je dr. Naško Križnar poudaril pomen rubrike Iz oči v oči in delo uredniškega odbora tudi na področju priprave in izvedbe pogovorov s kolegi in z drugimi strokovnjaki. Prva naslednja priložnost bo prva številka letnika 2005, ko bomo z objavo pogovorov z dosedanjimi predsedniki novega – združenega – Slovenskega etnološkega društva ali z njihovimi besedili obeležili društvenih trideset let.

Na poti do Zavetiške 5 sva s prof. Bogatejem klepetala še o zanimivih evropskih »kuharskih« projektih; povedal je, da je samo on za predstavitev knjige izbral dve kuharici, vsi ostali pa kuharje ...

Etnologija je njegov način življenja ...

Alenka Černelič Krošelj
glavna urednica

TEMA: UREDNIŠKE POLITIKE SLOVENSКИH ETNOLOŠKIH IN SORODNIH PERIODIČNIH PUBLIKACIJ

V skladu s programom Glasnika SED, ki smo ga predstavili v prvi letošnji številki, tokrat objavljamo prispevke na temo *Poslanstvo in uredniške politike slovenskih etnoloških periodičnih publikacij*. Svoje prispevke objavljajo skoraj vsi uredniki glavnih strokovnih revij in glasil. V malo daljšem uvodnem članku, v katerem pišem o razvoju Glasnika SED in ki se bo nadaljeval v naslednji številki, sem povzela glavne značilnosti uredniških politik vseh dosedanjih urednikov, ki so vodile k sedanjemu konceptu. V Etnomaniji na koncu revije je članek dopolnjen s portreti vseh dosedanjih Glasnikovih urednikov. Prispevki urednikov drugih etnoloških revij prinašajo zanimivosti o razvoju posameznih etnoloških področij in institucij ter potrebah po specializiranih časopisih, ki bi strokovni in drugi javnosti posredovali njihove ideje, pomen in delo.

Glasnik SED posveča vstopu Slovenije v Evropsko skupnost dva prispevka: ob koncu projekta *Leksikon etnologije Slovencev* in pred natisom *Slovenskega etnološkega leksikona* je dr. Mojca Ramšak pripravila obsežno poročilo s širšim pregledom (pred)zgodovine in evropskega okvira etnoloških enciklopedičnih del; drugi prispevek prihaja iz Madžarske in sta ga posebej za našo revijo pripravila predsednik Madžarskega etnografskega društva, dr. Attila Paládi – Kovács, in László Kósa. V njem predstavljata razvoj in organiziranost enega najstarejših evropskih etnoloških društev in njihov odnos do etničnih skupin, ki živijo na Madžarskem. Zahvaljujem se kolegici Mariji Kozar – Mukič, ki je vzpostavila stik z madžarskimi kolegi, in tajnici Madžarskega etnografskega društva, ga. Nori Henter, s katero sva članek pripravili za objavo.

Idejo o povezovanju s sorodnimi društvi v Evropi in svetu ter njihovi predstavitvi je dala med vodenjem SED že dr. Breda Čebulj – Sajko. Po svojih močeh jo – v želji, da bi jo poglobile tudi druge sekcije SED, IO SED in projekt *Rajže* – izpolnjuje Glasnik SED.

Na koncu naj vas opozorim še na jesensko dvojno številko na temo vzpostavljanja registra premične kulturne dediščine in drugih etnoloških podatkovnih baz, zbirateljstva, predstavitev etnografskih zbirk v Sloveniji in zbirk Slovencev v sosednjih

državah. Namen naslednje teme je osvetliti aplikativne, teoretske in pravne podlage neprofesionalne etnološke dejavnosti.

Vabimo vas, da pošljete svoje prispevke tako na to temo kot za vse druge, že utečene rubrike Glasnika SED, zlasti za novo rubriko *Poštni predal*, kjer lahko s krajšimi mislimi, pripombami, mnenji, vprašanji in odgovori skupaj z uredništvom uresničujete željo po sprotni obveščenosti in razčiščevanju aktualnih »nesporazumov« in »govoric« v stroki.

Upoštevajte navodila pri oblikovanju prispevkov, navedena na koncu Glasnika SED, saj nam s tem prihranite mnogo prostovoljnega časa, ki ga porabimo za urejanje.

Tita Porenta
odgovorna urednica

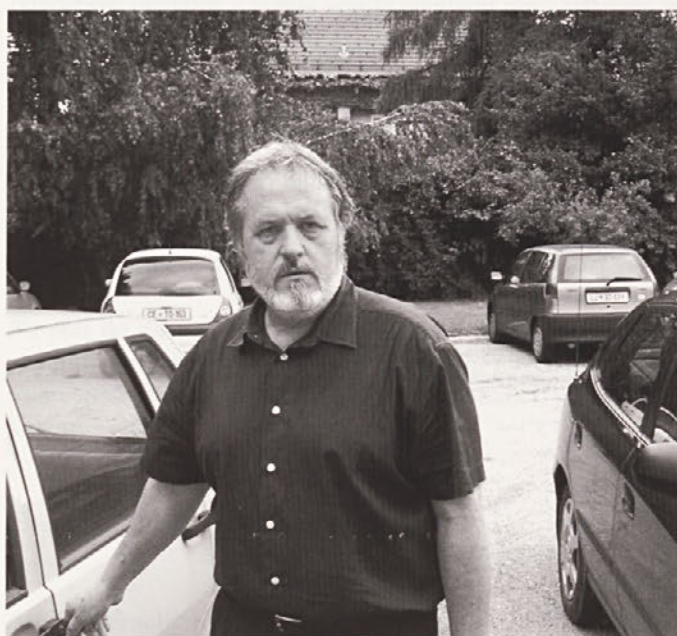
UVODNIK - INTRODUCTION

- Alenka Černelič Krošelj: 1
ETNOLOGIJA JE NAČIN ŽIVLJENJA
Ethnology is the Way of Life

- Tita Porenta: 3
TEMA: UREDNIŠKE POLITIKE SLOVENSKE
ETNOLOŠKIH IN DRUGIH PERIODIČNIH PUBLIKACIJ
Topic: Editorial Policies of the Slovene Ethnological and
Other Periodic Publications

IZ OČI V OČI - EYE TO EYE

- Alenka Černelič Krošelj: 7
MOJ NAČIN ŽIVLJENJA JE INTENZIVEN
IZ OČI V OČI S PROF. DR. JANEZOM
BOGATAJEM - MURKOVIM NAGRAJENCEM
ZA LETO 2002
My Way of Life is Intensive. From Eye to Eye with Murko
Award Winner for the Year 2002 prof. dr. Janez Bogataj

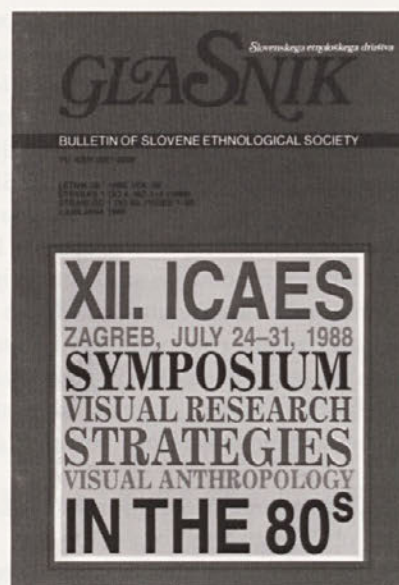
RAZGLABLJANJA - REFLECTIONS

- Katarina Juvančič: 14
O (NE)MOČI IZVIRNEGA: RESONANCE
AVTENTIČNOSTI V POUSTVARJANJU
SLOVENSKEGA LJUDSKOGLASBENEGA
IZROČILA
About (The Lack of) Power of the Original:
The Resonances of Authenticity in Post-Creating the
Slovenian Folkmusic Tradition

**OBZORJA STROKE -
ETHNOLOGICAL HORIZONS**

- Tema: POSLANSTVO IN UREDNIŠKE 23
POLITIKE GLASNIKA SED IN DRUGIH
SLOVENSKE ETNOLOŠKIH PERIODIČNIH
PUBLIKACIJ
Topic: Mission and the Editorial Policies
of the Bulletin of SED and Other Slovene
Ethnological Periodic Publications

- Tita Porenta: 23
GLASNIK SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA
DRUŠTVA
RAZVOJ IN DANAŠNJA PODOBA
Bulletin of the Slovene Ethnological Society.
Development and the Image of Today

- Mag. Jerneja Ferlež: 30
KNJIŽNA ZBIRKA KNJIŽNICA GLASNIKA
SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA
Collection the Library of the Bulletin
of the Slovene Ethnological Society

- Mag. Jerneja Ferlež: 32
ČASOPIS ZA ZGODOVINO IN NARODOPISJE
Review for History and Ethnography

- Dr. Nevenka Židov: 34
ETNOLOG
Ethnologist

- Dr. Monika Kropelj: 36
STUDIA MYTHOLOGICA SLAVICA
Studia Mythologica Slavica

- Dr. Marija Stanonik: 37
SLOVSTVENA FOLKLORISTIKA
Literary Folkloristics

Mag. Martina Piko - Rustia:
KOROŠKI ETNOLOŠKI ZAPISI
Carinthian Ethnological Records

39

Mojca Ramšak, Portrait of Voices:
The Research of Life Histories in Ethnology -
On the Example of the Carinthian Slovenes

Adela Ramovš:
ŠEGAVI ŠEGAVEC
Joking Joker

42

Marjeta Stres:
MARJETKA GOLEŽ KAUČIČ: LJUDSKO
IN UMETNO - DVA OBRAZA USTVARJALNOSTI.
LJUBLJANA: ZALOŽBA ZRC

61

Dr. Mojca Ramšak:
OB KONCU PROJEKTA LEKSIKON
ETNOLOGIJE SLOVENCEV
(2001-2004) IN PRED NATISOM
SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA
LEKSIKONA (JESENI 2004)

43

(FOLKLORISTIKA), 2003.
Marjetka Golež Kaučič: Folk and Artificial -
Two Faces of Creativity. Ljubljana: The Publishing
House of the Research Scientific Centre of Sasa
(Folkloristics), 2003.

At the end of the Project Lexicon of the
Ethnology of Slovenians (2001- 2004)
and Before the Printing of the Slovene
Ethnological Lexicon

Damjana Žbontar:
BIBLIOGRAFIJA DIPLOMSKIH NALOG
(S in A SMERI), MAGISTRSKIH DEL IN
DOKTORSKIH DISERTACIJ NA ODDELKU ZA
ETNOLOGIJO IN KULTURNO ANTROPOLOGIJO
FILOZOFSKE FAKULTETE UNIVERZE
V LJUBLJANI OD LETA 2000 DO 2003
Bibliographies Of Diploma Works (Independent and a
Programmes), Master of Arts Theses and Doctoral
Dissertations at the Department of Ethnology
and Cultural Anthropology of the Faculty of Arts
(The University of Ljubljana) from the Year 2000 to 2003

48

ZAPISNIK OBČNI ZBOR SLOVENSKEGA
ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA
Annual Meeting of the Slovene Ethnological Society

64

Mojca Račič Simončič:
RAJŽA V BRKINE
A Trip to Brkini

66

POROČILA - REPORTS

Nataša Zidarič, Saša Starec, Janja Pšeničnik:
O VZPOREDNICAH V MOTOVUNU
About the Parallels in Motovun

53

B. Ivančič Kutin:
DAN ODPRTIH VRAT V TOLMINSKEM
MUZEJU OB MEDNARODNEM MUZEJSKEM
DNEVU Day of Open Doors in the Tolmin Museum on the
International Museum Day

54

SORODNA DRUŠTVA - SIMILAR SOCIETIES

László KÓSA, Attila PALÁDI - KOVÁCS:
MADŽARSKO ETNOGRAFSKO DRUŠTVO
Hungarian Ethnographic Society

55

Tadej Pungartnik:
DAN ETNOLOGIJE NA SLOVENSKEM
Day of Ethnology in Slovenia

68

RECENZIJE IN OCENE - REVIEWS

Tita Porenta:
MOJCA RAMŠAK, PORTRET GLASOV:
RAZISKAVE ŽIVLJENJSKIH ZGODB
V ETNOLOGIJI - NA PRIMERU KOROŠKIH
SLOVENCEV

59

ETNOLOGIJA JE POVSOD - ETHNOLOGY IS EVERYWHERE

Vladka Glaser:
VKLJUČEVANJE ETNOLOGIJE
V POUK ZGODOVINE
Inclusion of Ethnology in the
School Curriculum of History

70

POPRAVKI IZ GLASNIKA 73
SED 44/1 2004

Corrections from the Bulletin Sed 44/1 2004

POVZETKI - SUMMARY 74

NAVODILA ZA OBLIKOVANJE 78
IN ODDAJO PRISPEVKOV
ZA GLASNIK SED

Instructions for writing articles for the
 Bulletin of the Slovene Ethnological Society

SODELAVCI TE ŠTEVILKE 79

Contributors to this issue

RAZPISI, VABILA IN OBVESTILA

Tenders, invitations and notifications

VABILO K SODELOVANJU V PROJEKTU 80
 SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA IN
 SLOVENSKEGA ETNOGRAFSKEGA MUZEJA
 Invitation for Cooperation in the Project of the Slovene
 Ethnological Society and the Slovenian Ethnographic
 Museum

VABILO K SODELOVANJU NA 81
 MEDNARODNEM SIMPOZIJU LJUDSKA
 PESEM KOT DRUŽBENI IZZIV. OB STOLETNICI
 ZAČETKA ZBIRANJA LJUDSKIH PESMI POD
 VODSTVOM OSNP.
 Invitation for Participation in the International
 Symposium Folk Song as a Societal Challenge.
 At the 100th Anniversary of Collecting Folk
 Songs Under the Leadership

ETNOMANIJA

Etnomania 82

Intervju/1.22

Alenka Černelič Krošelj

MOJ NAČIN ŽIVLJENJA JE INTENZIVEN

IZ OČI V OČI S PROF. DR. JANEZOM BOGATAJEM -
Murkovim nagrajencem za leto 2002

Izvešček

Prof. dr. Janez Bogataj, predavatelj na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete na Univerzi v Ljubljani, je novembra leta 2003 prejel najvišje slovensko etnološko priznanje, Murkovo nagrado za leto 2002. Nagrado je prejel: »za dolgoletno prizadevanje za uveljavitev etnologije na znanstvenem, številnih strokovnih in aplikativnih področjih, za mnogostransko pedagoško delo in izjemne dosežke pri promociji kulturne dediščine«. (Slavec Gradišnik 2004, 114)

Predmet (fokus) pogovora je način življenja preučevalca in razlagalca načina življenja, pomen te nagrade, njegovo delo na raznovrstnih področjih s poudarkom na pedagoškem delu, delu v stroki in vlogi etnologije in njene aplikativnosti (uporabnosti) v sodobnosti, njegovo aktivno delo v Slovenskem etnološkem društvu in njegov pogled na našo strokovno znanstveno publikacijo – Glasnik SED, katere urednik je bil od leta 1975 do 1981.

Abstract

Prof. dr. Janez Bogataj is a lecturer at the Department of ethnology and cultural anthropology of the faculty of Arts, University of Ljubljana. In November 2003 he received the highest Slovenian ethnological award the Murko award for the year 2002. He received the award "for the long-term endeavour for the recognition of ethnology in the scientific, numerous professional and applied fields, for the versatile pedagogic work and the outstanding results with the promotion of cultural heritage (Slavec Gradišnik 2004, 114). The focus of the interview is the way of life of the researcher and describer of the way of life, the importance of this award, his work in various fields with the emphasis on the pedagogical work, work in the profession and the role of ethnology and its applied sub-field in contemporary times, his active work in the Slovene ethnological society and his point of view on our professional magazine – The Bulletin of the Slovenian Ethnological Society, the editor of which he was between the years 1975 and 1981.

»Etnologija je način življenja. To ni neka stroka, s katero se boš kar tako ukvarjal – to te mora prežemati do konca.«

Odlomek enega izmed odgovorov prof. dr. Bogataja naj bo uvod v branje pogovora ob kavi v bližini Zavetiške 5 (Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo), v torek, 29. junija 2004.

Murkova nagrada za leto 2002 »za dolgoletno prizadevanje za uveljavitev etnologije na znanstvenem, številnih strokovnih in aplikativnih področjih, za mnogostransko pedagoško delo in izjemne dosežke pri promociji kulturne dediščine« (Slavec Gradišnik 2004, 114) je bila dober »razlog« za pogovor. Tudi zato, ker je bil zadnji z njim v Glasniku SED objavljen leta 1986. (Križnar 1986, 1-8)

Najprej o Murkovi nagradi. Ne gre za nagrado za življenjsko delo, kar je seveda še prezgodaj, ampak za nagrado za dosežke v stroki na različnih področjih.

Zelo sem presenečen, da ste to tako formulirali. Rekli ste, da je za nagrado za življenjsko delo še prezgodaj. Presenečen sem, da vi, ki ste predstavnica najmlajše generacije, tako razmišljate, ker tako ponavadi razmišljajo najhujši tradicionalisti na Slovenskem. Na Slovenskem vse nagrade, ne samo Murkova, prihajajo prepozno. Saj ni rečeno, da moraš biti z eno nogo že v krsti, da si šele potem upravičen do nagrade(!). To je povsem zgrešeno. Nagrado moramo dati človeku takrat, ko je vitalen in ko mu stroka oziroma podeljevalci nagrade z njo dajo potrditev. Nagrada je dobrodošla takrat, ko je človek sredi najbolj vitalnega obdobja, ko ima za sabo že nekaj opravljenega dela in mu stroka s tem pove ali potrdi, da je zadovoljna, da stopa po poti, po kateri stopa.

Čeprav, kadar govorimo o življenjskem delu, pojmujeemo to kot nekaj »dokončnega«.

Ja, formulacija je neumna. Poglejte, Prešernove nagrade – to je fenomen, ki ga je treba obdelati z etnološkega zornega kota – v zadnjem času dobivajo ljudje za eno knjigo ali eno umetniško stvaritev, kar pomeni, da se je tudi tam marsikaj spremenilo. Če pogledate Prešernove nagrajence od obdobja po drugi svetovni vojni do danes, so nekateri, zlasti pisci, če zanemarimo družbenopolitični kontekst, dobili nagrade tudi po dvakrat, in to takrat, ko so bili najbolj vitalni in takrat, ko so že tako rekoč odhajali. Krivično pa je, da je moral Lojze Kovačič prej umreti, preden je, res že drugič, dobil Kresnika. Okoli tega le toliko, saj se na Slovenskem o teh zadevah zelo težko razpravlja brez

evforičnih odzivov..

Glede na to, da je to intervju za Glasnik, ga izkoriščam za zahvalo vsem kolegom, ki so soglašali, da se ta nagrada podeli meni. To mi veliko pomeni, konec koncev je to prvo priznanje, ki sem ga v stroki dobil doma. Ne bom našteval, bi pa rad le omenil, da sem dobil veliko priznanj v tujini ali pa od tujih organizacij in društev. Doma pa je to prvo strokovno priznanje.

Bili ste tudi predsednik komisije za Murkove nagrade pri Slovenskem etnološkem društvu. Tudi tu ni še nihče dobil nagrade večkrat.

Mislim, da je kolega Hazler dvakrat dobil priznanje.

Priznanje da, ne pa nagrade. Letos smo na Občnem zboru SED potrdili nov pravilnik, ki uvaja Murkovo listino, katere zagovornik ste tudi vi, saj gre za nagrade t. i. ljubiteljskim etnologom, posameznikom ali društvom in ljubiteljskim ustanovam.

Zdi se mi zelo dobro, da stroka svojo pozicijo navzven bolj natančno artikulira. Med vsemi temi vedami—recimo zgodovinskimi, smo mi specifična veda in moramo še toliko bolj skrbeti za kontakt z ljudmi, z drugimi strokami. Mislim, da bo ta lista to odlično omogočala. Seveda pa moramo tu preseči tisto ozkost, ki je bila značilna za desetletja po vojni, ko se je kot komuniciranje vede pojmovalo predvsem komuniciranje z raznimi ljudskimi ustvarjalci, pravljicarji itn. To smo presegli, čeprav ne mislim, da je to nekaj slabega, ampak dejstvo je, da so drugi časi in da se je stroka fenomenalno razširila na najrazličnejša področja; to širino je treba ob podeljevanju listine imeti pred očmi. Zelo smotno se mi zdi tudi to, da se podelitev Murkove nagrade seli iz kraja v kraj. Da smo zastopani po celotnem slovenskem ozemlju in da se dogodek tudi primerno medijsko podpre.

Na podelitvi v Rogaški Slatini novembra 2003 ste, tako kot študentom na predavanjih, terenskih vajah in ob drugih priložnostih, povedali, da je za vas etnologija način življenja in ne nekaj, kar počnete tako mimogrede ali od sedmih do treh. Zato bi vas rada vprašala, kakšen je vaš način življenja?

Tega vprašanja sem zelo vesel, ker se, kadar koli me kdo prosi za intervju, bojim, da me bo spraševal konvencionalne stvari. Imamo vsaj dva tipa intervjujev, prvi je strokovno usmerjen, drugi pa k človeku. To vprašanje sodi v ta drugi kontekst. Moj način življenja je, če ga označim z eno besedo, zelo intenziven. To pomeni, da je maksimalno zapolnjen. Po naravi sem zelo discipliniran človek in moji urniki, dnevni, tedenski, mesečni in letni so zelo natančno definirani. Moram povedati, da sem imel nekaj vzornikov v sami vedi — v naši stroki je kar nekaj zelo urejenih ljudi — recimo pokojnega Nika Kureta, prava zvezda na tem področju je Zmaga Kumer, tudi Mirko Ramovš, pa še kdo.

Zelo nerad naštevam imena, ker je v naši stroki kdo zelo hitro užaljen, če ga ne omeniš. To kar ste navedli, da sem izjavil v Rogaški Slatini, dejansko drži. Tudi doma, ko se zberemo z otroki, kar je vedno bolj poredko, se tudi pri kosilu vedno

pošalijo in rečejo: 'Zdaj bo pa naš etnolog nekaj povedal o teh stvareh.' To je en krasen poklic. Ko sem maturiral oziroma že v gimnaziji, ko sem razmišljal, kaj bi študiral — nihal sem med zgodovino in slikarstvom — sem hitro vedel, da je ta stroka lahko sinteza vseh tistih hobijev in talentov, ki sem jih skušal razvijati. Kaj bi rekel — moji dnevi so intenzivni.

Imate srečo, ker je vaš teren »doma«.

To je pa povsem stvar organizacije življenja in raziskovalnega dela. Trdno sem prepričan, da bi, če bi se ukvarjal recimo z Grmičarji, tudi tam tako izgledalo. Potem bi moje življenje potekalo drugače, ne bi sedela tukaj, ampak nekje drugje, na drugem koncu sveta. Odločil sem se pač za kulturo svoje države in svojega naroda, in jasno, da ima to določene prednosti ali pa tudi ne. Malokdo od mojih kolegov ve, da pri meni ob enajstih zvečer zvoni telefon in me kličejo ljudje z vseh koncev Slovenije. Marsikdo ima čez vikend doma mir, jaz ga pa nimam. Kličejo me, recimo, tudi v nedeljo ob osmih zjutraj in me sprašujejo določene stvari. Tudi v stroki nekateri vidijo samo zunanje stvari, ne vidijo pa ozadja. To je kompliciran sistem, ki ga moraš vzdrževati — kar seveda ni nujno — vendar pa je na drugi strani skoraj nujno, da to počneš, če hočeš, da zadeva »deluje«.

To je vaš način življenja. Najbrž drugače niti ne bi znali živeti.

To je res, moraš biti tudi malo »cepljen«.

Imate močno razpoznavno javno podobo. Če rečemo etnologija in povemo, da smo etnologi, večina pozna Janeza Bogataja in ve, o čem govorimo.

Ljudje zelo površno razmišljajo in v vsakem mojem nastopu vidijo honorar. Mi smo zelo branjevska stroka, žal je tako — stroka, ki sebi veliko bolj škodi kot pa koristi. Ampak, enkrat sem kolegu, ki me je ogovarjal naokrog glede mojih honorarjev, za novoletno čestitko poslal odrezek vseh honorarjev enega leta. To je zadnje, kar pomisliš. To so stvari, ki niso nikoli plačane in včasih me najbolj prizadene, če kdo to postavlja v ospredje.

Sicer tudi sama vem, da so bili v Krškem presenečeni nad skromnostjo vašega honorarja za predavanje in ocenjevanje rokodelskih izdelkov.

Če samo pogledam svoje kolege umetnostne zgodovinarje — to je moj drugi študij — ki za vsako 15-minutno blebetanje, ne morem drugače reči, razen svetlih izjem, ob odprtju raznih likovnih razstav dobijo visok honorar. Na drugi strani pa etnologi, ne samo jaz, tudi drugi, ki hodimo po Sloveniji in pred polno dvorano branimo tudi kakšne hude očitke stroki, ukrepom, strokovnim odločitvam in podobno, deležni pogosto le aplavza in kakšnega kosila. Pred leti smo se na SED pogovarjali o enotnem ceniku strokovnih storitev (tako kot imajo to urejeno arhitekti, oblikovalci, fotografi in še kateri), a je zadeva nekako zaspala. Menim, da bi bila nujna, saj bi tudi tak dokument pomembno sooblikoval vlogo in »resnost« stroke v družbi.

Tudi sama sem poleg etnologije študirala umetnostno zgodovino in pripravljam manjše razstave v Krškem. Honorarji niso slabi.

Umetnost je danes dosegla tako raven, da se mi zdi brezpredmetno to še početi na klasični način. Tukaj se vidi, kako je umetnostna zgodovina metodološko zaostala. Danes je umetnost stvar doživljanja, postala je komunikacija; včasih, glede na to, da imam sam afiniteto do teh stvari, saj je slikanje – risanje moj hobi, me kar privzdigne, ko poslušam, kakšne blebeto.

Osebnostno k razstavam in t. i. likovnim kritikam pristopam etnološko ...

Seveda, saj je umetnost danes komunikacija. Tukaj pa smo doma mi. Povem vam primer. Zadnja leta se veliko ukvarjam tudi z dizajnom, vendar je ta pri nas bil in je še vedno domena likovnega področja, čeprav umetnostna zgodovina nikoli ni naredila tistega, kar mi etnologi stalno pravimo: 'V redu – podpiramo nova področja, vendar si najprej postavimo predmetno izhodišče, metodološko razčistimo zadevo'. Seveda je bil cel halo, ko se je začel Bogataj ukvarjati tudi s temi stvarmi. Kot sem govoril na odprtju razstav Oskarja Kogoj in sem enkrat javno tudi napisal, da dizajn za mene niti najmanj ni likovna kategorija, ampak stvar zavestne komunikacije, ki jo neki avtor z izdelkom, ki ga oblikuje – ali kot kontinuiteto iz dediščine ali pa kot nekaj popolnoma novega – ustvarja med predmetom in konzumentom, ki ga z uporabo oživi. To je ena od velikih nalog slovenske etnologije, da bo utrdila zavest, da smo mi tisti, ki smo poklicani govoriti o določenih področjih. Zato tudi redkokdaj odklonim kakršen koli intervju in drugo. Npr. lani in letos sem bil povabljen na srečanje ekonomistov in sem govoril o blagovnih znamkah in ustvarjalnosti. Te stvari moramo začeti izvajati s konkretnimi dejanji. Tudi sicer se zadnja leta z velikim užitek udeležujem interdisciplinarnih strokovnih srečanj – od medicine do vsega drugega. Mislim, da je zelo pomembno, da izstopam iz svojih ozkih strokovnih okvirov – razni naši ožji strokovni simpoziji so že malce preživela zadeva.

Pa pustiva stroko. Še eno vprašanje o vašem načinu življenja. V bistvu ste tudi vi rokodelci?

Za predah in prosti čas – to je moja rekreacija. Dobesedno sledim latinskemu 'recreare',¹ se pravi, da skušam tudi tukaj biti ustvarjal. Mene ne zanima tek in podobne stvari, ker se tam nič ne dogaja; paziti moraš, da se ne spotakneš, zelo je enolično. Občudujem ljudi, ki hodijo v fitnese in vrtijo tam tista kolesa. Jaz sem se odločil, da bo tudi moja rekreacija ustvarjalna. To mi seveda pri področju, s katerim se največ ukvarjam, rokodelstvo oziroma domače in umetnostne obrti, ogromno pomaga. Naši izdelovalci so zelo problematični, potem ko jim komisija pri ocenjevanju zavrne izdelek, so užaljeni in poskušajo tudi tako: 'Kaj se bodo pa ti šli, saj so sami

znanstveniki, saj oni pojma nimajo, kako jaz to naredim. Ne vedo, da je tehnološki proces samo en del rezultata – izdelka. Tukaj potem vsak zadene v čer – res, da ne znam klekljati, tega se ne bom nikoli naučil, druge stvari pa mi sploh ne delajo težav. Les mi je pa sploh zelo blizu, tudi keramika in podobno.

Mogoče je to minus moje generacije, ampak večina je brez rokodelskih znanj. Sama sem se na oblikovni šoli marsičesa naučila in marsikaj ustvarila »z rokami«. Na terenu pa nas zelo radi »preizkušajo« – najbrž mene bolj kot vas.

To je spet zanimivo vprašanje. Že zaposleni diplomirani etnologi radi trdijo, češ da študentje, ko pridejo s fakultete, nimajo pojma o tem in o tem. Poslušajte, mi smo imeli tega še manj. V enem letu smo se s prof. Novakom peljali z vlakom ali avtobusom na štiri ekskurzije; če je pihalo, nismo smeli ven in podobno ... Fotografirali smo dimnike in take zadeve. Ampak seveda je etnologija, tako kot sva že rekla, način življenja, to ni neka stroka, s katero se boš kar tako ukvarjal – to te mora prežemati do konca. Tudi mi nismo imeli teh znanj, ampak od vsakega posameznika je odvisno, koliko se bo poglobil.

Preden sem začel zbirati podatke za magistrsko nalogo, sem se šel k nekemu mlinarju na Dolenjsko naučit mlet. Danes mi ni problem narediti katero koli moko – ostro ali mehko. Moral sem spoznati podrobnosti, da sem potem lahko bil enakoveren sogovornik in sem lahko raziskoval tudi družbena razmerja, čustvovanja, seksualnost in drugo.

Danes to ni najbolj »in« – večina se nas ukvarja npr. z identitetami.

To je res.

Etnologi, ki se za preživetje ukvarjamo z raznimi projekti in nam zmanjkuje časa za »teorijo«, pogrešamo določena teoretična ozadja na področju t. i. aplikativne etnologije.

Glede teoretičnega ozadja, oziroma bolj pravilno teoretske osnove, ni težav – to na oddelku solidno postavljamo. Možnosti so velike, sledimo domači in tuji literaturi. Zdi se mi, da je večji problem, tako pri študentih kot pri kolegi, preskok na aplikacijo. Kadar koli sem delal kakršno koli aplikacijo, sem si največ časa vzel za metodološko-teoretske osnove. Če so bile te dobro definirane, je tudi vse ostalo steklo. Vsi tako narejeni aplikativni elaborati, ki jih je kar veliko, imajo močan uvodni teoretični del. Seveda pa mora biti oboje v sozvočju. Poznam tudi etnološka dela, ki so naravnana v to smer, pa v prvem delu blebetajo – teoretizirajo in se ustavijo na tej ravni brez ustrezne projekcije na praktični, aplikativni del. Sicer pa poznam take primere tudi pri nekaterih drugih vedah.

Predmetnik na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo se je v zadnjih letih zelo spreminjal.

Predmetniki se več ali manj stalno spreminjajo.

Vaš predmet je nekako še edini, ki ima v imenu kulturo in način življenja Slovencev.

¹ Recreare - iz lat. oživiti, obnoviti, znova ustvariti, ponovno kreirati in duševno se osvežiti, razvedriti, odpočiti (Veliki slovar tujk, Ljubljana 2002, Cankarjeva založba, 984).

Jaz govorim o Etnologiji Slovenije – se mi zdi, da je to bolj smotno. Slovenija je večnacionalna in to je treba ustrezno upoštevati. Zanima me celotni slovenski etnični oziroma še boljše rečeno kulturni prostor. S kulturo in načinom življenja te stvari dovolj solidno povemo. Je pa dejstvo nekaj – še pred par leti se je govorilo o globalizaciji, danes pa razvite evropske države gradijo zelo pomembne premise na regijah; tako vidimo, da v življenju prihajajo razne muhe, eno-, dvo-, trojnevnice, ampak te ponavadi propadejo. Včasih je kar dobro vztrajati pri stvareh. Kar naprej pa jih je treba spreminjati, ažurirati, pregledovati. Zelo zgrešeno bi bilo, da v predmet, ki ga vodim, in za katerega mi žal ta družba ne omogoča asistenta, ne bi uvajal ustreznih sprememb. Vsako leto predavam drugače. Res pa je, da zadnja leta veliko pozornosti posvečam tudi starejšim obdobjem, ker opažam, da se je splošno znanje, ki so ga ljudje prinašali iz srednje šole, izgubilo, je pa to pomembna osnova za našo vedo. Mislim, da bi bilo zelo zgrešeno, če bi si porezali močne veje, na katere smo se že povzpeli.

Na tem področju ne vidim kakšnih hujših problemov. Najhujši problem je vzgoja bodočega pedagoškega znanstvenega naraščaja za predmet Etnologija Slovenije. Dejstvo je, da so se na celotnem univerzitetnem področju stvari diametralno obrnile v razne popolnoma drugačne – marketinške smeri. Univerza kot taka je izgubila precej svoje integritete in svoj profil – to je enkrat ena in se kaže povsod. Dejansko je zelo pereč problem, da eno temeljnih vedenj o državi, narodu, narodih in drugih skupnostih, ki sooblikujejo pojem slovenske države, leta 2004 še nima zagotovljenega pedagoškega in znanstvenega naraščaja, in da je – tu nikakor ne krivim ne fakultete ne oddelka, to bi bilo zgrešeno – situacija v družbi pač taka. Mislim pa, da se bodo stvari v bližnji prihodnosti uredile.

Imate v okviru pedagoških ur, ki so vam na voljo, še dovolj časa za teren?

Kot sem že rekel, sem zelo discipliniran človek. Moja stroka bi se končala, če bi nehal s terenskim delom. Mogoče je moja velika prednost ravno v tem, da imam zelo ažurne podatke o načinu življenja (smeh). V zadnjih dveh letih sem na oddelku spet uvedel zelo intenzivno terensko delo. S kolegom docentom Hazlerjem vodiva študente vsak teden na drugi konec Slovenije, ker se je pokazalo, da ljudje sploh ne poznajo več stvari, in moram reči, da so ta naša druženja na terenu zelo v redu. Tudi to je odpiranje stroke navzven. Večkrat počnemo take stvari, ki presegajo klasično pojmovanje stroke. Delamo razne projekte, pa ne mislim samo razstave v Slovenj Gradcu, ampak še kaj drugega. In to kar uspešno.

Projekti so načeloma naša prihodnost. Ob veliki produkciji etnologov in kulturnih antropologov pa sploh.

To, kar pravite, naj gre, kot rečemo, iz vaših ust v božja ušesa. Mislim, da je v bistvu zelo ironično, da se že desetletja razglušamo za poznavalce življenjskih slogov, na drugi strani pa se do zaposlovanja etnologov še naprej vedemo tradicionalistično. Popolnoma nelogično je, da polno mladih ljudi jadikuje, da nima služb, delovnih področij prek projektnega dela in raznih drugih sodobnih oblik pa je ogromno. Danes nimamo

nekaj specializiranih ljudi, ki bi pisali polstrokovne, poljudne in poljudnoznanstvene članke. Na drugi strani pa so neki diplomirani in nediplomirani študenti Fakultete za družbene vede, oddelka za novinarstvo, ki se kot popolni amaterji lotevajo tem, ki bi jih lahko etnologi zanimivo in odlično načeli. Sam vsako leto študentom govorim, naj pišejo. V novinarskih hišah imam celo vrsto znancev, ki so pripravljeni objavljene stvari tudi honorirati. Zame je nekaj nepojmljivega, da se študenti ne odzivajo. Po drugi strani pa se sprašujem, zakaj etnologi ne odpirajo podjetij, ki bi lahko delala na nešteto področjih. S tem bi tudi zajezili to poplavo negativnega ljubiteljstva – razlikujem med pozitivnim in negativnim ljubiteljstvom. Koliko zelo povprečnih del s področja etnologije danes izhaja – nekaj solzavih, neoromantičnih publikacij in knjižnih zbirk izpod domačih lip. Kaj vse se dogaja na področju šolstva in kako odlična oseba v šolskem procesu je lahko etnolog s svojim strokovnim znanjem. Pred leti smo s študenti sodelovali z OŠ Pirniče pri Medvodah, rezultati so bili fenomenalni. Študenti so bili mentorji otrokom in učiteljicam.

Veliko predavam na seminarjih za učitelje in učiteljice in vidim, kakšna raven je tam, in se sprašujem, ali je ta družba tako bogata, da bo neko vajeniško dobo reševala s temi ljudmi, ali bo rajši omogočila etnologom, da se bodo zaposlovali tudi na tem področju.

Šola večkrat podpira stereotype ali pa jih producira in nezavedno vpeljuje tuje tradicije v kurikulum. Bila sem šokirana, ko sem od svojih učencev za Valentinovo dobivala srčke. Kot učiteljica v oddelku podaljšanega bivanja sem presenečenim učencem 1., 2. in 3. razreda skušala podajati in približati tudi etnološke vsebine.

In so bili otroci šokirani in navdušeni.

Veliko je narejenega, etnologi se lahko zaposlimo tudi v osnovnih šolah, vendar pa je od posameznega ravnatelja odvisno, ali nas »potrebuje«. Osebnostno se mi zdi, da tudi druge stroke tako v šoli kot drugje posegajo na »naše« področje. Npr. na Oddelku za zgodovino nastajajo »etnološke« diplomske naloge.

Seveda, ampak to, da so meje zabrisane, ni nič slabega. Enkrat nekaj delaš kot zgodovinar, drugič kot etnolog. Veste, ko začnemo stvari poimenovati in preimenovati, je to že slabo. Čim manj imen menjati in čim bolj vsebine – to je pomembno. Metodološki pristopi, predmetna izhodišča – tu je treba biti vitalen, svež, nov, provokativen, raziskovalen. Kako se pa to imenuje, pa nima takega pomena. Seveda pa ne smemo tega vprašanja posploševati na celotno področje strokovnega in raziskovalnega prizadevanja. Tu pa so namreč poimenovanja ali boljše rečeno precizne terminološke opredelitve ter definicije pojavov še kako potrebne.

Načeloma vsi v projektih pristopamo interdisciplinarno in celovito – humanistično.

Problemi so nam skupni, samo malo drugače pristopamo. Pri zgodovinskih vedah je pač tako, da so meje zelo ohlapne.

Druga stvar je npr. gradbeni inženir, eden je strokovnjak za statiko, drugi za mostove. Pri nas bi bilo zelo zgrešeno, če bi se še vedno tako vrtilkarsko obnašali. Nobena stvar v naši vedi še ni tako zacementirana, da se je ne bi dalo še drugače osvetliti in to se mi zdi zelo dobro. Včasih mi kakšen študent pravi, da bi se lotil kakšne teme, če se je ne bi že neki drugi kolega. Vedno rečem, da to ni nič hudega, da je to samo dobro. Zdi se mi, da se ves čas preveč ukvarjamo s poimenovanji, z označevanji, razmejevanji, in da to ni dobro. To ne pelje nikamor.

Med mojim študijem se je veliko razglabljalo o stroki. V predavalnici tega sicer nismo občutili, zunaj pa smo to spremljali in zaznavali npr. iz strokovnih publikacij, tudi iz Glasnika SED. Ne glede na rezultate se mi je po nekaj letih na fakulteti to zdelo prav »fino«, ker smo čutili ta znanstveni in strokovni nemir – veter, ki je pihal po prenovljenih (novih) predavalnicah Zavetiške 5². Tistim študentom, ki smo študirali še na drugih, bolj okostenelih oddelkih filozofske, je to vzbujalo občutek napredka oziroma razvoja stroke ter tudi študija. Iz svojega primera lahko povem, da sem v etnologiji usposobljena za zagovarjanje predmeta in metodologije svoje stroke, drugje pa ... Tako se mi ta trenja in razprave ne zdijo ravno stran vrženi čas.

Seveda, sploh ne. Bilo je zelo koristno, da je do tega prišlo. Bom rekel tako, jaz se s tem sploh ne obremenjujem.

Ravno to sem hotela povedati, da ni bilo zaznati, da se s tem obremenjujete.

Sem etnolog. In znotraj tega delam bistveno drugačne stvari, kot so jih delali moji predhodniki. Zdi se mi nepotrebno, da bi se zdaj kako drugače označeval. Tudi zgodovina npr., ki jo tolikokrat omenjamo, dela etnološke stvari, pa jim kljub temu ne rečejo, da so etnologija; zgodovina je še vedno zgodovina, imajo svojo hrbtenico in to se mi zdi zelo dobro. Vse vede so se zelo spreminjale, niso se pa spremenile po imenih.

Pa pogledaj še malo Slovensko etnološko društvo. Tudi glede na vse, kar sva govorila, ima društvo zelo pomembno vlogo v stroki, da namreč povezuje vse etnologe in kulturne antropologe, ki delajo na različnih področjih.

Tudi v društvenem življenju se premalo obnašamo kot etnologi, kot poznavalci življenjskih slogov. Mislim, da klasičnega društvenega življenja, kot smo ga poznali, ni več. Nastaja nekaj novega. Pogledajte fenomen fantovščine in deklščine, o katerem je pred časom naša študentka naredila odlično diplomsko nalogo. To je danes nov, bistveno drugačen fenomen. Etnologi bi se morali odzvati na sodobne procese in tudi oblike društvenega delovanja ustrezno spremeniti, prilagoditi in začrtati neke nove vsebine in motive, ki bodo ljudi navezali na pripadnost društvu. Kaj je to, sedaj ne morem povedati. To je stvar premisleka, mislim pa, da vodstvo društva precej razmišlja o sodobnih smereh in to je zelo dobro.

Leta 2005 praznujemo 30-letnico »novega« (združitev etnografskega in etnološkega društva) Slovenskega etnološkega društva.

A že?

Že – saj ste bili zraven, kajne?

Ja, seveda. Tudi že pred tem, na sestanke nekdanjega Etnografskega društva, ki je bilo takrat zelo dejavno, sem zahajal že od jeseni leta 1966.

Prva številka Glasnika SED v naslednjem letu bo posvečena društvu. Predstavili bomo vse predsednike SED v zadnjih tridesetih letih.

To se je zgodilo na Wolfovi, če se ne motim. Bi moral pogledati v svoj dnevnik (smeh).

Ta številka (Glasnik SED 44/2) je namenjena kratki predstavitvi slovenskih etnoloških publikacij. Rada bi vas kaj več vprašala tudi o Glasniku. Bili ste prvi urednik »novega« Glasnika SED ob združitvi, med letoma 1975 in 1981. Takrat ste vpeljali veliko novosti.

Novosti so bile predvsem vsebinske – koncept vsebine je bil bistveno drugače zastavljen, in tudi oblikovne. Glasnik je dobil bolj vabljivo podobo. Odzvali smo se na tisti čas – pozna sedemdeseta leta so že leta primernejšega grafičnega oblikovanja na Slovenskem, zato je bilo logično, da smo mu tudi mi sledili. V primerjavi z drugimi strokami smo bili kar nekaj let v prednosti.

Predvsem pa ste delali vse sami.

Seveda, vse, saj ni bilo denarja. Ne samo oblikovno, tudi tehnično sem urejal sam. Vso tiskarsko pripravo sem delal sam doma v kuhinji – skupaj sem lepil filme. Glasnik je bil ravno v tistih letih tribuna burnega dogajanja v stroki in je nesporno opravljal zelo pomembno poslanstvo. Mogoče so bile kakšne stvari tudi pretirane, danes, ko z zgodovinsko distanco gledam na te stvari, se mi zdi, da je včasih šla kakšna stvar tudi predaleč. Kaj vem, mogoče smo bili tudi malo nebrzdani, včasih je zadeva pljusnila tudi čez rob. Res pa je, da tudi danes doživljamo med študenti in sicer v javnosti kakšne stvari, ko rečemo, da nekaj ni najbolj vladno. Moramo biti etnologi in razumeti, da ima vsak pojav svojo obliko v kontekstu časa, dobe in družbenega trenutka. To urejanje Glasnika je bilo dejansko nekaj posebnega, vedno smo ga težko pričakovali. Vem, da smo takrat prvič dosegli, da nas je financirala takratna Kulturna skupnost Slovenije. Tam je bil zaposlen moj kolega iz študentskih let, ki mi je rekel, da moramo prošnjo za financiranje argumentirati s tem, da za Glasnik obstaja družbeni interes. To so takrat tako formulirali. Spominjam se, da sem potem vsako poročilo zaključil: 'Za Glasnik obstaja izrazit družbeni interes.' In potem so se seveda stvari širile. Začeli smo iz finančne ničle, za prvo, drugo številko je profesor Kremenšek iz nekega fonda zbrskal denar samo za kritje stroškov. Imeli smo srečo, da so tiskarji včasih kaj slabo

² Tja smo se preselili v študijskem letu 1993/94.

naredili, pa smo jim potem rekli: 'Boste pa naslednjo številko zastonj stiskali.' Počasi se je zadeva izboljševala, za pisanje sem angažiral tudi ljudi zunaj stroke. Kolega, filozof Bojan Kavčič, je bil zelo aktiven, pa tudi še nekateri drugi; sčasoma smo spoznali, da mora Glasnik postati močna publikacija, prisotna na okroglih mizah, simpozijih. Eden največjih dosežkov je bila izdaja dveh debelih zbornikov piranskega simpozija.³ Za mene kot urednika je bilo to orožje. S tistim piranskim zbornikom sem šel na Kulturno skupnost in rekel: 'Dragi moji, pogledajte, Glasnik je pa sedaj že tako debel.' Ker nam je to uspelo, niso imeli protiorožja za rezanje subvencije. Mogoče je to malo v moji naravi in naravi mojih staršev, da z lastnim delom in zgledom pokažem, da se da nekaj narediti. Včasih tudi z neprespanimi nočmi, ampak potem je uspeh temu primeren. Sprašujem se, koliko je mogoče v tej družbi, v kateri živimo danes, to realizirati. Tako da ne bomo čez polpreteklo zgodovino samo udrihali in o njej govorili negativno, marsikaj dobrega se je dalo narediti tudi takrat.

Iz tega je nastal današnji Glasnik SED – strokovno-znanstvena publikacija. Kaj menite o današnjem Glasniku?

Bil sem zelo vesel, ko je uredništvo spet spremenilo format. O tem bi se dalo zelo veliko razpravljati. V naši stroki ljudje zelo radi govorijo o tem, ali jim je kaj všeč, ali jim je všeč naslovni- ca, ali jim ni všeč, ali jim je format všeč ali ne – tu se obnašamo kot amaterji. Na eni strani smo kritični do amaterskega delovanja v svoji vedi, na drugi strani pa se obnašamo amatersko. Dejstvo je, da so formati Kronike slovenskih mest ali pa Časopisa za slovensko krajevno zgodovino pa ČZN – ja ves čas enaki. Dobro je, da se je Glasnik vrnil na to razpoznavno velikost, takšnega, kakršen je sedaj, lahko samo najbolj pozitivno ocenim. To je revija, ki ima svoj profil, je zelo specifična. Njena specifičnost je ravno v tej simbiozi izrazito znanstvenega, društvenega in družabnega – teh treh segmentov. Seveda bi marsikdo rekel, da je to nezdržljivo, ampak to je birokratski pogled na stvari. Menim, da je zelo dobro, da se ti trije segmenti sintetično medsebojno prepletajo; ravno to je lahko pomembno gibalo stroke.

V zadnjih treh letih, ko malo bolj spremljam dogajanje v društvu, so se pojavila razmišljanja in dileme o smislu Glasnika – ali naj bo glasilo društva ali več.

To je glasilo, ki spremlja dogajanje v stroki, kamor sodi tudi društvo, in objavlja prispevke, ki so pomembni za zgodovino vede in njen razvoj, objavlja pa tudi znanstvene prispevke.

Nekaj kritik leti na račun večjega promoviranja dejavnosti društva, nekaj šal pa na število fotografij predsednika SED v vsaki številki.

Poglejte stare številke Glasnika – to je fenomenalni vir za analizo dogajanja v stroki. Komentarje o fotografijah predsednika, ki jih omenjate in jih sicer ne poznam, lahko označim kot

značilni etnološki cinizem, ki je ena največjih negativnosti v naši vedi. Tega »hudiča« bi bilo treba izgnati.

Dobro bi bilo, če bi zmogli, tako kot je bilo včasih v rubriki Kronika, objavljati aktualne podatke o dogodkih v stroki. To je danes povezano vsaj s profesionalizacijo urednika Glasnika SED, ki bi ta dogajanja spremljal.

To se mi je zdela zelo koristna, enkratna rubrika. Čeprav so bile kronike v marsičem tudi zelo pomanjkljive, kar pa ne leti na njihove pisce, ampak na etnologue, ki so dokazovali svojo ignoranco ali pa neresnost in niso pošiljali podatkov. Konec koncev kot pisec take rubrike vsega ne moreš sam obvladati, ampak so te dolžni servisirati. Sicer se pa take stvari dogajajo povsod. Tudi v Vestniku ljubljanske univerze se vedno pojavljajo samo ene stroke, ali pa, ko gledate rubriko Znanost v Delu – nekatere stroke znajo zelo agresivno promovirati svoje simpozije, srečanja, drugi pa popolnoma nič, in med njimi tudi mi, etnologi.

V uredništvu Glasnika SED bi želeli biti tudi aktualni, ne glede na le štiri številke letno. Hkrati želimo objavljati tudi prispevke etnologov, ki ne delajo v »etnoloških« institucijah in smo jih v prvi letošnji številki povabili, naj nam pošljejo poročila o svojem delu. Včasih se njim in nam zdi, da ne delajo »etnoloških stvari«. Vendar, kot pravite, kje koli in kar koli delaš, si etnolog.

Zagotovo, ker je bistveno to, da ti ljudje, ki niso v institucijah, ki so brezposelni ali pa zaposleni drugje, prek Glasnika ne ohranjajo samo stika s stroko, ampak ostajajo na ustreznih strokovni svežini – nekakšen »etnološki wellness«. To je zelo pomembno. Včasih srečam koga, ki je izgubil stik s stroko in še vedno živi v predstavah časa, v katerem je stroko zapustil. To je pri naši vedi zelo pomemben element, ki se ga druge sorodne vede ne zavedajo v taki meri.

V Glasniku zato objavljamo tudi strokovna in poljudna besedila, ki pač ne ustrezajo strožjim znanstvenim merilom. Takih besedil dobimo v uredništvo kar nekaj.

Terenska raven. Tukaj je treba biti zelo discipliniran in selektiven. Bom ponovil, kar sem že rekel, na eni strani etnologi sami premalo objavljajo, na drugi strani pa je cela vrsta ljubiteljev, raznih 'novinarčkov', ki se ukvarjajo z vsem živim. Prav pri teh prispevkih mora biti uredništvo selektivno in odklanjati tiste, ki bolj sodijo v prilogo Dela, Jane, Našo žene ... Pomembno je, da se ljubiteljska besedila in tako imenovana besedila s terena objavljajo, vendar le tisti z ustrežno težo, vsebinsko, tematsko, pa še kakšno. To je zagotovo zelo težko.

Zelo težko pa pridobimo znanstvena in strokovna besedila etnologov srednje in starejše generacije.

Moje, recimo ...?

Seveda, vaše, na to sem hotela opozoriti.

Dobro! Preprosto zato, ker mi zmanjka časa.

³ Zbornik 24. kongresa jugoslovanskih folkloristov, Piran 1977, Glasnik SED 17/5, 1979.

Prof. dr. Janez Bogataj pred Zavetiško 5.
Foto: Alenka Černelič Krošelj, 29. 6. 2004

Za razne tematske številke jih še napišejo, »kar tako vmes« za zelo malo. Kdaj boste spet kaj objavili v Glasniku?

Nerad govorim o svojih objavah vnaprej. Edino to lahko povem, da sem v zadnjem času sodeloval pri dveh zelo zanimivih evropskih knjižnih projektih, in sicer sta oba s področja prehrane. En zbornik bo izšel v Strassbourgu, drugi septembra v Haagu. To je bil zame zanimiv izziv, ker smo bili avtorji iz različnih držav. Zlasti za prvi zbornik sem napisal zelo obsežno besedilo, ki sem ga moral za več kot polovico skrajšati in ga bom poskušal objaviti kje drugje. To sta dva večja projekta, nisem pa vnaprej nikoli kaj preveč govoril o stvareh. Mogoče sem malo vraževeren.

Pa kljub temu povejte kaj več o tem.

Prvi zbornik, ki ga izdaja Svet Evrope in bo izšel v Strassbourgu, je bolj analitičen in govori – naslov je *Celebrating Europe at the table/Praznujoča Evropa za mizo* – kako praznična miza odseva proces tranzicije, globalizacije in podobno. Zdaj pričakujem, da mi urednica pošlje v pregled omenjeno skrajšano verzijo.

Drugi projekt pa je *European cookery/Evropsko kuhanje*. To bo reprezentančna knjiga. Razdeljena je na 25 delov, en del je naš, slovenski. To je bil zanimiv aplikativni projekt predvsem zato, ker se je bilo treba odločiti za en tradicionalni in en inovativni meni in izbrati tudi tri značilne slovenske produkte s področja prehrane, kar je bilo težko. Zraven je bilo treba napisati še primeren uvod. Prav te dni sem dobil odtise; preveriti moram, če je vse v redu. Zadeva je zelo dobro zastavljena, vse jedi so napisane tudi po slovensko in mislim, da bo kar lepa publikacija.

V omenjena projekta ste bili povabljeni?

Poiskali so me preko ustrezne državne institucije. Se je pa tudi tukaj treba včasih kar boriti, ker pri nas ljudje še vedno mislijo, da se na področju etnologije vsi na vse spoznajo. Treba je biti trden in večkrat znati udariti po mizi, da se ti državni birokrati umirijo. Vedno direktno povem, da so oni zato, da bodo ustvarjali pogoje – finančne, logistične, organizacijske, da bomo lahko mi pisali in delali. Ob takih priložnostih se pokaže, kako si močan tudi v tem kontekstu. Potrebna je tudi primerna diplomatska razsežnost.

Do tega pa je trda in dolga pot.

Predvsem moraš vedno s konkretnimi primeri in z lastnim zgledom stati za svojimi odločitvami. To je zelo pomembno. Moraš imeti zelo trden in vedno zelo prepričljiv argument.

Spet sva pri delovanju etnologov na raznih področjih in pri raznih projektih. To obširno temo pustiva za kdaj drugič. Najin pogovor bi rada končala z Glasnikom. Nazadnje ste svoje besedilo v Glasniku SED objavili leta 1998 (38/3, 4). Kdaj bomo lahko spet brali kaj vašega?

Bom že kaj napisal, obljubim. Veste kaj bom objavil – svoj govor na podelitvi Murkovih nagrad letos jeseni, ker je govor nagrajenca prejšnjega leta objavljen v Glasniku. O tem pa že malo razmišljam – o čem bom govoril.

Hvala za pogovor.

Z Murkovo nagrado smo etnologi tokrat zagotovo nagradili etnologa na vrhuncu ustvarjalnosti. Mogoče pa je ustvarjalna kontinuiteta dovolj dober razlog, da nagrajenec Murkovo nagrado prejme še drugič. Prof. dr. Janezu Bogataju želimo še naprej vrhunskost pri delu.

Pogovor pripravila,⁴ izvedla in zapisala:
Alenka Černelič Krošelj

Datum prejema prispevka v uredništvo: 3. 8. 2004

⁴ Navajam samo vire, ki so bili uporabljeni pri pripravi, izvedbi in zapisu tega pogovora. O obsežnosti in raznolikosti bibliografije prof. dr. Janeza Bogataja ter množici intervjujev pa se lahko vsak prepriča v sistemu Cobiss.

GRUJIČIČ, Petra 1994: Takšni smo mi, Slovenci. V: Jana let. 23, št. 12 (22. 3. 1994). Ljubljana, 20-21.

KRIŽNAR, Naško 1986: Pogovor z dr. Janezom Bogatajem. V: Glasnik SED. let. 26, št. 1-2. Ljubljana, 1-8.

SLAVEC GRADIŠNIK, Ingrid 2004: Murkovanje 2003. V: Glasnik SED. let. 44, št. 1. Brežice, 113-115.

ŠKERL, Uroš 2003: Štirioglati pokrivala in pretirano gledanje ameriških nadaljevalcev. V: Delo, Sobotna priloga, let. 45, št. 106 (10. maj 2003). Ljubljana, 20-21.

O (NE)MOČI IZVIRNEGA: RESONANCE AVTENTIČNOSTI V POUSTVARJANJU SLOVENSKEGA LJUDSKOGLASBENEGA IZROČILA

Izyleček:

Avtorica v članku problematizira koncept avtentičnosti v tradicionalni glasbi, pri čemer sooča različne diskurze – predvsem filozofskega, folklorističnega, sociološkega in etnološkega. S primeri ponarodovanja ljudskih kulturnih elementov v 19. stoletju, z akademskim distanciranjem do znanstvene obravnave popularnih transformacij ljudskega godčevstva in petja ter družbeno-kulturno analizo sodobnih revivalističnih poskusov avtentizacije in nacionalizacije ljudskoglasbenega izročila dokazuje ideološko konstrukcijo avtentičnosti ter vlogo narodopisja, folkloristike in etnologije pri tem procesu.

V bližinah in razdaljah med zgoraj omenjenimi perspektivami skuša dokazati, da je avtentičnost stvar nenehno spreminjajočega konsenza skupine posameznikov, ki lahko hkrati deluje in se potrjuje na več diskurzivnih ravneh.

Abstract:

In this article the authoress problematizes the concept of authenticity in traditional music and applies various discourses – philosophical, folkloristical, sociological and ethnological.

For the 19th centuries the examples of popularization of folk cultural elements are characteristic and the academic distancing to the scientific research of the popular transformation of folk bands and singers. That and the social-cultural analysis of the contemporary revived attempts of authenticity and nationalization of folk music tradition proves the ideological construction of authenticity and the role of ethnography, folkloristics and ethnology in this process.

The authoress tries to prove with the common points and distances between the above-mentioned perspectives that the authenticity is a matter of constantly changing agreement of the group of individuals, which can function and confirm itself on various discursive levels.

V folklorističnih diskurzih o poustvarjanju kulturne ali

družbene tradicije, ki ga z že skoraj udomačeno tujko imenujemo folk revival,¹ je zvestoba viru (ali virom) poustvarjalne prakse poglavitni kriterij avtentičnosti, hkrati s tem pa je avtentičnost eden temeljnih kvalitativnih konceptov, po katerem se je in se še vedno prepoznava ter vrednoti pristnost in izvirnost ljudskega izročila – tudi slovenskega.

Kar pomeni, da se je do danes koncept avtentičnosti na naših tleh in, kar je še huje, v naši in sorodnih strokah, spretno izogibal krizi reprezentacije. V postmodernističnem besednjaku bi zanj lahko trdila, da je velika zgodba (grand narrative) o malih zgodbah (little narratives), ki pa je noče in noče biti konec.

Kljub temu, da kot družbeno definiran, pregiben, nenehno izpogajan, estetski in arbitraren konstrukt v znanosti ne more rabiti kot preverljivo merilo, si kot beseda moči v javnih in znanstvenih diskurzih še vedno prilašča nadzor nad tem, »kaj je prav in kaj narobe z našo kulturo«. (Eriksen 2002, 133) Prav zato je nujno potreben temeljite epistemološke revizije.

Jaz in drugi – avtentičnost med emancipacijo in objektivizacijo

Pojem avtentičnosti nikakor ni in ne more biti uniformen, vedno enak in sprejemljiv v vseh poljih kulturne oziroma umetniške produkcije, s čimer ga največkrat povezujemo.

¹ Tako v znanstveni rabi kot tudi v medijih se je na tujem in doma uveljavila sintagma folk revival, ki jo je smotno prevajati kot družbeno gibanje, ki si prizadeva ohraniti neki glasbeni sistem, kateri zaradi določenih koristi sodobne družbe izginja ali je obsojen na izgnanstvo v preteklost. (Livingstone 1999, 66) Zaradi specifične narave termina, ki je vezan na angloameriški prostor, in se je kot takšen udomačil tudi v našem prostoru, puščam izraz v prvotni obliki, ali pa se mu skušam približati s poslovenjenimi izrazi, kot so oživitve, preporod, ponovno zanimanje ali obnavljanje starih glasbenih praks.

Poleg tega ga lahko hkratno opazujemo skozi več diskurzivnih optik, kar pomeni, da so sodbe o tem, kaj je oziroma kaj ni avtentično, zunaj percepcije posameznika ali skupine, za katere določena implikacija avtentičnosti predstavlja določeno vrednato ali vrlino, povsem brez pomena.

Avtentičnost lahko predstavlja slikarju nekaj povsem drugega, kot npr. filozofu, etnografu ali glasbeniku.

Komponento avtentičnosti glasbe v najbolj univerzalnem smislu lahko tolmačimo kot splet ustvarjalnosti in improvizacije, kot "sinkretično zlivanje različnih virov in plod individualne ustvarjalnosti posameznih glasbenikov" (Muršič 2000a, 113), ki jo lahko raziskujemo v kontekstu nosilcev (izvajalcev/avtorjev) in odjemalcev (poslušalcev/uporabnikov/ prejemnikov),² za katere je vsaka glasba vedno nezlagana in nepotvorjena – skratka avtentična. (Muršič 2000, 117) Glasba sama po sebi torej nikakor ne more biti zlagana, nepristna, neavtentična. Moč njene avtentičnosti je zato moč »zgodbe, ki jo pripoveduje, narativnost glasbene interakcije, v katero se umeščajo poslušalci«. (Frith 1996, 275)³

Resnično avtentična postane glasba šele takrat, ko si jo prisvojimo kot našo. Takšna – imenujmo jo prisvojena glasba – »je povezana s subjektivno motiviranimi družbenimi praksami« (Middleton 1990, 139), ki jih ljudje vpletajo v svoje simbolne mreže pomenov.

Predstava o avtentični kakovosti neke pesmi se lahko tako radikalno razlikuje glede na to, ali jo opazujemo z etškega ali emskega stališča, kot zunanji opazovalci ali lokalni pevci. Francoskemu etnomuzikologu Francisu Bebeu so informatorji jasno sporočili, da avtentičnost ni tisto, kar bi raziskovalec želel, da bi bila, ampak tisto, kar zares je.

Slednje pa nas pravzaprav pripelje v neposredno bližino filozofskega diskurza o avtentičnosti.

Filozofi (predvsem Sartre in Heidegger) dojemajo avtentičnost kot potencial uresničevanja svobodne volje posameznika, kjer je možnost izbire postavljena nad okoliščine, ki nas determinirajo, kjer se izkušnja – neotipljiva, radikalno individualistična in neponovljiva – izmuzne merljivi znanosti. Avtentičnost je potemtakem osvobajajoča igra, kjer se, če uporabim Bourdiejevo terminologijo, obstoječi strukturni red, ki je onkraj nas, ukloni manipulaciji agensa, aktivnega preoblikovalca spoznavnega in veljavnega normativnega reda.

Filozofska klasifikacija avtentičnosti kot konflikta med emancipacijo oziroma individualnostjo ter kolektivnostjo posameznika,⁴ kot nekakšne osebne notranje bitke med odrešitvijo in

prikljenostjo zunanjemu svetu ter ideologijami, ki ga ožijo in maličijo, se že v epistemološkem bistveno razlikuje od konceptualizacije avtentičnosti, ki že od samega odkritja kulture »Drugih« dominira v diskurzu o ljudski glasbi.

V tem polju se sodba o avtentičnosti opredmeti, avtentičnost nosilca/ke tradicije je v primerjavi z avtentičnostjo produkta tradicije (pesmi, plesa, viže) zanemarljiva.

Avtentičnost ljudske glasbe, kot jo izumljajo zbiralci in preporoditelji folklorne, ne implicira dinamike, inovativnosti ali kreativnosti, ampak se prej udejanja kot njihovo diametralno nasprotje.

Glede na to, da me v pričujočem članku zanimajo ideološke konstrukcije avtentičnosti, ki dominirajo v diskurzu ustvarjanja, poustvarjanja, regeneriranja in preporoda ljudskoglasbenih praks, moram najprej razložiti sam pomen (oziroma pomene) avtentičnosti, kot so se oblikovali in se preoblikujejo v omenjenih procesih.

Če misliti avtentičnost ljudske glasbe pomeni izhajati iz folklorističnih definicij o ljudski glasbi kot rezultanti kontinuirane⁵ ustne tradicije geografsko, socialno, zgodovinsko in lingvistično pogojenih lokalitet, v kateri so družbene, tehnološke inovacije in stiki z ne-ljudskimi glasbenimi ter kulturnimi praksami sicer pustili določene sledove, niso pa je uspeli korenito predrugačiti, potem avtentičnost nujno razumemo statično in primordialno. Potemtakem je avtentična lahko le tista kulturna manifestacija, ki je stara in zato tudi veljavna,⁶ ki implicira odsotnost spremembe, ki se po nekem razmeroma stalnem vzorcu obnavlja in v skorajda neokrnjeni obliki prenaša iz roda v rod (če se prilagodi modernim okoliščinam, ni več avtentična). Avtentičnost naj bi bila poleg tega zakoreninjena v lokalnem – določena tradicija ali manifestacija kulture pripada določenemu kraju in ljudem, kar določeni skupini ljudi ali posameznikom iz tistega geografskega prostora podarja ekskluzivno pravico izvajanja določenega pesemskega, plesnega, glasbenega gradiva. (Eriksen 2002, 134-135)

V krempljih 'velike matere'

Slovenije – ponarodovanje avtentičnosti

Da nepotvorjenost, pristnost, izvornost, prvinskost v raziskovanju medgeneracijskega prenosa izročilne glasbe, pesmi ali plesov, spregovorijo kot sinonimi za avtentično, ugotavljamo že dobri dve stoletji – vse odkar je proces avtentizacije pristno

² Da bistveno vprašanje avtentičnosti leži v sami produkciji in da je sodba o avtentičnosti nujno sociološka, opozarja tudi Frith (glej 1996, 47-75).

³ Podobno se v etnološki/antropološki monografiji – ubesedeni izkušnji terenskega opazovanja z udeležbo, avtentičnost skriva v verodostojnosti in prepričljivosti zgodbe, ki jo pripoveduje etnograf.

⁴ Tu filozofija izpostavlja napetost med "biti drugačen", med posameznikom kot enkratnim bitjem in posameznikom kot delom sveta, ki ga poseljujejo tudi druga človeška bitja. Ob tem vsak posameznik hkrati postane predmet objektivne študije med drugimi osebki, kar je seveda v nasprotju z njegovo individualnostjo.

⁵ Kontinuiteta se seveda nanaša na idejo o neprekinjeni tradiciji, v kateri so še danes prepoznavne določene prvine, ki sedanjost podoba ljudske glasbe vežejo z mitično nedoločljivim časom nastanka.

⁶ Pravzaprav starejše kot je, večjo vsebno (ne)določljivega spomina prednikov poseduje, bolj je avtentično.

ljudsko glasbeno dediščino oddvojil od "neavtentičnih" in (zato) "nepristnih" oblik popularnih in umetniških godb, ter jo kot moralno in estetsko kvaliteto uvrstil med nosilce nacionalne identitete.

Sodbe o avtentičnosti namreč postavljajo arbitrarne, a zato nič manj relevantne kvalitativne kriterije vrednotenja glasbe, ki lahko v določenih zgodovinskih trenutkih in v specifičnih družbenih situacijah postanejo ključni dejavniki unifikacije nacionalne kulture.

Iskanje avtentične komponente ljudske glasbe se je vse od konca 18. stoletja, med tranzicijo iz razsvetljenstva v romantiko, ko zlom fevdalnih predstav kolektivizacije in obredne vloge umetnosti pripelje do njene estetske emancipacije, vzpostavljalo v opoziciji s to individualizacijo glasbenega ustvarjanja.

Določeni posamezniki iz evropskih urbanih intelektualnih krogov so novo odkrito individualizacijo (povezano s procesi modernizacije, urbanizacije in industrializacije) razumeli retrogradno – kot razpad organskega, kolektivnega duha skupnosti. Slednjega so našli v tistih segmentih kulture, ki se po njihovem mnenju še niso povsem podredili zavajajoči liberalizaciji posameznika in so v funkcionalnosti in neemancipiranosti lastnega umetniškega izražanja poosebljali harmonijo izgubljenega kolektivnega duha. Modernost je bila tujek v organizmu naroda – »s tem, ko je ponujala družbeno enakost, je pometla s kulturno raznolikostjo«. (Ó Giolláin 2003, 36)

»Zagovorniki in pripadniki takšnih idej so začeli iskati fragmente in relikte domnevno prvotnega stanja resnice in avtentičnosti" (Hammarlund 1998, 29) v nepisanih tradicijah kmečkega prebivalstva, iz katerih je vel Herderjev *Volksgeist*, duh naroda, ki je z zanikanjem razsvetljskega poudarjanja atributov univerzalnosti vzpostavil kulturno raznolikost kot temelj, na katerem naj sloni narod.

Irski folklorist Diarmuid Ó Giolláin tako rojstvo folklorne umetnosti v dialog med univerzalizmom in partikularizmom. Folklor je vse od svojega odkritja spadala na področje posameznega in specifičnega, prej kot univerzalnega, in kot takšno jo je prevladujoča politična in kulturna elita 19. stoletja izkoristila za osnove baze nacionalne raznolikosti. (Ó Giolláin 2003, 35-36)

Romantična misel, v okviru katere se je izoblikovalo polje folkloristike, je pri nacionalizaciji ljudske kulture novo nastalih evropskih držav oziroma tistih, ki so po tem stremele, odigrala odločilno vlogo.

Slednje velja tudi za Slovenijo, takrat sestavni del avstro-ogrske dinastične kraljevine, kjer se je želja po politični emancipaciji in nacionalizaciji udeleževala na podlagi homogenizacije regionalnih in lokalnih oblik avtentične tradicionalne kulture, ki ni bila germanskega porekla. Ker je torej etnični skupini dominiral vladajoči sloj tujega etničnega porekla, so morali narodno – oziroma moderno visoko kulturo ustvariti iz obstoječe ljudske kulture. Ta pa se je lahko na piedestal nacionalne

edinstvenosti povzdignila le, če se je izkazala kot nasprotje obstoječi tujerodni represivni kulturi, če je vsebovala »najčistejšo«, najbolj »arhaično« elemente kulture, ki so utrjevali zavest o skupni zgodovini, jeziku, kulturi, religiji, na kateri sloni ideologija naroda.

K nacionalizaciji regionalno oziroma lokalno razpršenih in razslojenih oblik kulture so izdatno pripomogle s Herderjevim pozivom po zbiranju ljudskega blaga (skozi katerega se potrjuje narodova samoraslost in gradi narodna identiteta) okužene pozitivistične znanstvene paradigme, med katerimi si je osrednje mesto izborila nova panoga, imenovana narodopisje, ki je postavila temelje tako evropski kot tudi slovenski folkloristiki in etnologiji.

Opredeljenju kulturnih izdelkov ljudstva si je vstopnico med narodne ideale zagotovilo v trenutku, ko so humanistične vede, ki so kot predmet preučevanja ustoličile ljudsko kulturo in njene materialne in duhovne manifestacije, postale zastopnice, upravljalke in braniteljice interesov ljudstva in njegovih avtentičnih umetniških stvaritev.

Kolonizacija ljudske kulture 19. stoletja je iz naivnega in idealističnega romantičnega zanesenjaštva po zbiranju izročila preprostega ljudstva prešla v (velikokrat) nepremišljeno in ideološko sporno estetsko selekcijo ter korekcijo gradiva, ki se je bodisi po času nastanka in socialnem izvoru ali pa po obliki in vsebini odmikalo od ideala pravoverne narodove tradicije.

V iskanju izvira in funkcij folklorne ter njenih prežitkov, so predvsem ljubiteljski zbiratelji, ki so podpirali ideje Grimmove mitološke šole o mitološkem, izvirno narodovem, prvotno zgodovinskem jedru "narodnih pesmi", zavračali vse spremembe, ki so vplivale na čisto, ritualno značilnost šeg. Gradivo, ki je kazalo vplive nedavnega razvoja, so smatrali za netradicionalno in s tem neprimerno za folkloristično zbiranje. Še huje se je godilo motivom umorov, detomorov, abortusov, (krvnih) maščevanj, spolnih praks, pijančevanja ipd., ki so malicili, skrunili in slabili narodovo krepost ter ogrožali javno moralo. Takšne ljudske pesmi so padle v nemilost tako pri estetičarjih kot pri duhovščini.

Nacionalizacija (in/ali s tem povezana folklorizacija) prvin ljudske duhovne kreativnosti pa je popolnoma uspela šele takrat, ko se je vsidrala v regionalne in lokalne politične ter kulturne strukture, pri nas predvsem čitalnice in tabore, preko katerih je nova slovenska vaška in mestna elita uspešno vpeljevala uveljavitev idioma narodni oziroma slovenski.

Popularizacija nacionalne kulture je več kot očitno reformirala tudi podobo ljudske pesmi, ki je s tem doživela veliko čistko nespodobnih, vulgarnih in primitivnih vsebin. Iz prefiltracije ljudskosti se je rodila "narodna pesem" – produkt čitalniške in preporodne politike, ki je s svojo prečiščeno in kar najširše sprejemljivo novo estetiko ter motiviko⁷ tedanjih novokomponiranih narodnih (ali, bolj pošteno, ponarodelih) pesmi postala sinonim slovenstva.

Podobno se je v istem času s pomočjo nekaterih politično-kul-

turnih ustanov prebudila želja po odrski rekonstrukciji, imitaciji ali simulaciji že (napol) pozabljenih regionalnih ali lokalnih oblik ljudske kulture (v prvi vrsti plesov), predvsem v promocijske, protokolarne ali komercialne namene.

V taistem obdobju so kot vzvod brsteče nacionalne identitete slovenskega prebivalstva učinkovali tudi tamburaški orkestri, sicer produkt panslavističnih idej, ki so se kot gobe po dežju razrasli po vsem južnoslovanskem prostoru, sploh na ozemlju današnje Hrvaške in Slovenije. Tamburaštvo se je kot značilni primer prevzema in transformacije nekega tujega kulturnega elementa v določenem okolju izkazal kot pomemben samoidentifikacijski dejavnik in kasneje postal železni del repertoarja folklornih skupin. Tradicija tamburaških orkestrov je preživela vse do današnjih dni, po zaslugi skupine Šukar pa je našla svoj prostor tudi med sodobnimi godbami, ki dišijo po ljudskem.

Z izstopom iz naravnega okolja in izgubo prvotne funkcije je folklor izgubljal realna tla pod nogami in se sprevrgla v artefakt, imenovan folklorizem. Ta je z ustanavljanjem številnih folklornih skupin širom po Sloveniji prerasel meje lokalnega in postal nosilna os širše pokrajinske ali celo narodne identitete, pri čemer spet ne moremo mimo znatne vloge, ki so jo pri tem odigrali nekateri folkloristi.

Posebno pozornost velja nameniti Francetu Maroltu⁸ – mojstru priredb plesno-glasbene dediščine v funkciji "iskanja in poučevanja slovenske pristnosti". (Kumer po Slavec Gradišnik 2000, 135) Novejše strokovne kritike so pokazale, da je z dvomljivim ločevanjem med pristnim (prvobitnim, kmečkim, tudi slovenskim) in nepristnim izročilom zožil folkloro na njene domnevno mitološke korenine (Slavec Gradišnik 2000, 135) in tako pripomogel k eni od neštetihi reinkarnacij potvorjenega mita o avtentičnosti, ki se še danes aktivno reproducira v folklornih skupinah.

Zaradi pritajene ideologije, vpete v samo dejanje neavtentičnega oživljanja avtentičnosti, je pojav folklorizacije korenin v humanistiki (ter v nekaterih primerih strokovne publicistike) povečini obsojen na nemilostno kritiko, hkrati pa že dobro stoletje in pol sprošča narodna in nacionalna občutja, še posebno, kadar se znajde v vlogi vzdrževalca in konservatorja slovenskega plesnega in (v manjši meri) godčevskega izročila.

Tako spet dokazujemo, da imajo družbene in kulturne razmere, ki jim navadno pripisujemo nastanek in rabo glasbe, ki ji prav-

imo ljudska, enako zgodovino kot družbeni sloji na oblasti in so z njimi nenehno povezane. Različen pa je seveda način, kako hegemonije zgodovino (ki so jo večinoma pisale in krojile) prikazujejo, pojasnjujejo, jo izrabljajo in spreminjajo v zavest in spomin. (Leydi 1995, 201)

Angleški kritični zgodovinar Dave Harker, ki raziskuje meščansko konstrukcijo ljudske pesmi na Angleškem (1985), v zvezi s tem opominja, da kategorija ljudskega ni operirala v kulturi nižjih razredov, marveč znotraj buržoazne kulture. To pa pomeni, da je postala del aktivne ureditve in definiranja nacionalne kulture, kar je univerzalni akt hegemonije.

Avtentičnost se torej vedno znova vzpostavlja kot razmerje moči in kulturne selekcije tistih, ki imajo moč odbiranja in selekcioniranja atributov ljudske kulture.

'Jaz, pa ti, pa židana marela' –avtentičnost, narodno-zabavna glasba in folkloristika

Folklorizacija je bila prvo ter daleč najboljše dejanje angažiranega oživljanja duhovnih manifestacij ljudske kulture s povsem konkretnimi cilji in učinki, zato je za raziskovanje sodobnih stilskih preobrazb ljudske zvočnosti, ki se je takšnemu izumetničenju odrekla, še kako pomembna. Morda posebno zato, ker se je nekaj mladih entuziastov,⁹ ki so kasneje postali vodilni poustvarjalci ljudske glasbe slovenskega etničnega prostora, z akustično govorico instrumentov tradicije sprva spogledovalo prav s folklornimi skupinami.

Transformiranje domače ljudskoglasbene tradicije je v povojnih letih odmevalo predvsem iz radijskih sprejemnikov, iz katerih se je oglašala nova – prva zares množično popularno-glasbena zvrst na naših tleh, imenovana narodno-zabavna glasba, ki je zaradi občutka domačnosti, vpetega v korenine ljudskega godčevskega izročila in hkrati nalezljive melodičnosti jazza, uvoženega z zahoda, postala predmet neustavljive privlačnosti.

V Sloveniji so od 50. let prejšnjega stoletja tako "ljudskost" povezovali z lokalnimi narodno-zabavnimi ansambli, ki so ponovno opevali "slovenskost" z reprodukcijo čitalniških narodnih simbolov, med katerimi prednjačijo narodne noše, nageljni, bukolici idila lepe krajine, posejane z ličnimi hišicami narodnega tipa in malimi cerkvicami, družinske radosti ter favoriziranje vinogradništva in vinskih hramov.

Atributi "ljudskega" so se tako (predvsem) s pomočjo besedil narodno-zabavne glasbe še vedno reproducirali skozi pozitivistično optiko, ki je ljudskost enačila s kmečkostjo, preprosto skupnostjo (Gemeinschaft), telesnostjo, čustvenostjo, ruralnostjo, kot nasprotje ne-ljudskosti, tj. urbanosti, kompleksni družbi (Gesellschaft), umskosti, intelektu. S čimer ruralni mit narodno-zabavne glasbe sam sebe ujame v paradoks, saj so bili v prvi

⁷ Motivi, ki so dominirali med ponarodelimi pesmimi, so bili npr. topli domek, zibka, mati Slovenija, lipa in nagelj kot simbola slovenstva, favoriziranje kulture pitja ipd., kar je za preboj v sfero množičnega oziroma popularnega kasneje s pridom izrabila narodno-zabavna glasba.

⁸ France Marolt se je v anale slovenske folkloristike zapisal predvsem kot ustanovitelj in vodja Folklornega inštituta (od leta 1934) pri Glasbeni matici ter pobudnik Akademске folklorne skupine (ustanovljene leta 1945), ki je postala vzor vsem kasnejšim skupinam, kot so FS Emona, FS Tine Rožanc ipd.

⁹ Med njimi velja omeniti na primer Miro Omerzel, Marina Kranjca, Tomaža Podobnikarja, člane skupin Šukar, Marko bande, Kurje kože ter skupina Katice

fazi razvoja nosilci medijske promocije narodno-zabavne glasbe prav meščani. Šele v drugi fazi, ko so tudi vaški muzikanti začeli posnemati viže, ki so jih slišali po radiu, le-ta postane ruralni fenomen, pregneten z urbano izkušnjo. (Muršič 2000, 149)

Odpor in distanciranje do potvorjenosti in popačenja avtentičnega ljudskega glasbenega izročila, ki ga je poosebljala narodno-zabavna glasba in s tem posledično zavračanje znanstvene obravnave tega množičnega popularno-glasbenega fenomena, se je potrjeval v številnih družbeno-kulturnih diskurzih.

Predvsem od poznih 70. in v 80. letih so ga ostro kritizirali slovenski folkloristi, saj so ga kot otroka »amerikanizacije, evropeizacije in modernizacije« (Terlep 1988, 95) in »sredstvo brezbrizja, potrošništva in materializma« (ibid, 102) smatrali za največjega potencialnega sovražnika izginjajoče ustne, spontane, pristne, resnične, ustvarjalne ljudske glasbene dediščine, ki je umirala na okopih tehnično posredovane, pasivne, ponarejene, neustvarjalne in vsebinsko izpraznjene, neiskrene, tekstovno nesmiselne, prazne, stereotipne, solzave, veseljaške, umetno sproducirane popularne narodno-zabavne glasbe. (glej Kumer 1975; Terlep 1988)

Omenjene dihotomije se torej vedno vzpostavljajo v opozicijskih dvojicah in zato si lahko tako v teoriji kot pri empiričnih zgledih, pri razlagi njenih širših implikacij, pomagamo z negacijo predpostavljenega. Če so tako folkloristi domnevali, da je množičnost narodno-zabavne glasbe »pokazatelj praznjenja duhovnosti naroda (identitete?) in dokaz vključevanja v materialistični svetovni nazor evropskega človeka ter industrijo zabave« (Terlep 1988, 97) ter da »vodi v pasivnost glasbenega dožemanja, v razprodajo ustvarjalnosti in identitete« (ibid, 104) slovenstva, potem je, temu nasprotno, ljudska glasba kot njen protipol dojeta kot »eno najbolj izraznih sredstev za dokazovanje, zbujanje, utrjevanje in ohranjanje etnične identitete«. (Strajnar 1988, 84) Iz danega lahko torej razberemo, da je bil pozitivistični nazor dominantna paradigma slovenske folkloristike še konec 80. let.

Pritoževanje nad krizo avtentične kulture, »podleganje modnim muham enodnevnici, hlastanje za sodobnimi dobrinami modernega industrializiranega sveta« (ibid, 85), ki povzročajo uniformiranost kulturno-umetniških oblik in povzročajo razpad diverzitete, kakršno neguje ljudska kultura, je hkrati tudi nepogrešljiva komponenta vsake revivalistične ideologije. Četudi se slednja navadno vzpostavlja kot nasprotje visoki (in popularni) umetnosti, je na nek način identična tožbi kritičnih filozofov frankfurtske šole (z Adornom na čelu) nad dezintegracijo klasične visoke kulture, ki jo je manipulativna in množična produkcija oropala njene edinstvenosti in neponovljivosti, njene avre.

Oboji pa so si trmasto zatiskali oči pred tistim, kar je bilo in je najbolj živo - pred popularno, množično kulturo, ki je pokrivala in pokriva polje hibridnosti, sinkretizma, akulturacije, prežemanja, soobstoja raznorodnih glasbenih oblik. Etnomuzikolog Steven Feld to hibridnost imenuje »nova,

radikalna postmoderna vrsta avtentičnosti« (v Ó Giolláin 2003, 38), ki so jo vse od srede 60. let, ko se je ameriško gibanje za ljudsko glasbo/pesem spojilo s popularno kulturo, začeli dojemati kot pozitivno in ustvarjalno ter manj kot moralno grožnjo etnično in kulturno pogojeni čistosti in avtentičnosti.¹⁰

Popularizacija in globalizacija povojnega ameriškega folk revivala je, preko posredovanja množičnih medijev in glasbenega trga, v katerem so se prepletali raznoliki glasbeni žanri, pripomogla k razvoju akustičnega kantavtorstva kot individualizirane oblike glasbenega ustvarjanja in odrskega nastopa kot normirane prakse izvajanja sodobne ljudske glasbe, ter s tem vplivala na dekonstrukcijo avtentičnosti kot kolektivne, izvo/irne, arhaične, organske tvarine, ki živi in se razširja v malih, ruralnih, »face to face« skupnostih.

Naslanjanje na ljudskoglasbene vire s poudarkom na individualnem doprinosu k celostni podobi izvajanja nekega avtorskega ali tradicionalnega dela pa avtentičnosti ni razgradilo. Vzpostavilo jo je na podlagi drugačnih kriterijev, ki so predpostavljali kolažiranje popularnih in lokalnih ljudskih glasbenih idiomov, kjer se je elitizem meščanskega salonskega in zborovskega prirejanja ljudskih tematik umaknil etosu tekstovne, melodične in tehnične preprostosti.

Podobni fazi razvoja sodobne akustične glasbene govornice, ki se je oplajala z glasbeno govorico ljudske glasbe, lahko vse od konca 60. let 20. stoletja sledimo tudi na domačih tleh.

Od 'moje' do 'naše' avtentičnosti in nazaj - urbani prepoved slovenske ljudske glasbe

Odmik mlajše generacije od kičastih in potvorjenih folklorizmov na eni ter glasbenega narodnjakarstva na drugi strani se je udeleževal skozi procese podomačevanja angloameriških oziroma zahodnih popularno-glasbenih praks, med katere je spadalo tako kantavtorstvo kot iniciranje v redkih pesmaricah objavljenih notnih zapisov domače tradicionalne glasbe¹¹ v repertoar akustičnih skupin, kot so bile Salamander, Slovenska Gruda, Stribor ipd. Enako kot je Judit Frigyesi ugotavljala pri analizi zgodnjega prepoveda madžarske ljudske glasbe, tudi mi lahko trdimo, da v tistem času »spodbuda za oživitev ljudske glasbe ni izhajala iz romantične ideje vračanja v preteklost niti iz iskanja etnične ali nacionalne identitete, ampak je bila del avantgardnega gibanja sedemdesetih«. (v Slobin 1996, 60)

Željo po zvestobi virom stare podeželske ljudske glasbe slovenskega etničnega prostora, ki je konec 80. let postala

¹⁰ O. Giollain meni, da je postopno izginjanje ideološkega konstrukta avtentičnosti rezultat postmodernizma in odsev zloma tradicionalnega razlikovanja med visoko in nizko kulturo, kar lahko opazimo že od začetka 20. stoletja - vse odkar smo pričali masovno posredovani kulturni industriji in množičnemu izobraževanju (2003, 38).

¹¹ To so bile predvsem knjižne publikacije slovenskih ljudskih pesmi. Po arhivskih posnetkih tradicionalne glasbe, ki sta jih hranila nacionalni radio in Glasbeno narodopisni inštitut, takratni ljubitelji ljudskega pesemskega/glasbenega izročila praktično še niso posegali.

temeljna zapoved avtentične rekonstrukcije domačih ljudskih godb, so skozi pozna 70. in zgodnja 80. leta udeleženi zgolj (takrat še) amaterski, kasneje pa profesionalni terenski raziskovalci in poustvarjalci, kot sta bila zakonca Mira in Matija Terlep ter Istran Dario Marušić.

Če v entuziastičnih poskusih peščice glasbenikov/ic, ki so združevali izvirnost ljudskega snovanja z razpoznavnim avtorskim pečatom, do srede 80. let 20. stoletja še ni bilo zaznati pretirane potrebe po poudarjanju pristnega in nepotvorjenega podajanja godčevskega in pesemskega izročila,¹² je neobremenjenost z avtentičnostjo konec istega desetletja (ter na začetku 90. let) s prihodom novih skupin in posameznikov, katerih osnovno vodilo je bila čimbolj zvesta reprodukcija arhivskega ali terenskega ljudskoglasbenega gradiva,¹³ doživela korenito preobrazbo.

Vrnitev k izvirnim pesemskim in glasbenim praksam podeželja, skupaj z reševalnimi akcijami zbiranja "ljudskih motivov (večkrat tudi v zadnjem trenutku) in njihovim ponovnim oživljanjem, s katerim skušamo (interpreti ljudske glasbe – op. K. J.) doseči preporod, obnovo, preprečiti ali vsaj zadržati propad",¹⁴ vse od takrat tvori revivalistično politiko večine poustvarjalcev tradicionalnih godb.

Najprimernejši način oživljanja "prezrte dediščine" je po njihovem mnenju povezan s spoštljivim odnosom do obdelovanja gradiva, kjer je lastna ustvarjalnost podrejena ohranjanju melodije in/ali besedila v čim bolj avtentični oziroma neokrnjeni obliki – takšni, kot so jo izbrskali iz arhivskih posnetkov ali slišali od godcev in pevcev.

Uporaba praks umetne ali popularne glasbe, kot so aranžiranje, stilizacija, teatralizacija, potemtakem predstavljajo deformacijo ljudske glasbe, zato jo skušajo izvajati na takšen način, kot jo izvajajo pevci/godci s podeželja, ki jih umetna ali amaterska glasba še ni pokvarila.

¹² Poskusi rekonstruiranja zvočne podobe slovenskih pokrajin, kot sta jih predstavljala Mira Omerzel in Matija Terlep, so v tem pogledu seveda izjema.

¹³ Med njimi velja omeniti skupine kot so zadnja postava Istranove, Trinajsto prase, Trutamora Slovenica, Katice, Kurja koža, Tolovaj Mataj, La Zonta, ter posamezniki/ce kot npr. Ljuba Jenče.

¹⁴ Na tem mestu opozarjam, da se vsi nadaljnji citati brez navedenega vira nanašajo na izjave poustvarjalcev in revitalizatorjev slovenskega pesemskega ali/in glasbenega izročila ter tistih, ki glasbeno dediščino vpletajo v svoj repertoar. Izjave so povzete iz predstavitvenega gradiva posameznikov ali skupin, intervjujev, ki sem jih z njimi opravila sama, ali pa tistih, ki so bili objavljeni v tiskanih ali radijskih medijih. Zaradi boljše preglednosti celotnega besedila so izjave in citati označeni z ležečim tiskom.

¹⁵ "Ničesar od slišane ali zapisane ne spreminjam ne melodično, ne tekstovno, ne ritmično, ker bi sicer odvzel srž, bit in smisel ljudske glasbe"; "zvok skušamo reproducirati čim bolj avtentično"; "vztrajam pri oživljanju brez spreminjanja"; ker se "s sodobnimi podajanjem samo osmešiš"; "več ko te stvari spreminjaš, slabše je"; so izjave poustvarjalcev, iz katerih je želja po "biti avtentičen" dobro razvidna.

Potreba po avtentičnosti,¹⁵ iz katere (vsaj v začetni fazi) izhaja vsak revivalistični kánon izvajanja glasbe, je še danes prevladujoča komponenta v revitalizaciji slovenske ljudske glasbe, sklicevanje nanjo pa iz številnih razlogov izjemno problematično.

Če namreč avtentičnost razumemo kot svojevrstno in nenehno preobražanje določene oblike in vsebine v danem glasbeno-družbenem kontekstu in ne kot zgolj estetsko kategorijo, potem odrsko (predvsem pa studijsko) poustvarjanje videnih, slišanih ali zapisanih ljudskih virov, ujetu v proces reprodukcije stalnih aranžmajev, zavira spontanost in vsakokratno improvizacijo, ki avtentičnost pravzaprav ustvarja. Prav zato se z miselnostjo, da je ljudska glasba "padla na neka tla, se ustavila v razvoju in zato obsojena na propad" ne oživlja njene živosti, zmožnosti prilagajanja vsakokratni situaciji in prisvajanja mnogovrstnih ter raznorodnih glasbenih vplivov, temveč njen petrificiran, v rigidne zapisane ali posnete vire ujet trenutek.

Na tem mestu pa se revitalizacija slovenske ljudske glasbe najbolj oddaljuje od prakse ameriškega ali britanskega folk revivala. V institucijah, kot so bili folk klubi, predvsem pa z ustanavljanjem folk festivalov na prostem, kjer se je možnost aktivne participacije v procesu ustvarjanja glasbe razširila tudi na neprofesionalne izvajalce, so se atributi ljudskega v glasbi oživljali kot dogodek oziroma kot splet (edinstvenih in neponovljivih) okoliščin, improvizacij in vzajemne komunikacije, tako na glasbeni in verbalni kot na družbeni in družabni ravni.

Odrsko poustvarjanje tipičnih ljudskoglasbenih form, melodij, napevov (na tipičnih ljudskih glasbilih), kjer se interakcija med občinstvom in nastopajočimi glasbeniki skoraj v ničemer ne razlikuje od podobnih (komornjših) koncertnih dogodkov, z "ljudsko" spontanostjo nima nobene neposredne povezave. Tudi festivala, kot sta blejska Okarina in ljubljanska Druga godba, ki sta vse od konca 80. let tako s samimi koncerti, na katerih so se v dobrem desetletju zvrstila skorajda vsa imena današnjega "slovenskega folka", kot (slednji) tudi z izdajo avdio kaset in zgoščenk z novodobno ljudsko vsebino, »izjemno dejavno vplivala na dogajanje (in popularizacijo – op. K. J.) na slovenski revitalizirani ljudskoglasbeni sceni« (Muršič 1994, 13), nista bistveno pripomogla k razbijanju stereotipa "odrske eksotike".

Z nezlaganostjo, nepopačenostjo, čistostjo in avtentičnostjo tudi slovenski poustvarjalci ljudske glasbe nastopajo proti nepristnim, plehkim, veseljaškim in komercialnim godbam,¹⁶ vendar pa v nasprotju z ameriško ali britansko revivalistično konstrukcijo nove avtentičnosti, ki se je (med drugim) zoperstavila tudi mehanski reprodukciji sodobnega ljudskega zvoka, ne ponujajo alternative dominantnemu načinu (re)produkcije

¹⁶ Med njima je seveda največkrat omenjena narodno-zabavna in pop glasba. Dejstvo, da so kitare in klavirske harmonike v instrumentariju revivalističnih skupin zelo slabo zastopane, je verjetno ena od posledic odklanjanja skomercializirane popularne kulture.

glasbe. Ideal lepega in vzvišenega, ki deluje kot protipol "ceneni zabavi" in "se ne uklanja zahtevam publike", se nanaša predvsem na samo estetsko podobo ljudske pesmi, kanonizirano skozi izvajalske prakse posameznikov/ic ali skupin.

Ljudska pesem/glasba je tako šele kot umetniški artefakt, ki se oblikuje skozi rituale "buržoazne transcendence"¹⁷ (Frith 1996, 40), zmožna dokazovati svojo večvrednost¹⁸ ter odigrati vlogo "narodove svetinje", kar nas zopet pripelje nazaj k estetskemu, elitnemu in meščanskemu (ali, če hočete, buržoaznemu) diskurzu, ki se že vse od Herderjevih časov oklepa tradicije ljudstva. Hkrati pa ekskluziv(istič)no prepričanje, da glasbeno tradicijo slovenskega etničnega ozemlja, ki se danes največkrat uprizarja v okoljih, kot so gradovi, cerkve, galerije, kulturne in izobraževalne ustanove ter okoliščinah, kot so protokolarne in (državne) promocijske prireditve, odprtja razstav ipd. lahko oživljajo le "poklicani, izbrani", saj "pravzaprav ni treba, da se vsak z njo ukvarja", govori o tem, da je kulturni elitizem v sodobni ljudski glasbi zelo prisoten.

Če sta bili torej ameriška in angleška folk glasba "sredstvo za izganjanje meščanske miselnosti iz kulture delavskega razreda in spontano izražanje samih ljudi" (Frith 1986, 42), tega vsekakor ne moremo trditi za prenovljene ljudskoglasbene prakse držav nekdanjega vzhodnega bloka,¹⁹ ki od konca 80. let prejšnjega stoletja, oziroma od formacij novih državnih tvorb, zavzemajo vse pomembnejše mesto v dominantni (celo elitni) kulturi.

Poglavitni razlog se skriva v ponovni aktualizaciji narodnega aspekta ljudske kulture, kar je (kot smo že ugotavljali) dediščina preporodnega narodnega buditeljstva 19. stoletja, ki pa se je med velikimi družbenimi prelomi in krizami ter gospodarskimi spremembami, ki so jih te države doživljale konec 20. stoletja, s pomočjo intelektualne elite ter vse večje medijske pozornosti, znova inkorporiral med temeljne dejavnike narodne/nacionalne identitete.

Tudi Slovenija v tem primeru ni nobena izjema. S ponovnim rešetanjem simbolov, ki rabijo afirmaciji naroda/nacije kot politične, jezikovne, etnične, teritorialne entitete, smo vse od osamosvojitve priča novi skrbi za narodovo bogastvo, med katerega v prvi vrsti sodijo duhovne manifestacije ljudske kulture.

S prevzemanjem značilnega gradiva, ki je označen kot nacionalna tradicija, se revivalisti neizogibno umeščajo na simbolni oder, ozadje, ki je slovenski simbolni univerzum,

nejasen agregat pomenov in konotacij, ki se nenehno ohranja skozi množico diskurzov (Hammarlund 1998, 33), kot je razvidno iz spodnjih primerov.

Z "razkrivanjem čutnosti naših prednikov", »nepokvarjene duše naroda", negovanjem ljudskih korenin, tega "strahotnega, a prezrtega bogastva, ki ga imamo", naj bi krepili zavest o tem, "kje smo zrasli, kakšen spomin prostora in generacij imamo vtkan v svoje bitje", oziroma "negovali naravno inteligenco ljudske identitete, ki je izredno pomemben identifikacijski faktor v dolgoročnem nacionalnem smislu".

Avtentična substanca, ki se vkapljuje v idiom ljudskega, naj torej potemtakem rabi kot podstavek nacionalne identitete, "slovenstvu" kot njenemu skupnemu imenovalcu, čeprav vemo, da ljudska glasba sama po sebi z narodom nima nikakršne neposredne in vzročne povezave, saj "nikoli v zgodovini ni bila avtarkična zvočnost, vezana na neke narodne specifičnosti". (Muršič 1994, 88)

Poleg tega pa glasba ne konstituira našega občutka identitete skozi prizmo nacionalnosti, temveč "skozi izkušnje, ki nam jih ponujajo telo, čas in družabnost; izkušnje, ki nam omogočajo umestiti se v imaginarne kulturne pripovedi". (Frith 1996, 275)

Nasprotno pa se s poudarjanjem atributov prvinskosti, nepokvarjenosti, naravnosti, neprecenljivosti, univerzalnosti, celo kozmičnosti, s katerimi so današnji glasbeniki/ce in mnogi publicisti/ke obtežili/e duhovne prvine ljudske kulture, utrjuje politika romantike. Takšni atributi po drugi plati skušajo uveljaviti alternativo obstoječi, razvrednoteni, s kapitalizmom prepojeni potrošniški družbi, hkrati pa se vkapljujejo v globalno manipulacijo, ki nas prepričuje, da porast lokalnih tradicij izpodbija vse prežemajoči in uniformirajoči globalizem, kar pa je mit. Lokalne tradicije so namreč "ravno glavni način, skozi katerega se globalizacija uveljavlja". (Žižek 2002, 6)

Z vidika domene kulturne avantgarde 70. in začetka 80. let, kjer eksperimentiranje z drugačno, ljudsko zvočnostjo še ni bilo obremenjeno z nostalgijo in ohranjanjem "prav te pomembne preteklosti" (Williams 1997, 237), današnji poskusi institucionalnega oživljanja (selektivne in kanonizirane) tradicije naših predindustrijskih prednikov predstavljajo korak nazaj – k preporodniškim idejam 19. stoletja, pri čemer lahko avtentičnost razumemo kot "zahtevo srednjega razreda po udobnosti specifičnih moralnih in estetskih vrednot" (Posen 1993, 128), kot kulturno alternativo, kjer je legitimnost osnovana na avtentičnosti²⁰ in historični verodostojnosti. (Livingston 1999, 66)

Če torej Slovenija v primerjavi z ostalimi (predvsem zahodnoevropskimi) državami še vse do nedavnega ni imela razvitih takšnih institucij, kjer bi se v praksi artikulirali "pravi" načini

¹⁷ Frith v analizi družbenih funkcij (ameriške in britanske) folk glasbe - predvsem na primerih festivalov in klubov - ugotavlja, da je ta organizirana okoli ritualov izvajanja, ki razmejujejo glasbeno izkušnjo od vsakdanjega življenja, in ne okoli ritualov buržoazne transcendence (1996, 40). Prav slednje pa je nujno potrebno za razumevanje predstav o domači "folk" glasbi.

¹⁸ V primerjavi s popularnimi godbami.

¹⁹ Pravzaprav bi lahko trdili, da pri tem folk glasba meščanski miselnosti rabi kot spodbuda.

²⁰ Avtentičnost se v tem primeru nanaša na razlikovanje obujenih (marginalnih) glasbenih praks od dominantnih, hkrati pa opozarja na domnevno časovno globino, v kateri korenini ljudska glasba.

²¹ V Kulturno društvo Folk Slovenija so vključeni vsi že navedeni poustvarjalci in interpreti slovenske ljudskoglasbene dediščine.

izvajanja, predstavljanja in postopanja s tradicijo, se je legitimacija zgoraj omenjene avtentičnosti dokončno utrdila sredi 90. let 20. stoletja z ustanovitvijo kulturnega društva Folk Slovenija.²¹ Ta naj bi z "vzgojo članstva in podmladka s sodelovanjem, z zbiranjem zvočnega in ostalega gradiva za zbirko, prirejanjem tečajev in delavnic, izmenjavo mnenj in splošno skrbelo za zrel in nepotvorjen odnos do ljudske glasbe". (Zapisniki KD FS, januar 1996)

Nepotvorjen odnos do ljudske glasbe, h kateremu revitalizatorji (člani društva) stremijo, se udejanja na podlagi varovanja in poustvarjanja avtentičnih oblik duhovne dediščine, ki jih razumejo kot tiste, ki koreninijo v davni preteklosti in jih premene časa niso uspele povsem izbrisati iz družbenega spomina. Alternativno rešitev družbene krize (in s tem tudi krize identitete), v kateri so stare glasbene oblike ali načini petja in plesa že skoraj povsem izginili ter izgubili svojo funkcijo in pomen, ponujajo s poseganjem "po tistih pomenih in vrednotah, ki so nastali v dejanskih družbah preteklosti in za katere se zdi, da imajo določen pomen, saj zastopajo področja človeških izkušenj, prizadevanj in dosežkov, ki jih dominantna kultura podcenjuje" (Williams 1996, 240-241), ali jih kot takšne ne prepozna.

Takšna pozicija pa je prav gotovo eden najpomembnejših kazalcev revivalistične oziroma preporodne politike, kjer pazljivo konstruiranje in vzdrževanje komponente avtentičnosti ter kontinuirane tradicije ponujata možnost vrnitve v ospredje dominantne kulture, med temeljne integracijske ter socializacijske dejavnike.

Primordialni kriterij avtentičnosti, ki ga je v 18. stoletju sprodirala humanistična znanost, se tako v selektivnem procesu tradicije²² objektivira »skozi estetsko optiko, ki je vedno optika preferenčne družbene pozicije« (Muršič 2000a, 117) in kot takšna še vedno ostaja eden temeljnih diskurzov slovenske preporodniške ideologije.

Kar pa seveda nikakor ne pomeni, da je takšna percepcija avtentičnosti prevladujoča komponenta glasbenega ustvarjanja vseh tistih, ki na kakršen koli način manipulirajo s slovenskim ljudskoglasbenim izročilom.

Predvsem v skupinah in pri posameznikih/cah, ki se vse od konca 90. let oziroma od začetka 21. stoletja²³ posvečajo ustvarjanju avtorske glasbe na podlagi ljudskih glasbenih obrazcev, v ospredje stopa filozofsko oziroma umetniško pojmovanje avtentičnosti, kjer se poudarja individualnost ter emocionalnost reprezentacije in zvestoba lastni resničnosti.

Z novim zagonom, entuziazmom ter kreativnimi impulzi tako mlade skupine ustvarjajo glasbo, ki avtentično ljudsko komponento glasbenega ustvarjanja išče tam, kjer jo s puritanskimi dogmatizmi obteženi pravoverni preporodniki izgubljajo – v zvočnih pokrajinah spremenljivosti in prilagodljivosti, v nenehni reprodukciji gibno-zvočnih podob, v spontani in aktivni interakciji z občinstvom, v preseganju žanrskih ločnic, hibridizaciji korenin, v avtentičnosti zgodbe, ki jih pripovedujejo njihova križarjenja po "neubesedljivih zvočnih igrah". (Muršič 1993)

Avtentičnost torej ni merilo, postavljeno enkrat za vselej. Prej kot neka zakoreninjena, nespremenljiva dogma, je stvar nenehno spreminjajočega konsenza med pripadniki neke skupnosti, ki ustvarjajo in nadzorujejo njen pomen. (Felföldi 2002, 124)

Kadar se kaže le kot preporodniški subjekt fascinacije ali idealizacije, kjer se tradicija "vrednoti glede na koncepte nespremenljive glasbene resnice" (Frith 1996, 40) oziroma stabilnosti končnega produkta, se neprenehoma vračamo k "brezplodnemu ponavljanju idiomov". (Muršič 1992, 442) Slednje pa ne obeta nobenih konstruktivnih premislekov o avtentičnosti, ki sega daleč prek meja opredmetenega.

Avtentičen je namreč lahko le habitus ljudske glasbe/pesmi, ki ga določata kontinuiteta in (predvsem!) aktivna raba njenih nosilcev, s pomočjo katerih se navidezna rigoroznost kanona vedno znova preobraža v igre improvizacije in inovacije.

Obe komponenti pa sta odsev inovativnosti, ki jo pogojuje lastna kreativnost v večno spremenljivem svetu, kar izdatno pripomore k oblikovanju in preoblikovanju avtentičnosti, kakršno lahko doživljamo zgolj tukaj in zdaj. Kajti samo kot takšna je lahko referenčna, resnična, izvirna, neponovljiva, osvobajajoča in naša.

Viri in literatura:

ERIKSEN, Helen 2002: Who is Authentic in a Global World? V: Authenticity. Whose Tradition? Budapest, European Folklore Institute, 133-140.

FELFÖLDI, László 2002: Authenticity and Folklore. V: Authenticity. Whose Tradition? Budapest, European Folklore Institute, 110-125.

FRITH, Simon 1986 [1978]: Zvočni učinki. Mladina, brezdelje in politika rock'n'rolla. Ljubljana, UK ZSMS, RK ZSMS, Krt 35.

— 1996 Performing Rites: On the Value of Popular Music. Oxford, Oxford University Press.

HAMMARLUND, Anders 1998: Traditional Music between Gemeinschaft and Gesellschaft. Some Reflections on a Revival Phenomenon. V: East European meetings in Ethnomusicology, št. 5(1998): 28 - 35.

²² Selekcija tradicije se potrjuje in utrjuje v oblikovanju in izboru kodeksov izvajanja in predstavljanja izročila, preinterpretaciji in raztapljanju točno določenih načinov, pomenov in praks, ki jih preporodniki doživljajo kot avtentične, verodostojne, resnične in izvirne.

²³ Naj med njimi omenim skupine Orlek, Posodi mi jurja, Kontrabant in občasno Katice, ki so se z elementi ljudskega v glasbi spogledovali že v prvi polovici 90. let, med mlajšimi pa vidno izstopajo *Katalena*, *Brina* in *Terra Folk*.

HARKER, Dave 1985: *Fake Song. The Manufacture of the British Folksong 1700 to the Present Day*. Stradford, Open University Press.

KUMER, Zmaga 1975: Kam bi s to folkloro? Ljubljana, Naše tromostovje. Zbirka "Izbrana predavanja" (leto 3, št.1 (21)).

LEYDI, Roberto 1995: *Druga godba. Etnomuzikologija*. Ljubljana, Studia Humanitatis.

LIVINGSTON, Tamara E. 1999: *Music Revivals. Towards a General Theory*. V: *Ethnomusicology*, Winter 1999: 66 - 79.

MIDDLETON, Richard 1990: *Studying Popular Music*. Milton Keynes, Philadelphia, Open University Press.

MURŠIČ, Rajko 1993: Neubesedljive zvočne igre. Od filozofije k antropologiji glasbe. Maribor, Katedra.

— 1994 Ob desetletnici. Dolga zgodba o ljudski godbi na Drugi godbi. *Glasbena mladina* 24(7): 10 - 11.

— 2000 Trate vaše in naše mladosti. Zgodba o mladinskem in rock klubu. Prva in druga knjiga. Ceršak, Subkulturni azil.

— 2000a "World Music". Marginalizirani svetovi med eksploatacijo in emancipacijo. *Glasnik SED* 40(1-2): 111 - 119.

Ó GIOLLÁIN, Diarmuid 2003: Tradition, Modernity and Cultural Diversity. V: *Dynamics of Tradition. Perspectives on Oral Poetry and Folk Belief*. Lotte Tarkka, ur. Studia Fennica Folklorostica 13. Helsinki, Finnish Literature Society, 35 - 42.

POSEN, Sheldon 1993: On Folk Festivals and Kitchens. Questions of Authenticity in the Folksong Revival. V: *Transforming Tradition. Folk Music Revivals Examined*. Neil Rosenberg, ur. Illinois, University of Illinois Press, 127 - 136.

REPOVŽ, Grega 2002: Ameriški imperij je v zatonu (Intervju z dr. Slavojem Žižkom), *Delo*, 13.7.2002, XLIV(156): 4 - 6, 12 - 13.

SLAVEC-GRADIŠNIK, Ingrid 2000: *Etnologija na Slovenskem. Med čermi narodopisja in antropologije*. Ljubljana, Založba ZRC.

SLOBIN, Mark, ur. 1996: *Retuning Culture. Musical Changes in Central and Eastern Europe*. London, Duke University Press.

STRAJNAR, Julijan 1998: Vloga ljudske glasbe pri ohranjanju narodnostne samobitnosti. V: *Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije*. Ingrid Slavec in Tatjana Dolžan, ur. Ljubljana, Knjižica glasnika Slovenskega etnološkega društva, 83 - 90.

TERLEP - OMERZEL, Mira 1988: Zvočna identiteta slovenstva včeraj in danes. V: *Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije*. Ingrid Slavec in Tatjana Dolžan,

ur. Ljubljana, Knjižica glasnika Slovenskega etnološkega društva, 92 - 113.

WILLIAMS, Raymond 1998: *Navadna kultura. Izbrani spisi*. Ljubljana, Studia Humanitatis.

Zapisniki sestankov članov in statuta Kulturnega društva Folk Slovenija, od 1995-2002, nepagirano.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 10.5.2004

GLASNIK SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

Razvoj in današnja podoba

Izvodček

Glasnik Slovenskega etnološkega društva kaže podobo slovenske etnologije po 2. svetovni vojni. Iz skromnega glasila se je od leta 1956 do danes razvil v ugledno strokovno-znanstveno revijo. Kot zdajšnja odgovorna urednica želim predstaviti razvoj ter današnje dejavnosti, organizacijo in koncept ter zapleten in dolgotrajen postopek, ki je potreben, da nastane ena sama številka štirimesečnika. Prispevek naj potrka na vest vsem članom etnološkega stanovskega društva in jih spodbudi, da se pridružijo uredništvu na tej ali oni strani, in vsakemu novemu uredniku olajša začetniške nerodnosti pri spreminjanju uredniške politike.

Abstract

The Bulletin of the Slovenian ethnological society reflects the image of the Slovenian ethnology after the Second World War. It developed from modest gazette from 1956 into the reputable professional-scientific magazine of today. As the editor-in-charge I wish to present the development and contemporary activities, the organization and the concept as well as the complicated long-term procedure, which is needed in order for one issue to be published every four months. The intention of the article is to motivate all the members of the ethnological professional society and to encourage them to join the editors on this or the other side and to lessen the initial awkwardness of new editors at changing of the editorial policies.

Slovensko etnološko društvo je prostovoljna skupnost, ki združuje strokovnjake in študente s področja etnologije in sorodnih ved in za te vede zavzete posameznice in posameznike.¹ Izdaja strokovno-znanstveno revijo Glasnik Slovenskega etnološkega društva (v nadaljevanju Glasnik SED), v zbirki Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva pa strokovne publikacije.

Glasnik SED je strokovno-znanstvena revija, ki objavlja znanstvena, strokovna in poljudna etnološka, kulturno antropološka in sorodna domača in tuja

besedila, ki osvetljujejo pomen etnološke stroke. Obširen impresum, natisnjen na notranjih platnicah, prča, da ima revija dolgo tradicijo in da se je iz skromnih začetkov razvila v kvalitetno in ažurno strokovno-periodično publikacijo, ki ustreza večini tako domačih kot mednarodnih strokovnih in bibliografskih standardov ter zahtevam glavnih financiranj.

Današnji Glasnik Slovenskega etnološkega društva se je »rodil« oktobra 1956 kot Glasnik Inštituta za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Do junija 1957 so v I. letniku izšle edine štiri številke prvega izdajatelja; zaradi prevelikih finančnih težav je uredništvo in izdajanje že drugega letnika Glasnika leta 1959 prevzelo Slovensko etnografsko društvo.

Prvi Glasnik je začel izhajati kot podpora pri organiziranju poročevalske mreže Inštituta za slovensko narodopisje, ki je po ustanovitvi leta 1951 začel s sistematičnim zbiranjem in z znanstvenim raziskovanjem duhovne in družbene kulture, in tako po vsej Sloveniji razpošiljati etnološke vprašalnice. Glasnik je bil sprva le vez med strokovnjaki in poročevalci na terenu, vendar z vizijo, da bi »dozorel v samostojnega strokovnega in znanstvenega tovariša sodelavca«. (Grafenauer 1956, 1) Poleg vprašalnic v prilogi in navodil za njihovo izpolnjevanje je I. letnik Glasnika prinašal še informacije o delovanju Inštituta za slovensko narodopisje in drugih slovenskih narodopisnih institucij, poročila s kongresov in zborovanj doma in v svetu, knjižna poročila ter odgovore na vprašanja bralcev.

Uredništvo je imelo sedež na Novem trgu 4/1 v Ljubljani. Tedanji impresum ne navaja imen članov uredniškega odbora. Kot nestorja glasila moramo omeniti tedanjega upravnika Inštituta, akademika dr. Ivana Grafenauerja, uredništvo pa je predstavljal etnolog, slovstveni folklorist in filolog dr. Milko Matičetov, ki je imel že bogate izkušnje z urejanjem Slovenskega etnografa (1948-1964) in utrjene strokovne mednarodne vezi.²

I. letnik Glasnika je izšel na skromnih 28 straneh, s

¹ Spletna stran Slovenskega etnološkega društva (<http://www.sed-drustvo.si>).

² Leta 1956 je bil pobudnik za ustanovitev svobodne delovne skupnosti etnologov vseh narodnosti v Vzhodnih alpah (Alpes Orientales).

Uredništvo je razširilo etnografsko obzorje tudi med Slovence zunaj državnih meja in druge narodopisne institucije doma in v Evropi.

S XV. letnikom je Glasnik ponovno zašel v finančne težave, zato je leta 1975 izšla samo ena četverna številka, ki je objavila Slovensko etnološko bibliografijo za leto 1973.

Z ustanovitvijo Slovenskega etnološkega društva leta 1975 oziroma s peto številko 15. letnika je skupno glasilo slovenskih etnologov dobilo že tretjega urednika. Po dolgoletnem urednikovanju dr. Zmaga Kumer je glavni urednik postal takratni asistent stažist na Inštitutu za slovensko narodopisje SAZU, po letu 1977 pa asistent na Oddelku za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, Janez Bogataj, ki je uredil naslednjih šest letnikov.⁴ Nekaj let kasneje je v pogovoru omenil, da »da s(m)o nekateri prišli na fakulteto in v etnologijo že z določenimi pogledi ne le na stroko, ampak tudi npr. na urejanje glasil«. (Križnar 1986, 2) Janez Bogataj je namreč že v gimnaziji skupaj z Markom Terseglavom (ki ga je nato nasledil v uredništvu Glasnika) sodeloval pri šolskem glasilu. Zato ni naključje, da je Glasnik v tem času »kulminiral z grafično, oblikovno kvaliteto, živahnostjo in privrženostjo skupnemu cilju«. (Križnar 1986, 1)

Poleg glavnega urednika so v impresumu novega Glasnika prvič omenjena imena osemčlanskega uredniškega odbora in njihove odgovornosti: Marija Stanonik je prevzela lektorska dela, Inja Jugovec študentsko rubriko, Damjan Ovsec stike z javnostjo. Uredništvo je spoštovalo delo svojih predhodnikov, zato je nova ekipa želela, da bi Glasnik še naprej izhajal ažurno in razvijal svojo vsebinsko in oblikovno podobo v skladu z razvojem stroke. Dr. Zmaga Kumer je bila še naprej članica uredništva, novi odbor se ji je za dolgoletno delo in dragoceno pomoč v naslednjih letih zahvalil z intervjujem, ki ga je posnel Marko Terseglav. (Terseglav 1975, 26) Sedež uredništva so preselili na Oddelek za etnologijo na Filozofski fakulteti, ki je bil tedaj na Aškerčevi 12 v Ljubljani.

Glasnik je začel na naslovnici (naslovnica prve številke v novi podobi je ponatisnjena na tokratni naslovnici) objavljati etnološke fotografije z vsemi referencami, ki so že na prvi pogled sporočale njegovo poslanstvo. Tiskali so ga na kakovostnejšem papirju, razširili število strani in uvedli številne nove rubrike in žanre (intervju, študentska rubrika, zgodovina etnologije v slikah, informacije o študiju etnologije, ocene etnoloških del, polemike, prispevki informatorjev ...). Sledil je dogajanje v Slovenskem etnološkem društvu in razvoju slovenske etnologije na raziskovalnem, izobraževalnem in aplikativnem polju. Da je Glasnik resnično osrednja etnološka stanovska revija, je potrdil tudi koncept tematskih števil, ki so začele izhajati po letu 1980, in v katerih so etnologi o izbrani temi razpravljali vsak s svojega zornega kota. Leta 1980 je Glasnik objavil prvo prilogo v angleščini in jo obdržal tudi v naslednjih letih. Leta 1976 je Glasnik praznoval 20-letnico izhajanja. Urednik ga je ob tej priložnosti označil kot »... podobo naše etnologije, njenega razvoja, uspehov in težav ...« (Bogataj 1976, 1)

Zaradi novih pravil pri izdajanju strokovne periodike, ki jih je izdal financer Raziskovalne skupnosti Slovenije, se je precej izboljšala kakovost uredniškega dela: razširili so impresum, naslov revije je bil prvič preveden v angleščino, prav tako izvlečki, prispevku si bili obdelani z UDK klasifikacijo. Pri razvoju Glasnika sta imeli pomembno vlogo tudi dobrohotna domača in tuja kritika. Pri zbiranju denarja sta precej pomagala tudi dr. Slavko Kremenšek in dr. Meta Grossman ter nekateri drugi s kulturniškega področja. (Bogataj 1976, 2) Ponovno so objavili nekaj reklam sponzorjev, s katerimi so pokrili finančni primanjkljaj, ki je nastal zaradi visokih tiskarskih stroškov.

O spominih na urednikovanje je dr. Janez Bogataj, zdaj redni profesor na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo ljubljanske univerze, spregovoril v tokratnem intervjuju, ki ga je pripravila glavna urednica⁵.

Leta 1982 je uredništvo 22. letnika Glasnika prevzel Marko Terseglav, sodelavec Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU. Kot sočasni predsednik SED in Zveze društev jugoslovanskih folkloristov (ZDFJ) ga je vodil v obdobju državne stabilizacijske politike in redukcij v začetku 80. let. Pregled »njegovih« Glasnikov⁶ kaže precej živahno podobo. Terseglav je predvsem želel v uredniško politiko Glasnika vpeljati tematske številke (Etnologi o Levstiku,⁷ Etnologija in šola,⁸ Etnološko proučevanje slovenskega izseljenstva,⁹ Dosežki in problemi proučevanja neevropskih kultur v Sloveniji¹⁰), kar mu je prvo leto z velikim odobravanjem bralcev tudi uspelo. Za objavo je uredil tudi gradivo prvega skupnega kongresa jugoslovanskih etnologov in folkloristov v Rogaški slatini leta 1983, žal pa je nato razočarano ugotavljal: »Kaže, da birokratska logika (financerjev RSS in KSS, op. avtorja) dela po pravilu: čim več zastojnega dela je vloženo v Glasnik in čim več privarčujemo, tem bolj nas je treba kaznovati z vedno manjšimi dotacijami.« (1983, 1) Z letnikoma 33 in 34 je Glasnik ponovno postal informativno glasilo slovenskih etnologov.

Poleg glavnega in odgovornega urednika (v eni osebi) ter uredniškega odbora (Naško Križnar za področje filma, Boris Mravlje za tehnično urejanje, Damjan Ovsec za angleško prilogo, Mojca Ravnik za kroniko in jugoslovansko etnologijo, Ingrid Slavec za knjižna poročila in lektoriranje, Nives Sulič za prevode v angleščino, Zmago Šmitek za neevropsko etnologijo) je na program Glasnika takrat vplival še izda-

⁴ Od številke 4 letnika 15 (1976) do konca letnika 21 (1981).

⁵ Alenka Černelič Krošelj, Moj način življenja je intenziven. Brežice 2004. Tipkopis.

⁶ Letniki 22 (1982) do 24 (1984).

⁷ Etnologi o Levstiku. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 22, št. 1. Ljubljana 1982.

⁸ Etnologija in šola. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 22, št. 2. Ljubljana 1982.

⁹ Etnološko proučevanje slovenskega izseljenstva. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 22, št. 3. Ljubljana 1982.

¹⁰ Dosežki in problemi proučevanja neevropskih kultur v Sloveniji. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 22, št. 4. Ljubljana 1982.

jateljski svet (Angelos Baš – ZRC SAZU; Slavko Kremenšek – PZE za etnologijo, FF; Boris Kuhar – Slovenski etnografski muzej, Inga Miklavčič – ZSV Nova Gorica in Julijan Strajnar – ZRC SAZU), čeprav je bila njegova vloga bolj formalna in naj bi ustrezala samo birokratskim pravilom financiranja kot nekakšno recenzentsko telo¹¹.

Podoba Glasnika Slovenskega etnološkega društva med urednikovanjem Marka Terseglava.

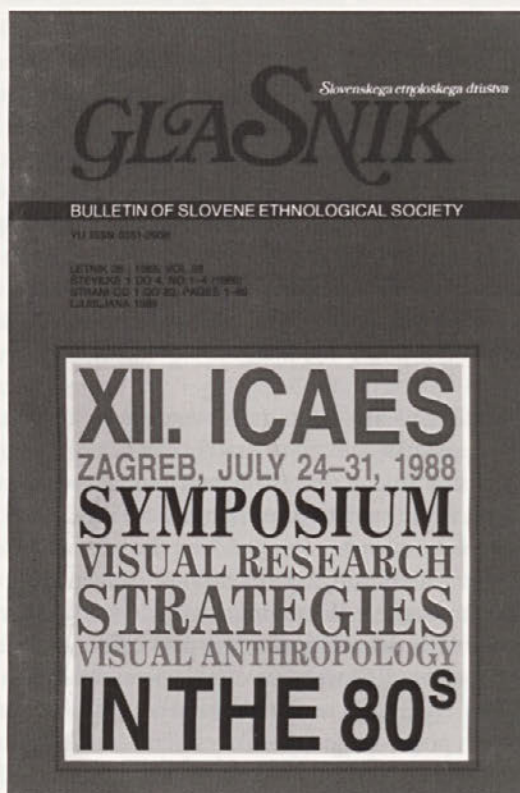
Od uredniškega dela se je Marko Terseglav poslovil z veliko Glasnikovo anketo,¹² ki je kazala žalostno stanje slovenske etnološke povezanosti.

Ob 10. obletnici Slovenskega etnološkega društva leta 1985 je Glasnik menjal svoj format, da bi bil priročnejši za branje in shranjevanje (1985, 1) in ga ohranil med letoma 1985 in 1994 – ves čas urednikovanja etnologa cineasta Naška Križnarja¹³ in Majde Fister¹⁴.

Glasnik SED je z Naškom Križnarjem vsebinsko sledil prejšnjim konceptom, glasilo pa prinaša tudi veliko dragocenih biografskih podatkov o kolegi v obliki intervjujev in gradiva iz raznih simpozijev. Kot vodja audio-vizualnega laboratorija ZRC SAZU v Ljubljani je Križnar razširil dotedanji filmski

kotiček ter redno in sistematično posredoval dosežke na področju vizualnih raziskav. S prvo objavo dela referatov s simpozija o vizualni antropologiji je Glasnik uresničil tudi idejo o večji mednarodni uveljavitvi slovenske etnologije, kar mu je omogočil sponzor – Komisija za vizualno antropologijo pri Mednarodni uniji antropoloških in etnoloških znanosti, katere kolektivni član je bilo tudi Slovensko etnološko društvo. Ob mednarodnem kongresu antropoloških in etnoloških znanosti, leta 1988 v Zagrebu, je celotno številko Glasnika objavil v angleščini. Tematske izdaje so bile precejšnje uredniški zalogaj, zato so večkrat izšle dvojne številke Glasnika ali pa celotni letnik skupaj.

Sama grafična podoba je začela bolj kot doslej razločevati tehtnejše strokovne prispevke od poročil in društvenih informacij. Prvič so bila objavljena navodila avtorjem. Največ sprememb je doživela angleška priloga Bulletin, zamelek današnje Summary, s povzetki pomembnih prispevkov za tuje bralce in predstavitev novih knjig. Urednik Naško Križnar se je skupaj s člani uredništva Ivano Bizjak, Damjanom Ovscem, Mojco Ravnik, Ingrid Slavec, Nives Sulič – Dular, Zmagom Šmitkom, Markom Terseglavom in Miho Zadnikarjem trudil tudi za bogatejšo vizualno podobo v obliki fotografij, ilustracij in samostojnih fotoreportаж. »Naškove« Glasnike je grafično zasnovala in tehnično urejala univ. ing. arh. Cveta Stepančič.

Naslovnica prve mednarodne številke Glasnika SED, 28 (1988), št. 1-4, ki jo je uredil Naško Križnar.

¹¹ Ustni podatek dr. Marka Terseglava.

¹² Velika Glasnikova anketa. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 24, št. 4. Ljubljana 1984, str. 79-87.

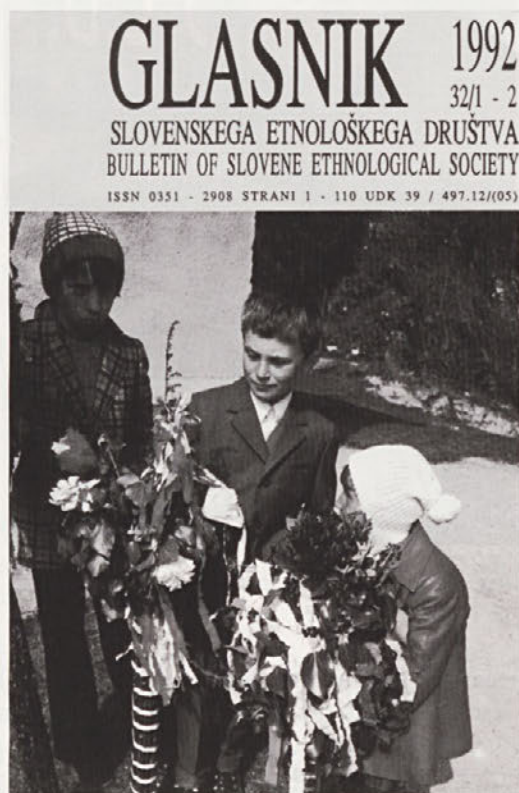
¹³ Letniki 25 (1985) do 29 (1989).

¹⁴ Letniki 30 (1990) do 34 (1994).

Uredniški odbor se je s 30. letnikom ponovno zamenjal. Glavna in odgovorna urednica Majda Fister, bibliotekarka v knjižnici SAZU, je urednikovanje nadaljevala z novimi in s starimi člani uredništva: Nives Sulič – Dular, dr. Slavkom

Kremenškom, Moniko Šašel - Kropelj, Markom Terseglavom in Zmagom Šmitkom; po novem sta Glasnik financirala Republiški sekretariat za kulturo in Republiški sekretariat za raziskovalno dejavnost in tehnologijo. Majda Fister je resnim prispevkom dodala tudi kanček humorja (trač rubrika Etnorolanje); nagradna igra (odgovor na vprašanje pod izbrano etnološko fotografijo) pa je obljubljala brezplačno branje enega letnika Glasnika. V enem od uvodnikov je urednica opozarjala na »grozljivo prazne uredniške predale«, čeprav po njenem Glasnik ni revija, ki objavlja le stroge znanstvene razprave - temu sta namenjena Traditiones in Etnolog; zaželeni so bili krajši informativni prispevki. Med pisci člankov so se plaho pojavljali prvi mladi etnologi, hkrati pa se je takrat s prvimi polemikami o vlogi antropologije v izobraževalnem programu začela krhati enotnost Oddelka za etnologijo.

Leta 1991 so sedež uredništva preselili na SAZU (Novi trg 5 v Ljubljani); med financerji sta tudi Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za znanost in tehnologijo. Večkrat so zamenjali tudi grafične oblikovalce (Dušan Merhar, Matej Fister) in tiskarne.

Glasniki S.E.D., ki jih je urejala Majda Fister, so bili na zunaj prepoznavni po prijetni rumeni barvi in barvnih fotografijah na platnicah.

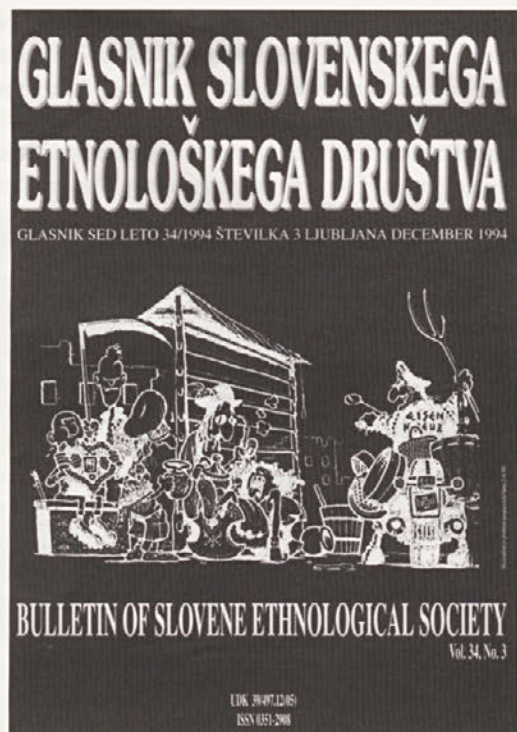
Svež in povsem drugačen veter je zapihal leta 1994, ko sta uredništvo tretje številke 34. letnika kot glavni in odgovorni urednik prevzela mlada raziskovalca na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, mag. Rajko Muršič in Mojca Ramšak. Oba sta si z urejanjem Glasnika nabirala prve uredniške izkušnje; hkrati sta urejala še Knjižnico Glasnika Slovenskega etnološkega društva. Mojca Ramšak je uspešno urejala še druge knjižne zbirke (leta 1994

in 1995 je sourejala dvojezično koroško knjižno zbirko Na poti v vas/Unterwegs ins Dorf, leta 1997 pa je souredila mednarodni zbornik s posvetovanja v Tinjah v Avstriji Vrednotenje življenjskih zgodb/Evaluation of Biographies). V naslednjih štirih letnikih je Glasnik utiral pot »prostoru javne diskusije med različno mislečimi, saj je prav prostor javnega kresanja mnenj in stališč edino jamstvo za zdrav (ustvarjalni) razvoj stroke« (Muršič 1994, 1) in nadaljeval tradicionalno poslanstvo povezovalnega in obveščevalnega medija slovenskih etnologov. Kot predstavnika znanosti sta urednika z objavo izvirnih znanstvenih del želela Glasniku dati tudi znanstveno noto. Vsebinsko sta zato ponovno razdelila v rubrike. Izvirna znanstvena dela so izhajala (sprva še skupaj z objavljenimi ocenami!) pod naslovom Razprave in nato Razglabljanja, intervjuji v rubriki Iz oči v oči, strokovna besedila, povzetki seminarskih in diplomskih nalog, strokovne polemike in odmevi na trenutna dogajanja, ocene knjig, razstav, poročila in podobni prispevki so odstirali Obzorja stroke, v Postržku je Glasnik postregel s kroniko dogodkov, pismi in z novicami. Tak koncept ima revija še danes. Uredništvo je pripravilo tudi nekaj tematskih števil (Etnologija v šoli, Antropologija na Slovenskem, 60 let Glasbenonarodopisnega inštituta pri ZRC SAZU, Film in etnologija, Koroški etnološki utrinki, Etnologija Ljubljane, ...).

Urednika sta Glasniku SED kot četrletniku vrnila njegov prvotni format. Uredništvo naj bi se bilo ob boku že izkušenih etnologov pomladilo in pokrivalo čim več različnih etnoloških strokovnih sklopov in etnoloških institucij na Slovenskem. Sestavljali so ga dr. Slavko Kremenšek, dr. Marko Terseglav, mag. Borut Brumen, mag. Mojca Ravnik, Aleš Gačnik, Majda Fister, Vito Hazler, Andrej Malnič, Samo Klemenčič in Sašo Bizjak. Sedež uredništva so ponovno preselili, tokrat na Oddelek za etnologijo na Zavetiško 5 v Ljubljani.

Tako kot vsako uredništvo tudi Mojca Ramšak in Rajko Muršič nista bila brez finančnih in drugih težav. Uvajanje znanstvenih besedil je zahtevalo vzpostavitev novih finančnih možnosti, novo opremo za računalniško urejanje prispevkov (ki jo je dolgo namesto društva zagotavljal oddelek) in spremembo mentalitete piscev prispevkov. Rajko Muršič je v uvodnikih pojasnjeval in propagiral pomen znanosti (Muršič 1996, 1), kajti Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo ni izdajal svoje periodične publikacije za izmenjavo s tujo znanstveno periodiko, Mojca Ramšak pa je pisce opozarjala na upoštevanje enotne oblike oddanih prispevkov in jih prepričevala, da je »Glasnik SED resna revija in ne vežbališče za pridobivanje referenc pred objavo v resnih revijah« (Ramšak 1995, 1)

Uspešno uredniško obdobje Rajka Muršiča in Mojce Ramšak pa se je leta 1998, kot kažejo njuni uvodniki, zaradi sporov o različnem razumevanju statusa urednika in (ne)zagotavljanja pogojev za delo s strani vodstva društva, po štirih letnikih grenko končalo. Urednika sta v »zaključnem govoru« (Ramšak; Muršič 1997, 1) natančno povzela svoje delo, nato pa Glasnik predala novi ekipi.

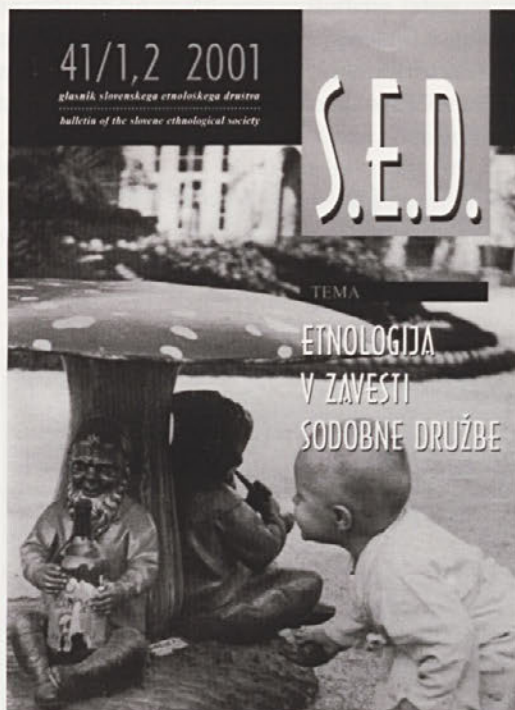

Glasnik SED od leta 1994 spet v starem, večjem formatu.

Vodstvo uredniške ekipe Glasnika SED sta leta 1998 prevzeli višja kustodinja Muzeja novejšje zgodovine v Celju, etnologinja Tanja Rožnberger - Šega in mlada raziskovalka na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo na FF v Ljubljani, Mateja Habinc. V programski shemi za Glasnik SED, ki je ohranjena v arhivu SED (Rožnberger - Šega; Habinc 1998) sta poudarili večplastnost etnološke vede, in sicer znanstveno, strokovno in aplikativno raven. Objavljanju izvirnih znanstvenih del, dobri dediščini prejšnjih dveh urednikov, in vzdrževanju tradicionalne strokovne ravni, sta novi uredniki dodali še rubriko Etnološka dediščina s prispevki aplikativne etnologije. Nova rubrika na bi objavljala poročila z različnih etnoloških raziskovalnih taborov, delovna poročila etnologov kustosov in konservatorjev, predstavitev etnoloških zbirk na Slovenskem ter aktualnih razstav. Vsem za etnologijo zavzetim občanom, ki so se amatersko ukvarjali z etnologijo oziroma so nanjo naleteli pri svojem primarnem delu, je bila namenjena rubrika *Etnologija je povsod*. Vizija te rubrike je bila opredeljena kot nujno spremljanje globalizacije in evropeizacije naše države, ki prinaša mnogo negativnega, kot so utapljanje naše identitete in nespoštovanje oziroma nepoznavanje naše dediščine. (Prav tam)

Uredniki sta v ožji in širši uredniški odbor vključili predstavnike različnih etnoloških institucij: Polono Sketelj (Slovenski etnografski muzej), Mojco Račič - Simončič (Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo na FF v Ljubljani), dr. Naška Križnarja (AVL ZRC SAZU), dr. Dušo Krnel - Umek (predsednica SED), Tanjo Hohnec (Zavod za varstvo kulturne dediščine Celje), Aleša Gačnika (ZRC Bistra Ptuj) in predavatelja neevropskih kultur dr. Zmaga Šmitka (Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo na FF v Ljubljani).

Uredniški odbor je med svojim mandatom uresničil napovedi. Glasnik je redno izhajal in prinašal zanimivo teoretično, aplikativno, informativno in poljudno branje. Uvedel je nekatere nove stalnice, kot so *Gradivo* (Zgodbe vsakdana), *Etnomanija* (aktualno dogajanje v slovenski etnologiji v sliki), *Etnološka etika* (objave primerov kršenja etnološke etike s komentarji) ter objave številnih prispevkov ljubiteljev; prav tako se je povečalo število študentskih prispevkov. Za uredniško politiko Tanje Rožnberger - Šega in Mateje Habinc so bili značilni »gostujoči uredniki«, ki so uredili posamezne tematske številke s svojega raziskovalnega področja (dr. Breda Sajko - izseljeništvu,¹⁵ dr. Zmago Šmitk - slovenske neevropske raziskave,¹⁶ Tanja Hohnec - konservatorstvo,¹⁷ Objava referatov s simpozija ob 25-letnici Slovenskega etnološkega društva v Novi Gorici,¹⁸ dr. Naško Križnar - Vizualne raziskave¹⁹).

Ponovna grafična preobrazba Glasnika med letoma 1998 in 2003.

Poleg tega sta impresumu dodali nove podatke, priloge pa kažejo resno uredniško politiko (seznam sodelavcev, navodila

¹⁵ Tema: Nas življenje izseljencev sploh še zanima. V: Breda Čebulj Sajko (ur. te številke), Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 39, št. 3, 4. Ljubljana 1999.

¹⁶ Tema: Neevropska etnologija. V: Zmago Šmitk (ur. te številke), Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 40, št. 1, 2. Ljubljana 2000.

¹⁷ Tema: Ali je v konservatorstvu še vedno prostor za etnologijo. V: Tanja Hohnec (sourednica te številke), Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 41, št. 3, 4. Ljubljana 2001.

¹⁸ Tema: Etnologija v zavesti sodobne družbe. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 41, št. 1, 2. Ljubljana 2001.

¹⁹ Aktualno: Vizualne raziskave. V: Naško Križnar (ur. te številke), Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 43, št. 12. Ljubljana 2003.

avtorjem, prevodi angleških povzetkov, subvencije Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete in posameznih sponzorjev, tipologija člankov). Slovensko etnološko društvo je po obnovi in preselitvi Slovenskega etnografskega muzeja preselilo svoj sedež in sedež uredništva na Metelkovo 2 v Ljubljani. Z ureditvijo pogojev za delovanje se je začela nova doba v zgodovini Glasnika: doba zapletenih projektov, razpisov, urednikovanja na daljavo preko elektronske pošte in uvrstitev v tuje baze bibliografskih podatkov, ki omogočajo Glasniku SED vstop v mednarodni prostor. Nekaj števil Glasnika je v celoti na voljo tudi v elektronski obliki na spletnih straneh Slovenskega etnološkega društva, kjer je objavljena tudi bibliografija člankov po letu 1980.

Uredništvo je svoj mandat končalo z urejenim statusom Glasnika SED kot strokovno-znanstvene revije.

Se nadaljuje ...

Literatura:

BOGATAJ, Janez 1976: Bralcem in sodelavcem (novega) Glasnika. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 15, št. 5. Ljubljana, 1.

ČASOPISI 1967. V: Glasnik Slovenskega etnografskega društva let. VIII, št. 1, 2, 3, 4. Ljubljana.

ČERNELIČ KROŠELJ, Alenka 2004: Moj način življenja je intenziven. Brežice, tipkopis.

GLASNIK na poti v osmi letnik 1967a. V: Glasnik Slovenskega etnografskega društva let. VII, št. 1. Ljubljana, 1.

GRAFENAUER, Ivan 1956: Našim prijateljem. V: Glasnik Inštituta za slovensko narodopisje SAZU let. I., št. 1. Ljubljana, 1.

KRIŽNAR, Naško 1986: Pogovor z dr. Janezom Bogatajem. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 26, št. 1-2. Ljubljana, 1-8.

MURŠIČ, Rajko 1994: (brez naslova). V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 34, št. 1-2. Ljubljana, 1.

MURŠIČ, Rajko 1996: Odstreljena znanost. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 36, št. 1. Ljubljana, 1.

MURŠIČ, Rajko 1997: Ob sklepnem dejanju. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 37, št. 4. Ljubljana, 1.

KURET, prof. dr. Niko 1969: Deset let »Glasnika«. V: Glasnik Slovenskega etnografskega društva let. X, št. 4. Ljubljana, 1.

PET letnikov našega Glasnika 1964. V: Glasnik Slovenskega etnografskega društva let. VI, št. 1-4. Ljubljana, 1.

PO premolku 1966. V: Glasnik Slovenskega etnografskega društva let. VII, št. 1-2. Ljubljana, 1.

RAMŠAK, Mojca 1995: Praktičen nagovor. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 35, št. 1. Ljubljana, 1.

RAMŠAK, Mojca 1997: Nekoliko samovšečen, a nujen dodatek k zgodovini slovenske etnologije. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 37, št. 4. Ljubljana, 1.

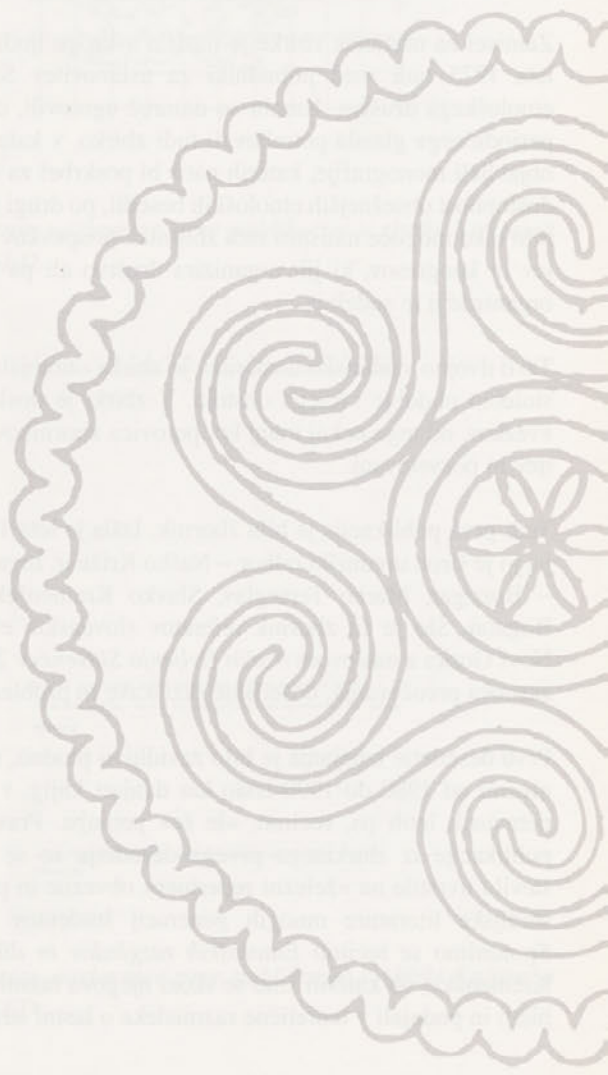
ROŽENBERGAR ŠEGA, Tanja; HABINC, Mateja: Glasnik Slovenskega etnološkega društva - Programska shema, Arhiv Glasnika Slovenskega etnološkega društva.

TERSEGLAV, Marko 1976: Intervju z dr. Zmago Kumrovo. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 15, št. 5. Ljubljana, 26-27.

UREDNIK (brez naslova) 1983. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 23, št. 1. Ljubljana, 1.

UREDNIŠTVO (brez naslova) 1985. V: Glasnik Slovenskega etnološkega društva let. 25, št. 1-4. Ljubljana, 1.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 9. 8. 2004

KNJIŽNA ZBIRKA KNJIŽNICA GLASNIKA SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

Etnologi, zlasti člani *Slovenskega etnološkega društva*, monografske publikacije iz knjižne zbirke Knjižnice Glasnika SED dobro poznamo. Leto za leto jih kot publikacije, ki jih društvo vsakokrat izdaja v okviru svojega rednega delovanja in načrtno distribuira med svoje članstvo, dobivamo ob Glasniku SED. Ne distribuira pa jih samo med članstvo – preostanek naklade je po prvi distribuciji na naslove članov društva vedno namenjen prodaji v knjigotračni mreži in po knjižnicah, pogosto pa se za posamične naslove zanimajo tudi drugi naročniki, ki jih iz tega ali onega razloga pritegne katera od tem, pač odvisno od vsakokratne vsebine. Tako se je prav ob zadnjih izdajah izkazalo, da je naklada lahko razmeroma visoka, saj v nasprotnem primeru izvodi v prvem letu ali še prej dobesedno poidejo.

Zamisel za nastanek zbirke je nastala v krogu ljudi, ki so bili leta 1975 tudi med pobudniki za ustanovitev Slovenskega etnološkega društva. Kmalu so namreč ugotovili, da bi poleg periodičnega glasila potrebovali tudi zbirko, v kateri bi lahko objavljali monografije, katerih natis bi poskrbel za širšo javno dostopnost obsežnejših etnoloških besedil, po drugi strani pa bi bilo tako mogoče natisniti tudi zbornike prispevkov s simpozijev in kongresov, ki jih organizira društvo ali pa pri njihovi organizaciji le sodeluje.

Tako dvojno vsebinsko usmeritev je zbirka ohranjala vso četrstoletno obdobje svojega obstoja. V zbirki je doslej izšlo 35 zvezkov, od tega nekaj manj kot polovica zbornikov s simpozijev in posvetovanj.

Tudi prva publikacija je bila zbornik. Izšla je leta 1980, uredil pa jo je širok uredniški odbor – Naško Križnar, Inga Miklavčič – Brežigar, Marko Terseglav, Slavko Kremenšek in Janez Bogataj. Šlo je za zbornik referatov slovenskih etnologov v Novi Gorici z naslovom *Način življenja Slovencev 20. stoletja: zasnova preučevanja, dosedanje raziskave in problemi*.

Prvo desetletje izhajanja je bilo zavidljivo plodno, saj je z letnicami od 1980 do 1990 izšlo kar dvajset knjig, v naslednjih petnajstih letih pa, recimo, »le še« petnajst. Prav etnološke publikacije iz zbirke prvega desetletja so se v velikem številu uvrstile na »železni repertoar« obvezne in priporočene študijske literature mnogih generacij študentov etnologije. Spomnimo se recimo *Etnoloških razgledov in dilem* Slavka Kremenška, ob katerih smo se skozi njegova razmišljanja prebijali in podajali v teoretične razmisleke o lastni stroki, pa nje-

govega *Uvoda v etnološko preučevanje Ljubljane novejša doba*, osnovni literaturi etnologov, ki so se deloma ali v celoti posvetili etnološkemu raziskovanju urbanih okolij. *Poglavja iz metodike etnološkega raziskovanja*, ki sta jih kot četrto knjižico v zbirki uredila Slavko Kremenšek in Janez Bogataj, smo študentje, pa tudi etnologi s spričevali še dolgo listali, ko smo iskali primere citiranja, splošne in tiste, specifične za etnologe. Iz prvega desetletja so tu še zborniki, v katerih so etnologi na posvetovanjih vzpostavljali razmerja do drugi strok – arheologije, zgodovine in domoznanstva, pa zborniki posvetovanj z naslovom (*Zgodovinske*) *Vzporednice slovenske in hrvaške etnologije*. Leta 1982 je izšel zbornik s prvega tovrstnega posvetovanja, ki je bilo leto poprej v Ormožu, leta 1987 je zbornik prinašal prispevke s portoroškega posvetovanja iz leta 1984, leta 1988 pa tiste s posvetovanja slovenskih in hrvaških etnologov v Dolenjskih toplicah leta 1987. Naslednje, do danes zadnje *Vzporednice* v zbirki so izšle leta 1991 po posvetovanju v Lendavi istega leta.

Prvo desetletje je prineslo še dva pogosto brana zbornika – kot tretji zvezek zbirke je že prvo leto izhajanja izšel zbornik *Janez Trdina – etnolog*, kot deseti zvezek pa tri leta pozneje še obsežen zbornik *Kongresa jugoslovanskih etnologov in folkloristov* – ob 1. kongresu jugoslovanskih etnologov in folkloristov v Rogaški Slatini, ki sta ga uredila Janez Bogataj in Marko Terseglav. Nekoliko manj znan in »uporaben«, vsaj za splošno rabo, je zbornik srednješolskih raziskovalnih nalog *Na poti k etnologiji*, ki je izšel leta 1982.

V drugi sklop prvega desetletja zbirke lahko uvrstimo tematske monografije, v katerih so odsevali zlasti uspešnejši raziskovalni rezultati takratne mlajše generacije slovenskih etnologov, pogosto odličnih diplomantov, ki so tako dobili prvo možnost za objavo monografij. Mnogi so prav z objavo v Knjižnici začeli graditi svojo pozneje neredko izjemno uspešno etnološko bibliografijo. V ta sklop sodijo publikacije *Slovenci v Mennheimu* Ingrid Slavec iz leta 1982, pa *Thank God I'm Slovenian* Nives Sulič iz leta 1983, *Slovenci v Franciji* Alenke Bogovič in Boruta Cajnka iz istega leta. Nekoliko drugačna, a sodi v ta sklop, je knjiga *Ljubljančan na Aljaski* Freda Bahovca iz leta 1987. Prav vsem zadnjim monografijam je skupno, da so vsebinsko posvečene etnologiji Slovencev zunaj matičnih meja.

Drugih petnajst let je bilo za zbirko manj plodnih kot prvih deset. Težko je reči, ali je temu botrovalo zmanjšanje prvotne-

ga zaleta entuziastov – ustanoviteljev društva in pobudnikov zbirke, ali tudi spremenjena finančna razmerja, ki so vsekakor pomemben dejavnik dinamike izhajanja, ali pa morda celo kake druge okoliščine. Morda gre za preplet več dejavnikov, dejstvo pa je, da je v zadnjih petnajstih letih izšlo »le še« petnajst knjig, torej v poprečju ena letno, kar je v primerjavi s kar štirimi knjigami v prvem letu, vsekakor omembe vredno zmanjšanje. Tudi sedanji uredniški odbor predvideva izdajanje po ene publikacije letno. Res pa je, da se je v zadnjih letih pojavilo več novih etnoloških knjižnih zbirk, pa tudi v založniški mreži samostojno izdanih etnoloških monografij. Skupna bera vseh pa seveda nikakor ne kaže upadanja etnološke publicistike, prej njeno naraščanje.

Od leta 1990 je tako izšlo še nekaj zbornikov – kot 23. zvezek zbornik s kongresa v Cankarjevem domu leta 1995 z naslovom *Razvoj slovenske etnologije od Štreklja in Murka do sodobnih etnoloških prizadevanj*, ki sta ga uredila Rajko Muršič in Mojca Ramšak, pa *MESS – Mediterranean Ethnological Summer School* po piranski poletni šoli, z letnico izida 1995, in dva zbornika z »zamejsko tematiko« – kot 30. zvezek leta 1999 *Etnološko delo pri Slovencih v zamejstvu* urednic Polone Sketelj, Nives Špeh in Duše Krnel–Umek in kot trenutno zadnji, 35. zvezek v zbirki, zbornik s treh posvetov *Odstirna dediščina, etnološko delo in muzejske zbirke Slovencev v Italiji, na Madžarskem in v Avstriji*, ki sta ga uredili Katalin Munda Hirnök in Polona Sketelj.

Preostali zvezki so, podobno kot v prvem desetletju, plod vidnejših raziskovalnih dosežkov v etnologiji, ali bolje povedano – tisti njihov del, ki pač ni bil objavljen na kak drug način. To so kot 22. zvezek izredno zanimiva in sveža knjiga Bernarda Potočnika *Hmeljnik, način življenja plemiške družine Wambolt von Umstadt med prvo in drugo svetovno vojno*, kot 26. zvezek Štiri matere – ena ljubezen, zgodba neke družine Marije Stanonik, *Pomen vode v predstavah starih Slovanov o posmrtnem življenju in šegah ob smrti Mirjam Mencej* kot 27. zvezek, *Vsakdanje življenje beguncev in begunj v Sloveniji* Natalije Vrečer kot 28. zvezek, *Etnologija in izseljenstvo, Slovenci po svetu* Brede Čebulj–Sajko kot 29. zvezek, »Gresta v nedeljo popoldne na pokopališču?« Mateje Habinc kot 31. zvezek, *Potepanja po poteh Šavrinke Marije Špele Ledinek in Nataše Rogelja* kot 32. zvezek in *Fotografiranje v Mariboru 1918–1941* Jerneje Ferlež kot 34. zvezek. Izjemno zanimivi publikaciji, ki si, vsaka na svoj način, vsekakor zaslužita nadaljevanje, sta leta 1997 izdana *Slovenska etnološka bibliografija 1986–1990*, ki jo je pripravila Mojca Račič–Simončič in 33. zvezek z naslovom *Podobe pokrajin, 1956–1970, etnološka fototeka Vilka Novaka*, ki so jo leta 2001 za objavo pripravili Mihaela Hudelja, Vito Hazler in Ingrid Slavec Gradišnik.

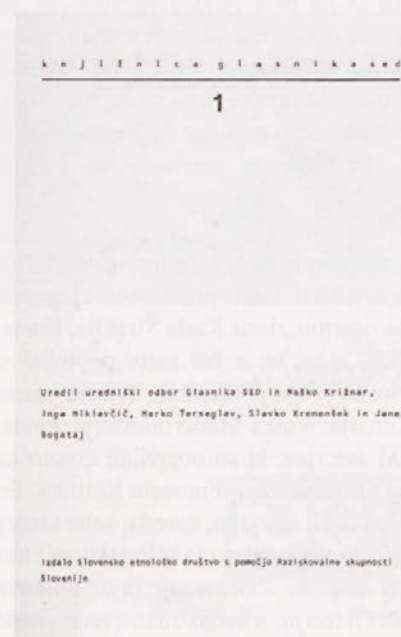
Kot uredniki in avtorji so se tako v četrto stoletje v zbirki *Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva* pojavili tako mnogi uveljavljeni slovenski etnologi kot tisti, ki so se na pot etnološkega uveljavljanja šele podajali. Njihove publikacije so bodisi nekakšni ne posebno obsežni, a vsakokrat posebno pomembni monografski »biserčki«, ali pa pomembni priročniki in natančni zapisovalci dogajanj v etnologiji, njenem razvoju ali razmerju do drugih strok v osemdesetih in devetdesetih

letih 20. stoletja in v prvem desetletju 21. stoletja. Če je zbirko v oblikovnem smislu zaznamovala ne prav dosledna, prepoznavna in kontinuirana podoba, jo je v vsebinskem smislu gotovo vsa leta zaznamovala prepoznavna usmerjenost k dvojemu – k zbornikom kot nekakšnim zapisovalcem vsega izrečenega – in k monografijam kot pomembnim objavam tistega, kar bi sicer morda ostalo skrito in neobjavljeno na policah knjižnice Oddelka na Filozofski fakulteti. Tej dvojni tradiciji ostaja zvest tudi trenutni uredniški odbor, ki ob tej priliki morebitne bodoče avtorje vabi k sodelovanju.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 17. 7. 2004

Zunanja stran naslovnice prve publikacije v zbirki *Knjižnica Glasnika SED*.

Notranja stran naslovnice prve publikacije v zbirki *Knjižnica Glasnika SED*.

ČASOPIS ZA ZGODOVINO IN NARODOPISJE

Pisati o Časopisu za zgodovino in narodopisje prav v letu 2004 je posebno hvaležno delo, saj gre za jubilejno leto. ČZN namreč prav letos praznuje stoletnico izhajanja. Prva številka je leta 1904 izšla kot društveno glasilo leto prej ustanovljenega Zgodovinskega društva za slovensko Štajersko. Tako društvo kot ČZN pa sta bila v Mariboru od zgodnjih let 20. stoletja pomemben dejavnik znanstvene misli, zlasti slovenske. Iz društvenih prizadevanj ali kot plod prizadevanj ljudi, ki so se zbirali v njegovem krogu, je v Mariboru nastala vrsta znanstvenih in kulturnih ustanov (knjižnica, arhiv, muzej), ki so v zadnjih letih, podobno kot ČZN, praznovala stoletnico delovanja.

Časopis za zgodovino in narodopisje velja za prvi znanstveni časopis, ki je vedo – narodopisje, nosil tudi v naslovu in mu je bil torej že po imenu vsaj deloma namenjen. Prav Matija Murko, ki je z leta 1896 objavljenim besedilom *Narodopisna razstava češkoslovenska* v Pragi 1895, po češkem in slovaškem zgledu uvedel termin za vedo, je zaslužen tudi za to, da so prvotno le zgodovini namenjenemu znanstvenemu časopisu ob bok postavili še narodopisje (Novak 1977, 266-267), tako v ime časopisa kot, kar je seveda pomembneje, v njegovo vsebino.

V prvih letnikih je na prvi pogled razmeroma veliko narodopisnih razprav in ocen, a je ob tem treba pripomniti, da je bilo narodopisje razumljeno zelo široko, saj so v »nezgodovinski« del časopisa vsakokrat uvrščeni skoraj vsi drugi prispevki. Danes bi jih z lahkoto uvrstili ne le med etnološke, ampak pogosto tudi med arheološke, jezikoslovne, geografske in še kakšne.

Med avtorji, ki so prispevali k narodopisni podobi časopisa v njegovih zgodnjih letih in tako opravičevali njegovo omembo v naslovu, je treba omeniti zlasti Karla Štreklja, Frana Kovačiča, tudi Frana Ilešiča, manj se je kot avtor pojavljal sam Matija Murko. Vilko Novak je kot pomembne avtorje omenil tudi zbiralce Štefana Kūharja, Vinka Möderndorferja, Pavla Koširja in Josipa Šašla. Od avtorjev, ki so objavljali etnološka besedila, omenja še Ivana Grafenauerja, Franceta Kotnika, Franja Baša, Jožo Glonarja, Janka Glazerja in, seveda, sebe samega. (Novak 1977, 269-270) Zelo pomembno je bilo tako za etnološke vsebine kot za ČZN nasploh, sodelovanje in urednikovanje Franja Baša. Baš je, ob Glazerju, s svojo znanstveno poglobljenostjo in organizacijskimi sposobnostmi pustil močno sled že kot mlad profesor, ki je sodeloval pri nastajanju časopisa, njegove vrline pa so prišle najbolj do izraza, ko je po smrti Frana

Kovačiča leta 1939 prevzel urednikovanje ČZN. (Žnidarič 2003, 242) Pod njim sta bila urednika Anton Kaspret, od prve številke do leta 1917, od takrat pa že omenjeni Fran Kovačič. (Društvena kronika 1926, 14) Ko omenjamo Bašev etnološki pečat pri ČZN-ju, ne smemo pozabiti še na narodopisno bibliografijo za leta 1930, 1931 in 1932, ki jo je pripravil in tu objavil v začetku tridesetih let 20. stoletja. (Kotnik 1944, 39-40, 50)

ČZN je izhajal neprekinjeno do leta 1940, potem pa je izhajanje za nekaj časa prenehalo. Nova vrsta je začela izhajati spet leta 1965, v drugačnih okoliščinah, a z duhom tradicije predvojnega časopisa. Etnološki članki nove vrste so bili zdaj večkrat teoretično naravnani. Kot avtorji etnoloških razprav so se v prvih petnajstih letih izhajanja nove vrste pojavljali Niko Kuret, Slavko Kremenšek, Angelos Baš, Zmago Šmitek, Marija Makarovič in drugi, tudi etnologi iz drugih republik takratne Jugoslavije.

Čeprav se ime narodopisje pojavlja tako v imenu kot v vsakokratnih kazalnih vsebin (v zadnjem ne več narodopisje, ampak etnologija), pa je treba priznati, da etnologija in zgodovina v tem časopisu nikoli, razen v naslovu, nista bili v enakomernem razmerju. Čeprav je ČZN v sto letih objavil veliko pomembnih etnoloških člankov, od katerih so mnogi pogosto citirani tudi v sodobnosti, je večina člankov vsekakor zgodovinskih, tako v starejših kot v mlajših letnikih. Avtorji, sprva po strokovni provenienci seveda iz drugih strok, a na tak ali drugačen način zavzeti in aktivni tudi na področju etnologije, pozneje pa šolani etnologi, so bili vedno v manjšini, kakor so bili, čeprav vedno prisotni, v manjšini tudi etnologi kot člani uredniških odborov.

Razloga za tako razmerje sta vsaj dva. Prvi je seveda splošna vsebinska usmerjenost Časopisa k severovzhodnemu delu (današnje) Slovenije, kjer je številčno tako v preteklosti kot danes delovalo pač več zgodovinarjev kot etnologov ali etnološko razgledanih avtorjev nasploh. Usmerjenost na severovzhodno Slovenijo je ostala osnova vsebinske usmeritve ČZN-ja do danes. A prav razprave v krogu uredniškega odbora v zadnjih letih so pokazale, da se Časopis ne bi branil kvalitetnih etnoloških besedil avtorjev z vseh koncev Slovenije, četudi ne bi bili vezani na to območje, saj si ob drugih podobnih glasilih pač želi zadržati sloves znanstvenega časopisa, v katerem vsaj občasno objavljajo tudi priznani in uveljavljeni etnologi. ČZN vsekakor želi ohraniti tradicijo časopisa, katere-

ga tehtne razprave, tudi etnološke, so pogosto izvirne po vsebini in ostajajo brane in citirane še dolgo po objavi.

Drugi omembe vreden razlog je še bolj preprost – ČZN je z leti seveda dobil konkurenco. *Etnolog*, *Slovenski etnograf*, *Traditiones* in *Glasnik SED* so se uveljavili kot naslovi, kjer objavlja večina etnološko izobraženih avtorjev, tudi tistih redkih, ki so (smo) ostali dejavni in pišočji v Mariboru in severovzhodni Sloveniji nasploh. Pri tem je vsaj v zadnjih desetletjih pač omembe vredno tudi to, da je delovnih mest za etnologe v teh krajih žal razmeroma malo, zato je tako priložnosti za pisanje kot institucionaliziranje etnološke znanstvene misli, ki bi se gotovo zrcalila tudi v pogostejših objavah v ČZN-ju, posledično manj. Podobno stanje glede etnologov, ki da spričo obvez do »matičnih« etnoloških revij redkeje uspejo pripraviti prispevke še za ČZN, je že pred skoraj tridesetimi leti opazil tudi Vilko Novak. (Novak 1977, 272)

Vsekakor pa je *Časopis za zgodovino in narodopisje*, tako zdaj kot pred sto leti, znanstveni časopis, ki z naslovom, voljo uredniškega odbora in vsebinsko zasnovo vabi k sodelovanju etnologe, v prvi vrsti tiste, ki se ukvarjajo s severovzhodno Slovenijo, pa tudi vse ostale, ki pač želijo objavljati v tem »častitljivem časopisu s stoletno tradicijo« in danes prispevati k temu, da ČZN upravičeno nosi tudi drugi del svojega imena.

Literatura:

DRUŠTVENA kronika 1926. V: Kazalo k Časopisu za zgodovino in narodopisje I.-XX. Maribor, Zgodovinsko društvo v Mariboru, 13-15.

KAZALO k Časopisu za zgodovino in narodopisje I.-XX. Maribor, Zgodovinsko društvo v Mariboru.

KOS, Stanislav 1965: Bibliografsko kazalo Časopisa za zgodovino in narodopisje XXI-XXXV, 1926-1940. Maribor, Obzorja.

KOS, Stanislav 1983: Bibliografsko kazalo Časopisa za zgodovino in narodopisje, letniki 36-50, nova vrsta 1-15, 1965-1979. Maribor, Obzorja.

KOTNIK, France 1944: Pregled slovenskega narodopisja. V: Narodopisje Slovencev I, Ljubljana, Klas.

NOVAK, Vilko 1977: Etnologija v Časopisu za zgodovino in narodopisje. V: ČZN 48 = N. V. 13, 1-2, 265-273.

SLAVEC GRADIŠNIK, Ingrid 2003: Vilko Novak (1909-2003). V: ČZN 74 = N. V. 39, 3-4, 257-260.

ŽNIDARIČ, Marjan 2003: Ob stoletnem jubileju Zgodovinskega društva v Mariboru. V: ČZN 74 = N. V. 39, 3-4, 227-246.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 13.7. 2004

Prva številka Časopisa za zgodovino in narodopisje iz leta 1904.

IZ ZGODOVINE
RAVNEGA POLJA

Zadnja številka Časopisa za zgodovino in narodopisje iz leta 2004.

ETNOLOG

Leta 2003 smo osemdesetletnico *Slovenskega etnografskega muzeja* obeležili tudi z izidom priložnostnega *Etnologa*. Znanstvena periodična publikacija *Etnolog* je namreč ena od stalnic Slovenskega etnografskega muzeja. Izhajati je začel leta 1926, do leta 2003 pa je izšlo že 64 letnikov. *Etnolog* je starostna med slovenskimi povsem etnološkimi periodičnimi publikacijami. Do leta 1972, ko je začel izhajati *Traditiones*, je bil *Etnolog/Slovenski etnograf* osrednja slovenska etnološka periodična publikacija. Od svojih začetkov do danes je šel skozi tri "življenjska obdobja". Prvo je obdobje od začetka izhajanja do leta 1944, ko je izhajal kot *Etnolog*, sledi obdobje od leta 1948 do 1990, ko je izhajal kot *Slovenski etnograf*, zadnje pa je obdobje od leta 1991, ko so mu ponovno "vrnili" njegovo prvotno ime. V njegovi tekom let spreminjajoči se vsebini odsevajo duh časa, pogledi stroke in uredniška politika posameznih urednikov.

Etnolog (1926-1944, izšlo 17 letnikov)

Zasluge za prvi letnik *Etnologa*, ki je bil glasnik *Kraljevega oziroma Etnografskega muzeja* v Ljubljani, je imel predvsem Niko Županič, tedanji direktor muzeja, ki je bil pobudnik revije in ji je dal tudi ime ter bil njen dolgoletni urednik. Niko Županič je uredil prvih 13 letnikov. Ko je leta 1940 prevzel stolicu za etnologijo na *Univerzi v Ljubljani*, je mesto ravnatelja muzeja in urednikovanje *Etnologa* prevzel Rajko Ložar, ki je do svojega odhoda v prisilno begunstvo leta 1945 uredil štiri letnike (letniki 14-17).

V svojem prvem obdobju izhajanja *Etnolog* ni bil le glasilo *Etnografskega muzeja*, temveč leta 1940 tudi *Etnografskega društva* in *Etnološkega seminarja* na *Univerzi v Ljubljani*.

V prvem obdobju izhajanja je dajal vsebini revije svoj pečat njen tedanji urednik Niko Županič, ki je k sodelovanju pritegnil številne tuje avtorje. Večina prispevkov je obravnavala južnoslovanska območja, nekateri si bili vezani na tujino. Poleg etnoloških je *Etnolog* objavljala tudi prispevke s področja fizične antropologije, etimologije, onomastike, zgodovinske in arheologije. Prispevki so bili v slovenskem jeziku, pa tudi v srbohrvaškem in zapisani v cirilici, nekateri v tujih jezikih. Z izjemo Vurnikovih prispevkov v prvih štirih letnikih *Etnolog* ni težil k sistematičnemu preučevanju slovenskega etničnega ozemlja. Položaj se je nekoliko spremenil z nastopom novega urednika Rajka Ložarja. Letniki, ki so izšli pod njegovim uredništvom, so bili delno zaradi zunanjih okoliščin (druga svetovna vojna), delno pa tudi zaradi urednikovih teoretičnih izhodišč bolj usmerjeni v slovensko etnologijo. Med prvim obdobjem izhajanja je *Etnolog* poleg razprav in člankov objavljala poročila o delu *Etnografskega muzeja* in knjižna poročila.

Slovenski etnograf (1948-1990, izšlo 34 letnikov)

Po drugi svetovni vojni se je 18. letnik *Etnologa*, čeprav je bil že pripravljen, zaradi zapletov tiskal šele spomladi leta 1948. Vendar pa je moral v zadnjem hipu zaradi duha časa spremeniti ime. Odslej je izhajal kot *Slovenski etnograf*. Prvi in drugi letnik sta izšla s podnaslovom *Časopis za etnografijo in folkloro*. Prvih 15 letnikov sta uredila novi direktor muzeja Boris Orel in kustos Milko Matičetov. Letnike 16 do 30 in 32. letnik je uredil tedanji direktor muzeja Boris Kuhar, letnik 31 in letnike 33 do 34 pa je uredil Ivan Sedej, prav tako tedanji direktor muzeja.

Novi duh časa in novi uredniki so vplivali tudi na vsebinski koncept *Slovenskega etnografa*. Revija je obsegala razprave, poročila, zapise, objave gradiva in zbirk, polemike, jubilejne zapise, nekrologe, bibliografije, knjižna poročila in ocene. Prispevki so pokrivali materialno, duhovno in socialno kulturo predvsem slovenskih območij, prinašali pa so tudi teoretične članke. Konceptualno novi so bili nekateri letniki, posvečeni določeni tematiki: noša (drugi letnik), obrt (tretji in četrti letnik), stavbarstvo (peti letnik), poljedelska orodja (osmi letnik), transport (deveti letnik), kmečko pohištvo (12. letnik), Orlov letnik (16.-17. letnik), 60 let SEM (32. letnik), življenje in kultura večinskega prebivalstva na Slovenskem v 19. stoletju (33.-34. letnik). V Slovenskem etnografu so bili objavljeni nekateri temeljni članki slovenske etnologije.

Etnolog n. v. (1991>)

Nova vrsta *Etnologa*, glasnika *Slovenskega etnografskega muzeja*, je začela izhajati leta 1991. Tako za vrnitev prvotnega imena kot za nov uredniški koncept ima zasluge Inja Smerdel, ki je uredila prve štiri letnike. Pri petem je kot sourednica sodelovala Bojana Rogelj Škafar, pri šestem letniku urednica. Od sedmega do devetega letnika sta bili urednici Bojana Rogelj Škafar in Nena Židov, letnike 10-13 je uredila Nena Židov, urednica 14. letnika pa je Daša Hribar. Revija (z izjemo drugega in devetega letnika, ki sta izšla v dveh številkah) izhaja enkrat letno. Znotraj precej stalnih rubrik *Etnolog* objavlja prispevke s področja etnologije, kulturne antropologije, muzeologije, konservatorstva, pa tudi z drugih področij humanistike in družboslovja. Prinaša razprave, gradiva, pregledne dela v muzejih, letna poročila o delu SEM, jubilejne zapise, nekrologe, bibliografije ter knjižna poročila. Nekateri letniki oziroma številke so bili v celoti tematski: prvi letnik – Goriška Brda, tretji letnik – zunajevropske kulture, četrti letnik – etnološko preučevanje Ljubljane. Oblikovanje povsem tematskih letnikov se je izkazalo za neustrezno, ker so morali

številni aktualni in objave vredni članki čakati na naslednje leto. Zato je bil uveden nekoliko spremenjen koncept: del Etnologa je tematski, del pa vsebinsko raznolik. Tako so od petega letnika tematski le osrednji deli revije: peti letnik – Kuretov razdelek, šesti letnik – etnologija in muzeji, sedmi letnik – tržaški Slovenci, Trst in njegovo zaledje, osmi letnik – Sedejev in Baragov razdelek, deveti letnik, št. ena – etnološki in antropološki vidiki preučevanja smrti, 10. letnik – posvečen Mariji Makarovič in ljudski medicini, 11. letnik – ženske, 12. letnik – Jurij Vodovnik, 13. letnik – 80 let SEM in 14. letnik – čustva.

Etnolog je znanstvena periodična publikacija. Posebno po letu 1991 je kakovost njegovih prispevkov visoka. Leta 2002 ga je Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport uvrstilo med osrednje slovenske etnološke periodične publikacije. Za njegovo vsebino skrbijo urednice/uredniki in uredniški odbor. Pri slednjem se skušamo držati pravila, da je v štiričlanskem uredniškem odboru po en predstavnik/predstavnica osrednjih slovenskih etnoloških/antropoloških ustanov in en/ena iz drugih ustanov. Izid *Etnologa* finančno podpirata Ministrstvo za kulturo in od leta 1993 tudi Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.

Vsebina *Etnologa* sega od znanstvenih razprav v najširšem pomenu besede do aktualnih strokovnih prispevkov in poročil o delu Slovenskega etnografskega muzeja. Objavlja kakovostne razprave domačih in tujih raziskovalcev različnih znanstvenih disciplin. Tematski poudarek je v glavnem na znanstvenem in strokovnem vedenju o Slovencih in Slovenkah z vidika etnologije in sorodnih ved. Obsežen znanstveni del vedno spremlja del, povezan z muzejskim in drugim strokovnim delom. Tako *Etnolog* redno spremlja dogajanje v etnološkem muzealstvu in muzeologiji na Slovenskem ter poroča o delu Slovenskega etnografskega muzeja.

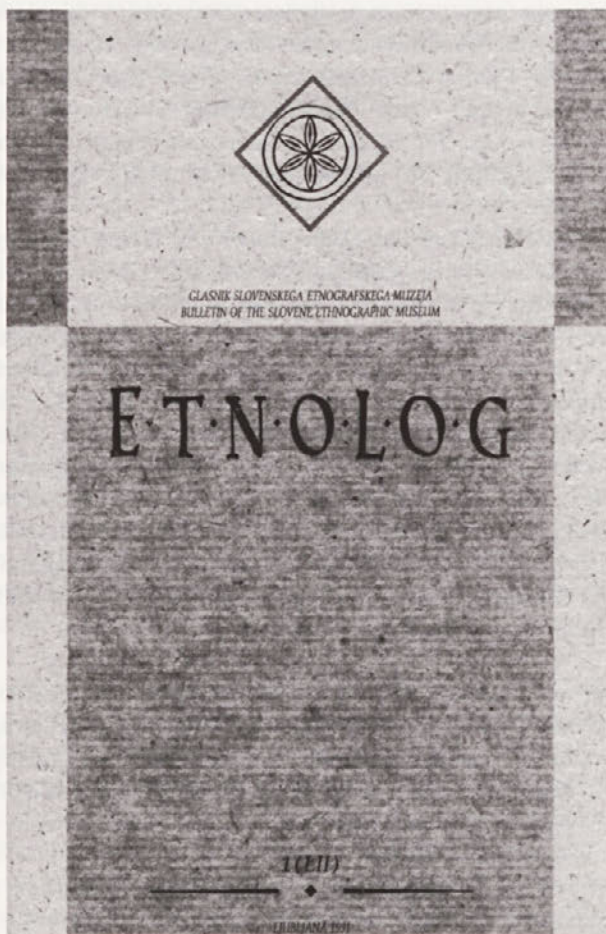
Znanstvene članke objavljamo predvsem v razdelkih *Razprave* oziroma v vsakokratnih tematskih sklopih, *Gradivu* in *Janusovem razdelku*. Poleg domačih avtorjev k sodelovanju (glede na osrednjo tematiko) vabimo tudi tuje avtorje. Vsi znanstveni članki so recenzirani. Posebno pozornost posvečamo Janusovemu razdelku. Vsako leto izmed vseh znanstvenih prispevkov izberemo vsaj enega, ki se nam zdi najbolj tehten. Tuje avtorje v celoti prevedemo in objavimo dvojezično, ali pa besedilo slovenskega avtorja, da je razumljivo širšemu krogu bralcev, prevedemo v angleščino.

Vsebine *Etnomuzejskih strani* so praviloma bolj strokovne; tu objavljamo predvsem prispevke, povezane z delovanjem muzejev. Znotraj omenjenega sklopa pa letno poročamo tudi o delovanju Slovenskega etnografskega muzeja (letno poročilo, nove pridobitve, pomembni dogodki ...). V zadnjem razdelku *Kritična in informativna bibliografija* objavljamo letne bibliografije sodelavcev SEM, priložnostno bibliografije drugih posameznikov in pa vsakoletne knjižne novosti. Že vrsto let si prizadevamo, da so v približno dveh tretjinah *Etnologa* objavljeni znanstveni prispevki, k čemur nas med drugim obvezuje tudi eden od obeh sofinancerjev – Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, ostalo pa strokovni članki, poročila, bibliografije, knjižne novosti ipd. Objavljamo tako prispevke priz-

nanih domačih in tujih avtorjev kot tudi kakovostne prispevke novih diplomantov (redkeje študentov).

Ves čas se trudimo, da bi bil čim večji del *Etnologa* vsaj delno dostopen tudi tujim bralcem. Poleg izvlečkov, povzetkov in besede o avtorju/avtorici, ki so pri vseh znanstvenih in nekaterih strokovnih člankih tudi v angleškem jeziku, članke nekaterih tujih avtorjev v celoti objavljamo v tujem (nemškem, francoskem, angleškem) jeziku in v slovenščini. Žal nas pri prevodih vse bolj omejujejo finančna sredstva.

Ciljna publika so predvsem domači in tuji etnologi, antropologi, folkloristi, muzealci in vsi drugi, ki preučujejo načine življenja in vsakdanjo kulturo. Slovenski etnografski muzej *Etnologa* že od začetkov njegovega izhajanja pošilja v izmenjavo številnim sorodnim domačim ter tujim znanstvenim in muzejskim ustanovam, v zameno pa dobiva njihove periodične in monografske publikacije. Tako v zadnjih letih muzejska knjižnica letno pridobi okoli 350 enot, od tega več kot 200 iz tujine. Po odzivih, na katere sem naletela sama, pa tudi po pripovedovanju številnih kolegov, je *Etnolog* tudi v tujini cenjena publikacija, ki je nekaterim tako vsebinsko kot oblikovno celo za vzgled.

Naslovnica *Etnologa* 1 (LII), 1991.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 28. 6. 2004

STUDIA MYTHOLOGICA SLAVICA

Mednarodna znanstvena revija *Studia mythologica Slavica* je začela izhajati leta 1998; zdaj se pripravlja sedma številka. Njen namen je spodbuditi raziskave mitopoetičnega izročila slovanskih narodov, kakor tudi sodobnih mitov ter analize virov slovanske mitologije. Revija objavlja tudi primerjalne študije mitoloških in religioznih pojmovanj starejših slovanskih, evrazijskih in drugih civilizacij. Revija ima mednarodni in multidisciplinarni značaj in je tematsko zanimiva za področja etnologije, filologije, zgodovine, arheologije, religiologije, literarne zgodovine in filozofije. Ustanovljena je bila v sodelovanju Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU in Oddelka za lingvistiko Univerze v Pisi, od leta 1999 pa izhaja v sodelovanju z Oddelkom za jezike in kulture Srednje in Vzhodne Evrope Univerze v Vidnu.

Uredništvo sestavljajo odgovorna urednika Monika Kropelj (Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana, Slovenija) in Nikolai Mikhailov (Dipartimento di Lingue e Civiltà dell'Europa Centro-Orientale, Università degli Studi di Udine, Italija), Vlado Nartnik (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana, Slovenija) in Andrej Pleterski (Inštitut za arheologijo ZRC SAZU, Ljubljana, Slovenija).

V uredniškem svetu so: Natka Badebrina (Università degli Studi di Udine), Nikos Čausidis (Univerzitet sv. Kirili i Metodi, Skopje), Roberto Dapit (Università degli Studi di Udine), Pietro U. Dini (Università degli Studi di Pisa), Remo Faccani (Università degli Studi di Udine), Larisa Fialkova (University of Haifa), Stefano Garzonio (Università degli Studi di Pisa), Andrzej Litwornia (Università degli Studi di Udine), Nijole Laurinkiene (Lietuviu literaturos ir tautosakos institutas Vilnius), Mirjam Mencej (Univerza v Ljubljani), Leszek Pawel Slupecki (Instytut Archeologii PAN, Warszawa), Zmago Šmitek (Univerza v Ljubljani), Svetlana Tolstaja (Institut slavjanovedenija Rossijskoj Akademii Nauk, Moskva), Giorgio Ziffer (Università degli Studi di Udine).

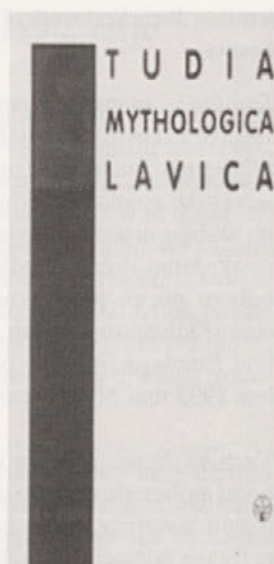
Reviji je dodana knjižna zbirka *Studia mythologica Slavica – Supplementa*. Kot Supplementum 1 je leta 2004 izšla knjiga *Mordvinian Mythology* Tatyane Devyatkinne. Knjiga *Mordvinian Mythology* je prva enciklopedična predstavitev mitoloških konceptov Mordvincev, ugrofinskega naroda, ki živi na ozemlju Ruske federacije.

Delo je razdeljeno na dva dela. V uvodnem, teoretskem delu so tri razprave, ki predstavijo narod Mordvincev, njihov položaj in kulturo. Skupaj z literaturo o mordvinijski mitologiji so podane tudi njihove kozmološke predstave, kot se odražajo v mitih, ritualih in jeziku.

Temeljni del knjige predstavljajo enciklopedični članki, ki interpretirajo najpomembnejše podobe, znamenja in simbole mordvinijske kulture, ki jih spremljamo v njihovih praznikih in

ritualih, povezanih tudi z živalskim svetom in naravnimi pojavi. Zajeti so tudi pojmi: čas in prostor, življenje in smrt, števila, kult prednikov, magični obredi, uroki, žrtvovanja, tabuji, razlaga sanj. Avtorica v delu združuje različne poglede v procesu prehajanja starih šeg v sodobne prakse, kjer se tradicija prepleta z novimi modernimi šegami in navadami ter sprejema sestavine, izhajajoče iz različnih okolij sodobnega sveta.

Več informacij o reviji najdete na spletnih straneh: <http://www.zrc-sazu.si/iza/si/studia/studia.html>.

Več o knjigi na spletnih straneh: <http://www.zrc-sazu.si/www/pc/slopc.htm>.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 5. 8. 2004

SLOVSTVENA FOLKLORISTIKA

Glasilo sekcije za zbiranje in raziskovanje slovenske slovstvene folklorne pri Slovenski konferenci Svetovnega slovenskega kongresa, Ljubljana

"Besedna umetnost uporablja za svoje izražanje jezikovna sredstva. Iz njenega debela se razraščata dve veji: slovstvena folklor in literatura. Kakor je literatura umetnost knjižnega jezika, je slovstvena folklor umetnost narečij. Vsaj v preteklosti je bilo brez dvoma tako; zdaj ko se meja med narečji tudi pri nas počasi briše, je primernejše reči, da je slovstvena folklor umetnost govornega jezika, tako zajamemo v definicijo tudi dela v (pokrajinskih) različicah pogovornega jezika. Slovstvena folklor je prvotnejša, saj sodi po svojem rojstvu v čas izrekanja človeške besede sploh, se pravi v obdobje pred 100.000–130.000 leti. O tem pomenljivo priča tudi starogrški izraz *mythos*, ki pomeni hkrati besedo, govor, zgodbo, bajko, pravljico. Najstarejše svetovne literature pa so nastale šele pred več kot štiri tisoč leti, vendar so po zaslugi pisave (materialne obstojnosti) kmalu pridobile vsestransko prednost pred slovstveno folkloro. Še posebej se je to zgodilo tedaj, ko so začeli merila literarnega oblikovanja nezrelo prenašati na slovstveno folkloro, kot da bi pozabili, da gre za dva razmeroma samostojna sistema. Meja med njima res ni nepropustna, saj gre enkrat za občutnejše, drugič za komaj zaznavno medsebojno vplivanje tako glede na snov kot način upovedovanja." (Slovenska slovstvena folklor /Klasje/, DZS, Ljubljana 1999, 42–43)

Velika škoda ne samo za omenjeno stroko, ampak tudi za slovensko kulturo in narodno samozavest je, da na novo ustanovljeni slovenski univerzi leta 1919 ni bilo mesta za samostojno stólico iz področja, ki ga s skrbno pretehtano terminologijo danes imenujemo slovstvena folkloristika. V hudih polemikah o razmerju med etnologijo in različnimi panogami folkloristike v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja se je izkazalo, da se ravno zaradi pomanjkanja refleksije o sebi prav slovstvena folkloristika, ki je bila najbolj na udaru, ne more niti braniti, kaj šele enakovredno spuščati v dialog in diskusijo, saj ji manjkajo ustrezni pojmovni aparat, urejena terminologija in dinamična metodološka koncepcija.

Cilji sodobne znanosti so že zdavnaj presegli raven zgolj zbiranja gradiva, ki je ravno v slovstveni folkloristiki nepogrešljiva faza, saj nekako nadomešča pisatelja pri literarnem ustvarjanju. Srečevanja z ljudmi v tej zvezi so praviloma psihološko izredno bogata, za trezno znanstveno raziskovanje pa ravno zaradi velike čustvene angažiranosti zbiralca, da pri nosilcih slovstvene folklorne sproži ustvarjalni proces, ki ga sam tako ali drugače prestreza (z zapisovanjem ali s snemanjem) lahko tudi

v oviro, saj ga lahko nekako omotijo in pozabi, da je poleg zbiranja gradiva – in morebitne objave – po današnjih kriterijih znanosti do cilja še dolga pot.

Po premisleku, da sta eden ali dva profesionalna zbiralca gradiva vsekakor daleč premalo, sem začela iskati sodelavce na terenu, od učencev po osnovnih šolah, ki za tako delo rabijo mentorje, do najstarejših, ki se jim morda že tresejo roke, ko zapisujejo svoje spomine na doživljaja in pripovedi iz svojega otroštva. Tako se je s pomočjo različnih (včasih tudi tekmovalnih) razpisov, objavljenih po šolskih in tovarniških glasilih in v nekaterih lokalnih in popularnih časopisih nabralo več tisoč enot gradiva, ki seveda ni vse prvovrstno, a za študijsko rabo kljub temu marsikdaj dobrodošlo.

Ob teh akcijah se je izkristalizirala ideja za sedanjo knjižno zbirko *Glasovi*, v kateri je doslej izšlo 28 (osemindvajset) knjig s čez osem tisoč folklornimi in drugimi pripovedmi. Vsak avtor posamezne knjige iz te zbirke se izšola v dobrega terenskega delavca. V novi reviji bi lahko posredoval pridobljeno znanje in izkušnje s terena z drugimi sodelavci pri zbiranju gradiva za zbirko *Glasovi*, pri kateri so se doslej ravno šolniki najbolj izkazali. Škoda, da po objavljeni knjigi, ko jim marsikaj gradiva še ostane, nimajo kam z njim, javnosti in stroki (slovstveni folkloristiki) ni dostopno, polagoma njihova volja za delo uplahni ali se zniža njegova kakovost. Tako bi stalno prizadevanje vsaj nekaterih od njih polagoma privedlo do njegovega izboljšanja pri ukvarjanju z našo slovstveno dediščino in sodobnih oblik slovstvenega ustvarjanja, ki gre od ust do ust ali sodi v literarjenje.

Iz časopisja v drugi polovici 19. stoletja se lepo vidi, kakšen položaj je v slovenski kulturni srenji doživljala naša slovstvena folklor. Ko je pojenjalo romantično navdušenje zanj, se je prostor za objavo njenega gradiva začel krčiti, dokler ni pristala na platnicah *Dóma in sveta* in *Ljubljanskega zvona*, nazadnje pa je še tam usahnila. To se je dogajalo Gašperju Križniku in se ponavljalo tudi pri drugih. Knjigovezi so pri vezavi posameznih števil v vezane letnike platnice odstranili; tudi zato je danes zelo težko priti do njegovih objav. Podobno se godi dandanes s strokovnimi objavami. Članki iz slovstvene folklorne so enkrat umeščeni v rubriko o kulturi, drugič v jezikoslovje, tretjič v literarno vedo. Nikoli niso priznani kot samostojna entiteta. V okviru jezikoslovnih ali literarnovednih revij delujejo obrobno, kar je z njihovega vidika popolnoma

razumljivo. Vendar je to le del resnice. Slovsstvena folklorja ima v nekaterih pogledih lastne zakonitosti in zato jo je treba obravnavati njim ustrezno, da bi v razmerju do literature dobila enakopraven in enakovreden položaj. Obstaja več teorij o njeni samostojni identiteti. Npr., po nauku češkega strukturalista Jana Mukařovskega je za literaturo značilno, da v njej estetska funkcija prevladuje, v slovsstveni folklorji je navzoča poleg drugih funkcij, a praviloma ne prevladuje, medtem ko je za etnologijo irelevantna.

V zvezi s spredaj navedenimi akcijami sem pred leti sistematično pregledala vsa arhivirana šolska glasila v Slovenskem šolskem muzeju. Marsikatero od njih je v celi številki ali delu nje dalo prostor slovsstveni folklorji. Iz prizadevanja mentorjev/ic v tej zvezi sem ugotovila, da po slovsstskih šolah obstaja posluh zanjo, le da so v strokovnem pogledu marsikdaj prepuščeni sami sebi. Delno je temu odpomogel priročnik *Slovsstvena folklorja v domačem okolju* (Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 1991, 1993), ki je postal dokaj priljubljena opora pri tovrstnem delu in ga deloma tudi poživil. Tu pa nastane ozko grlo. Učenci imajo morda še možnost, da predstavijo rezultate svojega prizadevanja v šolskem glasilu, mentorji/ce pa tako rekoč ne. Obstoječe slovsstistične in slavistične revije so zasedene z gradivom, ki se nanaša izrecno na jezik in literaturo, slovsstvena folklorja pride v poštev le tedaj, kadar je tematsko ali oblikovno povezana z literaturo. Tako svojih izkušenj in rezultatov svojega dela marsikdaj ne morejo niti predstaviti, kaj šele uveljaviti za ustrezno napredovanje, kar se vidi iz zadržanosti do izbranih tém take vrste, ki so jih nekatere udeleženke hotele predložiti za seminar ob slavističnih zborovanjih. Vloženo delo tako nima pravega učinka, ker ga ni kam plasirati, ostaja v predalih, kvečjemu se vé zanj na lokalni ravni, udeleženci akcij so prikrajšani za zaslužen priznanje, stroka pa za vire, ki bi ji utegnili olajšati posamezno raziskovalno nalogo in okrepiti kakšno tezo. V ta namen bi bile občasno razpisane raziskovalne naloge te vrste, kot sta to počela nekdanji Pionir/Gea in Pionirski list/Pil, morda tudi tekmovalnega značaja, a ne pretirano, da bi ne odbili manj zmogljivih.

Konceptualno bi se revija lahko povezala tudi s slovsstsko dialektologijo in bi tako v njej med drugim sproti objavljala narečno besedišče in s tem spodbujala k temu tako nujnemu delu omenjene vede.

Ob odpiranju Slovenije v Evropo in vključitvi v Evropsko zvezo bodo meje postale bolj propustne. To bo poleg dobrih posledic prineslo tudi vprašljive, med drugim večjo odgovornost do ohranjanja narodne identitete. Zamišljena revija bi segla tudi na robove slovsstnega etničnega ozemlja. Klasična slovsstvena folklorja je ravno v zunanjem koncentričnem krogu slovsstnega kulturnega prostora najbolj živa in cenjena. Rada bi, da bi se v reviji počutili popolnoma enakopravne, tako nosilci, posredovalci kakor tudi strokovnjaki.

Glasilo, časopis je organ povezovanja, kohezivnost skupine, ki se zbira ob njem. Kakor ilustrirajo besede ob začetku izhajanja Traditiones, se je Milko Matičetov dobro zavedal prednosti osamosvojitve nasproti stalnemu gostovanju – pa bodi da gre

za objavo ali stroko: "Če bomo večno le na voljo drugim, ne bomo mogli razviti in izpeljati lastnih zamisli. In za to vendar gre. Dobro premišljen, jasno izražen koncept, ne sproti od danes do jutri, ampak za več let naprej ...".¹ *Slovsstvena folkloristika*, glasilo sekcije za zbiranje in raziskovanje slovsstne slovsstvene folklore ga ima. Prvi koncept zanjo sem napisala 6. 1. 1997. Saj je to eden od pogojev za bolj organizirano slovsstsko slovsstveno folkloristiko. S tem se bo slovsstna kulturna zavest polagoma zavedala, da tudi na tem področju obstaja določena profesionalnost. In da je tako, kot obstaja poleg literature trivialna literatura, treba ločiti tudi slovsstveno folklorjo od slovsstvenega folklorizma, literarjenje od literarčenja.

"Izdajanje časopisa je dokaj zahtevna naloga. Zanj je potrebno znanje, čas, denar. Vsega tega nam močno primanjkuje," je zapisal urednik ene od slovsstskih revij (*Drevesa, Bilten slovsstnega rodoslovnega društva*). Tudi nam. In vendar. Doslej so izšle tri številke, v prvi, poskusni, je podana predzgodovina ustanovitve Sekcije za zbiranje in raziskovanje slovsstne folklore in članek o razumevanju narečnih izrazov v mali šoli. Naslednji dve številki imata že dokaj profilirano oziroma prepoznavno uredniško zasnovo. Po znanstvenih in strokovnih člankih sledijo rubrike: Iz naših arhivov, v kateri dobivajo prostor stari viri, ki zaslužio javno pozornost ne le slovsstne folkloristike, ampak tudi sosednjih disciplin: jezikoslovja, literarne vede, etnologije, zgodovinopisja. Prvo je bilo na vrsti pismo Zefke Gasperinove Tonetu Bonazzi iz leta 1793, ki ga hrani Koroški muzej na Ravnah. Svojo rubriko ima knjižna zbirka *Glasovi*, v kateri pridejo do besede avtorji njenih knjig ali njihovi spremljevalci. Po izidu knjige v zbirki *Glasovi* se njihovim avtorjem oglašajo prebivalci iz njihovega okoliša z novim gradivom, ki ga odslej lahko objavijo v rubriki *V živo*. Sogovornika za *Intervju* sta bila v prvih dveh številkah Janez Dolenc in Franček Bohanec. Samostojni del revije je *Šolska priloga*, za katero že naslov pove, čemu je namenjena. Prvič je bila njena osrednja tematika posvečena osnovni, drugič srednji šoli. Znotraj nje ima šolajoča se mladina *Študentsko stran* in mentorji/mentorice s šolarji *Otroški kotiček*, ki je zamišljen kot prostor za nagradno objavo. Zadnje strani so namenjene sporočilom, od tod rubrika *Delo sekcije*, katere glasilo je *Slovsstvena folkloristika* in končno rubrika *Odmevi*, namenjena odzivu bralcev nanju.

Vsaka številka *Slovsstne folkloristike* prinese kako novo izboljšavo in veselimo se je kot otroka, ki odrašča. Denarja ni, obstajajo pa volja, dobrohotnost in smisel. Na vidiku je nov rod raziskovalcev slovsstne folklore. Prepričana sem, da je za razvoj stroke, ki ji slušim, prišlo odločilno obdobje. Ali bo dobila svojo revijo in svojo lastno fiziognomijo v slovsstski kulturni zavesti in možnost razvoja s strokovnim podmladkom, ali pa se bo njena pot ukrivila in bo še naprej životarila na robu disciplin, med katerimi bi morala opravljati svoje interdisciplinarno poslanstvo.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 8. 6. 2004

¹ Milko Matičetov, (brez naslova), v: Traditiones 1, Ljubljana 1972, 6.

KOROŠKI ETNOLOŠKI ZAPISI

GLASILO SLOVENSKEGA NARODOPISNEGA INŠTITUTA URBAN JARNIK

„Ustanovitev nove periodične publikacije je tveganje, hkrati pa izraz uspešnega prizadevanja skupine angažiranih ljudi,“ je zapisal dr. Pavel Apovnik, predsednik Narodopisnega društva URBAN JARNIK, v uvodnih besedah prve številke glasila Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik, ki je izšlo ob koncu leta 1999 z naslovom *Koroški etnološki zapisi*.

Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, ki je bil ustanovljen leta 1992, se je kot razmeroma mlada znanstvena institucija uveljavil v strokovnih krogih, pa tudi v širši, zlasti koroški javnosti. Da bi postale vezi s stroko in z rojaki, katerim je narodopisno delo namenjeno, še močnejše, se je Narodopisno društvo Urban Jarnik – društvo je od leta 1994 pravni nositelj inštituta – odločilo, da začne izdajati redno publikacijo, v kateri bodo poročila o delu Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik, predstavitev etnoloških projektov, ki so v delu, in rezultati končanih projektov, raziskovalci pa so bili povabljeni za objavljane strokovnih člankov in razprav, s katerimi naj bi obveščali javnost o svojem delu in o delu strokovnih institucij na Koroškem, v Sloveniji, Italiji, na Madžarskem, kjer živijo Slovenci, in drugod, kjer je inštitut Urban Jarnik z raziskovalnimi ustanovami in z raziskovalci povezan. Koroški etnološki zapisi naj bi postali tudi forum dialoga med etnologi, med inštitutom Urban Jarnik in številnimi rojaki, ki ohranjajo in zbirajo narodopisno izročilo in predmete ter opozarjajo na še neodkrita „najdbišča“.¹

Odločitvi za izdajanje redne inštitutske publikacije so botrovali tudi t. i. *Zablatnikovi dnevi*, ki jih inštitut Urban Jarnik od leta 1996 vsako leto uspešno prireja. Vsakoletni Zablatnikov dan je spominski dan na pobudnika etnološke dejavnosti pri Krščanski kulturni zvezi, kjer je leta 1983 nastal poseben etnološki oddelek za dokumentacijo ljudske kulture koroških Slovencev, ter ustanovitelja in prvega znanstvenega vodjo Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik dr. Pavleta Zablatnika. Inštitut Urban Jarnik vsako leto pripravi Zablatnikov dan na zadnjo soboto v maju ob obletnici Zablatnikove smrti. Namen Zablatnikovih dni je seznaniti strokovno in širšo javnost z etnološkim delom in etnološko problematiko na Koroškem, potekajo pa v obliki posvetov in simpozijev. Glasilo *Koroški etnološki zapisi* je bilo ustanov-

jeno tudi z namenom, da bi v njem objavljali prispevke z Zablatnikovih dni. Prvo „krstno“ številko *Koroških etnoloških zapisov* 1/1999 uvaja govor prof. dr. Petra Fistr ob odkritju spominske plošče v spomin Pavletu Zablatniku, ki so jo odkrili 22. maja 1998, na predvečer tretjega Zablatnikovega dneva, ki je bil posvečen temi *Etnologija v vzgojnem procesu – Etnološke teme v šoli in v nešolskem delu z mladino*.

V prvi številki so objavljeni prispevki z Zablatnikovega dneva v letu 1998, obravnavajo pa razne vidike posredovanja etnološke dejavnosti otrokom in mladini: Polona Sketelj in Terezija Kapus razpravljata o vključevanju etnoloških vsebin o domačem kraju v učni program ljudskih šol na Koroškem, Lajko Milisavljevič predstavlja ohranjene kolednice koroških Slovencev, ki jih je snemal v „živo“ pri obhodih kolednikov, Uši Sereinig predstavlja projekt dokumentacije otroških iger in igrač na južnem Koroškem, Engelbert Logar razpravlja o pomenu ljudskih pesmi, Martina Piko o možnostih posredovanja ljudskega pripovedništva otrokom in mladini, Marija Makarovič o govoric oblačilne kulture slovenskega kmečkega prebivalstva, Peter Fister o posredovanju znanja o arhitekturni dediščini, Breda Vilhar o umetnostni dediščini otrokovega okolja, Herta Maurer – Lausegger o vizualizaciji narečja in etnologije v šoli in Naško Križnar o izobraževanju za vizualne raziskave v etnologiji.

V prvi številki glasila najdemo v rubriki *Na terenu* predstavitev projekta *Sociolingvistični položaj slovenščine na avstrijskem Koroškem*, ki ga je med letoma 1998 in 2001 izvajal Tom Priestly, v rubriki *Etnologija v sodobni vizualni dokumentaciji* sta predstavljena projekt dokumentacije kulturne dediščine koroških Slovencev, ki ga izvaja Naško Križnar, in projekt narečne dokumentacije o saneh in kmečkem orodju, ki ga je izvedla Herta Maurer – Lausegger. V rubriki *Na knjižni polici* so predstavljene knjižne novosti, prvo številko, ki obsega 80 strani, zaključuje rubrika *Pogled v etnološki arhiv*.

Tako je bila zasnovana struktura glasila *Koroških etnoloških zapisov*, ki naj bi – tako je bilo predvideno – izšlo vsako leto. Vendar je prvi polet *Koroških etnoloških zapisov* ustavila realna situacija na inštitutu, kjer sem redno zaposlena le ena raziskovalka, ki sem tudi urednica glasila, hkrati pa tudi znanstvena vodja inštituta Urban Jarnik – inštituta, ki ne izvaja le znanstvenega dela, temveč opravlja tudi druge, predvsem kulturno-prosvetne naloge. Redno inštitutsko delovanje večkrat prekinajo tudi posamezni večji prioritetni projekti, kot je to bila npr. postavitve etnološkega muzeja na Kostanjah.

¹ Pavel Apovnik 1999: Koroškim etnološkim zapisom na pot. V: *Koroški etnološki zapisi - Glasilo Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik* 1/1999. Celovec, Slovenski narodopisni inštitut in društvo Urban Jarnik.

Druga številka Koroških etnoloških zapisov, ki naj bi nadaljevala tradicijo predstavitve referatov in diskusijskih prispevkov na Zablatnikovih dnevih, pa iz zgoraj omenjenih razlogov ni izšla kot je bilo načrtovano, redno po vsakem končanem Zablatnikovem dnevu. Leta 1999 je bil namreč četrti Zablatnikov dan na temo *Narečje v etnologiji – Dokumentiranje in zapisovanje narečnih besedil v etnoloških raziskavah*, kjer je imel glavni referat dr. Ludvik Karničar, posvet pa so sooblikovali sodelavci inštituta s krajšimi diskusijskimi prispevki. Prispevki na omenjeno temo so delno zbrani, v načrtu pa je posebna številka, ki bo predstavila tudi to – zelo pomembno – temo.

Leta 2000 je Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik na Zilji organiziral simpozij o Urbanu Jarniku, po katerem je inštitut poimenovan. Jarnik je bil začetnik in pobudnik etnološkega dela na Koroškem, sooblikoval je razvoj slovenske literature, s članki je opozoril na pomen jezikoslovnih in zgodovinskih raziskav. Simpozij na Zilji je opozoril na Jarnikovo vsestransko delovanje, ker pa je bil simpozij o Urbanu Jarniku odmeven, smo se odločili, da ga ponovimo v Ljubljani, kjer sta simpozij soorganizirala dr. Vladimir Osolnik, predstojnik takratnega Oddelka za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, in dr. Miroslav Polzer, vodja takratnega Avstrijskega inštituta za Vzhodno in Jugovzhodno Evropo v Ljubljani. Potekal je 26. oktobra 2001 v prostorih Filozofske fakultete.

Leta 2003 je z nekoliko zamude izšla druga številka *Koroških etnoloških zapisov*, ki vsebuje prispevke z omenjenih dveh simpozijev o Urbanu Jarniku, zbornik pa sta sooizdala soorganizatorja simpozija o Urbanu Jarniku v Ljubljani.

V zborniku je po uvodnih besedah predstavljen scenarij video filma o Urbanu Jarniku, ki je nastal v sodelovanju Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik in Avdiovizualnega laboratorija Inštituta za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Nato sledijo trije prispevki, ki prikazujejo Jarnika kot pesnika. Največje zasluge za predstavitev Urbana Jarnika kot pesnika ima dr. Erich Prunč, predstojnik Inštituta za prevajalstvo na Univerzi v Gradcu, pesnika Jarnika predstavljata še dr. Katja Sturm – Schnabl z Inštituta za slavistiko na Univerzi na Dunaju in dr. Aleksander Bjelčevič z Oddelka za slovenistiko Univerze v Ljubljani.

Jarnikovemu jezikoslovnemu delu sta se posvetila šolski nadzornik in zgodovinar dr. Teodor Domej ter proučevalec koroških narečij dr. Ludvik Karničar z Inštituta za slavistiko Univerze v Gradcu. Predstavljeno je tudi Jarnikovo narodopisno delo – to so razprave o pripovedih, šegah in nošah – omenjene teme pa obravnavajo dr. Marija Stanonik in mag. Helena Ložar Podlogar z Inštituta za slovensko narodopisje v Ljubljani ter dr. Marija Makarovič, sodelavka inštituta Urban Jarnik. Ddr. Wilhelm Baum v nemščini prikazuje razvoj Koroške v Jarnikovem času. V zborniku najdemo tudi obširno Jarnikovo bibliografijo in bibliografijo o Jarniku.

Na svečnico, 2. februarja 1832, sta France Prešeren in Anton Martin Slomšek obiskala Urbana Jarnika v Možberku, kjer je Jarnik danes pokopan, Anton Martin Slomšek pa je za binkošti

leta 1838 v možberški cerkvi imel znamenito pridigo *O dolžnosti svoj jezik spoštovati*. V zborniku je objavljen tudi nagovor mariborskega škofa dr. Franca Krambergerja na srečanju univerzitetnih profesorjev in študentov celovške in mariborske univerze v župnijski cerkvi v Možberku leta 1997, v katerih se spominja teh pomembnih kulturnih dogodkov.

Druga številka Koroških etnoloških zapisov je torej Jarnikov zbornik, ki znova oživlja spomin na Jarnikovo delovanje v prid slovenskega naroda in slovenskega kulturnega prostora. S tem pa se je tudi spremenila prvotna oblika Koroških etnoloških zapisov, saj iz prostorskih razlogov – zbornik obsega 176 strani – nismo mogli vključiti poročil o inštitutskem delovanju.

Podobno vsebinsko strukturo bo imela tretja številka Koroških etnoloških zapisov, ki je bila pripravljena leta 2003, vsebuje pa prispevke s simpozija *Matija Majar – Ziljski v češko-slovenskem kontekstu – preteklost, sedanjost in prihodnost skupnih kulturnih stikov*, ki je potekal oktobra 2002 na Karlovi univerzi v Pragi.

Konec julija 2002 je minilo stodeset let, odkar je umrl Matija Majar – Ziljski. Bil je duhovnik, etnolog, politični delavec in jezikoslovec. S svojim vsestranskim delovanjem se je zapisal v kulturno, jezikovno in politično zgodovino Slovencev. Leta 1848 je kot prvi ubesedil slovenski narodnopolitični program. Bil je goreč zagovornik narodne enakopravnosti in emancipacije Slovencev, hkrati pa glasnik vseslovenske ideje. Na stara leta se je preselil s Koroške v Prago, tam je tudi umrl. Matija Majarja – Ziljskega so pokopali na Olšanskem pokopališču v Pragi, čas pa je zabrisal sledove za njegovim grobom. Gospod Matjaž Puc, sodelavec veleposlaništva Republike Slovenije v Češki republiki, ga je začel iskati in ga po dolgem prizadevnem iskanju našel. Ker je Majarjev grob v družinski lasti, so ponudili grob nedaleč od Majarjevega. Stekle so priprave za ureditev Majarjevega spominskega grobišča, v katere so se na Koroškem vključile naslednje ustanove: obe osrednji kulturni in politični organizaciji (Krščanska kulturna zveza, Slovenska prosvetna zveza, Narodni svet koroških Slovencev in Zveza slovenskih organizacij), Slovenski znanstveni inštitut, Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Mohorjeva družba, Dom v Tinjah, Katoliška akcija in Slovensko prosvetno društvo Zila. Sodelovali so tudi Veleposlaništvo Republike Slovenije v Pragi, Avstrijski inštitut za Vzhodno in Jugovzhodno Evropo v Ljubljani, Slovenski znanstveni inštitut na Dunaju in Urad za slovensko narodno skupnost pri deželni vladi v Celovcu.

Prvi sad prizadevanj je bila postavitve nagrobnega spomenika ob 110-letnici Majarjeve smrti. Na dan obletnice njegove smrti, dne 31. julija 2002, je bila ob njegovem novem grobu skromna slovesnost, ki jo je pripravilo Veleposlaništvo Republike Slovenije v Pragi.

Večje slovesnosti so potekale oktobra. Od 10. do 13. oktobra 2002 je Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik skupno z Domom v Tinjah organiziral potovanje v Prago, kjer so potekale spominske proslave ob 110-letnici Majarjeve smrti. Osrednja spominska proslava ob odkritju in blagoslovitvi

nagrobne spomenika je bil v soboto, 12. oktobra 2002 na Olšanskem pokopališču.

V petek, 11. oktobra, je na Karlovi univerzi v Pragi potekal simpozij o Matiju Majarju – Ziljskem, na katerem so spregovorili dr. Stane Granda o Majarjevem pomenu za slovensko zgodovino, dr. Jurij Fikfak o narodopisnih pogledih Matija Majarja, prof. Štefan Pinter o Majarjevem delovanju leta 1848, dr. Teodor Domej o pogledih Matija Majarja na šolsko in jezikovno politiko, Kamil Valšek o Majarjevem jezikovnem konceptu in njegovih odnosih do Čehov, Alena Šamonilová o slovensko-čeških homonimih, David Blažek o Majarju kot pomembni osebnosti za jezikovno emancipacijo Slovencev in prof. Milada K. Nedvěďová o Majarjevem pomenu in perspektivah praške slovenistike. Simpozij so organizirali Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Slovenski znanstveni inštitut, Znanstvenoraziskovalni inštitut SAZU, Veleposlaništvo Republike Slovenije v Pragi, Filozofska fakulteta Karlove Univerze in Slovanska knjižnica pri Narodni knjižnici Češke republike.

Pri Slovanski knjižnici Narodne knjižnice Češke republike bo izšel zbornik, v katerem bodo objavljeni prispevki s simpozija o Matiju Majarju – Ziljskem, zbornik pa bo vseboval še prispevek Andreja Lebna o kratki prozi slovenske in češke moderne in prispevek Petra Rustje o Otokarju Rybařju v dunajskem parlamentu. Zbornik, ki sva ga uredili profesorica Milada K. Nedvěďová in podpisana, bo hkrati tretja številka Koroških etnoloških zapisov, čeprav ne bo imel značilne zunanje serijske podobe glasila, ki so jo oblikovali Vincenc Gotthardt ter Franci in Hanzi Tomažič.

V letu 2004 pa pripravljamo četrto številko Koroških etnoloških zapisov, ki bo vsebovala prispevke z Zablatnikovega dneva v letu 2003, ki je bil posvečen dr. Pavletu Zablatniku ob 10-letnici njegove smrti. Na posvetu so referenti v strokovnih in znanstvenih prikazih osvetlili lik dr. Zablatnika, za sodelovanje pri zborniku pa smo pridobili še dodatne razprave, ki bodo predstavile dr. Zablatnika kot duhovnika, pedagoga, narodopisca in kulturnega delavca. Zbornik bo vseboval tudi obširno gradivo – Zablatnikove članke, rokopise in listine – ureja pa ga prof. Majda Fister.

Pregled dosedanjih števil Koroških etnoloških zapisov kaže, da sta se uredniški program in urednikovanje spreminjala po potrebah in zmožnostih inštituta Urban Jarnik. Serijske publikacije ni bilo mogoče izvesti in nadaljevati tako kot smo prvotno načrtovali, Koroški etnološki zapisi pa kljub vsem težavam niso ostali muha enodnevnica, temveč si po težko prehojeni poti le utirajo pot do prave serijske publikacije.

Četudi se Koroški etnološki zapisi morda ne bodo redno oglašali, bodo priča etnološke dejavnosti in etnoloških pobud pri Slovencih na Koroškem, torej to, kar izpoveduje ime glasila – Koroški etnološki zapisi.

Literatura:

Koroški etnološki zapisi 1, 1999. Celovec, Slovenski narodopisni inštitut in društvo Urban Jarnik.

Koroški etnološki zapisi 2, 2003: Simpozij o Urbanu Jarniku. Zbornik predavanj. Celovec, Slovenski narodopisni inštitut in društvo Urban Jarnik, Ljubljana, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, Avstrijski inštitut za Vzhodno in Jugovzhodno Evropo na Dunaju, Izpostava Ljubljana.

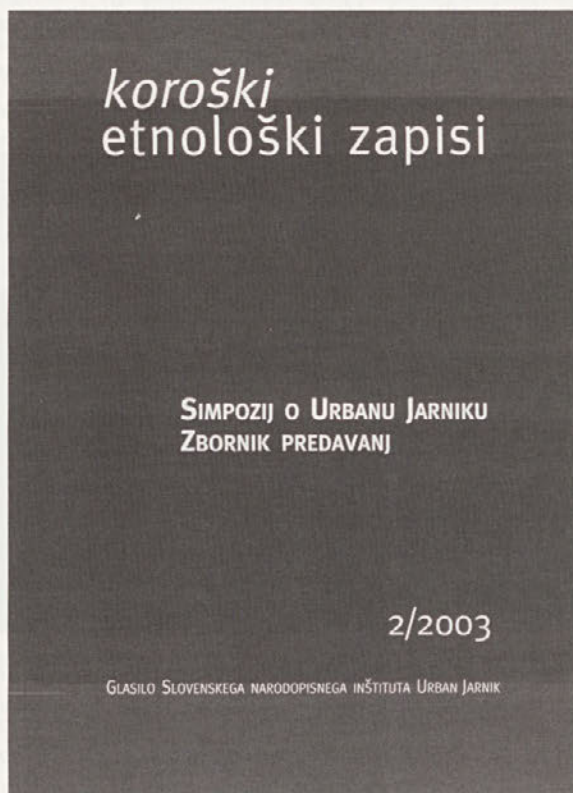
V tisku:

Koroški etnološki zapisi 3. Simpozij o Matiju Majarju – Ziljskem. Zbornik predavanj. (Zbornik bo izšel v Pragi.)

V pripravi:

Koroški etnološki zapisi 4. Posvet o dr. Pavletu Zablatniku ob 10-letnici njegove smrti. Zbornik predavanj.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 2. 8. 2004

Naslovnica Koroških etnoloških zapisov 2, 2003

ŠEGAVI ŠEGAVEC

Šegavci smo se poleg ustaljenih akcij odločili, da začnemo v študijskem letu 2003/2004 ponovno izdajati študentsko glasilo *Šegavec*, saj so dve številki izdali že naši predhodniki. Glavni razlog je želja po medsebojni povezanosti in obveščenosti študentov - kaj se dogaja v višjih in nižjih letnikih, s kakšnimi težavami se srečujemo ter kakšne so naše pozitivne izkušnje na terenu in tujih univerzah v sklopu mednarodnih izmenjav. Seveda pa ne želimo, da bi bilo to le še eno resno glasilo. Decembrska številka (2003) je bila bolj praznično obarvana, z nasveti za novo leto, s priročnim koledarjem (vsak mesec bo nad nami bedel en profesor z našega oddelka) ter vrsto drugih zanimivih člankov, ki so jih napisali študentje. Glavni urednik Tadej Pungartnik je po uspešni decembrski številki z veliko vnemo začel pripravljati pomladansko, marčevsko številko. V tej številki ste se lahko prepričali, da študentje etnologije ne spimo in »zabušavamo«, temveč uspešno raziskujemo različne teme na različnih področjih po vsem svetu.

Decembrska številka *Šegavca* v rokah študentov EIKA, tretji z leve je glavni urednik Tadej Pungartnik. Foto Adela Ramovš, 2003.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 31. 7. 2004

OB KONCU PROJEKTA LEKSIKON ETNOLOGIJE SLOVENCEV (2001-2004) IN PRED NATISOM SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA LEKSIKONA (JESENI 2004)

Izyleček

Preden je Niko Kuret leta 1947 objavil zamisel o izdaji Slovenskega narodopisnega slovarja, so se s posamičnimi terminološkimi vprašanji na etnološkem področju ukvarjali tudi drugi raziskovalci. Večji interes za terminološka vprašanja se je začel v letih pred drugo svetovno vojno. Predvojni teksti so obravnavali le zbirke besedja, ki so se nanašale na sestavine ljudske kulture, o znanstvenem izrazju takrat ni pisal nihče. Leta 1979 je bila izdelana prva inačica etnološkega geselnika za slovensko enciklopedijo in v tej zvezi je Slavko Kremenšek ponovno izrazil pobudo za enciklopedijo slovenske etnologije. Leta 1993 je bil kot interna objava izdan Predlog za geselnik Slovarja etnologije Slovencev. V njem v 52 tematskih sklopih najdemo gesla oziroma upoštevanja vredne pojme v etnologiji Slovencev, ki so bili dani v javno obravnavo, dopolnjevanje in izhodišče za nove oziroma dodatne predloge. Organizirano leksikografsko delo za Leksikon etnologije Slovencev je teklo od oktobra 1991 na Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU. V tem času je dvakrat dobilo državno subvencijo (1994-1996, Angelos Baš; 2001-2004, Mojca Ramšak) in bilo uspešno končano z natisom jeseni 2004. Gesla za LeS je pisalo 111 avtorjev in avtoric (etnologi, antropologi, slavisti, zgodovinarji, umetnostni zgodovinarji, geografi, psihologi, sociologi, pravniki, bibliotekarji, novinarji, teologi, jezikoslovci) iz 55 ustanov iz Slovenije in zamejstva.

Abstract

Before Niko Kuret wrote about the idea about publishing the Slovene ethnographic vocabulary, other researchers had also dealt with the individual terminological questions in the field of ethnology. The greater interest for terminological questions started in the years before the Second World War. The texts before the war dealt only with collections of words, which referred to the elements of folk culture, nobody wrote about the research terms at that time. In 1979 the first version of the list of ethnological terms for the Slovene encyclopaedia was made and in connection with that Slavko Kremenšek expressed a need for the Slovene encyclopaedia. In 1993 the Suggestion for the list of terms for the Vocabulary of the ethnology of Slovenians was published for

the internal use. In it we find 52 thematic chapters and in them we find the entries, which need to be considered in the ethnology of Slovenes. Those suggestions were given to people for the public discussion, complementing and as a starting point for new and additional suggestions respectively. The organized lexicographic work for the Lexicon of Ethnology of Slovenes was performed from October 1991 on at the Institute of Slovene ethnology of the Scientific Research Centre of SASA. During this period it was financed twice by the state (1994-1996, Angelos Baš; 2001-2004, Mojca Ramšak). Nevertheless, the work was successfully concluded with publishing in the autumn of 2004. The entries for the LeS were written by 111 authors (ethnologists, anthropologists, experts in the Slavic languages, historians, art historians, geographers, psychologists, sociologists, lawyers, librarians, journalists, theologians, linguists) from 55 institutions from Slovenia and abroad.

TEORETIČNO-METODOLOŠKI OPIS RAZISKOVANJA

1. SPLOŠNO

Pisanje, lektoriranje in redakcija gesel Leksikona etnologije Slovencev (v nadaljevanju LeS) so potekali od julija 2001 do julija 2004. LeS je sestavljen iz 52 tematskih sklopov: 1. zgodovina in teorija vede, 2. poljedelstvo, 3. živinoreja, 4. vrtarstvo, 5. vinogradništvo, 6. sadjarstvo, 7. oljkarstvo, 8. gozdno gospodarstvo, 9. lov in ribolov, 10. nabiralništvo, 11. čebelarstvo, 12. rokodelstvo in obrt, 13. solinarstvo, 14. trgovina, 15. turizem, 16. promet in transport, 17. stavbarstvo in etnološko konservatorstvo, 18. stanovanjska kultura, 19. prehrana, 20. oblačilna kultura, 21. vezenine, 22. čipkarstvo, 23. proračun, 24. družina, sorodstvo, 25. spolno življenje, 26. prebivalstvo, krajevna skupnost, fantovske in dekliške skupnosti, družbene organizacije, 27. medkrajevni in medetnični odnosi, 28. pravna etnologija, 29. mere, 30. medsebojna pomoč, posli, 31. sosedstvo, 32. šege, 33. verovanje, 34. igre, 35. igrače, 36. ljudsko gledališče, 37. jezik, 38. ustno slovstvo, 39. branje, 40. ljudska glasba, 41. ljudski ples, 42. ljudska umetnost, 43. viri znanja, 44. ljudsko zdravilstvo, 45. znanje o

rastlinskem svetu, 46. znanje o živalskem svetu, 47. ljudsko vremenoslovje, 48. zgodovinska zavest, geografsko obzorje, 49. tehniško znanje, 50. Slovenci zunaj Slovenije, 51. delavska kultura, 52. meščanska kultura, plemiška kultura).

Gesla za *LeS* je pisalo 111 avtorjev in avtoric (etnologi, antropologi, slavisti, zgodovinarji, umetnostni zgodovinarji, geografi, psihologi, sociologi, pravniki, bibliotekarji, novinarji, teologi, jezikoslovci) iz 55 ustanov iz Slovenije in zamejstva.

Lektorji geselskih člankov so bili I. Slavec Gradišnik, Z. Kumer, M. Hajnšek - Holz, A. Žele, J. Faganel.

Vsebinsko in leksikografsko redakcijo so opravili A. Baš (glavni urednik), M. Ramšak (nosilka projekta, redaktorica in članica uredniškega odbora), I. Slavec Gradišnik (lektorica, redaktorica in članica uredniškega odbora), M. Ravnik (redaktorica in članica uredniškega odbora) ter T. Stanonik in M. Ivanič (redaktorja Mladinske knjige, založbe d. d.).

LeS bo pod naslovom *Slovenski etnološki leksikon* natisnjen septembra 2004 pri MK. Obsega 6358 gesel in kazalk ter 1041 enot ilustrativnega gradiva (risbe, fotografije, zemljevidi, grafikoni).

2. OPIS DELA NA PROJEKTU PO POSAMEZNIH STOPNJAH

2.1. TEMATSKA UREDITEV

Najprej je bilo treba gesla urediti po vsebini. Delo, ki je trajalo od julija do avgusta 2001 je temeljilo na predhodni analizi vsebinskih enot. Te so bile označene bodisi z vsebinskim klasifikatorjem ali pa razvidne iz same iztočnice, na podlagi katere je bila znotraj tematske ureditve pripravljena tematsko-abecedna ureditev. Izbira in oblikovanje vsebinske sestave sta v celoti upoštevala *Predlog za geselnik Slovarja etnologije Slovencev* (1993) oziroma v uvodu omenjena tematska področja. Že število tematskih sistemov v etnologiji pove, da noben ni popoln in vsestransko ustrezen. Zato smo pri tematski ureditvi upoštevali tiste, ki so racionalni in praktični. Glavna zahteva *LeS* je vsekakor zagotoviti vsebinsko dovršenost, saj je predmetno vezan na več področij etnologije, folkloristike, spomeniškega varstva in etnološke muzeologije, kulturne antropologije ipd. Tematski pregled gesel omogoča uvid v disciplinarno širino, ki izvira iz navedenih ved, omogoča celosten pregled vseh sestavin ljudske kulture in načina življenja, njihovih različnih oblik razvoja, temeljnih konceptov in kategorij, metod in teženj v sodobni etnološki praksi, osebnosti, ustanov, objavljenih del. Vsebinsko dovršenost in medsebojne povezave med posameznimi polji nakazujejo v več polj povezane iztočnice. V začetku smo imeli 81 različnih in med seboj nepovezanih (vodilke in kazalke) vsebinskih enot.

2.2. ABECEDNA UREDITEV

Nato je bilo leksikonsko gradivo urejeno abecedno (avgust 2001). Vsako tematsko enoto smo razbili na 25 delov in jih nato združili v eni datoteki. Abecedna ureditev je najbolj znana in razširjena ureditev enciklopedičnega, leksikografskega in slovarskega gradiva in je na prvi pogled tudi najlažja. Toda tudi pri njej se je bilo treba spoprijeti z mnogimi težavami, kot npr.: z razvrstitvijo imenskih delov pri geselskih člankih z dvodelni-

mi ali večdelnimi iztočnicami, spreminjanjem naslovov in imen raznih ustanov in oseb. Navadno smo te težave sproti reševali z dodatnimi kazalkami. Nazadnje smo vseh 25 datotek združili in še enkrat uredili po »računalniški« abecedi. Možno je bilo le delno računalniško abecedno urejanje, ker so bile geselske iztočnice opremljene z naglasi, ki jih program za razvrščanje ni prepoznaval, zato smo urejali tudi peš, in s pomočjo dodatnih gesel, kasneje pa s pomočjo t. i. »orisnega pogleda«.

2.3. PRIPRAVA GESELNIKA

Aprila 2002 smo izdelali geselnik oziroma indeks, to je seznam, spisek, kazalo, pregled gesel, v katerem so ta urejena po abecednem zaporedju. Namen geselnika je, da pregledno pokaže mesto vseh informativnih enot (iztočnic, kazalk) leksikona brez naglasov. Zasnovan je bil tako, da z mrežo kazalk omogoča najti mesto iskanega podatka. Geselnik se je ob redakcijskih posegih spreminjal, a zaradi računalniškega programa, ki sledi spremembam oziroma jih ohranja evidentirane, ter s pomočjo pripisanih komentarjev, informira tudi na podlagi povratne zveze: izhajajoč iz prvotne iztočnice pelje do celotne tematske strukture. Leksikografska praksa je takšna, da je geselnik konceptualno obvezujoč, čeprav z njim konceptualni sistem ni zaključen ali popoln. Glede na nove okoliščine, ki so vplivale na realizacijo dela, je bilo geselnik po potrebi mogoče dopolnjevati z novimi gesli in nekatera tudi izločiti.

2.4. PRIPRAVA REDAKCIJSKIH NAVODIL

Septembra 2001 smo pričeli s prvim branjem vseh do tedaj lektoriranih in sprejetih gesel, da bi ugotovili tehnične vrzeli in na njihovi podlagi sestavili podrobna redakcijska navodila. Ugotavljali smo nesorazmerja med posameznimi deli gesel, neenotnost pri navajanju tujih ali narečnih besed ali neenotnost pri navajanju literature, dvojne iztočnice in vsebinsko dvojna gesla, a z različno poimenovanimi iztočnicami. Na podlagi teh opažanj smo pri MK zaprosili za tehnično pomoč; februarja 2002 nam je bila »dodeljena« lektorica, gospa T. Stanonik, ki je tedanje leksikalno gradivo prebrala in svetovala, kako ga pripraviti za natis. Po več delovnih sestankih od marca do maja 2002 smo pripravili podrobna navodila za redakcijske posege. Navodila se nanašajo na geselsko besedilo (geselska iztočnica, zaglavje, geselska razlaga ali definicija, geselsko besedilo v ožjem pomenu, literatura, avtorska značka) in neogibne sestavine, ki pripomorejo k preglednosti, povezanosti, ekonomičnosti in jezikovni ustreznosti celote (krajšave, kazalke, vodilke, dogovorjene tipografske rešitve, npr. krepki, ležeči, pomanjšani tisk ipd., spoštovanje pravopisne norme). Redakcija je na ISN ZRC SAZU potekala do decembra 2003, nato še junija in avgusta 2004, od januarja do avgusta 2004 pa v založbi MK.

2.5. ILUSTRACIJE

Ilustrativno gradivo za *LeS* se je začelo zbirati že leta 2000. Od začetka projekta leta 2001 se je uredniškemu odboru za ilustrativno gradivo (A. Baš, J. Bogataj, J. Žagar) pridružila še S. Zemljič Golob iz projektne skupine, ki je zbirala in urejala gradivo sodelavcev ISN ZRC SAZU. Ilustracije so povezane z vsebinsko celoto, v kateri se besedilo in podoba dopolnjujeta, a se ne ponavljata. *LeS* vsebuje pet vrst ilustracij:

- *risbe* (z dodatnimi informacijami: sestavnimi deli, imeni, stopnjami oziroma poteki delovanja; sodijo h kumulativnim geslom, ki obravnavajo tipologijo, tudi tipiko, postopke oziroma faze delovanja; na novo prerisane ilustracije);
- *barvne fotografije* (ob splošnih geslih; sodijo h geslom, ki obravnavajo materialno kulturo, k predmetom kulturne dediščine; upodobitve, fotografije naravnih pojavov);
- *črno-bele fotografije* (ob splošnih geslih; za grafične upodobitve, dokumente, naslovnice knjig oziroma publikacij, portretne fotografije posameznikov, enkratni posnetki šeg, prireditve);
- *zemljevidi* (barvni, črno-beli; sodijo h kumulativnim geslom historično-geografskega značaja in k regionalni tipologiji pojavov);
- *grafikoni, diagrami* (barvni, črno-beli; sodijo h kumulativnim geslom statističnega značaja).

3. PODROBEN ČASOVNI OPIS DELA NA PROJEKTU

Glavni urednik A. Baš je pisanje gesel že pred pričetkom projekta usmerjal s pisnimi ali ustnimi navodili. (Spomladi 1993 je bil kot interna objava izdan *Predlog za geselnik Slovarja etnologije Slovencev*, ki ga je sestavilo 26 sodelavcev. V 52 tematskih sklopih so gesla oziroma upoštevanja vredni pojmi v slovenski etnologiji, ki so bili s Predlogom geselnika dani v javno obravnavo, dopolnjevanje in izhodišče za nove oziroma dodatne predloge. Istega leta je pri Ministrstvu za znanost in tehnologijo prijavil projekt z naslovom *Slovar etnologije Slovencev*, ki je bil odobren za tri leta, od 1994 do 1996). Po prejemu gesel je glavni urednik avtorje prosil za popravke in dopolnitve, nato so gesla presodili še ocenjevalci (ponavadi dva). Po ocenah in dopolnjevanju so bila gesla lektorirana. Po lektorskih popravkih so bila sprejeta, in če niso bila oddana v elektronski obliki, tudi pretipkana (B. Gabrijelčič).

Gesla so bila od junija do avgusta 2001 razvrščena tematsko in po abecedi (M. Ramšak), del projektne skupine (M. Komavec, S. Zemljič Golob, M. Ramšak) je septembra 2001 začel z branjem vseh gesel in pri tem ugotavljal tehnične pomanjkljivosti. Da bi si zagotovili pregled nad gesli, smo pripravili geselnik vseh iztočnic in kazalk (zunanja sodelavka S. Poljak, april 2002), med oktobrom 2001 in marcem 2002 pa smo M. Ramšak, I. Slavec Gradišnik in T. Stanonik, tehnična urednica in lektorica iz MK, sestavljale natančna redakcijska navodila (krajšave, oblikovanje iztočnic, kazalk, usklajevanje vodilk, poenotenje zaglavij in geselskih definicij, raba kratic, navajanje literature v geselskem besedilu in v seznamu literature, ločila). Ob tem je bil pripravljen seznam posebnih znakov, seznam avtorskih značk, seznam že združenih gesel in tistih, ki so pripravljena za združevanje (dvojnice oziroma trojnice), seznam manjkajočih gesel in predlogi piscev (M. Ramšak, junij 2002). Vsa gesla so bila okrajšana, urejena je bila literatura (M. Ramšak, M. Komavec, marec-maj, 2002), združenih je bilo okoli 170 dvojnic oziroma trojnic (M. Ramšak, I. Slavec Gradišnik, A. Baš in drugi zunanji sodelavci), zatem so bila gesla še enkrat lektorsko pregledana (I. Slavec Gradišnik). Do konca leta 2001 smo uredili prenos pogodbe med DZS (prejšnjim predvidenim založnikom) in MK, izpolnili smo zahteve MK o posodobitvi oziroma ažuriranju avtorskih

pogodb s pisci gesel oziroma z njihovimi najbližjimi sorodniki (v primeru, da so pisci že pokojni). Prav tako smo z založbo sklenili založniško pogodbo o obsegu dela, roku oddaje in plačilnih pogojih. Pravno smo urejali odstop od pogodbe in prenos avtorskih pravic na ZRC za avtorico, ki je napisala večje število gesel. Pravno-administrativne posle smo urejali predstojnica ISN ZRC M. Ravnik, nosilka projekta M. Ramšak, odgovorni urednik A. Baš in tajnica ISN ZRC SAZU B. Gabrijelčič.

Sodelavka projekta B. Gabrijelčič je med projektom skrbela za izplačila honorarjev avtorjem, pripravljala vabila in gradivo za sestanke in opravljala druga tajniška dela povezana z LeS.

Od julija 2002 do julija 2003 je potekalo pisanje, lektoriranje (I. Slavec Gradišnik, ISN ZRC SAZU), zlasti pa redakcija (nosilka projekta M. Ramšak, lektorica I. Slavec Gradišnik, M. Ravnik, vse ISN ZRC SAZU in A. Baš, glavni urednik v poklju). Do oktobra 2002 je bilo napisanih 6373 gesel (na približno 100 avtorskih polah); od tega je bilo 869 združenih gesel (dvojnic ali trojnic) in 1022 kazalk. Pri pisanju vseh gesel je sodelovalo 111 avtorjev in avtoric iz 55 ustanov iz Slovenije in zamejstva (seznama avtorjev in ustanov je M. Ramšak dopolnila in dala v pregled M. Ravnik, M. Komavec in A. Baš aprila 2003).

M. Ramšak in I. Slavec Gradišnik sta opravili večji del redakcije (pregled besedila glede na leksikološka pravila; t. j. enotno zapisovanje iztočnic, oprema gesel z naglasi ali izgovorom, enoten zapis zaglavij, zapisovanje kratic in krajšav - slednji je bil končan julija 2003), in sicer za prvo in drugo oddajo celotnega gradiva založbi MK (oktober 2002, april 2003). M. Ramšak je usklajevala delo vseh sodelavcev, dopolnjevala in združevala gesla, posebej je pregledala nekaj tematskih sklopov (ljudsko pravo, spolnost, znanje o rastlinskem svetu, znanje o živalskem svetu). I. Slavec Gradišnik, urednica za gesla o teoriji in zgodovini vede, je dokončala okoli 200 gesel iz splošne etnologije, lektorirala vsa redigirana, združena in na novo napisana gesla.

A. Baš je jeseni 2002 redigiral vsa gesla, januarja 2003 napisal predgovor za LeS, aprila 2003 pregledal seznam sodelavcev in dopolnil gesla z manjkajočimi podatki iz popisa prebivalstva leta 2002, do julija 2003 pregledal ilustrativno gradivo, do decembra 2003 opravil korekturo večine gesel.

M. Ramšak in I. Slavec Gradišnik sta izbrali in pripravili propagandno gradivo za založbo (april 2003). J. Bogataj (OEIKA, član uredniškega odbora) je za propagandno zloženko napisal uvod (junij 2003).

M. Ramšak je do decembra 2003 v računalnik vnesla sugestije in popravke gesel do črke Ž, ki sta jih predlagala urednik MK M. Ivanič in glavni urednik A. Baš.

Sodelavka projekta S. Zemljič Golob (ISN ZRC SAZU) je kot članica posebne skupine za ilustrativno gradivo skupaj z zunanjimi sodelavkami (E. Kobe, MK; J. Žagar, SEM in H. Ložar Podlogar ISN ZRC SAZU) zbrala, dopolnila in s podnapisi in manjkajočimi podatki pomagala urediti okoli 750 enot ilustrativnega gradiva; njen del je obsegal zlasti zbiranje fotografij ali ilustracij za 40 personalnih gesel. Potrjevanje izbora in priprava podnapisov pri slikovnem gradivu sta potekali sproti in bili končani do julija 2003.

Sodelavka projekta M. Komavec (GNI ZRC SAZU) je opravila redakcijo glasbenih gesel (september 2002 in sproti), pre-

gled in korekture seznama avtorskih značk (april 2003), opravila statistiko (štetje kazalk in združenih gesel; maj 2003).

Spomladi 2004 je založba MK razposlala propagandno gradivo in prednaročniške ponudbe za nakup Slovenskega etnološkega leksikona in posebne ponudbe za avtorje gesel (prednaročilo 23.800 SIT, prednaročilo z 20-odstotnim popustom za avtorje gesel 19.040 SIT).

Junija 2004 je M. Ramšak opravila prvo korekturo preloma, I. Slavec Gradišnik pa korekturo do črke M, avgusta še do črke Ž, S. Poljak je junija 2004 kontrolirala naglase in abecedni red gesel do črke K.

4. UGOTOVLJENI REZULTATI

Bazično terminološko delo pri pripravi *LeS* je privedlo k izdelavi standardov pojmovnika stroke in vključevalo naslednje dejavnosti: zbiranje in zapisovanje pojmov, ugotavljanje, ustvarjanje ali standardiziranje sistema pojmov, poimenovanje ali standardiziranje terminov za pojme, standardiziranje definicij, evidentiranje poglavitne literature.

Eden od ciljev dela na projektu *LeS* je bil evidentiranje in do določene mere tudi normiranje etnološke terminologije in s tem prizadevanje za višjo raven natančnosti in doslednosti rabe. Leksikonski geselski članki poenostavljajo iskanje ustreznih sopomenk, usmerjajo uporabnika s kazalkami in pojasnjujejo dvoumne izraze, opozarjajo na relacijske pojme. Računalniško dosegljiva gesla pa zagotavljajo tudi natančnost poizvedbe, kar je vsekakor prednost njene uporabe pri podatkovnih zbirkah.

V predmetnem pogledu *LeS* zaobsega: slovensko etnologijo, kakor jo razumemo danes, z vsemi posebnostmi, ki so se izoblikovale v času in prostoru; slovensko kulturno antropologijo oziroma pojme, ki se nanašajo nanjo (metode, šole, koncepte ...) in slovensko folkloristiko oziroma tisti del etnologije, ki preučuje duhovno kulturo.

Ker *LeS* predmetno povezuje več področij etnologije, folkloristike, spomeniškega varstva in etnološke muzeologije, kulturne antropologije ipd., mu to daje vrednost celostnega pregleda vseh sestavin ljudske kulture in načinov življenja, njihovih različnih oblik razvoja, temeljnih konceptov in kategorij, metod in trendov v sodobni etnološki praksi in osebnosti, ustanov, objavljenih del.

LeS obsega dve vrsti gesel: splošne pojme iz slovenske etnologije (metodologija, metodika, teorije kulture in njihove zgodovine, kulturni tipi, biografska gesla in ustanove, usmeritve), razmerje med etnologijo in sorodnimi vedami (in temu enakovredno omembo kulturno-antropoloških in folklorističnih izsledkov v Sloveniji), glavna etnološka (sintetična) dela; in kategorije kulturnega materiala slovenske etnologije in folkloristike, torej vso etnološko sistematiko z realijami treh tipov kulture, od materialne do duhovne.

LeS je najsodobnejše slovensko referenčno delo, ki predstavlja 6358 iztočnic v slovenskem jeziku, določa vsebino različnih konceptov, ugotavlja njihove dimenzije in tudi razmerja z drugimi etnološkimi (folklorističnimi in kulturno antropološkimi) koncepti.

LeS tako kot druga enciklopedično-leksikonska etnološka dela po celinski Evropi, v poljudnoznanstvenem slogu obdeluje domači geografski prostor, zamejstvo in zdomstvo ter časovno

zapolnjuje čas 19. in prve polovice 20. stoletja, delno pa posega tudi v sodobne pojave vsakdanjega življenja s konca 20. in začetka 21. stoletja. Vsebinsko pretežno pripoveduje o, za prvi omenjeni obdobji večinskem, t. j. kmečkem prebivalstvu, kulturi in načinu njegovega življenja, o socialnih, profesionalnih in verskih skupnostih. V *LeS* so, kolikor so tudi sicer v etnologiji raziskane, še druge plasti prebivalstva, npr. plemstvo, delavstvo, meščani, v njem so obravnavani tudi pojavi iz sodobnega življenja.

Temeljno izhodišče *LeS* je teritorialno-etnično načelo in vezanost na ozemlje Republike Slovenije in slovensko etnično pripadnost, na tuje in zamejske slovenske skupnosti in etnične skupine, živče na ozemlju Slovenije. Takšno izhodišče omogoča podroben pogled na večplastno etnično strukturo in osvetljuje zgodovinske okoliščine njenega nastanka in razvoja, kaže na njene etnično-družbene in etnično-kulturne prvine, pojasnjuje najrazličnejše vidike integracijskih procesov Slovencev. Informacije o zamejskih Slovencih prispevajo k celovitejši podobi o skupnih dimenzijah razvojnih gibanj slovenske etnične skupnosti, o zgodovinskih in geografskih okoliščinah življenja slovenskih izseljencev in zamejcev, njihovem etnično-kulturnem razvoju in medetničnih povezavah. *LeS* podaja razloge in razlage za kulturne razlike med posamičnimi etničnimi skupinami, zmanjševanje ali morebitno večanje teh razlik po časovnih obdobjih in vzroke kulturnih razlik in njihovega spreminjanja. Opis interetničnih odnosov na slovenskem etničnem ozemlju zajema območja, na katerih prebivajo tudi druge etnične skupine (npr. Madžari, Italijani, v preteklosti Nemci). Enako velja za kraje onstran državne meje, koder so naseljeni Slovenci (npr. Rezija, Tržaško, Koroška, Porabje) in za stike med Slovenci in priseljenci (stalnimi in občasnimi) iz drugih republik nekdanje Jugoslavije. Pri zdomstvu zajema zveze med zdomci, njihovim domom in domačim krajem ter kulturnimi nasledki njihovih življenjskih okoliščin. Časovno obravnava v *LeS* ni bila omejena, čeprav, zaradi pogostosti obdelave gradiva iz druge polovice 19. in prve polovice 20. stoletja, prevladujejo prav informacije iz tega obdobja. Realije, ki so neposredno povezane s procesi etnogeneze in z najstarejšimi obdobji slovenske etnične zgodovine, so obravnavane tudi zunaj tega časa. Vse etnološke raziskave zgodnejših obdobj, sodobnosti in različnih družbenih plasti so enakopravno vključene kolikor so pojavi in procesi do zdaj že obdelani. Ker je čas od konca 19. stoletja predstavljal kulminacijsko razvojno točko za vrsto realij iz tako imenovane ljudske kulture, ta okvirna časovna izhodiščna točka s poudarkom na prebujajoči se narodni zavesti ni bila izbrana naključno.

5. SODELOVANJE S TUJIMI PARTNERJI

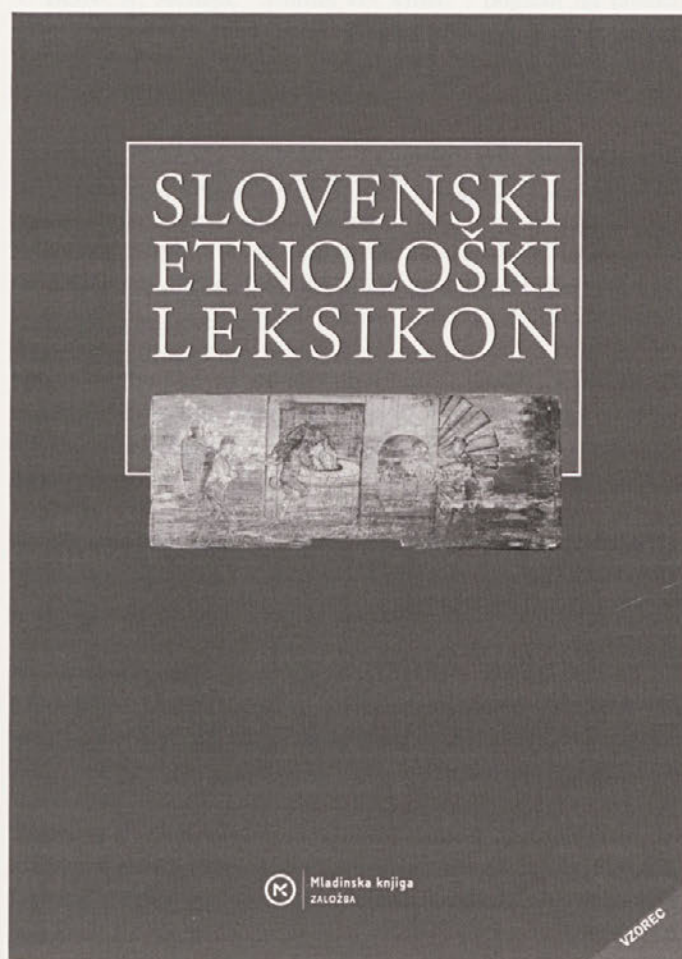
Novembra 2001 se je M. Ramšak o pripravi *LeS* pogovarjala z doc. dr. Marto Botíkovó z Oddelka za etnologijo Filozofske fakultete v Bratislavi, ki je leta 1995 izdal prvo etnološko enciklopedijo na dveh nosilcih (v dveh knjigah in na zgoščenki) *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska*.

M. Ravnik in M. Ramšak sta se večkrat pogovarjali tudi s pisici gesel iz tujine, zlasti iz zamejstva, in sicer iz: Zavoda za slovensko izobraževanje v Špetru (Italija), Narodne in študijske knjižnice v Trstu, Slovenskega narodopisnega inštituta Urban

Jarnik v Celovcu, Etnografskega muzeja v Monoštru (Madžarska) in Pavlove hiše iz Potrne (Avstrija).

M. Ramšak je marca 2003 navezala stike z urednikom Enciklopedije svetovne folklorne (The Encyclopedia of World Folklore, Greenwood Publishing Group, Westport, Connecticut; ur. William Clements, Arkansas State University), pomagala sestaviti seznam možnih piscev gesel iz Evrope, zlasti iz nekdanjih socialističnih držav. Za omenjeno enciklopedijo piše obširno geslo o slovenski etnologiji.

Z etnologom dr. Janom Botfkom iz Bratislave, ki je sestavil vzorčna gesla za slovaško enciklopedijo (Encyklopédia národopisu Slovenska. Návrh na vzorové heslá. Bratislava, Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied, 1987) je imela Mojca Ramšak informativni intervju (marec 2003).

Vzorčni primerek naslovnice Slovenskega etnološkega leksikona.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 6. 8. 2004

BIBLIOGRAFIJA DIPLOMSKIH NALOG (S IN A SMERI), MAGISTRSKIH DEL IN DOKTORSKIH DISERTACIJ NA ODDELKU ZA ETNOLOGIJO IN KULTURNO ANTROPOLOGIJO FILOZOFSKE FAKULTETE UNIVERZE V LJUBLJANI OD LETA 2000 DO LETA 2003

DIPLOMSKE NALOGE

2000

1. ARKO, Peter. Ravensko pustovanje: vizualna raziskava. Ljubljana: [P. Arko], 2000. 80 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 17461293]

2. BIZJAK, Sašo. Podobe narodov in prebivalcev slovenskih dežel v Štrekljevi zbirki "Slovenske narodne pesmi" in zbirki pripovedi "Glasovi": diplomska naloga. Ljubljana: [S. Bizjak], 2000. 131 f., 52 f. pril. [COBISS.SI-ID 12348258]

3. GNEZDA, Mirjam. Idrijska rudarska hiša: od nastanka do muzeja "in situ": diplomska naloga. Idrija: [M. Gnezda], 2000. 98 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20408162]

4. GRMEK, Simona. "Tako sem začela s prostitucijo ...": poskus definiranja etnološkega vidika na primeru prostitucije v Sloveniji danes: diplomska naloga. Ljubljana: [S. Grmek], 2000. 94 f. [COBISS.SI-ID 20357474]

5. GROM, Andreja. Tradicija: diplomska naloga. Ljubljana: [A. Grom], 2000. 60 f. [COBISS.SI-ID 12352354]

6. GROM, Sonja. Golac v Čičariji: povezava duhovne kulture in vsakdanjega načina življenja: diplomska naloga. Ljubljana: [S. Grom], 2000. 146 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20861026]

7. GROS, Mitja. Znamenja novomeške pokrajine: diplomsko delo. Ljubljana: [M. Gros], 2000. 100 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20405858]

8. HUZZAN GABRIJELČIČ, Vanja. Kvalitativna analiza intervjuja: "Čudno je. Čudno je, da se pogovarjava pri tm, da se ne pozna." [diplomsko delo]. Ljubljana: [V. Huzjan Gabrijelčič], 2000. 90 f. [COBISS.SI-ID 13380962]

9. KLANČAR, Dušanka. Hrastniški steklarji: način življenja hrastniških steklarskih mojstrov in njihovih družin v obdobju

od l. 1860 do 1941: [diplomska naloga]. [S. l.: D. Klančar], 2000. 135 f., [51] f. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 13493090]

10. KLEMENČIČ, Samo. Mitologija in film: diplomska naloga. Ljubljana: [S. Klemenčič], 2000. 89 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 13381218]

11. KODRIČ, Matej. Vpliv industrializacije na prehranjevalne sisteme Ljubljane med obema vojnoma: diplomska naloga. Ljubljana: [M. Kodrič], 2000. 84 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 12354914]

12. KRNC, Janez. Rokodelsko izobraževanje na Slovenskem: diplomska naloga. Celje: [J. Krnc], 2000. 173 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20357218]

13. LESKOVEC REDEK, Kristiane. Redovništvo na Slovenskem - notredamske sestre in karmeličanke: diplomska naloga. Ljubljana: [K. Leskovec Redek], 2000. 134 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 12350562]

14. MATKOVIČ, Anita. "Minil je čas živih dni ...": pokopališče kot etnološki vir na primeru belokranjskih pokopališč: Črnomelj: [A. Matkovič], 2000. 118 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20398946]

15. REPIČ, Jaka. Romsko naselje pri Hudejah: medkulturni dialog: diplomska naloga. Ljubljana: [J. Repič], 2000. 122 f., ilustr., zvd. [COBISS.SI-ID 13379938]

16. RADOVIČ, Jana. Spomini na Božič na Tržaškem: v sliki in besedi: diplomska naloga. [S. l.: J. Radovič], 2000. 152 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 13523298]

17. RIJAVEC, Maja. Dr. Branislava Sušnik - slovenska znanstvenica v Paragvaju: oris življenjskega dela, pomena in doprinosa k svetovni antropologiji: diplomska naloga. Ljubljana: [M. Rijavec], 2000. 91 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20868450]

18. SOROKIN, Veronika. Mit med znanostjo in filozofijo v stari Grčiji: diplomska naloga. Ljubljana: [V. Sorokin], 2000. 48 f. [COBISS.SI-ID 20863842]

19. VIDMAR, Alenka. Rusi v Sloveniji v zadnjem desetletju: diplomska naloga. Ljubljana: [A. Vidmar], 2000. 54 f. [COBISS.SI-ID 13522786]

20. VOGRIN, Jasna. "V petek gremo na vikend": način življenja vikendašev v Zavrhu v drugi polovici 20. stoletja. Voličina: [J. Vogrin], 2000. 74 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20404578]

2001

1. BONČA, Jerneja. "Smrdiš kot kmet!": pogledi na čistočo kmeta v obdobju med obema vojnama na primeru Poljanske doline: diplomska naloga. Hotovlja: [J. Bonča], 2001. 138 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20404834]

2. ČATER, Simona. Kjer se je ustavil čas: konservatorski program za obnovo mlina v Lambergu: diplomsko delo. Celje: [S. Čater], 2001. 109 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20378466]

3. FERKOV, Katerina. Pogled na žensko skozi modno fotografijo: diplomsko delo. Ljubljana: [K. Ferkov], 2001. 60 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20492642]

4. HORVAT, Miha. Živeti s samomorom: diplomska naloga. Maribor: [M. Horvat], 2001. 193 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20490594]

5. IVANEŽ, Maja. "Jutri imam pa god in bom dobil pečena jajčka": praznovanje godov in rojstnih dni v Novem mestu od obdobja med obema vojnama do konca 20. stoletja: diplomska naloga. Ljubljana: [M. Ivanež], 2001. 81 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20354402]

6. JERMAN, Katja. Promenada v Ljubljani: diplomska naloga. Mengeš: [K. Jerman], 2001. 106 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 16361314]

7. KOTAR, Alja. Osmice na Tržaškem: diplomska naloga. Ljubljana: [A. Kotar], 2001. 97 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20489314]

8. KRANJEC, Rebeka. Folklorne skupine kot oblika folklorizma na Slovenskem: diplomska naloga. Ljubljana: [R. Kranjec], 2001. 87 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 18674989]

9. LIČER, Vesna. Družina v Gorenji Trebuši (1903-1953): diplomsko delo. Solkan: [V. Ličer], 2001. 97 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20354658]

10. LUNAČEK, Ana Sarah. Afriški film: diplomsko delo. Ljubljana: [A. S. Lunaček], 2001. 208 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20864610]

11. MACAN, Katja. Vojska in Romi v Cerkljah ob Krki: pogled skozi življenjske zgodbe: diplomsko delo. Ljubljana: [K.

Macan], 2001. 224 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 17008226]

12. METEŽ, Katja. Položaj ženske v slovenskih etnoloških monografijah v letih od 1990 do 2000: diplomsko delo. Ljubljana: [K. Metež], 2001. 65 f. [COBISS.SI-ID 20491106]

13. POČRNJIČ, Ana. Način življenja stevardes Adrie Airways: diplomsko delo. Ljubljana: [A. Počrnjič], 2001. 73 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20353890]

14. POGAČAR, Špela. Motiv zmaja v slovenskem ljudskem slovstvu: (primerjava z zmajem v kitajskem ljudskem izročilu): diplomsko delo. Ljubljana: [Š. Pogačar], 2001. 87 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20116578]

15. POVŠE, Urška. Jame v povedkah: diplomska naloga. Ljubljana: [U. Povše], 2001. 63 f., 23 f., pril. [COBISS.SI-ID 17856813]

16. ROŠKAR, Saša. Lokalno na televiziji: informativne vsebine lokalne televizije in njeni gledalci: diplomsko delo. Ljubljana: [S. Roškar], 2001. 106 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20354349]

17. SEREC, Anja. Vaški grbi v Prlekiji: diplomsko delo. Ljubljana: [A. Serec], 2001. 82 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20117602]

18. SEVER, Vesna. Ljudska pesem dobrepoljsko-struške doline: diplomsko delo. Ljubljana: [V. Sever], 2001. 87, [85] f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20493154]

19. TROBIČ, Milan. Etnologija na Radiu Ljubljana od 1928 do 1941: diplomska naloga. Ljubljana: [M. Trobič], 2001. 90 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20358754]

20. URANIČ, Lidija. Dediščina v spominkarstvu Kranja: diplomsko delo. Trstenik: [L. Uranič], 2001. 150 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20354146]

2002

1. ABRAM, Anita. Cerkljanska lavfarija med preteklostjo in prihodnostjo: diplomsko delo. Ljubljana: Cerkljano: [A. Abram], 2002. 82 f., [3] f. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 24030818]

2. AVŽLAHAR, Alenka. Živeti in stanovati v mestih Bosne in Hercegovine v osmanskem obdobju: diplomsko delo. Ljubljana: [A. Avžlahar], 2002. 102 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20848738]

3. BABNIK, Alenka. Način življenja oskrbnikov planinskih postojank: seminarska-diplomska naloga. Godič: [A. Babnik], 2002. 109 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20388450]

4. ČOKL, Andreja. Slovo Ljubljančanov od samskega stanu: fantovščine in dekliščine v Ljubljani 1995-2001: diplomsko delo. Ljubljana: [A. Čokl], 2002. 93 f., [4] f. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 20870242]

5. FAKIN, Jasna. Komen - "kraški Pariz": razvoj turizma v Komnu in okoliških kraških vaseh v času med prvo in drugo svetovno vojno: diplomsko naloga. Ljubljana: [Jasna Fakin], 2002. 133 f., ilustr., pril. [COBISS.SI-ID 18388834]

6. FRAS, Zala. Moški pevski zbor Vres kot reprezentant kulturnega življenja Korošcev: diplomsko delo. Ravne na Koroškem: [Z. Fras], 2002. 73 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20518242]

7. GLOGOVIČ, Stanka. Slovenci o Romih: stereotipi in predsodki o Romih/ Ciganih v drugi polovici 19. stoletja in v začetku 20. stoletja: diplomsko delo. Ljubljana: [S. Glogovič], 2002. 81 f. [COBISS.SI-ID 20486498]

8. HROVAT, Tjaša. Funkcije pravljic: diplomsko naloga. Ljubljana: [T. Hrovat], 2002. 79 f., [14] f. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 22219874]

9. JUVANČIČ, Katarina. "Kje so tiste stezice?": poskusi revitalizacije tradicionalnih godb v Veliki Britaniji in Sloveniji od 19. do 21. stoletja: diplomsko delo. Ljubljana: [K. Juvančič], 2002. 123 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20603437]

10. KOKALJ, Marjan. Škofjeloški pasijon kot ljudska igra v današnjem času: od teorije do praktične eksperimentalne rekonstrukcije kot aplikacije kulturne dediščine: A-diplomska naloga. Maribor: [M. Kokalj], 2002. 160 f. [COBISS.SI-ID 20330338]

11. KOLENC, Irena. Umetnost v antropologiji: raziskovanje mitoloških figur s pomočjo analize umetniških del avtohtonih skupin Avstralije: diplomsko naloga. Ljubljana: [I. Kolenc], 2002. 94 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20865890]

12. KOZOROG, Miha. Glasba - prostor - identiteta: primeri iz Tolmina po letu 1945. Ljubljana: [M. Kozorog], 2002. 156 f. [COBISS.SI-ID 20519522]

13. MLINAR, Uroš. Prešnica pri Kozini: morfološke spremembe vasi in njene bližnje okolice v 20. stoletju: diplomsko delo. Ljubljana: [U. Mlinar], 2002. 67 f., [15] f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20379234]

14. MULEJ, Barbara. Življenje v železniških čuvajnicah: od Podbrda do Nove Gorice v letih 1947-2002: diplomsko delo. [S. l.: B. Mulej], 2002. 110 f. loč. pag., ilustr. [COBISS.SI-ID 20378978]

15. POLJAK, Saša. Množični mediji koroških Slovencev: diplomsko delo. Radovljica: [S. Poljak], 2002. 273 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20396898]

16. RADKOVIČ, Anita. "Jaz pa doma dnevnik pišem": diplomsko naloga. Ljubljana: [A. Radkovič], 2002. 130 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20332642]

17. SEKOVANOVIČ, Nina. Način življenja otrok v Radovljici in njeni okolici skozi dvajseto stoletje: diplomsko delo.

Radovljica: [N. Sekovanovič], 2002. 96 f., [111] f. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 20813666]

18. SIMONETA, Jasna. Medsebojni odnosi na mejnem območju nekdanje občine Repentabor: diplomsko delo. Ljubljana: [J. Simoneta], 2002. 132 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 24011106]

19. SUŠNIK, Tina. Tri generacije Koroščevih: diplomsko delo. Ljubljana: [T. Sušnik], 2002. 96 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 21162082]

20. ŠIMENC, Jana. Med medicinsko antropologijo in biomedicino: opazovanje vsakdanje bolnišnične prakse: diplomsko delo. Ljubljana: [J. Šimenc], 2002. 71 f. [COBISS.SI-ID 20599597]

21. ŠKEDELJ, Viktor. The Plastic people of the universe: analiza in sinteza razmerij med rock skupino in komunistično družbo na Češkem v drugi polovici 20. stoletja. Ljubljana: [V. Škedelj], 2002. 93 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20868962]

22. TOPLAK, Kristina. Likovno obzorje Slovencev po svetu: diplomsko delo. Maribor: [K. Toplak], 2002. 56 f., pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 20523053]

23. ZITTA, Tinkara. Aboridžini in Maori: vplivi kolonialistov na tradicionalne kulture: diplomsko delo. Ljubljana: [T. Zitta], 2002. 57 f. [COBISS.SI-ID 20490338]

24. ZORN, Grušenka. Dedščina bivanja na Krasu: diplomsko naloga. Ljubljana: [G. Zorn], 2002. 95 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20329570]

25. ŽIBERT, Nina. Dedščina kot motiv pri načrtovanju protokolarnih daril slovenskih občin: diplomsko delo. Ljubljana: [N. Žibert], 2002. 64 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 23973730]

26. ŽUČKO, Tina. Budnarjeva muzejska hiša: obnova in modeli predstavitve. Kamnik: [T. Žučko], 2002. 86 f., [23] f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20379490]

2003

1. ARNŠEK, Rosalia Maria. Miklovi: Ribnica na Dolenjskem: diplomsko delo. Ljubljana: [R. M. Arnšek], 2003. 237 str., ilustr. [COBISS.SI-ID 18639]

2. ČAS, Alenka. Poletne prireditve v istrskih mestih: med dedščino in sodobnostjo. Ljubljana: [A. Čas], 2003. 133 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 5076881]

3. HORVAT, Lucija. Slavina in njeni ljudje: "Danes imamo praznik!": diplomsko naloga. Ljubljana: [L. Horvat], 2003. 79 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 23969890]

4. JAUNIG, Senta. Vloga in pomen mehiške telenovele Esmeralda v načinu življenja prebivalcev Lovrenca na Pohorju: diplomsko delo. Ljubljana: [S. Jaunig], 2003. 87 f., [1] f. pril. [COBISS.SI-ID 23955298]

5. KAVČIČ, Mateja. Življenje prebivalcev na Ljubljanskem barju. Ljubljana: [M. Kavčič], 2003. 68 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 23953250]

6. KLINEC, Mirjana. Biti ženska v moškem svetu: položaj žensk v heavy metalu. Krško: [M. Klinec], 2003. 88 f., [3] f. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 23952226]

7. KNAPP, Tatjana. Spominska hiša kot muzeološki izziv in Prežihova bajta kot poskus odgovora nanj: diplomsko delo. Ravne na Koroškem: [T. Knapp], 2003. 106 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 25651298]

8. KOREZ, Polonca. Vpliv uporabe interneta na vsakdanji način življenja mlajših Mariborčanov: diplomsko delo. Ljubljana: [P. Korez], 2003. 57 f. [COBISS.SI-ID 23956322]

9. KRANJC, Darja. Vnckva domačija v Matavunu: oblikovanje vzorčnega modela varstveno skladne rešitve gostinsko-nastanitvenih kapacitet na območju Regijskega parka Škocjanske jame za obdobje 1. pol. 20. st.: diplomsko delo. Sežana: [D. Kranjc], 2003. 128 str., [63] str. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 24122466]

10. MAROVT, Natalija. Planinske postojanke na Slovenskem: diplomsko delo. Topovlje: [N. Marovt], 2003. 146, [2] f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20531042]

11. MOČILNIK, Bernarda. Retrospektiva kinematografije in doživljanja filma v Mežiški dolini. Prevalje: [B. Močilnik], 2003. 64 f. [COBISS.SI-ID 24021602]

12. PALADIN, Jasna. Kamniški Kurhaus: diplomsko delo. Radomlje: [J. Paladin], 2003. 141 f., [1] f. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 25650274]

13. PERŠIN, Špela. Pridraga pri Zadru: ženski in moški svetovi v dalmatinski vasi: diplomsko delo. Ljubljana: [Š. Peršin], 2003. 126 f., zvd. [COBISS.SI-ID 22039138]

14. PLESTENJAK, Katja. Možnost izbire ali nuja?: prostitucija in prostitutke v Gani: diplomsko delo. Kranj: [K. Plestenjak], 2003. 87 f., [1] f. pril. [COBISS.SI-ID 24096098]

15. POLJANŠEK, Matej. Jakob Poljanšek 1862-1924: njegova življenjska zgodba in vpliv na Selo pri Žireh. Ljubljana: [M. Poljanšek], 2003. 66 f., [5] f. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 24106082]

16. POVŠE, Katja. Slovensko lutkarstvo ob koncu tisočletja: diplomsko delo. Ljubljana: [K. Povše], 2003. 54 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20791650]

17. ŠIPEK, Andreja. 100 let razvoja in delovanja Pihalnega orkestra železarne Ravne na Koroškem: diplomsko delo. Kotlje: [A. Šipek], 2003. 101 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 23959138]

18. ŠORI, Iztok. Prostitucija v Sloveniji: vpogled v skrito populacijo (akterji, podoba, problemi in odnosi). Maribor: [I. Šori], 2003. 130 f. [COBISS.SI-ID 22221410]

19. VESELIČ, Maja. Islam, etničnost in komunistična država: kitajska manjšina Hui: diplomsko delo. Hotinja vas: [M. Veselič], 2003. 106 f. [COBISS.SI-ID 22235746]

20. ZAJEC, Špela. Problematike nelegalne migracije v slovenskih medijih: dnevnik Večer v letu 2001: diplomsko delo. Slovenj Gradec: [Š. Zajec], 2003. 73 f. [COBISS.SI-ID 22220898]

21. ZDOLŠEK, Nina. Konservatorstvo v prostorskem planiranju in kulturna dediščina kot razvojni dejavnik: (na primeru občine Laško): diplomsko delo. Ljubljana: [N. Zdolšek], 2003. 110 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 20960866]

22. ŽUPANEC IVANOVSKI, Darinka. Romanja k sv. Roku v Dravljah v Ljubljani: diplomsko delo. Ljubljana: [D. Županec Ivanovski], 2003. 89 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 23985506]

MAGISTRSKA DELA

2000

1. KERŠIČ, Irena. Svetila: povednost muzejske zbirke. Ljubljana: [I. Keršič], 2000. 123, [41]f., [16] str. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 16323938]

2. VILMAN, Vladimir. Lambert von Pantz in delavci Kranjske industrijske družbe v obdobju avstro-ogrske monarhije: magistrsko delo. Ljubljana: [V. Vilman], 2000. 260 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 16213858]

2001

1. BIZJAK, Mojca. Otroška ljudska pesem: magistrsko delo. Ljubljana: [M. Bizjak], 2001. 149 f., note. [COBISS.SI-ID 16369250]

2. MOLIČNIK, Vesna. Biofotografija v raziskovanju kulture: magistrsko delo. Ljubljana: [V. Moličnik], 2001. 147 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 16372578]

3. OBLAK, Tatjana. Vrata v Verdu: oblikovni in simbolni pomen hišnih vhodov: magistrsko delo. Verd: [T. Oblak], 2001. 251 str., ilustr. [COBISS.SI-ID 16968034]

4. SKETELJ, Polona. Etnološki ustroj občine Bilčovs: magistrsko delo. Ljubljana: [P. Sketelj], 2001. 379 f., [31] f. pril., ilustr., graf. prikazi. [COBISS.SI-ID 17006690]

2002

1. HABINC, Mateja. "Spominjam se te, 20. stoletje": etnološka analiza ohranjanja osebnih spominov na Slovenskem: magistrsko delo. Ljubljana: [M. Habinc], 2002. 124 f., [13] f. pril., ilustr. [COBISS.SI-ID 18192226]

2. HEGEDIČ, Maja. Socialna struktura Indijancev jugozahoda ZDA: magistrska naloga. Ljubljana: [M. Hegedič], 2002. 181 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 21527906]

3. KRAVANJA, Boštjan. Sveti svet: topografija religioznega prostora na primeru Breginjskega kota: magistrsko delo. Ljubljana: [B. Kravanja], 2002. 305 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 18371938]

2003

1. LIPOVEC ČEBRON, Uršula. Tradicionalni zdravitelji in spiritualni mediatorji v Istri: magistrsko delo. Ljubljana: [U. Lipovec Čebtron], 2003. 171 f., [87] f. pril. [COBISS.SI-ID 24568162]

2. POGORELEC, Špela. Etnološki vidiki oglaševanja v Sloveniji: magistrsko delo. Ljubljana: [Š. Pogorelec], 2003. 125 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 22027618]

3. REPIČ, Jaka. Kultura in simboli v procesu oblikovanja identitete etnične skupnosti na primeru Papue - Nove Gvineje: magistrska naloga. Ljubljana: [J. Repič], 2003. 186 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 21027629]

4. SOK, Jasna. Družina skozi življenjsko zgodbo: pričevalnost gradiva s Kozjanskega: magistrsko delo. Kozje: [J. Sok], 2003. 235 f. [COBISS.SI-ID 22028642]

DOKTORSKE DISERTACIJE

2000

1. GAČNIK, Aleš. Človek z masko kot predmet etnološke muzeologije: doktorska disertacija. Ptuj: [A. Gačnik], 2000. VII, 356 f., ilustr. [COBISS.SI-ID 110688512]

2001

1. ROŽMAN, Irena. Spolno življenje in kultura rojstva na Dolenjskem od 2. polovice 19. stoletja do 2. svetovne vojne: doktorska disertacija. Ljubljana: [I. Rožman], 2001. 437 f., ilustr., tabele. [COBISS.SI-ID 117635840]

2003

1. PRIMOŽIČ, Tadeja. Trženje dediščine kot sestavina turističnega razvoja na loškem območju: doktorska disertacija. Žiri: [T. Primožič], 2002. II, 193 f., ilustr., tabele. [COBISS.SI-ID 127857152]

Datum prejema prispevka v uredništvo: 27. 7. 2004

O VZPOREDNICAH V MOTOVUNU

Med 2. in 4. aprilom 2004 so se ponovno »zgodile« slovensko-hrvaške *Vzporednice*, srečanje slovenskih in hrvaških etnologin in etnologov, ki so se prekinile v začetku devetdesetih let. Srečanje je organiziralo *Hrvaško etnološko društvo* z namenom, da se znova vzpostavi produktivno sodelovanje med slovenskimi in hrvaškimi etnološkimi institucijami, ki je bilo v zadnjem desetletju prekinjeno. Tridnevno srečanje je potekalo v Motovunu v Istri, kar lahko razumemo tudi simbolno, saj je Istra prostor, kjer proučujejo tako slovenski kot hrvaški etnologi in etnologinje. Okoli 25 prispevkov se je dotaknilo naslednjih tematskih sklopov:

- pregled teoretskih in zgodovinskih etnoloških raziskav v hrvaški in slovenski etnologiji od leta 1990 do danes,
- etnografija mej in regionalne raziskave s poudarkom na Istri,
- preučevanje identitet,
- revitalizacija šeg in navad; etnološka vključenost in kritika,
- dediščina in muzeji od leta 1990 do danes.

Prvi dan srečanja je bil namenjen predvsem prihodu in seznanitvi etnologov in etnologin obeh držav. V večernih urah so nam hrvaški kolegi, vključno s skupino študentov iz *Odsjeka za etnologijo* iz Zagreba, predstavili dva sodobna hrvaška etnološka filma. Film *Bederske priče* in film o ljudeh na otoku Braču izpostavljata med drugim za nas zanimiv problem etnologove prisotnosti na »prizorišču« in njegovih pričakovanj o samoumevnosti »toplega« sprejema s strani »akterjev«. Še posebej po prikazu filma *Bederske priče* se je razvila debata o tem, koliko časa mora biti etnolog na terenu, da lahko oblikuje svojo pripoved o skupnosti oziroma o njej posname film. Glede filma je zanimivo tudi to, da sta bila oba etnološka filma narejena tudi za predvajanje na televiziji (produkcija HTV). S tem se postavlja vprašanje o glavnem namenu snemanja etnološkega filma, s čimer je povezan tudi način samega snemanja; koliko so stvari spontane in koliko so zrežirane. Tako smo bili že prvi večer priča zanimivim pogledom na terensko delo etnologa, pri čemer obžalujemo predvsem pozno uro predstavitve filmov, ki je razglabljanja o filmu neusmiljeno prekinila.

V soboto in nedeljo so se čez dan vrstile predstavitve referatov, ki so bili tematsko razdeljeni v dva sklopa. Prvi je obsegal *Vzporednice in sodobne usmeritve v slovenski in hrvaški etnologiji*, drugi pa *Etnologijo mej*. Referati so bili predstavljeni v slovenskem in hrvaškem jeziku (odvisno od govornika), kar je marsikdaj vodilo v nerazumevanje določenih terminov na obeh straneh, a se je to hitro rešilo. Vsekakor bi bilo za prihodnje *Vzporednice* dobro razmisliti predvsem o načinu podajanja referatov, saj hitro branje prispevkov še dodatno zmanjšuje razumevanje drugega jezika. Glede na to, da je bilo število referatov preobsežno za predstavitev v teh nekaj vrsticah, omenjamo le tiste, ki so nam bili najbolj zanimivi¹ (navajamo le tematsko in ne celotnih naslovov referatov):

- Sodobno dogajanje v hrvaški etnologiji je predstavila Tea

Škokić v referatu *Pomen spolne² perspektive v etnologiji*. Izpostavila je potrebo po vključitvi študijev spolov (gender studies) v študijski program zagrebškega oddelka, saj tega predmeta, kljub zanimanju študentov, še ni. S tem se je pojavilo tudi vprašanje same vloge in pomena antropologije spolnosti, kot tudi feminističnih študij; so takšne študije politična korektnost ali znanstvena nuja. Vsekakor zanimivo razmišljanje, ki bi si ga morali zastaviti tudi v Sloveniji. Dogajanje v Sloveniji sta orisala Rajko Muršič z referatom *Desetletje slovenske etnologije in problem etnografskega sedanjika* in Mojca Ramšak, ki je predstavila etnološki pristop k preučevanju obrekovanja in govorice.

- Maja Povrzanović Frykman je v svojem prispevku *Etnične skupnosti – skupnosti v diaspori* predstavila raziskovanje Hrvatov, živčih na Švedskem, zlasti njihove konstrukcije identitete. Pri tem se je nanašala na predstave migrantov iz šestdesetih let in na predstave beguncev iz devetdesetih let.
- Prostora Istre so se dotaknili referati o istrski regionalni literaturi, o istrskih »štrigah« in kresnikih, o rokerju Franciju Blaškoviću in konstrukciji istrske identitete ...

V prihodnosti naj bi izšel zbornik vseh na *Vzporednicah* predstavljenih referatov, kot je bila navada v preteklosti, kjer bo možno prebrati vse o tukaj omenjenih in neomenjenih referatih. Raznolikost tematskih sklopov na letošnjih *Vzporednicah* lahko razumemo kot izraz »zamrznjenega« sodelovanja med slovenskimi in hrvaškimi institucijami v zadnjih letih, zaradi česar so bile na nek način namenjene predvsem spoznavanju dogajanj v stroki v obeh državah. Zato je po svoje razumljivo, da niso izpostavile zgolj enega sidrišča, okoli katerega bi se kresala mnenja slovenskih in hrvaških kolegov.

Takšne vrste srečanj so pomembne, ker na ta način najlažje spoznamo delo kolegov tako doma kot čez mejo, hkrati pa nam omogočajo povezovanja in izmenjavo izkušenj. Tako je med drugim s strani Toma Vinščaka z zagrebškega oddelka za etnologijo prišla ideja, da bi slovenski in hrvaški študentje sodelovali na skupnem terenskem delu v Istri. Upamo, da to niso le prazne obljube.

Za nas študentke je bila udeležba na *Vzporednicah* še posebej koristna, saj smo spoznale širok spekter možnih področij raziskovanja. Ravno zato obžalujemo, da se nam ni pridružilo več študentov tako našega kot zagrebškega oddelka. V tem vidimo med drugim tudi prihodnost *Vzporednic*, da se namreč s predstavitvijo svojih raziskav aktivno vključimo tudi študentje oziroma da se na srečanju izvede tudi kakšna delavnica.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 10. 6. 2004

¹ Izbor referatov je posledica naših subjektivnih zanimanj in vrednotenja.

² Spol v smislu družbene in ne biološke kategorije (gender v angleščini).

DAN ODPRTIH VRAT V TOLMINSKEM MUZEJU OB MEDNARODNEM MUZEJSKEM DNEVU

Dan odprtih vrat, s katerim se je Tolminski muzej 18. maja pridružil praznovanju mednarodnega muzejskega dneva, je bil po mnenju kustodinje Karle Kofol uspešen. Privabil je namreč številne obiskovalce, ki so si ogledali stalno muzejsko zbirko ter likovno razstavo slikarja Marijana Tršarja. Tema letošnjega muzejskega dneva je bila Muzeji in neoprijemljiva dediščina, saj se kultura ne kaže le v materialnih oblikah, temveč tudi preko jezika, glasbe, gledališča, šeg in drugih neotipljivih oblik.

V ta tematski okvir je sodilo tudi večerno predavanje Barbare Ivančič Kutin, mlade raziskovalke na Inštitutu za slovensko narodopisje pri Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU, z naslovom *Pregled zbiranja slovstvene folklorne v gornjem Posočju*.¹ V uvodu je predavateljica najprej razložila nekaj temeljnih pojmov v zvezi s slovstveno folkloro kot vrsti besedne umetnosti v narečju oziroma pogovornem jeziku. Nato so se poslušalci sprehodili skozi zgodovino zapisovanja slovstvene folklorne v Zgornjem Posočju in Baški grapi, spoznali zbiralce in njihove znane in manj znane objave od konca 19. stoletja, ko se je zanimanje za tovrstno delo začelo prebujati, do današnjih dni. Tako so bili po kronološkem vrstnem redu predstavljeni Jakob Fon iz Fonov, Simon Rutar iz Krna, Andrej Kragelj iz Modreje, Andrej Gabršček iz Kobarida, Josip Kenda, Ciril Drekonja in Andrej Šavli iz Temljina, Milko Matičetov, ki sicer ni iz teh krajev, je pa prvi znanstveni folklorist, ki je organizirano zbiral slovstveno folkloro na Kobariškem in Bovškem, Janez Dolenc iz Tolmina, najpomembnejši folklorist v Zgornjem Posočju, ki je s pomočjo svojih dijakov zbral največ gradiva ter o njem napisal številne poljudne, strokovne in znanstvene članke, Vlasta Terezija Komac iz Bovca in še nekateri drugi, ki so z objavami prispevali k ohranitvi tovrstnega izročila.

Predavateljica je povedala tudi nekaj besed o svojem zbirateljskem in raziskovalnem delu na Bovškem. Poudarila je, da je slovstveno folkloro kljub spremenjenemu načinu življenja na terenu še mogoče najti, pri čemer pa se je treba precej potruditi, saj se je pripovedovanje umaknilo bolj v zasebnost. Tudi žanrska struktura slovstvene folklorne se je v zadnjih desetletjih precej spremenila – pravljico je na terenu skorajda nemogoče

najti, pojavljajo pa se novi žanri. Povedala je tudi, da zaenkrat še ni strahu, da bo tovrstna besedna umetnost popolnoma zamrla, saj so med pripovedovalci, ki znajo pripovedovati, tudi mladi ljudje in celo otroci.

Predavanje je potekalo ob računalniški projekciji in je bilo popestrjeno z interpretativnim branjem folklornih pripovedi o bovškem govoru; Bovčanka Majda Mihelič je s svojim pripovedovanjem navdušila občinstvo. Prisotni so si lahko ogledali tudi razstavljene publikacije v zvezi s temo predavanja. S posebnim zanimanjem so prelistali zbirke pravljic *Narodne pripovedke iz soških planin* (izšle leta 1910) Andreja Gabrščka in *Tolminske narodne pravljice* (izšle leta 1932) Cirila Drekonje. Omenjeni knjigi hranijo le redke knjižnice, pa še te ju ne sposojajo.

Ob koncu predavanja je bila še kratka predstavitev knjige *Zakladnica bovške preteklosti*, ki jo je pred kratkim izdala ljubiteljska zbirateljica etnološkega in folklornega gradiva Vlasta Terezija Komac. V knjigi so, predvsem na podlagi ustnih virov, predstavljena vsa področja življenja in dela ljudi na Bovškem do druge svetovne vojne.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 18. 6. 2004

¹ Geografska opredelitev Zgornjega Posočja ne vključuje tudi Baške grape (gl. Radovan Lipušček: Namesto o severni Primorski govorimo raje o Posočju. V: Tolminski zbornik, 533-537), ki pa je v obravnavi zasedala pomembno mesto, zato je bila izbrana besedna zveza gornje Posočje, s katero je mišljeno Zgornje Posočje in Baška grapa.

Strokovni članek/1.04

László KÓSA in Attila PALÁDI KOVÁCS

MADŽARSKO ETNOGRAFSKO DRUŠTVO

Ime: Magyar Néprajzi Társaság

Naslov: H-1055

Budimpešta, Kossuth L. tér 12

Telefon. (36-1) 269-1272

Faks: (36-1) 269-1272

E-pošta: mnt@neprajz.hu

Domača stran: www.neprajz.hu/mnt

Predsednik: Atilla PALÁDI - KOVÁCS

Kratka zgodovina

Madžarsko etnografsko društvo (*Hungarian Ethnographical Society*) je bilo ustanovljeno leta 1889. Je eno izmed najstarejših strokovnih etnografskih združenj v Evropi. Pred njim so bila ustanovljena zgolj tri etnografska društva, ki še vedno delujejo.

Prvi predsednik društva je bil Pál HUNFALVY (1810-1891), takrat ugleden zgodovinar, lingvist in etnograf. Na začetku svoje knjige o etnogenezi Madžarov, ki jo je objavil leta 1876, je zapisal: "Etnografija Madžarske zajema vse ljudi, ki živijo na tem območju." Glavni organizator v omenjenem društvu je bil njegov prvi generalni tajnik Antal HERRMANN, ki še vedno velja za uglednega mednarodno priznanega strokovnjaka in enega izmed pionirjev evropskih romskih študijev. Ustanovil in uredil je prvo občasno etnološko serijo v tujem jeziku na Madžarskem: *Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn* (1887-1907).

Poleg etnografov, etnologov, folkloristov in drugih intelektualcev ter umetnikov, ki so bili prisotni pri ustanovitvi, so v društvu sodelovali tudi pisatelji, lingvisti, zgodovinarji, geografi in fizični antropologi. Interdisciplinarno okolje in različni interesi raziskovalcev ter ambicije članov so omogočile mlademu društvu zavetje za orientalske študije, dialektologijo in fizično antropologijo, ki so se kasneje od društva ločile in ustanovile neodvisne organizacije.

Prvih trideset let zgodovine delovanja društva lahko poimenujemo zlata doba; trajala je do konca prve svetovne vojne. Obdobje prvih trideset let je bilo obdobje razcveta, odkritij in polaganja temeljev. V društvu je bilo ob ustanovitvi več kot 500 članov, že leta 1910 pa več kot 1.000. Nekateri člani so raziskovali ljudstva in kulture daljnih dežel (na primer Vogule in Ostjake v Sibiriji, ljudi turško-tartarskega izvora v Centralni Aziji, Papuance na Novi Gvineji, ljudstvo Ainu na otoku Hokkaido). Vendar pa je konec prve svetovne vojne s spreminjanjem mej ter uvedbo novega evropskega reda in katastrofalno finančno situacijo v društvu povzročil krizo. Izgubilo je večino sredstev in dve tretjini svojih članov. Po letu 1925 je delovalo s

pomočjo donacij in s temi sredstvi financiralo izid revije *Etnografija*.

Leta 1930 društvo ni bilo več edini osrednji strokovni forum, kot pred prvo svetovno vojno, vendar je ohranilo ugled, prav tako se je okrepila finančna situacija, naraščal pa je tudi družbeni interes za delo društva. Nekateri ustanovitveni člani so bili še aktivni v mednarodnih krogih, kljub temu pa za to obdobje ni značilno veliko število inovativnih posameznikov.

Po drugi svetovni vojni je društvo spet obubožalo, zaradi vojne in menjave generacij je izgubilo nekaj pomembnih članov; ne glede na to pa si je kmalu opomoglo. Vendar pa je v proces obnove drastično posegla politika. Leta 1949 je Gyula ORTUTAY, takratni predsednik društva in profesor folkloristike na Univerzi v Budimpešti in Minister za kulturo, na skupščini društva izjavil, da je znanstvena strategija Komunistične partije ukazala hegemonijo marksizma kot obvezno za profesionalno življenje Madžarov, vključno z etnografijo.

Z izjemo športnih in profesionalnih združenj so komunistične oblasti razpusile vsa druga društva, ostala pa nacionalizirale. Najprej je bilo društvo pod nadzorom Ministrstva za kulturo, potem pa Madžarske akademije znanosti. V naslednjih štiridesetih letih je to pomenilo, da je država omogočala skromna, toda stalna finančna sredstva za delovanje društva in pokrivala stroške za izid revije (*Etnografija*). Društvo je ostalo najštevilčnejši družbeni forum madžarske etnografije, čeprav je njegovo delovanje omejevalo pojavljanje različnih mrež profesionalnih institucij in usmeritev komunistične partije, ki je do neke mere delovala v vseh institucijah.

Gyula ORTUTAY je bil predsednik društva skoraj 40 let. Pozicijo izvršnega podpredsednika je najprej zasedel István TÁLASI, kasneje pa Iván BALASSA. Gyula ORTUTAY je umrl leta 1978, po njegovi smrti je postal predsednik najprej TÁLASI in potem BALASSA.

Leta 1989, med odločilnimi političnimi spremembami, je društvo praznovalo stoletnico. Nekaj dni po razglasitvi tretje Madžarske republike je bila organizirana konferenca, ki se je je udeležilo veliko mednarodnih gostov. Ob tej priložnosti je društvo med drugimi publikacijami izdalo tudi knjigo o svoji zgodovini.¹ V zadnjem desetletju so bili predsedniki: Iván BALASSA (1988-1991), Bertalan ANDRÁSFALVY (1991-1997), László KÓSA (1997-2003).

¹ László Kósa, A Magyar Néprajzi Társaság története 1889-1989. Budimpešta 1989, 132.

Organizacija

Posledica političnih sprememb leta 1989 in 1990 je bila, da je društvo znova pridobilo avtonomijo. V zadnjem obdobju se financira s članarino, stipendijami ter podporo Madžarske akademije znanosti ter Madžarskega parlamenta. 31. maja 2004 je bilo v društvu 1.577 članov, od teh 85 častnih in 238 članov iz tujine.

Statuti društva so v skladu z zakonom o društvih in o javnih institucijah. Društvo se ne ukvarja s političnimi dejavnostmi, njegova organiziranost je neodvisna od političnih strank, prav tako ne podpira nobene politične stranke ali društva in od njih ne prejema podpor. Je neprofitna organizacija; deluje na podlagi letnega proračuna, ki je temelj za bilanco, napisano poročilo objavi in ga razdeli podpornikom.

Glavni organ društva je generalna skupščina, skupnost vseh članov. Generalna skupščina se sestane enkrat letno, predstavi poročila in jih sprejema, prav tako sprejema odločitve, ki zadevajo dejanske probleme delovanja društva. Stalni svetovadni in administrativni organ društva je izvršilni odbor, ki šteje 18 članov. Generalna skupščina in izvršilni organ sprejemata odločitve na osnovi navadne večine. Upravljanje društva direktno nadzoruje revizijsko-nadzorna komisija, ki jo izvoli generalna skupščina. Vodja društva je predsednik, kadar je nujno, ga podpirata in nadomeščata dva namestnika. Oseba, odgovorna za delovanje uprave, je generalni sekretar, ki mu pomagata dva izvoljena tajnika ter blagajnik. Osebe s funkcijami so izvoljene za tri leta, zato je za izvolitev članov vsako leto sestanek generalne skupščine. Izvoljeni člani za svoje naloge ne dobijo honorarja. Delovanje in upravljanje društva opravljajo plačani zaposleni in člani, ki jim občasno plačajo (asistent, knjigovodja, uredniki, prevajalci idr.).

Oddelki

Konec 19. stoletja si je društvo v svojem pravilniku zastavilo za cilj pomembnost raziskovanja večjezikovnih in multikulturnih držav. Poleg pomembnih osebnosti madžarskega intelektualnega življenja je vodstvo društva vključilo tudi precejšnje število raziskovalcev, ki niso madžarskega izvora; tako je bilo oblikovanih 22 etničnih oddelkov. Z določenimi razlikami v zastopanosti so ti oddelki pokrili takratno etnično sestavo Madžarske. Vendar pa se je v nekaj letih pokazalo, da takšna struktura oddelkov zaradi pomanjkanja ustrezne elaborirane znanstvene osnove in potrebnih strokovnjakov ne more nemoteno delovati, zato so jo poenostavili. Kakor koli že, ideja, ki je navdahnila društvo ob njegovi ustanovitvi, je živela dalje in determinirala življenje društva do konca prve svetovne vojne.

Med obema vojnoma so bili v društvu oddelki za etnografijo in folkloristiko, kot tudi za človeško geografijo in družabno življenje. Po drugi svetovni vojni je društvo spet doživelo krizo. Njegov razvoj je razviden iz njegovih oddelkov: 1. materialna kultura, 2. folkloristika (ljudska poezija, šege in verovanja), 3. ljudska glasba in ljudski plesi, 4. ljudje sveta, 5. socialna antropologija, 6. narodne manjšine in etnične skupine Madžarske, 7. etnofilm in fotografije, vizualna antropologija,

8. raziskave amaterjev. Vsak oddelek ima svojega vodjo in enega ali več tajnikov. Za tri leta jih izvoli generalna skupščina.

Programi

Vsak oddelek organizira svoj program in vabi predavatelje, vendar pa njihov program vnaprej potrdi tudi t. i. izvršni odbor. Program oddelkov lahko vključuje srečanja in manjše konference. Društvo različnim oddelkom nudi finančno podporo in administrativno pomoč pri organizaciji dogodkov.

Zadnjih 15-20 let se je sekcij s prispevki udeleževalo vedno manj udeležencev; zato zdaj raje organizirajo poldnevne ali enodnevne manjše konference in komemoracijske sekcije, ki se jih ljudje radi udeležujejo.

Vsake štiri leta ali pet društvo organizira dogodek nacionalnega pomena. Najnovejši se je ob novem tisočletju in tisočletnici madžarske države zgodil v Szentendreju let 2000.

V redni poletni program društva spada tudi etnografski seminar, ki ga organizirajo za madžarske raziskovalce in študente iz sosednjih držav. Leta 2003 je društvo organiziralo 13. seminar za 35 mladih raziskovalcev iz tujine. Teme se spreminjajo vsako leto, prav tako predavatelji in kraj seminarja. Zadnje leto je bila glavna tema odnos med lokalnimi tradicionalnimi šegami in vaškim turizmom, petdnevni program je bil organiziran v okraju Somogy. Leta 2004 je glavna tema ustvarjanje objektov in njegova kontinuiteta v popularni umetnosti, poletna šola je organizirana v mestu Jászberény. Predavatelji so ugledni madžarski raziskovalci in strokovnjaki, ki se ukvarjajo z omenjeno temo. V program sta vključena tudi terensko delo in enodnevni izlet.

Društvo vsako leto organizira tudi nacionalno srečanje amaterjev raziskovalcev. Leta 2003 so pripravili dvodnevni program s 70. udeleženci. Osrednja tema srečanja so bile Etnografske raziskave sodobnega ruralnega življenja. Naloga srečanja je usposabljanje amaterskih raziskovalcev ter zagotovitev anket, kot tudi pomoč pri prijavljanju na etnografske in dialektološke razpise, ki so jim zadnjih 50 let redno na voljo. Razpise in dokumentacijo, ki jo pošljejo, nadzira strokovni odbor, najboljša dela so nagrajena. Ti etnografski opisi in dokumentacija so arhivirani v etnološkem arhivu in dokumentaciji Etnografskega muzeja v Budimpešti, en izvod pa hranijo arhivi regionalnih muzejev.

Povezave z drugimi nacionalnimi etnološkimi institucijami

Že vrsto let ima društvo dobre stike s številnimi evropskimi etnološkimi institucijami. Na prehodu iz 19. v 20. stoletje so bile mednarodne povezave mladega društva usmerjene zlasti v germansko govoreče dežele in Skandinavijo. Tradicija in državni okvir avstro-ogrskega imperija sta vzrok za povezave z germanskim svetom. Do leta 1907 je izhajala tudi revija, v glavnem v nemškem jeziku (občasni članki), z naslovom *Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn*.

Med skandinavskimi deželami je imelo društvo največ povezav s Finsko, v glavnem zaradi sorodnosti med madžarskim in finskim jezikom. János JANKÓ, Aladár BÁN, Uno SIRELIUS, Ilmari MANNINEN in drugi so ustvarili posebno "finsko-ogrsko etnologijo". Podobni razlogi, skupaj s turškimi vidiki zgodnje madžarske zgodovine, so bile takrat vzrok za povezave z Rusijo. Po tem ključu je društvo podeljevalo nazive častnih tujih članov, ki imajo v univerzalni zgodovini znanosti še vedno pomembno mesto (na primer Wilhelm WUNDT, Adolf BASTIAN, Rudolf VIRCHOW). Posebna pozornost so namenili finskim raziskovalcem, kot so Yrjö WICHMANN, Uno SIRELIUS, Kaarle KROHN, Antti AARNE, Heikki PAASONEN. Leta 1908 se je društvo priključilo *Združenju folkloristov* (Folklore Fellows), ki je opravilo uspešno delo zlasti v prvem desetletju svojega obstoja.

V tridesetih letih prejšnjega stoletja med častnimi in tujimi dopisnimi člani srečamo naslednja imena: Estonec Ferdinand LINNUS, Poljak Kazimierz MOSZYNSKI, Bolgar Christo VAKARELSKI, kar odraža naklonjenost in usmerjenost društva. Skandinavsko-finsko območje je postalo tradicionalno območje raziskav (Arthur KANNISTO, Sigurd ERIXON), medtem ko je bilo manj raziskav v Nemčiji. Konec leta 1930 je Béla GUNDA preživel eno akademsko leto v Stockholmu, László K. KOVÁCS in Bertalan KOROMPAY pa v Helsinkih. Leta 1944 je bil članek Sigurda ERIXONA objavljen v *Etnografiji*, znanstveni reviji društva, ki je vsebovala tudi program evropske etnologije.

Po drugi svetovni vojni so morale etnološke raziskave na Madžarskem slediti sovjetski "zgodovinski antropologiji", prav tako pa so morali v madžarščini objaviti nekaj člankov ruskih raziskovalcev. Vendar pa je bila ta usmeritev v glavnem naloga Madžarske akademije znanosti. V Sovjetski zvezi društvo ni imelo partnerskih institucij.

Že od zgodnjih sedemdesetih let je društvo organiziralo večdnevne konference, ki so bile vedno bolj številčne, najpogostejše so jih z regionalno tematiko prirejali v različnih mestih. Številne simpozije, ki so bili namenjeni srečanjem in izmenjavi mnenj, je organiziralo društvo, pa tudi druga partnerska društva (zgodovinsko, literarno, lingvistično, filozofsko, ekonomsko itd.). Leto 1975 je zaznamovala pomembna iniciativa. Društvo je kot glavni organizator z mestom Bekéscsaba organiziralo *Mednarodno etnografsko konferenco o nacionalnih manjšinah/etničnih skupinah*, ki jo prirejajo na vsake štiri leta ali pet. Leta 2001 se je 7. mednarodne konference udeležilo 133 udeležencev, 82 je predstavilo svoje referate. Slednje so objavili v zborniku, ki sta ga uredila Ernő EPERJESSY in András KRUPA.

V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja je društvo kot madžarska partnerska institucija sodelovalo pri seriji simpozijev v *Ethnographia Pannonica*. Sodelovanje med Avstrijci, Madžari in občasno slovaškimi, slovenskimi in hrvaškimi etnologi se je izkazalo za plodovito. Društvo je leta 1982 podpisalo sporazum o bilateralnih simpozijih s slovaškim partnerjem, leta 1984 pa s finskim (Ethnos ry).

Glavne publikacije

Glavno znanstveno revijo etnoloških študij na Madžarskem *Etnografija* je ustanovilo Madžarsko etnografsko društvo, ki jo izdaja že od leta 1890; doprinesla je k izvajanju v pravilniku društva določenega programa, kot je razvidno iz posameznih števil. V člankih in ocenah knjig so večjo pozornost posvečali večjezični kulturi Madžarske. Večina člankov so bili predstavljeni referati na sestankih društva. Objavljeni so bili v madžarščini, izvlečki pa v nemščini, francoščini in ruščini. V prvi polovici dvajsetega stoletja so bili povzetki (izvlečki) v nemščini, kasneje tudi angleščini, francoščini in ruščini, v zadnjem času pa so izvlečki večinoma napisani v angleškem jeziku.

Omenjena znanstvena revija ima tri zbirke. 1. *Mutató ...* št. 1-50, Budimpešta, 1942, 2. *Mutató ...* št. 51-80. Budimpešta, 1982 ..., 3. *Mutató ...* št. 81-99. Budimpešta, 1989.

Poleg znanstvene revije (*Etnografija*) društvo redno izdaja tudi revijo, ki je zlasti popularna med člani. Revija izhaja v madžarščini in poroča o dogajanju v društvu in dogodkih v madžarski etnografiji (*Néprajzi Hírek/Etnografske novice*). Ustanovljena je bila leta 1972 in izhaja še zdaj. Nekaj časa pa je izhajal krajši glasnik: *Néprajzi Hírlevél/Etnografski glasnik* (1996-1998). Nedavno je bil spremenjen v spletno stran Društva: www.neprajz.hu/mnt.

Druge publikacije

V zgodnjem obdobju svojega delovanja je društvo izdalo nekaj serij knjig in knjižic (na primer *Néprajzi Füzetek/Etnografske knjižice*, 1893-1904, *Magyar Néprajzi Könyvtár/Madžarske etnografske knjige*, 1879-1909). V zadnjih desetletjih je bila večina publikacij izdana ob posebnih priložnostih (v glavnem v sodelovanju z drugimi institucijami), prav tako so bili pogosto objavljeni rezultati konferenc.

V svoji dolgi zgodovini je društvo ustanovilo in izdalo več drugih znanstvenih revij, kot na primer *Társadalomtudomány/Družboslovje* (1921-1944), *Föld és Ember/Zemlja in človek* (1921-1929).

Ena pomembnejših serij je *Bibliografija madžarske etnografije*. Knjižice bibliografij izdaja Madžarsko etnografsko društvo od leta 1971. Od leta 1989 so izhajale skupaj s Knjižnico etnografskega muzeja. V vsaki številki so objavljeni povzetki publikacij, ki so izšle v enem letu ali dveh. Številka z letnico 1997-1998 vsebuje 2.227 naslovov. Indeksi imen, toponimov, etničnih skupin in predmetov so doprinesli k mednarodni uveljavitvi madžarske etnografije, naslovi so napisani tudi v angleškem jeziku.

Pomembna zbirka je tudi *Magyar Népköltési Gyűjtemény/Zbirka madžarske ljudske poezije*. Leta 1872 jo je ustanovilo društvo *Kisfaludy Társaság/Društvo literatov Kaisfaludy*, med letoma 1924-1990 pa zbirka ni izhajala. V zadnjih desetletjih je izšlo pet novih števil.

Rezultati finsko-madžarskih simpozijev/delavnic so po letu

1984 izšli v osmih izvodih (štirje izvodi v Budimpešti).

Med letoma 1975 in 1990 je založba, ki izdaja učbenike, izdala serijo štirih knjig etničnih manjšin (nemške, slovaške, južnoslovanske in romunske). V zgodnjih 90. letih je pri izdajanju teh serij nastala kriza, ki je bila rezultat sprememb pri izdajanju in privatizaciji založb. Nalogo izdavanja te serije je prevzelo društvo. Med letoma 1993 in 2003 je društvo uredilo 67 števil o etnografiji in folklori etničnih manjšin in skupin na Madžarskem. Večina teh števil vsebuje angleške in madžarske izvlečke člankov, ki so objavljeni v maternem jeziku.

Društvo je imelo možnost izdajati nemško (*Beiträge zur Volkskunde*, št. 10-20, 1993-2003), slovaško (*Národopis Slovákov v Maďarsku*, št. 9-12, 1993-2003) in romunsko zbirko (*Din tradiției românilor din Ungaria*, št. 8-14, 1993-2003). Število zbirk in let, v katerih izhajajo, govori samo zase. Prav tako je društvo začelo izdajati nove zbirke: zadnja zbirka *Etnografija južnih Slavena* je izšla leta 1993. Začele so izhajati tri nove zbirke: srbska (*Etnografija Srba*, št. 1-4, 1997-2003) in slovenska (*Etnografija Slovencev na Madžarskem*, št. 1-4, 1997-2003). Naj na tem mestu omenimo, da so članki na temo Slovencev izhajali tudi v skupnih južnoslovanskih zbornikih s prispevki avtorjev, kot sta Vilko NOVAK in Niko KURET.

Nova zbirka je začela izhajati na temo *Ciganov/Romov: Cigany néprajzi tanulmányok/Študije o romski (ciganski) etnografiji*, št. 1-12, 1993-2003. Skupna zbirka je bila namenjena manjšim etničnim skupinam in diaspori: bolgarski, grški, poljski, rutenski (transkarpatski Ukrajinci). V zadnji zbirki so do zdaj štirje izvodi. Tudi pri tej zbirki je prioriteta objavljane v maternem

jeziku. In končno naj omenim tudi novo zbirko z madžarskimi prevodi najboljših člankov, ki so izbrani iz etnografije etničnih manjšin in skupin. Tudi ta zbirka je do zdaj izšla v štirih številkah. Skupno število izdaj te zbirke že presega sto (zbirka je izhajala med letoma 1975-2003), 66 odstotkov te zbirke je izdalo društvo. Naj naštejemo še dve zbirki, ki sta zanimivi za slovenske bralce:

a. Vsaka številka *Etnografije Slovencev na Madžarskem* vsebuje bibliografijo etnografije Slovencev, ki živijo na Madžarskem. Prva številka (1997) vsebuje seznam publikacij, ki so izšle med letoma 1935 in 1945, druga (1999) vsebuje literaturo obdobja med letoma 1948 in 1975, tretja (2001) literaturo med letoma 1976 in 1983, četrta številka pa vsebuje publikacije, ki so izšle med letoma 1984 in 1986.

b. Članki o Slovencih so izšli tudi v zbirki *Etnografija južnih Slavena u Mađarskoj*. V drugi številki (1977) je izšel članek Vilko NOVAKA o etnografski literaturi Slovencev, ki živijo ob reki Rabi, in prispevek Nika KURETA o karnevalskih šegah (v času pusta); v tretji številki (1979) prispevek Marije KOZAR - MUKIČ o popularni meteorologiji v Felsőszölnöku, v peti številki (1982) pa je izšel članek Irene PAVLIČ o šegah, povezanih z žetvijo koruze in mlatenjem ter še prispevek Józsefa CSABE o šegah, povezanih z vodnjaki in izviri. Sedma številka (1985) prinaša članek Marije KOZAR - MUKIČ o rojstnih šegah v Felsőszölnöku, v deseti (1993) pa je objavljen članek Györgyja FRANKOVICSA o arhaičnih popularnih molitvah in pesmih med Hrvati, Srbi in Slovenci.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 19. 7. 2004

MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG

Hungarian Ethnographical Society
Ungarische Ethnographische Gesellschaft
Société d'Ethnographie Hongroise

1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.

Tel./Fax: 36-1-269-12 72

Elektronikus posta: mnt@neprajz.hu Világháló: www.neprajz.hu/mnt

Mojca Ramšak, PORTRET GLASOV:

Raziskave življenjskih zgodb v etnologiji – na primeru koroških Slovencev

Mojca Ramšak, ki jo kolegi etnologi poznamo kot energično in izredno senzibilno raziskovalko, katere znanstveni in strokovni opus obsega že preko 230 bibliografskih enot (Vir: virtualna knjižnica), je leta 2003 izdala samostojni monografski prvenec *Portret glasov: Raziskave življenjskih zgodb v etnologiji – na primeru koroških Slovencev*. Delo je izšlo v monografski številki revije *Borec*, ki jo izdaja Društvo za proučevanje zgodovine, antropologije in književnosti, in je z novjšimi izsledki dopolnjena doktorska disertacija, ki jo je avtorica leta 2000 uspešno zagovarjala na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Dr. Mojca Ramšak je delo posvetila »neformalni mentorici in dragi prijateljici, etnologinji dr. Mariji Makarovič, ki se že desetletje in pol trudi, da bi življenjepisno gradivo postalo enakovredno drugim virom in da bi doseglo primerno obravnavo predvsem v etnologiji, a tudi v drugih humanističnih disciplinah«. Začetek tega prizadevanja je zbirka *Tako smo živeli: življenjepisi koroških Slovencev*, ki že od leta 1993 izhaja v Celovcu. Med tistimi, ki so Mojci Ramšak med raziskovanjem in pri nastajanju knjige tako ali drugače stali ob strani, so Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik iz Celovca, in sicer z bogatim fotografskim gradivom, in številni posamezniki, ki jih avtorica navaja v zahvali. Kratki spremni besedi sta prispevala antropolog dr. Rajko Muršič ter psiholog in antropolog dr. Bogdan Lešnik.

Monografija *Portret glasov* je obsežno in poglobljeno znanstveno delo, ki obsega kar 430 strani. Knjiga je razdeljena na tri dele: uvod, metodološko-historični pregled ustne zgodovine po svetu in v Sloveniji ter na poglavje, v katerem na podlagi predstavljenih metodoloških pristopov in avtoričinega doživljanja terena prepoznavamo življenjske razmere koroških Slovencev. V zaključku Ramšakova povzame glavne rezultate knjige. Uredniško zaključeno delo sestavljajo še angleški povzetek, preko 300 enot dolg seznam virov in literature, seznam tabel in abecedni seznam ključnih pojmov.

Podlaga za analizo so življenjepisi koroških Slovencev, zbrani v prvih petih knjigah zbirke *Tako smo živeli: življenjepisi koroških Slovencev* (Celovec 1993–1997), ki naj bi bila prva sistematično urejena zbirka z življenjepisnim gradivom. Avtorica analizira in interpretira življenjepisno gradivo, obravnava družbeno-duhovne elemente koroškega vsakdanjika, kot so družinske razmere, odnos do vere, društveno povezovanje in tiha asimilacija, ki pomembno določajo kolektivno identiteto koroških Slovencev. Življenjepise je Mojca Ramšak obrav-

navala kot primarni vir; zato je s tega vidika obravnavala slovensko kmečko populacijo iz prve polovice 20. stoletja.

Mojca Ramšak nas v informativnem uvodu seznani z razlogi in motivi, ki so jo vodili k izbrani temi ter definira izhodišča in uporabljeno biografsko raziskovalno metodo. Na kratko predstavi posamezna poglavja, ki jih v nadaljevanju analizira s pomočjo uporabljene tuje in domače literature ter z lastnimi spoznanji, ki si jih je pridobila med zbiranjem življenjskih zgodb na avstrijskem Koroškem.

Uvodu sledi teoretični del s podrobnim terminološko-metodološkim in historičnim pregledom ustne zgodovine po svetu in pri nas ter poglavji o kritiki virov in etiki, ki se bere tudi kot priročnik o pomenu in rabi ustne zgodovine ter življenjskih zgodb. Najprej nas seznani s terminološkimi osnovami: z biografskim delom, razliko med ustno zgodovino in ustno tradicijo, s pomenom izraza življenjske zgodbe, s sopomenkami in z biografskimi žanri. Pri pojasnjevanju terminologije se je avtorica soočala z rabo istih pojmov pri različnih disciplinah in v različnih državah, kar jo je nato vodilo v pregled zgodovinskega razvoja ustne zgodovine po svetu.

Mojca Ramšak ugotavlja, da se je potreba po ustnih pričevanjih pri humanistih in družboslovcih začela pogosteje pojavljati nekako od srede 60. let 20. stoletja. Čeprav vsaka veda razvija svoj odnos do pripovedi kot vira, pa je skupni pomen ustne zgodovine v odkrivanju razmerja med posameznikom in družbo z zornega kota malega človeka kot interpretatorja lastnega življenja.

Medtem ko je ustna tradicija usmerjena na prenos spominov skozi generacije, se ustna zgodovina ukvarja z izkušnjami posameznikov v bližnji preteklosti. Pomembna je za razumevanje segmentov načina življenja tistih neelitnih družbenih skupin in področij, ki jih z drugimi viri ne moremo objektivno preučevati, kot na primer delo žensk, otroštvo, zgodovina družine ter lokalna in ruralna zgodovina.

Življenjska zgodba je podzvrst ustne zgodovine in kvalitativna raziskovalna metoda za zbiranje subjektivnih spominov. Med orodji, ki jih raziskovalec potrebuje za interpretacijo življenjskih zgodb, so intervju, terenski zapiski in terenski dnevnik. Vsako zbiranje vključuje različne stopnje: načrtovanje intervjuja, sam intervju, transkribiranje, urejanje, analiziranje in interpretiranje zbranih podatkov in procesa. Podlaga za intervju je vprašalnik, po katerem so zbrane in urejene življenjske zgodbe v zbirki *Tako smo živeli* (TSŽ), ki ga je sestavila in dopolnjevala dr. Marija Makarovič, in je objavljen trikrat: v prvi, osmi in deseti knjigi zbirke. V zvezi s trditvijo, da je vsaka zapisana življenjska zgodba odvisna tudi od razisko-

valčeve osebne refleksije celotnega postopka, Mojca Ramšak pojasni pomen vodenja terenskega dnevnika, kar ilustrira s primeri znanih antropologov in s svojimi koroškimi izkušnjami. Tako zapisovanje življenjskih zgodb postane večšina, ki jo obvladaš, ko med drugim razumeš mogoče odnose med spraševalčevimi empatijo in pripovedovalčevim zaupanjem in znaš ostati profesionalen na eni in človeški na drugi strani.

Stopnji zbiranja gradiva sledi analiza biografskih podatkov, rekonstrukcija življenjske zgodbe in zgodovine, mikroanaliza posamičnih odsekov besedila in kontrastna primerjava zgodovine in zgodbe. Ta stopnja je poleg transkripcije intervjuja ena najbolj zahtevnih in dolgotrajnih.

Drugo poglavje prvega dela monografije obsega pregled in značilnosti razvoja ustne zgodovine po svetu in v razmerju do sorodnih znanstvenih disciplin. Ustna zgodovina kot poddisciplina zgodovine ima v svetu različno tradicijo in pomen, razvijale so jo štiri generacije ustnih zgodovinarjev, ki so vsaka po svoje oblikovale njeno podobo vse do danes, ko je (tudi) za ustno zgodovino značilna interdisciplinarnost, torej prepletenost raziskovalnih orodij različnih disciplin. Pregled avtorica začne v Združenih državah Amerike, nadaljuje v Srednji in Južni Ameriki in evropskih državah ter konča v Avstraliji, Novi Zelandiji in Singapurju. Čeprav ustna zgodovina tudi v svetu nima dolge tradicije, pa Slovenija stopa po teh sledeh z bolj zavestno rabo biografske metode šele od 80. let 20. stoletja. Razvoj ustne zgodovine pri nas se je začel z rabo biografskega gradiva kot sekundarnega vira predvsem pri obravnavi izseljencev, nato zamejcev, pa vse do zametkov urejene dokumentacije pri načrtovanju zbiranja Marije Makarovič. Ta nastaja pri Slovenskem narodopisnem inštitutu Urban Jarnik v Celovcu in po posameznih slovenskih muzejih, ki v okviru preučevanja materialne dediščine hranijo tudi različne podatkovne baze. Leta 2001 je bil v Ljubljani ustanovljen *Center za biografske raziskave*, ki sta ga ustanovili dr. Marija Makarovič in dr. Mojca Ramšak.

Poglavje o kritiki virov odgovarja na pomisleke glede zanesljivosti ustnih virov in spomina. Ne glede na to, ali so viri pisni ali ustni, jih je treba preverjati. Gradivo preverjamo skozi celoten postopek zbiranja, zapisovanja, analiziranja in interpretiranja. Začne se pri načrtovanju intervjujev, izbiri pripovedovalcev in pravilnem vzorčenju. Pri analizi življenjskega gradiva preverjamo njegovo avtentičnost, objektivnost, reprezentativnost, zanesljivost in veljavnost. Pri interpretaciji je treba uporabljati tudi pisne vire, ki dopolnjujejo in preverjajo ustne, in obratno, kar je ključna metodološka zahteva.

Zadnji del prvega poglavja je posvečen vprašanju poklicne etike pri zbiranju življenjskih zgodb. Mojca Ramšak je o splošnih etičnih načelih v etnologiji pisala že na več mestih, kljub temu pa poudarja, da je to področje pri raziskovanju življenjskih zgodb še posebno občutljivo in zahteva upoštevanje zlasti načel o tajnosti zasebnih podatkov, avtorstva, anonimnosti in povzročanju moralne škode.

Drugi, aplikativni del knjige je nastal pred prvim, teoretičnim, ker je avtorica želela, da jo pri interpretaciji vodi gradivo, ne teoretična merila. 76 analiziranih življenjskega gradiva je obdelala v šestih poglavjih. Vsebine, v katere se je poglobila, se navezujejo na delo, poročne šege, problematiko otroštva, prosti čas in razmišljanje o smrti. V vsako od teh tematik se Ramšakova pogloblja z vso natančnostjo in širino, ki je rezultat dobrega

metodološkega pristopa.

Interpretirano besedilo je prijazno do bralca in berljivo; v njem se prepletajo različne zvrsti podajanja podatkov, od opisa posameznih elementov, sklepanja in generalizacij, do konkretnih življenjskih odlomkov, ki ponazarjajo njeno interpretacijo, bralcu pa dopuščajo lastno razumevanje. Določene vzorce vedenja ponazarjajo tabele (npr. model gradnje intimnih odnosov pred poroko, 190-191), besedilo dopolnjuje okoli 60 črno-belih fotografij. Za opis pomanjkljivosti biografskega gradiva avtorica uporablja ustrezno literaturo, iz katere črpa dodatna pojasnila.

Predstave o posameznih etnoloških elementih in spomini nanje, obdelani v monografiji, razkrivajo njihovo podobo v 20. stoletju, razkroj ter spremembe.

Avtorica dr. Mojca Ramšak je o svojih terenskih izkušnjah spregovorila leta 1996 na mednarodni konferenci o ustni zgodovini v Göteborgu na Švedskem in leto kasneje na mednarodnem etnološkem simpoziju *Vrednotenje življenjskih pričevanj* (Tinje, Avstrija 1997), nato pa še na drugih konferencah ali univerzitetnih seminarjih (Amsterdam 1998; St. Peterburg 2000; Rochester, New York 2002; Albuquerque, Nova Mehika 2003; Bratislava 2003, Bowling Green, Ohio 2004). Posamezna teoretična poglavja in interpretacije, ki so predstavljene v knjigi *Portret glasov*, smo lahko brali tudi v slovenskih etnoloških strokovnih glasilih (*Glasnik SED*, *Etnolog*, *Traditiones*) in poslušali v okviru *Muzeoforuma* (Ljubljana, 2000), na znanstvenem posvetu *Brežice po Brežicah – etnologija in regionalni razvoj* (2002), na okrogli mizi *Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU Ženske v manjšinskih skupnostih* (Ljubljana, 2002) in v okviru *Historičnega seminarja ZRC SAZU* (Ljubljana, 2004).

Knjiga *Portret glasov* je bila prvič predstavljena oktobra 2003 v Celovcu in 18. maja 2004 v Slovenskem etnografskem muzeju v sklopu prireditve ob mednarodnem dnevu muzejev oziroma UNESCO-vi temi »Nematerialna dediščina«. Predstavlja poglobljeno podobo najbolj tipičnih elementov vsakdanjika slovenskega kmečkega prebivalstva, rojenega do druge svetovne vojne, hkrati pa nam nudi teoretične osnove biografske metode v etnologiji. Mojca Ramšak je z raziskovalnim delom v tujini in s pregledom razvoja ustne zgodovine v Sloveniji posredovala dragoceno strokovno literaturo o ustni zgodovini, ki do sedaj ni bila dosegljiva v slovenskih knjižnicah.

Nemogoče je enakovredno ocenjevati vsa poglavja knjige, saj so podatki tako jedrati, da jih z vsakim ponovnim branjem odkrivamo na novo in drugače, zato naj bi jo vsak prebral sam. Kljub temu knjiga, ki je pionirsko delo v Sloveniji, odpira celo vrsto novih vprašanj, tako teoretičnih kot aplikativnih. Koroški Slovenci so bili namreč do pred kratkim obravnavani predvsem z vidika zgodovine in politike, manj pa skozi optiko vsakdanjega življenja. Z zbirko TSŽ in s sistematičnim delovanjem koroških raziskovalnih in kulturnih institucij ter pomočjo etnologov iz Slovenije se počasi popravlja tudi ta podoba. Slabo poznavanje načina življenja v zamejstvu je del naše splošne izobrazbe, zato bo treba oblikovati tudi didaktični pristop za posredovanje te problematike v šolah in muzejih.

MARJETKA GOLEŽ KAUČIČ: LJUDSKO IN UMETNO — DVA OBRAZA USTVARJALNOSTI. LJUBLJANA: ZALOŽBA ZRC (FOLKLORISTIKA), 2003.

V zbirki Folkloristika je pri Založbi ZRC SAZU izšla temeljita in izčrpna monografija Marjetke Golež Kaučič *Ljudsko in umetno — dva obraza ustvarjalnosti*. Avtorica na 329 straneh interdisciplinarno povezuje folkloristiko in literarno teorijo. Posveča se folklori, ki se stika z literarnim ustvarjanjem, in literarnemu ustvarjanju, ki se stika s folkloro, predvsem sodobni slovenski poeziji.

Avtorica že v predgovoru pojasni, da na svet in fenomene nikoli ne gleda enoznačno, ampak jih vedno primerja in povezuje. Tako tudi ljudsko, obravnavano v knjigi, ni opazovano kot samostojen pojav, ampak je povezan z literarnimi študijami. Monografija je namreč v precejšnji meri osnovana na teoriji intertekstualnosti, saj ta omogoča videti sovplivanje med posamezno ljudsko in umetno pesmijo, pa tudi med obema poetičnima sistemoma.

V uvodu spoznamo ljudsko in umetno kot dva ustvarjalna toka, ki sta se venomer prepletala, se razhajala in se prežemala. Avtorica v pričujočem delu želi poiskati stičišča ljudskega in umetnega v literarnih delih, obenem pa opozoriti na različne poti nastajanja, razvoja in spreminjanja folklorne in literature. Vse do pozne romantike je namreč v slovenski literaturi prevladoval posnemovalni (trpni) tip približevanja ljudskemu, ki se je izražal v tesnem vsebinskem in formalnem približevanju ljudski poetiki, kasneje pa se je uveljavil tvorni tip z uporabo posameznih sestavin in transformacijo z dodajanjem novih pomenov in idejnih struktur. Trpno razmerje temelji na podobnosti formalnih in vsebinskih elementov ljudskih struktur, nasprotno pa tvorno razmerje do ljudskega sestavine folklorne posnema in z njimi gradi formalno ali pomensko strukturo svoje stvaritve, folklorno strukturo samo pa ruši. Poleg name-na knjige in tujih raziskovalcev, ki so pomembno prispevali k obravnavani temi, so v uvodu predstavljeni tudi osnovni pojmi medbesedilnosti, kar je še posebej dobrodošlo za bralce, ki jim teorija medbesedilnosti ni domača.

Delo je razdeljeno na osem poglavij, v prvem so predstavljene razlike in podobnosti med ljudskim in umetnim v sinhronem smislu, v drugem pa so prikazana trpno-tvorna razmerja med ljudskim in umetnim od razsvetljenstva do sodobnosti. Ljudska pesem je sestavljena iz besedila in melodije ter ritma in prav ta dvomedialnost v primerjavi z enomedialnostjo umetne pesmi,

ki je predvsem besedna umetnina, temeljno določa razmerje med ljudskim in umetnim pesništvom. Raziskovanje ljudske pesmi poteka na treh ravneh: tekst (besedilo), tekstura (melodija) in kontekst (splet vseh dejavnikov ob izvedbi), ob tem pa ne smemo zanemariti še četrtega elementa — ustvarjalca (poustvarjalca), medtem ko je umetna pesem besedna umetnina, pri kateri je kontekst zunaj samega pesniškega dela. Temeljna razlika v procesu nastanka ljudske pesmi v nasprotju z umetno je način izvajanja in širjenja s pomočjo lahko zapomljivih formul, ponavljanj in skupno z melodijo. Ljudska pesem je neločljivo povezana z življenjem ljudi, umetna poezija pa nastaja individualno, zato je vloga umetne pesmi predvsem estetska, pri ljudski pesmi pa je družbena funkcija pred estetsko. Za ljudsko pesem so konvencije in vpetost v tradicijo del njene narave, umetni pesnik pa od tradicije teži k inovaciji in izvirnosti. Zanimivo je, da ima umetna pesem do tradicije odnos identifikacije in negacije, ljudsko pesništvo, ki je v osnovnem bistvu tradicionalno, pa do tradicije ne vzpostavlja odnosa.

V razsvetljenstvu je prihajalo do odkrivanja ljudskega, pa tudi prehajanja ljudskega v umetno z minimalnimi transformacijami ljudskega načina izražanja in vsebine. V 19. stoletju so umetne pesnike spodbujale k navezovanju na ljudsko pesništvo domoljubnost in relativna domačnost tem in ljudskega stila, saj je bila prav ljudska pesem pristen izraz narodove identitete. Za začetek Prešernovega ustvarjanja je značilno zavestno približevanje folklori, za konec pa zavestno oddaljevanje in nezavedno približevanje. Prešeren je duhovno blizu in hkrati daleč stilnemu in vsebinskemu sistemu ljudske pesmi. Obdobje od romantike k realizmu je ilustrativno obdobje trpnega posnemanja ljudske pesmi v vseh njenih značilnostih, transformacije so minimalne in delne, z redkimi celostnimi individualnimi preobrazbami motivov, vendar pa je opozicija umetne pesmi do ljudske kar nekajkrat dejavna. Ustvarjalci slovenske moderne so bodisi nakazovali trdno navezanost na ljudsko izročilo bodisi so se od njega najradikalneje odmaknili. Govorico in vsebine ljudske pesmi so v svoja dela vnašali na afirmativni način, a tudi v distančni razdalji, ki omogoča tudi zanikanje ali vsaj ironijo, polemiko in estetsko poigravanje z ljudskimi prvini.

Tretje poglavje prikazuje ponarodelo pesem in začetke, utemeljitev in značilnosti ponarodevanja. Ponarodela je tista

pesem, ki je iz poetike umetne pesmi prešla v ljudsko, pri čemer je prišlo do spoja estetike kot primarnega elementa umetne poezije ter funkcije kot poglavitnega elementa ljudske pesmi. Pri razkrivanju vprašanja ponarodelosti neke pesmi sta najpomembnejša elementa melodija in variantnost, saj šele ta dva elementa lahko neko umetno pesem preneseta v poetiko ljudske pesmi. Proces ponarodevanja Golež Kaučičeva predstavi na primerih Lenčice Simona Jenka in Njega ni Simona Gregorčiča v primerjavi z njenimi ljudskimi variantami Rože je na vrtu plela.

Četrto poglavje odpira osrednji del raziskave, ki temelji na preučevanju medbesedilnosti v ljudski pesmi, med ljudsko predlogo in umetno stvaritvijo, in raziskovanju medbesedilnih nizov. Interdisciplinarni sklop poskuša dati odgovore na vprašanja zakaj, kdaj in kako sodobni ustvarjalci iščejo odnosnice (motive, teme, idejne drobce, ritmične elemente ipd.) v ljudski pesmi in kako lahko organizem sodobne pesmi, ki vsebuje delce ljudske pesmi in ustvarjalčeve lastne ideje in preobrazbo motiva, ostane sam v sebi imanenten in hkrati postane aktualen in izviren.

Intertekstualna navezava umetnega na ljudsko pesem v sodobni poeziji je dvojna: medbesedilna – skozi branje zbirk ljudskih pesmi, in intermedialna – skozi poslušanje ljudske pesmi. Ljudska pesem je v svoji variantnosti izrazito intertekstualna in intermedialna, vendar je naključna in ne vzpostavlja posebnega polemičnega odnosa do vsebovanega drugotnega besedila. Spomin je pevcu narekoval določene asociacije (najbrž zaradi podobnega ritma), ki so nato privedle do sestavljenega besedila, to pa je moralo biti ritmično ali melodično in tudi vsebinsko podobno. Bolj izrazito medbesedilna pa je tista besedna ustvarjalnost, ki ima v svojih literarnih prostorih krepko povezavo z ljudskimi predlogami.

Praktičen prikaz zapisanega predstavlja obravnava medbesedilnih nizov. Ti so zaporedje besedil s skupno temo, ki se na različne vsebinsko-formalne in muzikalne načine razvrščajo skozi časovna obdobja in časovne sloge ter pomenijo kanonizirano tradicijo v kulturi. Najprej so predstavljeni krepki medbesedilni nizi, katerih osnovno jedro živi skozi različna časovna obdobja in literarne stile. Tako se pred nami zariše lik Lenore oziroma ljudska pesem *Mrtvec pride po ljubico*, ki ima poleg predloge, sestavljene iz ljudske pesmi, Prešernove prepesnitve in ponarodele pesmi, še osem metatekstov, od S. Jenka do M. Vincentiča. Lepa Vida se pojavi v kar 34 pesniških realizacijah. Pesnikom so nudile bogato zemljo za novo pesniško rast tudi ljudske pesmi, kolednice in pripovedke o kralju Matjažu (obravnavanih je 18 metatekstov, od F. Prešerna do J. Oswalda) ter zelenem Juriju (enajst obravnavanih metatekstov, od J. Murna do S. Makarovič). Sledi obravnava šibkih nizov, ki so samo v območju sodobne poezije. Med njimi srečamo Pegama in Lambergarja, Ribo Faroniko, godca pred peklom in galjota, kot so jih iz 'ljudskega koša' vzeli in oblikovali G. Strniša, V. Taufer, J. Snoj, J. Menart, S. Makarovič, I. Geister – Plamen, M. Vincentič in drugi.

V naslednjem poglavju so predstavljena razmerja in odnosnice med ljudsko pesmijo in sodobno slovensko poezijo. Ljudske

odnosnice v sodobni poeziji razdelimo na tiste, ki merijo na kod ljudskega pesništva (langue) (citati struktur, stilizacije), in tiste, ki merijo na kontekst konkretnih ljudskih pesmi (parole) (empirični citati, preoblikovani citati, aluzije). Z odnosnicami sodobni pesniki razširjajo svoj formalni in pomenski svet, z njimi dosežejo večjo bralčevo recepcijo pesmi in se vračajo h kolektivnemu in nacionalnemu. V sodobni pesmi, ki nosi v sebi preoblikovana sporočila preteklosti, se družijo tradicija, inovacija in vizija.

Avtorica časovno zameji obdobje stikanja ljudskega s sodobnim z letnicama 1958 in 2000. V tem obdobju loči dva vala ustvarjalcev, in sicer starejši val (vanj uvršča S. Makarovič, G. Strniša, V. Tauferja, D. Zajca, J. Snoja), ki je gradil svojo poetiko na premišljen način, s predznanjem o ljudski pesmi in s spominom na njene še žive izvedbe, ter mlajši val (M. Jesih, F. Zagoričnik, Š. Remic, B. Seliškar, V. Dolenc, D. Jensterle, M. Vincentič), ki ga glede na postopke vgrajevanja ljudskih odnosnic v svoje pesmi lahko razdelimo na tiste, pri katerih so poleg formalne navezave na ljudsko eksplicitno vidni motivi, teme in liki iz ljudske pesmi, in tiste, pri katerih so pogostejši ljudski stilemi, stilizacije struktur, individualna korespondenca in polemika z ljudsko pesmijo na način imitiranja verznihih obrazcev, zaklinjanj, zarotitev, kjer so aludirane vsebine in način izražanja ljudskega pesništva. V sodobni poeziji prevladuje transformativno načelo v pesniških postopkih, kar je generacija ustvarjalcev po šestdesetem letu dvajsetega stoletja uporabila za magično učinkovanje z elementi ljudskega pesništva in za vračanje k izviru pomena in besede.

V šestem in sedmem poglavju so predstavljeni temeljni odnosi med slovensko ljudsko pesmijo in sodobno slovensko poezijo v delih Svetlane Makarovič, Vena Tauferja in Gregorja Strniša. Pesmi Svetlane Makarovič se prepletajo s svetom folklorne, mitologije in ljudske pesmi, lahko jih beremo ali pojemo, v njih se ljudske prvine tako organsko združujejo z njenimi lastnimi mitološkimi in drugimi predstavami in razmišljanji, da so videti kot naravni podaljšek ljudskega pesništva v sodobnem svetu literature. Vendar pa ljudska pesem in ljudsko izročilo pri njej doživljata tudi transformacije, zanikanja in ironizacije. G. Strniša in V. Taufer sta v uporabi in preoblikovanju form in vsebin ljudske pesmi ubrala različni, celo nasprotni ustvarjalni poti, vendar ju je prav uporaba enakih motivov ali drugih ljudskih prvin pogosto duhovno povezala. Tauferjev postopek je Golež Kaučičeva poantirano opisala z raztrgaj in zlepi, Strnišev pa z združi in spremeni. Izčrpna študija posameznih zbirk in pesmi omenjenih pesnikov razkriva neverjetno zakladnico ljudske pesmi, ki je na raznolike načine rodovitna v delih sodobnih pesnikov.

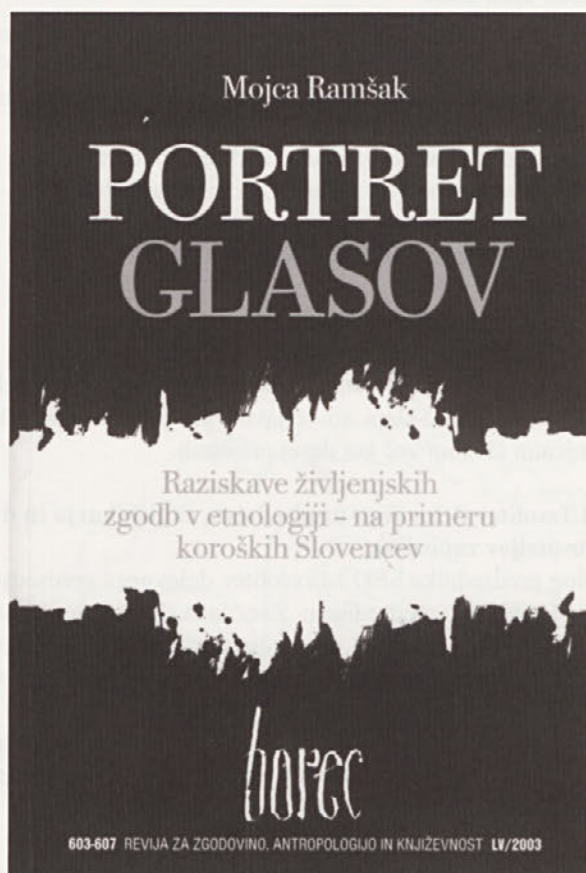
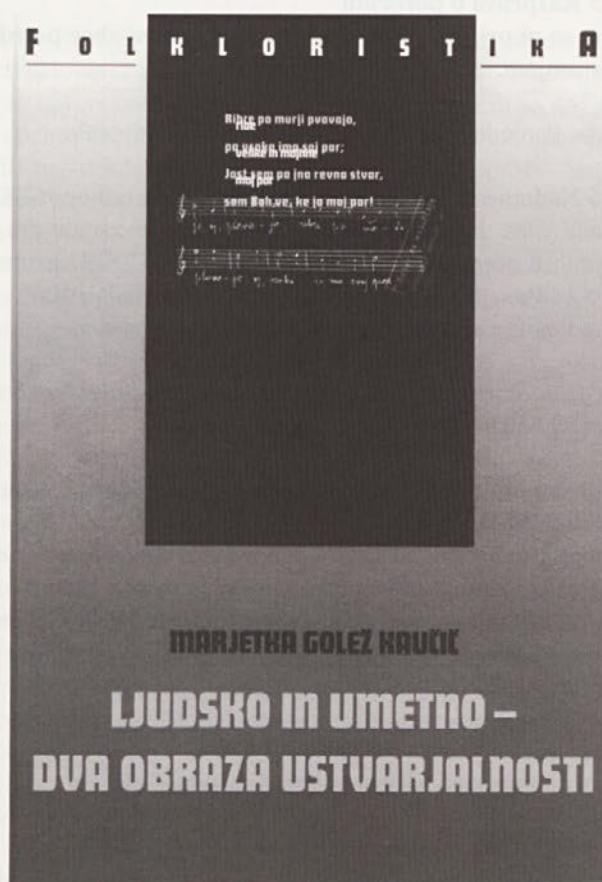
Osmo poglavje prinaša zametek morebitne nove raziskave, in sicer o vlogi ljudske pesmi v proznem izročilu. Predstavljeno je ljudsko pesemsko izročilo v romanu Jožeta Snoja *Fuga v križu*, ki v tem delu dobi tako etnične kot etične razsežnosti. Sodobni pesniki in pisatelji namreč pogosto z odpiranjem možnih asociacij izražajo nove pomene z že znanimi, ustaljenimi semantičnimi polji.

V sintezah in pripisu se še potrdi avtoričina želja, da bi

združevala znanstvenost in artističnost, da bi ta dvojnost gledanja in doživljanja sveta prevevala tudi njeno znanstveno delo in pričujočo monografijo. To potrjuje tudi kar 60 strani priloge, ki prinaša besedila in prvo melodično vrstico pesmi, ki so v študiji obravnavana. Citatnost je nazorno označena, tako da bralec lahko sam najde vzporednice in podobnosti med pesmimi. Drugi pol tega pristopa pa je 16 strani seznama virov in literature. Knjigi je dodan angleški povzetek.

Izčrpno in nazorno delo prinaša tako teoretičen kot tudi praktičen prikaz aplikacije medbesedilnosti na odnos med ljudskim in umetnim slovstvom in tudi bralcem, ki niso podkovani v literarni teoriji, slikovito predstavi tesno povezanost med ljudsko in sodobno umetno pesmijo. Iz monografije namreč jasno odseva, da je eden izmed osnovnih umetniških kanonov sodobne slovenske poezije prav ljudska pesem ter da je postmoderna literarizacija ljudskega nov način življenja ljudske pesmi.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 25. 7. 2004

ZAPISNIK OBČNEGA ZBORA SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA 20. 4. 2004, IDRIJA, MESTNI MUZEJ

Pričetek ob 10. uri.

Prisotni člani društva: 15 članov in 1 nečlanica. (glej prilogo 1)
Pozdravni nagovor predsednika SED, dr. Aleša Gačnika, ki je predlagal naslednji dnevni red:

Dnevni red:

1. Izvolitev delovnega predsedstva, zapisnikarja in dveh overovateljev zapisnika
2. Vsebinsko poročilo predsednika SED za obdobje april 2003-april 2004
3. Finančno poročilo računovodkinje SED
4. Poročilo predsednika Nadzornega odbora in predsednice Častnega razsodišča SED
5. Razprava o poročilih
6. Nadomestne volitve za člana Izvršnega odbora SED
7. Nadomestne volitve za člana Uredniškega odbora Glasnika SED
8. Okvirni program SED za obdobje 2004-2006
9. Razno
10. Družabni zaključek občnega zbora

V skladu s 15. členom statuta SED je občni zbor z delom počakal eno uro. Sklepi so veljavni, ker je bilo v skladu z omenjenim členom več kot deset prisotnih.

Ad 1 Izvolitev delovnega predsedstva, zapisnikarja in dveh overovateljev zapisnika

Predlog predsednika SED za izvolitev delovnega predsedstva: Ivana Leskovec, predsednica; Zvezdana Koželj in Kristina Toplak, članici delovnega predsedstva; mag. Jože Hudales in Alenka Černelič Krošelj, overovatelja zapisnika; Kristina Toplak, zapisnikarica.

Predlogi za delovno predsedstvo, overovatelja in zapisnikarico so dani na glasovanje. Delovno predsedstvo, overovatelja in zapisnikarica so soglasno potrjeni.

Sklep: Ivana Leskovec je predsednica delovnega predsedstva, Zvezdana Koželj in Kristina Toplak članici, overovatelja zapisnika sta mag. Jože Hudales in Alenka Černelič Krošelj, zapisnikarica pa Kristina Toplak.

Ad 2 Vsebinsko poročilo predsednika SED, dr. Aleša

Gačnika, za obdobje april 2003-april 2004 (glej prilogo 2)

Ad 3 Finančno poročilo računovodkinje SED Irme Kmetič (glej prilogo 3)

Ad 4 Poročilo predsednika Nadzornega odbora SED (Ralf Čeplak-Mencin) in predsednice Častnega razsodišča SED (Damjana Pediček-Tersegglav) (glej prilogi 4 in 5)

Ad 5 Razprava o poročilih

Nihče se ni prijavil k razpravi. Poročila občni zbor potrdi z glasovanjem.

Sklep: Poročila so sprejeta soglasno in brez pripomb.

Ad 6 Nadomestne volitve za člana izvršnega odbora SED

Sedanji član IO SED Andrej Malnič se je zaradi drugih obveznosti odrekal funkciji v IO SED, zato IO SED namesto njega za člana IO SED predlaga mag. Jožeta Hudalesa. O predlogu se glasuje. Predlog je soglasno sprejet.

Sklep: Jože Hudales nadomesti Andreja Malniča na mestu člana IO SED.

Ad 7 Nadomestne volitve za člana uredniškega odbora Glasnika SED

Sedanja članica uredniškega odbora Tanja Roženbergar Šega se je zaradi drugih obveznosti odrekla funkciji v uredniškem odboru SED, zato uredniški odbor namesto nje za članico predlaga Katjo Jerman. O predlogu se glasuje. Predlog je soglasno sprejet.

Sklep: Katja Jerman nadomesti Tanjo Roženbergar Šega na mestu članice uredniškega odbora Glasnika SED.

Ad 8 Okvirni program SED za obdobje 2004-2006

Predsednik SED Aleš Gačnik predstavi program SED za obdobje 2004-2006. (glej prilogo 6)

Sledi razprava o programu:

Jože Hudales je opozoril na možen premik od fokusa, zastavljenega v programu. Razpravljal je o pomenu partnerstva in v

zvezi s tem o problemih med SED in Oddelkom za etnologijo in kulturno antropologijo FF (OEIKA). Po njegovem bi morali v program zapisati, da je treba partnerstvo razširiti na vse institucije s področja etnologije. Prisotne je spomnil na delo in uspehe t. i. Skupnosti etnologov Slovenije.

Aleš Gačnik je v odgovoru poudaril, da je sam zagovornik partnerstva in da je SED z določenimi člani OEIKA do sedaj dobro sodeloval ter da je prioriteta naloga SED, da čimprej organizira sestanek, kjer bi razmišljali o stičiščih, ki bi koristile stroki. Menil je, da je takšnih stičišč veliko, med njimi tudi Dan etnologije, kjer je sodelovalo nekaj članov OEIKA. Poudaril je pomen povezovanja SED z drugimi institucijami. Opozoril je tudi, da bi OEIKA moral v svoje dejavnosti vključiti zunanje sodelavce, člane SED. Izrekel se je proti načelnemu izključevanju, do česar je prihajalo v preteklosti.

Jože Hudales je nadalje opozoril, da preteklih dogodkov nima smisla pogrevati, da pa se je treba ozreti v prihodnost. Predlagal je, da se njegov poudarek, kot ga je oblikoval v tej diskusiji, vnesi v okvirni program SED.

Aleš Gačnik je poudaril, da je SED izvoljena asociacija, ki ima avtonomno pravico, da razmišlja o programih in je generator projektov. Zato ni treba preverjati idej v drugih institucijah. Ponovno se je zavzel za sodelovanje in partnerstvo.

Marko Terseglav je v svoji razpravi opozoril na trideseto obletnico delovanja SED, ki bo naslednje leto (2005). Predlagal je, da se opravi pregled dogajanja za pretekla leta in se dogodka ne obeleži kot obletnico, ampak bolj kot »omenek«. Spomnil je tudi na nekdanjo navado predstavljanja poročil drugih etnoloških institucij na OZ.

Aleš Gačnik je razpravo zaključil s predlogom, da bi celotno leto 2005 moralo biti v znamenju obletnice SED. Vse podane predloge bo IO SED preučil v maju na svoji prvi seji.

Ad 9 Razno

Obravnavani sta bili dve točki:

1. Spremembe statuta SED in
2. dopolnitve Pravilnika o podeljevanju Murkove nagrade in priznanj.

Lani sprejet statut je bil zaradi pravnih pomanjkljivosti na Upravni enoti zavržen, zato je treba sprejeti nekaj manjših dopolnitev. Dopolnitve statuta je predstavila Zvezda Koželj, ki je ponovila že znane spremembe. Poudarila je, da je na UE treba vložiti stari statut, novega in izvzete spremembe. (glej prilogo 7)

OZ je o spremembah glasoval. Spremembe so bile soglasno potrjene.

Sklep: Statut je v tej obliki sprejet.

Predsednica Komisije za podeljevanje Murkove nagrade in priznanj Ingrid Slavec Gradišnik je bila sicer odsotna, vendar je v pisni obliki podala predlog za dopolnitev pravilnika o podeljevanju Murkovih nagrad in priznanj. (glej prilogo 8)

Predlaga, da se v pravilnik uvede nova kategorija – Murkova listina, ki bi bila namenjena neprofesionalnim etnologom. O predlogu OZ glasuje. Predlog je soglasno sprejet.

Sklep: V pravilnik o podeljevanju Murkove nagrade in priznanj se uvede nova kategorija Murkova listina, dopolnjen pravilnik pa se objavi v naslednji številki Glasnika SED, kjer bo objavljen tudi razpis Komisije.

To dopolnitev pravilnika o podeljevanju Murkovih nagrad in priznanj je treba vnesti tudi v statut.

Sklep: Vse spremembe in dopolnitve statuta SED bo opravila Zvezda Koželj.

Ad 10 Družabni zaključek OZ SED

V Idriji, 20. 4. 2004

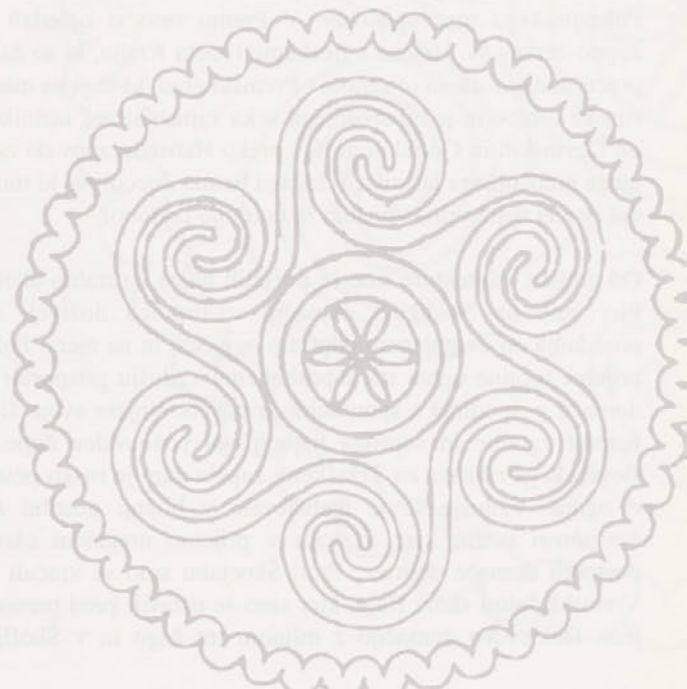
Predsednica delovnega predsedstva:

Ivana Leskovec
Zapisala Kristina Toplak

Overovatelja zapisnika:
mag. Jože Hudales
Alenka Černelič Krošelj

*Omenjene priloge so shranjene v arhivu SED.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 9. 7. 2004

RAJŽA V BRKINE — 21. MAJ 2004

Predstavnice Slovenskega etnografskega muzeja smo ob obisku gostujoče razstave v Pokrajinskem muzeju Koper z naslovom *Rezijanski brusači ugotovile*, da je bilo Slovensko etnološko društvo v zadnjem času zelo dejavno predvsem na vzhodnem delu Slovenije. Zato smo poprosile tamkajšnjo kustodinjo, kolegico Zvono Ciglič, da bi na svojem terenu za SED pripravila rajžo. Med več možnostmi je bila najbolj navdušena nad Brkini, zato je brž steklo dogovarjanje in dopisovanje. Tako smo po njeni zaslugi ob lepem spomladanskem vremenu prekrizarili to manj znano, 25 km dolgo in sedem km široko zaplato Jugoahodne Slovenije.

Kot ponavadi smo se zbrali pred Slovenskim etnografskim muzejem in se z avtobusom odpeljali na izhodiščno točko rajže. Tokratno zbirno mesto je bilo v Škocjanu, kjer so se nam poleg Zvone pridružili še nekateri drugi kolegi z zahodnega dela Slovenije. Ogled največje znamenitosti Škocjana, Škocjanskih jam, smo izpustili in se skozi vasi Naklo, Barka, in Misliče odpeljali do Ostrovice, kjer nas je pričakal povratnik iz Avstralije, Boris Ivančič, in nam razkazal vas in svojo domačijo z lepo ohranjeno črno kuhinjo. Žal smo se morali od njega hitro posloviti, saj nas je na krožni poti do izhodiščnega mesta čakalo še veliko zanimivosti. Iz Ostrovice, kjer je pred drugo svetovno vojno živelo 135 ljudi, danes pa samo še 11, smo se odpeljali skozi podobno opustele vasi Mrše, Tartre, Rjavče do Pregarij in naprej do Prema, ki ga večina pozna iz osnovnošolskih klopi kot rojstni kraj pesnika Dragotina Ketteja. Po Kettejevi rojstni hiši z zbirko družinskega pohištva in rekonstruirano kuhinjo nas je popeljala Zvona, ki je avtorica postavitve, saj je objekt pod strokovnim skrbstvom Pokrajinskega muzeja Koper. V Premu smo si ogledali še župno cerkev sv. Helene s freskami Toneta Kralja, ki so žal v precej slabem stanju in zanimiv Premski grad, ki stoji na mestu rimske utrdbe in je od srednjega veka zamenjal več lastnikov, od Devinskih in Goriških grofov preko Habsburžanov do zadnjega predvojnega lastnika Tržačana Bruna Zuccolina, ki mu je dal precej nenavadno zunanjo in notranjo podobo.

Od grajske arhitekture smo se preselili nazaj v ruralno okolje, kjer smo na Novakovi domačiji v Topolcu doživeli čar posedenja ob dvignjenem odprtem ognjišču in na njem. Poleg prijetne toplote ognja sta k posebnemu vzdušju prispevali še domača gospodinja s spontanim pripovedovanjem svoje življenjske zgodbe in soproga najboljšega poznavalca čupe in slovenskega ribištva na Tržaškem; zapela nam je rusko pesem o ognju. Vzdušje se je nadaljevalo v bližnji gostilni *Pri Povodnem možu*, kjer so nam v prijetno urejenem okolju postregli domače dobrote. Proti Škocjanu smo se vračali po Vremski dolini skozi Buje, kjer smo se ustavili pred prenovljeno Deklevovo domačijo z mlinom ter žago in v Škofljah

prečkali kamniti most, ki je v zadnjih letih zaslovel po atraktivnih skokih v reko Reko. V Škocjanu smo si ogledali še etnološko zbirko v J'kupinovem skednju, ki jo je prav tako postavila naša vodička Zvona, sicer pa za objekt skrbi *Park Škocjanske jame*. Med sprehodom po Škocjanu smo uživali še v čudovitih razgledih na naravne znamenitosti krajinskega parka, ki je pod zaščito UNESCO.

Brkini, flišnati otok sredi kraškega sveta, so zaradi naravnih danosti v preteklosti omogočali preživetje predvsem družinam pastirjev, drvarjev, oglarjev, sadjarjev, ledarjev ..., ki so s svojimi pridelki in z izdelki oskrbovali bližnja in bolj oddaljena mesta. Boris Ivančič jih je posrečeno označil za nekdanjo obrtno cono za Trst, Koper, Reko ... Ob vsaki menjavi državne ureditve in hkratni izgubi zaledja se je moralo prebivalstvo prilagajati novim razmeram. Najbolj kruta prilagoditev je bilo izseljevanje, med čezoceanskimi deželami zlasti v Avstralijo. Vendar pa se danes v Brkine spet vrača življenje, saj jih, podobno kot pred njimi Kras, odkrivajo meščani, ki želijo bivati in ustvarjati v mirnem in neokrnjenem okolju.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 17. 8. 2004

Kotli za žganjekuho. Foto: Leon Drame, 21. 5. 2004.

Freska v Premškem gradu. Foto: Leon Drame, 21. 5. 2004.

Ognjišče na Novakovi domačiji. Foto: Leon Drame, 21. 5. 2004.

Udeleženci rajže v Brkine v Škocjanu. Foto: Leon Drame, 21. 5. 2004.

DAN ETNOLOGIJE NA SLOVENSKEM

Študentsko etnološko gibanje in Slovensko etnološko društvo sta letos ponovno organizirala *Dan etnologije*. Projekt z naslovom Dan etnologije na Slovenskem smo zasnovali kot dvodnevni dogodek, ki se je 8. 4. 2004 odvijal v Mariboru, 9. 4. 2004 pa na Ptuj.

Prvi dan smo bili gostje Pedagoške fakultete v Mariboru, kjer so v dopoldanskem času potekale informativno-promocijske aktivnosti o raziskovalnem delu študentov, delovanju in programih Študentskega etnološkega gibanja in Slovenskega etnološkega društva. Najpomembnejši dogodek dneva je bila okrogla miza z naslovom *Podobe etnologije v sistemih varovanja premične in nepremične kulturne dediščine, raziskovanja, razvoja in izobraževanja ter partnerstva v humanistiki*. Na okrogli mizi smo gostili strokovnjake s področja etnologije, muzeologije, konservatorstva, sociologije, ekonomije in zgodovine. Po uvodnem nagovoru doc. dr. Aleša Gačnika se je razvila živahna dvournna debata.

Največ časa smo namenili pogovorom o izobraževanju mladih kadrov, prepoznavnosti etnologije in interdisciplinarnem sodelovanju med različnimi vedami. Doc. dr. Maja Godina Golija je poudarila, da je za sodelovanje z etnologi s strani drugih strok zelo malo pobud, zaradi česar bomo morali etnologi sami predlagati in vzpodbujati interdisciplinarne raziskave. Po mnenju mag. Jerneje Ferlež pa se širša javnost na etnologe spomni le, kadar je treba kaj povedati o valentinovem in pustu, pri resnejših projektih pa na nas pozabijo. Mišljeno je bilo predvsem sodelovanje pri prenovi mest in razvoju podeželja. Prav na teh dveh področjih večina sodelujočih vidi še veliko neizkoriščenih možnosti za uspešno raziskovalno in aplikativno delo etnologov.

Mag. Jaka Repič je prepričan, da sta izobraževalni program in politika Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo pravilno usmerjena, saj s svojo pestrostjo omogočata širjenje zaposlitvenih možnosti mladih diplomantov.

Žal se je okrogle mize udeležilo zelo malo študentov, ki bi lahko izrazili svoja mnenja in predlagali rešitve za boljši odnos oziroma partnerstvo v humanistiki.

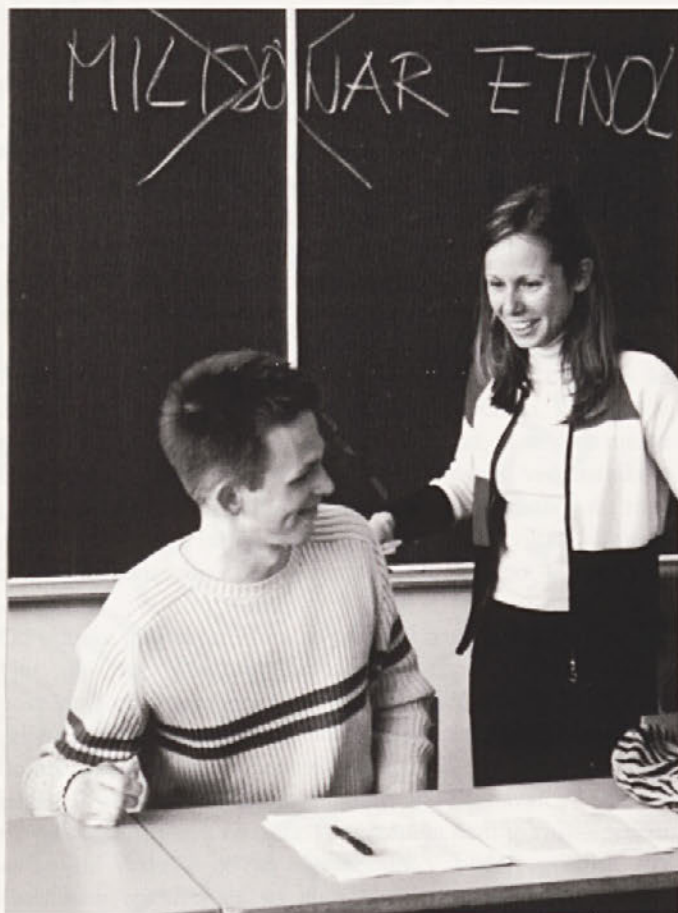
Po končani okrogli mizi smo se organizatorji odpeljali na Ptuj, kjer smo se ob 18. uri udeležili odprtja likovne razstave v Miheličevi galeriji Pokrajinskega muzeja Ptuj, kjer je koroški slikar Anton Repnik razstavljal svoja likovna dela pod naslovom *Družbene refleksije v podobah Antona Repnika*.

V večernih urah je sledilo družabno srečanje v klubu *Kolnkišta*, ki ga vodijo člani Kluba ptujskih študentov. Ptujčani so nam pripravili prijetno zabavo, saj smo plesali do zgodnjih jutranjih ur.

Naslednje jutro smo člani ŠEG-a obiskali Znanstveno raziskovalno središče Bistra na Ptuj, kjer so nam zaposleni predstavili svoje delo. Predstavili so nam perspektive v raziskovalnem delu v regijah, poudarek pa je bil na raziskovanju v humanistiki.

Predstavljenih je bilo kar nekaj projektov, ki brez sodelovanja etnologa ne bi bili tako uspešni. Še enkrat je bilo ugotovljeno, da so na področju razvoja slovenskega podeželja široke možnosti za sodelovanje in zaposlovanje etnologov. Pri tem pa se je treba zavedati, da si moramo sodelovanje izboriti sami in ga ne smemo prepustiti drugim.

Ob 13. uri je bila v Hiši informacij organizirana še druga okrogla miza z naslovom *Strateško partnerstvo med znanostjo, kulturo in gospodarstvom kot generatorjem novih zaposlit-*

Moderatorja okroglih miz Adela Ramovš in Tadej Pungartnik.
Foto: Urška Dolenc, april 2004.

venih možnosti na področju humanistike. Na okroglo mizo so bili povabljeni gostje, zaposleni na različnih področjih. Tako smo gostili strokovnjake s področja etnologije, zdraviliškega turizma, hotelirstva, zaposlovanja in muzeologije.

Kot že večkrat doslej, je bilo ugotovljeno, da je največ etnologov zaposlenih v muzejih in na Zavodu za varstvo kulturne dediščine. Tako v prihodnjih letih zaposlovanje mladih diplomantov v muzejih skorajda ne bo mogoče. So pa velike možnosti pri projektnem sodelovanju mladih z muzeji. Toda direktor Pokrajinskega muzeja Ptuj je poudaril, da etnologi ne smejo pričakovati, da jih bo k sodelovanju vabil muzej, temveč morajo sami poiskati stik z muzejsko upravo in predstaviti svoje zamisli in projekte.

Kar nekajkrat je bilo poudarjeno, da se bo moralo med diplomiranimi etnologi in kulturnimi antropologi razviti podjetništvo. Časi, ko je vsak diplomant imel zagotovljeno redno službo, so že davno mimo. Za ukvarjanje z raziskovanjem in promocijo kulturne dediščine bo treba ustanavljati manjša podjetja. Dela za ta podjetja bo v prihodnosti vsekakor dovolj, potrebna bo le hitrost, spretnost in kakovost raziskovalcev, ki se bodo prijavljali na projektne razpise.

Kot je povedal eden od udeležencev srečanja, mora biti raziskovanje izziv, pri čemer se ne sme kopirati, temveč jemati iz lastne dediščine in jo prilagajati sodobnim trendom.

Na koncu je bilo ugotovljeno, da se bo, če bo hotela biti prepoznavna v sodobni slovenski družbi, etnologija morala še

pogosteje pojavljati v medijih. Ena od poti do tega bo vsekakor vsakoletna organizacija Dneva etnologije, ki nedvomno prispeva k popularizaciji naše vede.

Na koncu je treba zapisati, da je bila okrogla miza zelo dobro obiskana. Udeležilo se je tudi veliko študentov etnologije in kulturne antropologije, ki so imeli na ta dan v okolici Ptuja terenske vaje pod vodstvom prof. dr. Janeza Bogataja in doc. dr. Vita Hazlerja.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 11. 6. 2004

Družabno srečanje v klubu Kolnikišta na Ptuj. Foto: Urška Dolenc, april 2004.

PRISTOPNA IZJAVA

Podpisani/a (ime in priimek)....., rojen/a.....,
 domači naslov, poštna številka kraj
 telefon, e-mail:
 zaposlen/a v (delovna organizacija): ali
 študent/ka:, letnik:, ali upokojenec (obkroži)
 se dne:..... s to pristopno izjavo včlanjujem v Slovensko etnološko društvo.

Morebitne opombe:

.....

Lastnoročni podpis:

.....

V, dne, 200__.

VKLJUČEVANJE ETNOLOGIJE K POUKU ZGODOVINE

V članku je predstavljen primer povezave pouka zgodovine z drugimi sorodnimi predmeti in vedami, saj se na OŠ Brežice, kjer poučujem, trudim, da bi pouk zgodovine čim bolj približala drugim sorodnim predmetom in vedam. Zato tudi podpiram medpredmetno korelacijo in sodelujem z institucijami, kot so muzeji, arhivi, turistična društva in druge organizacije.

Glede na povečevanje zahtevnosti pouka, njegovega obsega, predvsem pa dejstva, da glede vsebine in oblike pouka učenci iz generacije v generacijo postajajo zahtevnejši, ugotavljam, da jih je pri pouku zgodovine s klasičnimi metodami poučevanja zelo težko motivirati. Pomembne postajajo zlasti aktivne oblike in metode dela, kot so učne ure v muzejih, raziskovalno delo, delo na terenu in razni projekti.

Učenci imajo danes zelo pomembno vlogo v učnem procesu in zahtevajo dinamičen pouk, ki pa ga ni mogoče izvajati samo v učilnici.

Zgodovina v šoli danes ni več usmerjena k memoriranju letnic, dogodkov in podatkov, ampak temelji na spoznavanju vsakdanjega življenja ljudi v posameznih zgodovinskih obdobjih. Poslušanje dragocenih zgodb starejših, obiski muzejev, sprehodi po starih mestnih ulicah, ekskurzije in izleti povedo več od učbenikov.

Primer takšnega načina in dobre povezanosti predstavlja pouk zgodovine in etnologije. Spremembe učnega načrta zgodovine v zadnjih 15 letih in s tem povezane vsebinske in programske usmeritve že same po sebi približujejo pouk zgodovine etnološkim temam.

Kot primer navajam samo nekaj splošnih ciljev iz učnega načrta za zgodovino, kjer je opaziti prisotnost etnologije:

- Učenci se seznanjajo z življenjem, delom in miselnostjo ljudi v posameznih zgodovinskih obdobjih.
- Spoznavajo in razvijajo razumevanje in spoštovanje različnih kultur, ver, ras in skupnosti.
- Ugotavljajo pomen arhivov in muzejev.

Predstavljam tudi nekaj konkretnih tem, ki se nanašajo na določene učne vsebine in sovpadajo z etnologijo:

- Učenec primerja življenje kmečke, meščanske ali delavske družine nekoč in danes. (Tema: Način življenja)
- Spozna delo etnologa. (Tema: Kulturna dediščina, šege in

navade)

- Zbere podatke o domačih obrteh, ki so se ohranile do danes. (Lokalna zgodovina – v vseh razredih)
- Ob določenih besedilih spozna ohranjene šege in navade ljudi. (Lokalna zgodovina – v vseh razredih)
- Našteje nekaj jedi, ki so značilne za domači kraj. (Lokalna zgodovina – v vseh razredih)
- Ob slikovnem gradivu in odlomkih besedil primerja položaj različnih socialnih skupin v Egiptu. (Tema: Najstarejše civilizacije)
- Opiše nastanek in razvoj mest ter življenje meščanov na Slovenskem. (Tema: Slovenci v srednjem veku)
- Ob slikovnem gradivu in besedilih opiše razmere v kmetijstvu ter industriji na Slovenskem – življenjske stiske malega človeka, posebno med velikimi krizami. (Tema: Slovenci med svetovnima vojnama)

Sama prenova predmeta zgodovine (v šolskem letu 1998/99) je temeljila zlasti na razvijanju odnosa učencev do naravne in kulturne dediščine, narodne identitete in sožitja med različnimi kulturami ter spoznavanju avtentičnega zgodovinskega okolja.

Pri svojem pedagoškem delu dajem prednost zlasti raziskovalnim nalogam, ki jih vsako leto razpiše ZPMS. Običajno so razpisane teme definirane zelo široko in omogočajo spoznavanje neke dejavnosti oziroma obdobja predvsem s pomočjo etnologije.

V nadaljevanju predstavljam raziskovalno nalogo z naslovom *Kako so nekoč stanovali pri nas*. Naloga o bivalni kulturi 19. in 20. stoletja v Brežicah, ki je tipičen primer etnološke obravnave, je bila izdelana v šolskem letu 1999/2000.

Ker je bilo stanovanje od človekove stalne naselitve središče njegovega življenjskega prostora, je bil temeljni cilj raziskovalne naloge, da se s pogovori s starejšimi občani pridobi znanje o tem, kako so nekoč stanovali, kakšna je bila namestitvev pohištva in ostale opreme v stanovanjih, kaj so jedli, kako so kuhali, kje so spali, se zabavali ...

Z učenci smo podrobno analizirali nekatere predmete, ki so bili takrat v rabi, zbrali pa smo tudi nekaj fotografij predmetov, pohištva, igrač in drugih zanimivosti iz preteklosti.

Cilji, ki smo si jih zastavili na začetku našega raziskovalnega

dela, so bili naslednji:

- spoznati ureditev stanovanja ali hiše,
- opisati in prikazati pohištvo in drugo prostorsko opremo,
- seznaniti se s higienskimi navadami,
- ugotoviti, kakšne so bile prehranjevalne navade,
- primerjati tedanji vsakdan preprostega človeka z današnjim,
- seznaniti se z delom na terenu (muzej, knjižnica, obiski na domu),
- zbirati stare vire, fotografije iz »domačih arhivov«,
- spoznavati raziskovalno delo zgodovinarjev in se pri tem česa naučiti.

Pri izdelavi raziskovalne naloge so bile uporabljene naslednje metode dela:

- metoda poročanja,
- metoda pogovora,
- metoda diskusije, besedna demonstracija (branje besedil),
- izdelava pisnih izdelkov (zapiski, povzetki, opisi ...),
- metoda dela z zgodovinskimi besedili,
- metoda dela s slikovnim gradivom,
- metoda rabe informacijsko-komunikacijske tehnologije (delo z računalnikom).

Pri našem delu smo sodelovali z etnološkim oddelkom Posavskega muzeja, oziroma z etnologinjo dr. Ivanko Počkar.

Med starejšimi občani¹, ki smo jih intervjuvali, je bila tudi Marija Drčar iz Brežic. Sledi kratek povzetek njene zgodbe.

Gospa Marija Drčar je bila rojena leta 1925. Njena mati je bila šivilja, oče pa je delal na sodišču. Že od rojstva je živela v hiši, ki je bila zgrajena na prelomnici iz 15. v 16. stoletje. V hiši živi že vse svoje življenje, izselila se je le enkrat, ko se je poročila, a se je kmalu vrnila.

Ureditev hiše

Hiša je bila zgrajena iz kamna, njena osnova pa je stara okoli 400 let. Pri kasnejših obnovah so uporabljali opeko in druge novejšje materiale, tako da je iz preteklosti ohranila le še svoj prvotni tloris. Posebna zanimivost je, da so vse hiše v tej ulici (današnja ulica Stare pravde) grajene na staro mestno obzidje.

V hiši sta dve večji in ena manjša soba. Kuhinja kot osrednji bivalni prostor je imela v kotu zidan štedilnik. Tam so kuhali, pekli kruh in se tudi gredli. Zraven je bil še zaboj za drva in premog. Ob steni je bila miza s štirimi stoli, kjer so obedovali; poleti so večerjali in zajtrkovali na balkonu. Za hišo je bil vrt, ki je bil pomemben prostor za vso družino, saj so se tam družili in pridelovali nekaj zelenjave in sadja za domačo rabo. Na drugi strani ceste so imeli drvvarnico.

Opis pohištva in ostale opreme

Pohištvo, ki ga ima gospa Drčar, je staro in izdelano iz orehovega in češnjevega lesa, kar mu daje posebno žlahtnost.

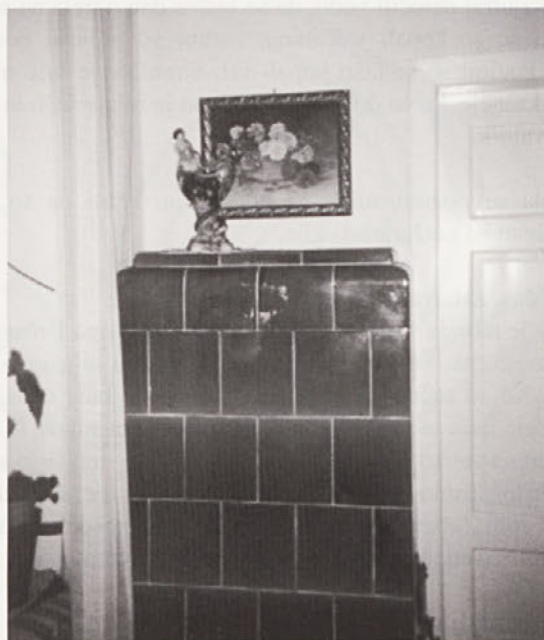
V spalnici sta bili dve ločeni postelji, ki sta stali na sredini, ločevali pa sta ju nočni omarici. Ob steni je bila mizica z dvema stoloma, ki ju prikazuje slika 1.

Otroka sta spala v dnevni sobi, ki so jo obenem uporabljali tudi kot jedilnico. To so le redko uporabljali, izjemoma ob praznikih ali drugih pomembnejših dnevih. Običajno so obedovali kar v kuhinji. V jedilnici so se otroci tudi učili in imeli posebno delovno mizo.

Na tleh v hiši je bil parket, ki so ga morali redno loščiti. Najprej so ga zdrgnili z žico, potem z loščilom in na koncu še skrtačili.

V hiši je še danes zelo stara peč. Včasih, ko so jo še uporabljali, je ogrevala večji del jedilnice in hodnikov. Peč – njene starosti ni še nihče ocenil, gospa Drčar se je spominja že od nekdaj – je prikazana na sliki 2.

Posebno zanimiv kos pohištva, ki ga gospa Drčar hrani in občasno tudi uporablja, je poseben stol nenavadne oblike, ki ga prikazuje slika 3.

¹ Opravljenih je bilo pet intervjujev z naslednjimi informatorkami iz Brežic: Terezijo Žitnik, Ivanko Bah, Marijo Drčar, Tinco Florjanič in Ivo Stiplovšek.

Prehrana

Po besedah gospe Drčar se je prehrana spreminjala skozi različna obdobja. Med vojno je bilo najhuje, saj so se morali večkrat zadovoljiti le s kruhom in mlekom. Sicer pa so jedli vse po vrsti. Največkrat so jedli krompir, zelje, razne vrste žgancev, pa tudi mesa ni manjkalo. Imeli so svoje kokoši in zajce, enkrat na leto pa so zaklali prašička, ki so ga jedli vse leto. Običajno so za zajtrk pili projo, ki je nadomeščala kavo. Zraven je sodil še kruh z namazom, džemom ali maslom. Večkrat so jedli tudi jajca, saj so imeli kokoši. Večerje so bile bolj skromne, mnogokrat so jedli kar ostanke kosila.

Higiena

Drvarnico na drugi strani ceste so kasneje spremenili v pralnico, kjer so prali obleke, včasih pa celo kuhali. Gospa se spominja svoje mame, ki je včasih skupaj z drugimi gospodinjami v manjšem potoku sredi Vrbine prala perilo.

Otroci so se poleti kopali v velikem koritu, v katerega so že zgodaj zjutraj natočili vodo, da se je čez dan ogrela na soncu. Odrasli so se kopali v kuhinji, kamor so prinesli posebno banjo. Pozimi so se tako kopali vsi. Stranišče je bilo najprej zunaj, kasneje, ko so dobili vodovod, pa je bilo v hiši, in to na splakovalnik.

Oblačila so pozimi sušili na podstrešju, likali pa so jih z likalnikom na razžarjeno oglje.

Prosti čas, zabava, hišni ljubljenci

Čeprav je morala ves čas veliko delati, si je gospa Drčar znala vzeti prosti čas. Vedno je imela pse, s katerimi se je rada sprehajala. Ko so začeli po vojni vrteti filme, je rada odhajala v kino. Zelo rada se spominja tudi družinskih praznikov, ki so jih redno in na veliko praznovali, saj je imela številno širše sorodstvo. Priložnostno so se srečevali, se zabavali ter pripravili kaj za pod zob. Zabave, kot jo poznamo danes, nekoč ni bilo, saj so morali živeti skromno, da so se pribili skozi mesec.

Življenje nasploh

Poseben pečat družinskemu življenju so dajali prazniki, ki so jih pri Drčarjevih vedno praznovali. Še posebej je bil pomemben božič. Božično jelko so vedno postavili v kot dnevne sobe. Okrasili so jo z bonboni, ki so jih izdelali iz mleka, sladkorja

in vanilijevih palčk. Gosto maso so posušili, jo izoblikovali v svaljke in razrezali na koščke, te pa zavili v pisan papir.

Pri sosedih so imeli manjši radijski sprejemnik, ki so ga ob večernih obiskih skupaj poslušali. Ker je bila mati gospe Drčar šivilja, se je sama naučila uporabljati šivalni stroj in si včasih tudi kaj sešila. Enega prvih šivalnih strojev v Brežicah prikazuje slika 4. Ta šivalni stroj je bil za svoje čase sila moderen, danes pa je prava zgodovinska posebnost.

Zaključek

Gospa Drčar je živela v Brežicah že pred vojno in je tako ena izmed starejših brežiških meščank. Iz njenih pripovedovanj in pohištva, ki ga hrani, si je mogoče ustvariti podrobno sliko življenja tipične meščanske družine, ki je vse svoje življenje preživela v enem stanovanju.

Redki primerki pohištva, peči in nasploh izredno stara hiša nam pričajo, kako so stanovali nekoč.

Nalogo smo zaključili z mislijo, da so vse spremembe predstavljele zgolj napredek, pri čemer pa ni nihče pomislil na to, kar je človek z materialnim in drugim napredkom izgubil. Na žalost pa je prenekatera navada, ki bi nam bila morda danes všeč, utonila v pozabo.

Opisani primer raziskovalne naloge je le eden od mnogih, ki smo jih izvedli na naši šoli, je pa tipičen primer povezave etnologije in zgodovine.

V zaključku naj poudarim, da s spoznavanjem zgodovinskih dogodkov, življenjem ljudi in njihovih raznovrstnih dejavnosti, učenci ne pridobijo samo znanja, ampak si hkrati oblikujejo narodno zavest in identiteto.

Pri poučevanju zgodovine in pri različnih raziskovalnih dejavnostih se kot posebna oblika pouka uporablja etnologija, kar je vedno bolj nepogrešljiv način vzpodbujanja in motiviranja učencev pri vsakdanjem pouku in korak bližje h kakovostni šoli.

Viri in literatura:

Kako so nekoč stanovali pri nas. Raziskovalna naloga na OŠ Brežice, šol. leto 1999/2000.

Učni načrt za zgodovino 2000. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.

Zgodovina v šoli let. XII, št. 3-4/2003. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 20. 6. 2004

Drugi članki ali sestavki/1.25

Avtorjem se iskreno opravičujemo za naslednje napake v Glasniku SED 44/1 2004:

1. V impresumu:

- zaključek redakcije: 15. 4. 2004
- kot prevajalka je navedena Nives Sulič Dular, čeprav je besedila v angleščino prevedla mag. Natalija Vrečer.

2. Tipologija prispevkov:

- Adela Ramovš, Praznik etnoloških odličnosti, str. 110, Kratki znanstveni prispevek/1.03, **pravilno** je Drugi članki ali sestavki/1.25.
- Miloš Likar, Anton Gričnik: Jurij Vodovnik - Pesmi, str. 126, Recenzija, prikaz knjige, kritika/1.25, **pravilno** je Recenzija, prikaz knjige, kritika/1.19.
- Miloš Likar, Anton Gričnik: Pohorska besedna samorastnika - brata Miklavc in njune izvirne povesti, str. 127, Recenzija, prikaz knjige, kritika/1.25, **pravilno** je Recenzija, prikaz knjige, kritika/1.19.
- Rubrika Poštni predal, dr. Rajko Muršič. Prispevku se dodeli tipologija Polemika, diskusijski prispevek/1.21.

Napačno zapisane tipologije so v sistemu COBISS, ki ga opravlja Breda Pajsar, že popravljene.

3. Prav tako se opravičujemo za druge napake v Glasniku SED - trudili se bomo, da jih bo v vsaki številki manj.

Uredništvo

Katarina Juvančič

page 14

"About (the lack of) the power of the original: Resonances of the authenticity in creating the Slovenian folk music tradition"

"About (the lack of) the power of the original: Resonances of the authenticity in creating the Slovenian folk music tradition"

The aim of the article is the social-cultural illumination of the problem of authenticity, which mostly relies on the folkloristic discourses of creating folk music, however, the analysis consists of points of view of other societal sciences and humanities as well. Thus the authoress tries to find the common points between the philosophical conceptualization of authenticity which is in an artistic sense characterized by the creativity and improvisation of the individual and a group, the principle "to be different, unrepeatable, special" and ideological-aesthetic constructions of authenticity which dominate in the process of constructions, creation, regeneration and revival of folk music practices.

One of the major assumptions advocated by the authoress is that the authenticity shows itself as a relation of power and cultural selection of those who have the power of choosing and selecting the characteristics of folk culture. The authoress proves that on the example of the popularization of folk songs in the 19th century, on the attitude of the folkloristics to the phenomenon of popular music which is inspired by the traditional Slovenian folk songs as regards the contents and the melodies and on the basis of contemporary revived interest in the revival of the folk music of the home country.

According to the opinion of the authoress the search for the authentic, organic, original component of folk music can be traced to the end of the 18th century and to the artificial division on high and low culture respectively. The latter became in the eyes of the early folklorists especially from Herder on the national base for the new societal order, which should be based on the original creations of a nation. Such thinking led to the elimination of the pernicious elements from a nation's tradition, it encouraged the emergence of folklorism and at the same time it enabled introducing of the Slovenian national songs with the purer text and those songs which are more acceptable for the masses.

Further on the authoress problematizes the emphasis of the positivistic paradigms in dealing with the contemporary phenomena of folk culture and consequent refusal of the scientific treatment of the national-folk music and enumerates the examples of folkloristic distancing to the forging of the authentic folk tradition which music of that kind should personify.

The deviation from the patterns of ethnic authenticity represents the early period of interest for the Slovene folk music which represents the popularization of the foreign popular "folk" patterns from the west of the admirers of acoustic music from the end of the seventies and the beginning of the eighties of the 20th century. Simultaneously with the above-mentioned phenomenon the kernel of the amateur field researchers was formed who were not included in the official institutions and warned that music-song tradition in the rural regions is still alive and lively. The return to the origin followed and the formation of the authentic way of the artist's interpretation respectively which should according to melody and the text deviate as little as possible from the source described in the field.

The authoress notices the perceivable move toward the authenticity at the end of the eighties and the first half of the nineties of the previous century and describes it as a political need for showing the national integrity, idiosyncrasies and originality and the questioning of the national identity which logically followed the processes of independence and the, so called, liminal or transitional phase of the newly established state and societal order.

The wish for incorporation of preserved authentic natural original elements of the national culture on the symbolic stage of the Slovenian universum, which should represent the alternative to the existing consumer-capitalist society, is, according to Juvančič, also a strengthening of the politics of romanticism and the continuity of the revival of the ideas of the 19th century.

At the end the authoress mentions also the contemporary deviations from the primordial authenticity which is represented by the performers of the younger generations who are not at all or they are less burdened with a tradition. Namely, the latter emphasize the authenticity which follows the philosophical and sociological points of view respectively with which two major aspects of authenticity which are present in the revived music practices can be proven.

Tita Porenta

page 23

Bulletin of the Slovenian ethnological society

Development and the image of today

The Slovene ethnological society is a voluntary association, which joins the professionals and students from the fields of ethnology and neighbouring disciplines and the individuals who are interested in these disciplines. It publishes the professional-scientific magazine *The Bulletin of the Slovenian Ethnological Society* (in continuation *The Bulletin of S.E.D.*) and professional publications in the collection *the Library of the Slovene Ethnological Society*.

The *Bulletin of the Slovenian Ethnological Society* is a professional-scientific magazine, which publishes scientific, professional and popular ethnological, cultural anthropological and similar domestic and foreign texts, which illuminate the importance of the ethnological discipline. The extensive impresum printed in the inside of cover pages testifies that the magazine has a long tradition and that it developed from the modest beginnings into the qualitative and up-to-date professional periodic publication which is in accordance with the domestic and international professional and bibliographic standards and with the demands of the main sponsors.

The *Bulletin of the Slovenian Ethnological Society* emerged in October 1956 as the *Bulletin of the Institute of Slovene Ethnology at the Slovenian Academy of Sciences and Arts*. Its initiator was the academician Ivan Grafenauer, Ph.D. and the editorial task was performed by the ethnologist, literary folklorist and philologist Milko Matičetov, Ph.D. At the beginning the *Bulletin* was mainly the connection between professionals and reporters in the field. The editorial board sought its first subscribers with the help of primary schools and lower grammar schools, various cultural organizations and parishes. Due to the financial problems the editorship and publishing of the second year of the *Bulletin* was taken over by the Slovene Ethnographic Society in 1959, which performed its task successfully until the establishment of the Slovene Ethnological Society in 1975.

The Slovenian Ethnographic Society did not significantly change the content or the form of the *Bulletin*. The administration and the editorship moved to the Institute of Ethnomusicology in 1959. Until 1964 the *Bulletin* was published every four years. The editor-in-charge of the first two numbers of the 11th year was Franjo Baš and until the end of the VI year the ethnomusicologist Valens Vodušek who was the head of the Institute of Ethnomusicology between the years 1951 and 1982. In this period the *Bulletin* enabled the per-

formance of nine questionnaires which provided an important material to the Institute of Slovene Ethnology (four questionnaires), to the Institute of Ethnomusicology (three questionnaires), to the Slovene Ethnographic Museum (one questionnaire) and the Department for the History of Art (SASA) (one questionnaire). Besides, the *Bulletin* remained a firm bond between the professionals and the admirers of ethnography.

Due to the shortage of money, increasingly higher printing costs were the reason that the *Bulletin* "was quiet" for a year. In 1966 the ethnomusicologist and the collaborator of the Institute of Ethnomusicology Zmaga Kumer, Ph.D. became the editor (the 7th year). She remained the editor until the end of the XVth year until the establishment of the Slovene Ethnological Society. Besides, she also edited numerous Yugoslav professional miscellanies from congresses.

The *Bulletin* was a synonym for the connection between the professionals and admirers of folk tradition and was thus indispensable in collecting folk tradition and its popularization. The *Bulletin* in this period found its image and made its way, as no other gazette of the profession up to that time published the bibliography of ethnography, the reviews of folkloristically important records and films, regular reports about the work of the Slovenian ethnographic research institutes and museums which means that the *Bulletin* acted according to its mission and proved that it is worthwhile having it.

In 1975 the then assistant at the Institute for Slovene Ethnology of the SASA Janez Bogataj became the editor. In the year 1977 he became assistant at the Department of Ethnology of the Faculty of Arts in Ljubljana who wrote that the *Bulletin* is "...an image of our ethnology, its development, its successes and problems...". The characteristic of the *Bulletin* of that time was the quality of graphical image and design and liveliness together with the following of common goals. The editorship was moved to the Department of Ethnology at the Faculty of Arts which was at that time in Aškerčeva 12, Ljubljana.

In 1982 the editor of the 22nd year of the *Bulletin* was Marko Tersegav, the collaborator of the Institute of Slovene Ethnology of the Scientific Research Centre of SASA. He was at that time also the president of the Slovene Ethnological Society (SED) and of the Association of Yugoslav Folklorist Societies (ZDFJ). He introduced the thematic numbers as a new editorial policy of the *Bulletin* and that was very well accepted by the readers.

In the time of the 10th anniversary of the Slovene Ethnological Society in 1985 the *Bulletin* changed its design and preserved it during the years from 1985 to 1994 - during the editorship of ethnologist Naško Križnar who deals with ethnological film and Majda Fister, the collaborator of the Institute of Slovene Ethnology. As regards the content the *Bulletin of S.E.D.* under the editorship of Naško Križnar followed the previous concepts and expanded the *Bulletin* with the articles from the field of visual research.

In the 30th year the editorial committee changed again. Majda

Fister who was a librarian at the SASA became the editor-in-charge and the editor-in-chief. She contributed a pinch of humor to the otherwise serious professional contributions. In the year 1991 they moved the seat of the editorial board to the SASA (Novi trg 5, Ljubljana).

In 1994 the completely different and fresh wind blew - Rajko Muršič, M.A. and Mojca Ramšak became the editor-in-chief and the editor-in charge of the 3rd issue of the 34th year of the Bulletin of S.E.D. who were at that time junior researchers at the Department of Ethnology and Cultural Anthropology of the Faculty of Arts in Ljubljana. In the following four years the Bulletin paved the way to the "space of public discussion between differently thinking individuals, because the public space were different points of view are confronted is the only guarantee of healthy (creative) development of a profession". However, the Bulletin also continued the traditional mission of informing and connecting the Slovene ethnologists. The editors as researchers also encouraged the scientific character of the Bulletin.

The editors decided for the old design which is published every four months. The seat of editorship changed again and moved to the Department of Ethnology, Zavetiška 5, Ljubljana.

In 1998 the senior custodian of the Museum of Contemporary History in Celje, the ethnologist Tanja Roženberger - Šega and Mateja Babinc, the junior researcher at the Department of Ethnology and Cultural Anthropology at the Faculty of Arts in Ljubljana became the editors. As regards the programme of the Bulletin of S.E.D., the new editors emphasized multi-layered characteristic of the ethnological discipline which consists of scientific, professional and applicative levels. Beside publishing the original research work which was a continuation of the tradition of the previous editors and maintaining the traditional professional level, the new editors added the column Ethnological heritage with the contributions of applicative ethnology. The column Ethnology is everywhere was intended for lay men who liked ethnology or they encountered it during their primary work. The vision of this column was defined as the urgent monitoring of globalization and Europeanization of our state, which brings a lot of negative, such as endangering of our identity and disrespect and ignorance of our heritage respectively.

It was characteristic for the editorial policy of Tanja Roženberger - Šega and Mateja Babinc that the "guest editors" edited the individual thematic numbers from their field of research.

After the moving of the Slovene Ethnographic Museum, the seat of editors became Metelkova 2 in Ljubljana, where the Slovene Ethnological Society has a seat as well. With the improved conditions for functioning the new era started in the history of the Bulletin: the age of complicated project tenders, remote editorship through electronic mail, the inclusion in the foreign bases of bibliographic data and electronic publishing of web-sites of the Slovene Ethnological Society where the bibliography of articles was published after 1980.

The editorship ended its mandate with the recognized status of

the Bulletin of S.E.D. as a professional scientific magazine.

To be continued...

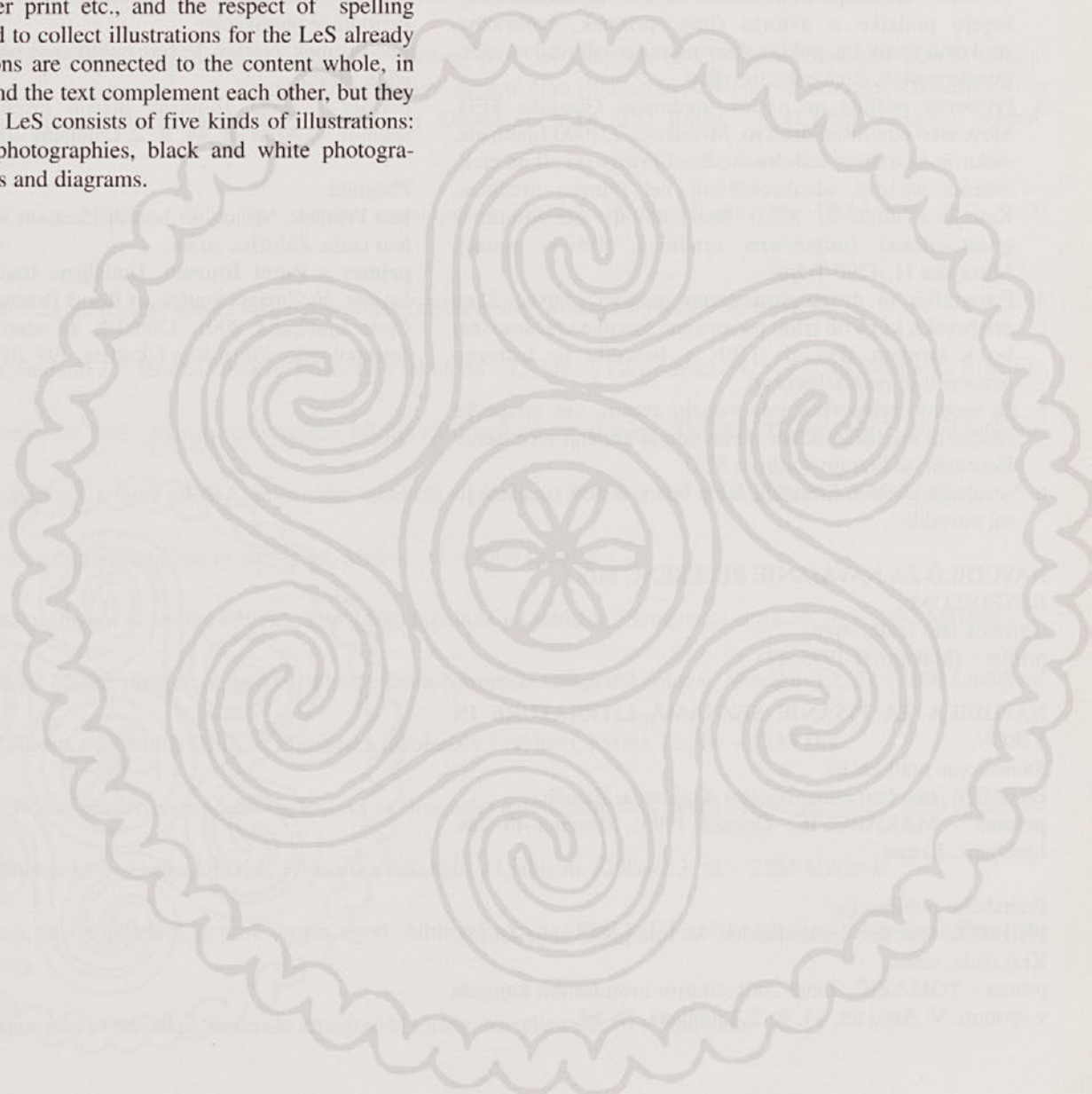
Mojca Ramšak

page 43

At the end of the project the lexicon of the ethnology of slovenes (2001-2004) and before the printing of the Slovene ethnological lexicon (autumn 2004)

In 2001 when the state financed the preparation of the Lexicon of Ethnology of Slovenes the second time, it enabled the completion of the work (autumn 2004). However, the evaluated and proofread entries needed to be arranged according to the content. Thematic arrangements were guided by the following demands: the completion of content, rationality and practicality. The thematic review of entries enables the insight into the disciplinary width (ethnology, folkloristics, the preservation of heritage, ethnological museology, cultural anthropology) and enables the holistic overview of all the elements of folk culture and the way of life, their different forms of development, basic concepts and categories, methods and directions in the contemporary ethnological practice, personalities, institutions and public works. We achieved the completion of the content and the connections also with the interconnected headwords. Then the material of the lexicon was arranged alphabetically. The alphabetical arrangement is the most well known and expanded arrangement of the encyclopaedic, lexicographic and vocabulary material and seems the simplest one at first sight. However, we faced many problems with the alphabetical arrangement, as, for example, the arrangement of parts with names in the entry articles with two part or more part headwords, the changing of addresses and names of various institutions and persons. Usually we solved the problems with additional cross-references. Later on we made a list of entries that means index, which is the list and the table of contents and the overview of entries, which are alphabetically arranged. The intention of the list of entries is that all the informative units (headwords, cross-references) of the lexicon are shown without accents. The list of entries was changing during the interventions of the editorial board, however, due to the computer pro-

gramme which follows the changes and enables us to track them as well as the commentaries written, it informs also on the basis of connections: starting from the first headword, it leads to the whole thematic structure. According to the contemporary lexicographic practice, the list of entries is obligatory, although it does not complete the conceptual system or make it perfect. In regard with the new circumstances, which influenced the realization of work, it was necessary to complement the list of entries with the new entries and to exclude some. After the first reading of entries we completed the detailed editorial instructions, which were intended to eliminate the disproportions among the individual parts of entries, disunity of foreign words or dialect or disunity in enumerating literature, double headwords and the entries with double contents, where the headwords differ. The editorial instructions refer to the text of the entry (headword of the entry, grammatical information, the description of the entry or a definition, the text of the entry in narrow sense, literature, data about the author) and necessary elements which contribute to the clarity, the connectedness, the economisation and the adequacy of the language of the whole (abbreviations, cross-references, references, agreed on topographic solutions, for example, as regards bold, italic, smaller print etc., and the respect of spelling rules). They started to collect illustrations for the LeS already in 2000. Illustrations are connected to the content whole, in which the image and the text complement each other, but they do not repeat. The LeS consists of five kinds of illustrations: drawings, colour photographs, black and white photographs, maps, graphs and diagrams.

NAVODILA ZA OBLIKOVANJE IN ODDAJO PRISPEVKOV ZA GLASNIK SED

Glasnik SED je strokovno glasilo, ki objavlja izvirne znanstvene, strokovne in poljudne prispevke s področja etnologije, kulturne antropologije in sorodnih ved ter ljubiteljev etnološke vede.

Uredništvo Glasnika Slovenskega etnološkega društva zato prosi vse dosedanje in prihodnje sodelavce, da pri oddaji svojih prispevkov upoštevajo naslednje oblikovne standarde:

1. Prispevke oddajte v tipkopisu s priloženo označeno (ime in priimek avtorja, naslov prispevka) disketo v programu Word for Windows ali po elektronski pošti.
2. Znanstveni in obsežnejši strokovni prispevki naj vsebujejo povzetek vsebine (od 1 do 2 strani) in avtorski izveček (do 10 vrstic), vsi prispevki naj zaradi lažje korespondence vsebujejo podatke o avtorju (ime, priimek, izobrazba, strokovni naziv oz. poklic, delovno mesto ali naslov, elektronski naslov, telefonska številka).
3. Prispevke pošljite na naslov uredništva Glasnika SED, Slovensko etnološko društvo, Metelkova 2, 1000 Ljubljana, elektronski naslov: sed-drustvo&sed-drustvo.si ali na elektronska naslova: alenkack@volja.net (glavna urednica, Kettejeva ulica 2, 8250 Brežice) ali tita.porenta@guest.arnes.si (odgovorna urednica, Tržiški muzej, Muzejska 11, 4290 Tržič).
4. Fotografije in drugo ilustrativno gradivo (največ 3 na prispevek), ki ga ob izidu posamezne številke vračamo, naj bo v formatu JPG ali TIFF, v besedilu pa ustrezno označeno in podnaslovljeno.
5. Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji, vse prispevke recenzira uredniški odbor ali anonimni zunanji recenzenti. Recenzije se hranijo v arhivu SED.
6. Navajanje virov in literature mora biti v skladu z naslednjimi navodili:

NAVODILO ZA NAVAJANJE REFERENC MED BESEDILOM:

(Priimek leto izida, stran)
primer - (Makarovič 1995, 14)

NAVODILA ZA PISANJE SEZNAMA LITERATURE IN VIROV:

Samostojne publikacije:

PRIIMEK, ime leto izida: Naslov. Kraj izida, Založba.

primer - MAKAROVIC, Gorazd 1995: Slovenci in čas. Ljubljana, Krtina

Periodične publikacije:

PRIIMEK, Ime leto izida: Naslov. V: Ime publikacije let., št. Kraj izida, strani.

primer - TOMAŽIČ, Tanja 2001: Starim inventarnim knjigam v spomin. V: Argo let. 44, št. 2. Ljubljana, 86-89.

Zborniki:

PRIIMEK, Ime leto izida: Naslov. V: Ime Priimek (ur.), Naslov. Kraj izida, Založba, strani.

primer - BRUMEN, Borut 2001: Umišljena tradicija »dobrih starih časov«. V: Zmago Šmitek in Borut Brumen (ur.), Zemljevidi časa. Ljubljana, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, 193-207.

NAVODILO ZA NAVAJANJE REFERENC V OPOMBAH:

Samostojne publikacije:

Ime Priimek, Naslov. Kraj izida leto izida, Založba, stran.

primer - Gorazd Makarovič, Slovenci in čas, Ljubljana 1995, Krtina, 14.

Periodične publikacije:

Ime Priimek, Naslov. V: Ime publikacije let., št. Kraj izida leto izida, strani.

primer - Tanja Tomažič, Starim inventarnim knjigam v spomin. V: Argo let. 44, št. 2. Ljubljana 2001, 86-89.

Zborniki:

Ime Priimek, Naslov. V: Ime Priimek (ur.), Naslov. Kraj izida leto izida, Založba, strani.

primer - Borut Brumen, Umišljena tradicija »dobrih starih časov«. V: Zmago Šmitek in Borut Brumen (ur.), Zemljevidi časa. Ljubljana 2001, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, 193-207.

ČERNELIČ KROŠELJ Alenka, prof. umetn. zgod. in univ. dipl. etnol. in kult. antropologinja, raziskovalka II, Valvasorjev raziskovalni center Krško, Cesta krških žrtev 23, SI – 8270 Krško in Osnovna šola Brežice, Levstikova 18, SI – 8250 Brežice.

FERLEŽ mag. Jerneja, univ. dipl. etnol. in bibliotekarka, bibliotekarka, Univerzitetna knjižnica Maribor, Gospejna 10, SI – 2000 Maribor.

GLASER Vladka, univ. dipl. zgod., OŠ Brežice, Levstikova 18, SI – 8250 Brežice.

IVANČIČ KUTIN Barbara, prof. slov. jezika in univ. dipl. soc. kulture, asistentka – mlada raziskovalka, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Novi trg 2, SI – 1000 Ljubljana.

JERMAN Katja, univ. dipl. etnol. in kult. Antropologinja, prof. zgod., asistentka – mlada raziskovalka, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Novi trg 2, SI – 1000 Ljubljana.

JUVANČIČ Katarina, univ. dipl. etnol. in kult. antropologinja, asistentka – mlada raziskovalka, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Zavetiška 5, SI-1000 Ljubljana.

KROPEJ dr. Monika, višja znanstvena sodelavka, ISN ZRC SAZU, Novi trg 2, SI – 1000 Ljubljana.

KÓSA László, prof. in vodja Oddelka za kulturno zgodovino, Eötvös Loránd University v Budimpešti, dopisni član Hungarian Academy of Sciences v Budimpešti, Madžarsko etnografsko društvo, Kossuth L. tér 12, H-1055, Budapest, Madžarska.

PALÁDI – KOVÁCS dr. Attila, zgodovinar, geograf in etnolog, prof. na Oddelku za Evropsko etnologijo Eötvös Loránd University v Budimpešti, raziskovalni prof. Institute of Ethnology, dopisni član Hungarian Academy of Sciences v Budimpešti in predsednik Madžarskega etnografskega društva, Institute of Ethnology MTA, PO Boks 29, H-1250 Budapest; e-mail: paladi@ethnologia.mta.hu.

PIKO – RUSTIA mag. Martina, vodja Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik, 10.- Oktoberstr. 25/3, 9020 Klagenfurt/Celovec.

PORENTA Tita, prof. zgod. in dipl. etnol., višja kustodinja, Tržiški muzej, Muzejska 11, SI – 4290 Tržič.

PŠENIČNIK Janja, študentka 3. letnika OEiKA, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Partizanska 34, SI – 2310 Slovenska Bistrica.

STANONIK dr. Marija, izr. prof., znanstvena svetnica, Inštitut za slovensko narodopisje, ZRC SAZU, Novi trg 2, SI – Ljubljana.

STAREC Saša, študentka 3. letnika OEiKA, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Rožna dolina c. III/17 f, SI – 1000 Ljubljana.

STRES Marjeta, profesorica slovenščine in latinščine, Mirje 1, SI – 1000 Ljubljana.

PUNGARTNIK Tadej, študent 4. letnika OEiKA, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Partizanska cesta 26, SI – 2392 Mežica.

RAČIČ – SIMONČIČ Mojca, dipl. etnol. in soc., bibliotekarka, Slovenski etnografski muzej, Metelkova 2, SI – 1000 Ljubljana.

RAMOVŠ Adela, študentka 4. letnika OEiKA, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Krtina 22a, SI – 1233 Dob.

RAMŠAK doc. dr. Mojca, znanstvena sodelavka, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Novi trg 2, SI – 1000 Ljubljana.

ZIDARIČ Nataša, študentka 3. letnika OEiKA, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Živkova 3, SI – 2204 Miklavž.

ŽBONTAR Damjana, univ. dipl. etnol. in prof. umetn. zgod., bibliotekarka na OEiKA, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Zavetiška 5, SI – 1000 Ljubljana.

ŽIDOV dr. Nena, muzejska svetovalka, Slovenski etnografski muzej, Metelkova 2, SI – Ljubljana.

VABILO

K SODELOVANJU PRI SKUPNEM PROJEKTU

SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA IN
SLOVENSKEGA ETNOGRAFSKEGA MUZEJA»EVIDENTIRANJE OZIROMA TERENSKA TOPOGRAFIJA ETNOLOŠKIH IN
SORODNIH ZBIRK, KI SE HRANIJO ZUNAJ PRISTOJNIH MUZEJEV NA
SLOVENSKEM ETNIČNEM OZEMLJU«

Slovensko etnološko društvo oz. delovna skupina za etnološko muzeologijo je leta 2004 na Ministrstvu RS za kulturo skupaj s Slovenskim etnografskim muzejem uspešno prijavilo projekt "Evidentiranje oziroma terenska topografija etnoloških in sorodnih zbirk, ki se hranijo zunaj pristojnih muzejev na slovenskem etničnem ozemlju", v katerega naj bi se vključilo čim več **slovenskih muzejev oz. kustosov etnologov**. Projekt strokovno vodi **Slovenski etnografski muzej**, ki je kot metodološki pripomoček oblikoval vprašalnik, zadolžen pa je tudi za končno poročilo. Slovensko etnološko društvo je koordinator projekta in organizator po organizacijski shemi, ki bo od **10. septembra 2004** skupaj s terminskim planom objavljena na **spletnih straneh Slovenskega etnološkega društva** (www.sed-drustvo.si).

Odgovorni kustosi etnologi v slovenskih muzejih bodo zbirali podatke na svojem matičnem območju na podlagi Zakona o varstvu kulturne dediščine (Ur. list RS, št. 97/00) in v skladu z Uredbo o vzpostavitvi muzejske mreže za izvajanje javne službe na področju varstva premične kulturne dediščine in določitvi državnih muzejev. (Uradni list 97/2000)

Projekt je nastal na podlagi spremljanja aktualnih dogajanj v slovenskem muzealstvu, skladno z iskanjem novih vsebin za delovanje delovne skupine za etnološko muzeologijo pri SED, in iz povsem praktičnih razlogov pri reševanju teh vprašanj. Skladno z zakonodajo na področju varovanja premične kulturne dediščine se nam kar sama po sebi vsiljujejo vprašanja o tem, kako dolžnosti, ki nam jih nalaga zakon, opravljati v praksi. Projekt bo s pomočjo izdelanih anketnih vprašanj omogočil pregled nad etnološkimi in sorodnimi zbirkami, s katerimi upravljajo zasebni zbiratelji, lokalne skupnosti, kulturna društva oz. delujejo v sklopu turističnih kmetij ali šolskih raziskovalnih krožkov. Praviloma bomo evidentirali javnosti dosegljive zbirke.

Poznavanje teh zbirk, njihovega nastanka, fonda, znanja o ravnanju z gradivom in načini predstavitve bo pomagalo pri oblikovanju nacionalnega registra premične kulturne dediščine in bo podlaga za oblikovanje priročnika za ljubiteljske zbiratelje, kar bo v dobi vedno večje popularizacije dediščine ena od poglobitvenih dolžnosti etnološke stroke.

Vse, ki želite sodelovati pri tem projektu, prosimo da se **pisno prijavite** kontaktni osebi in najkasneje **do konca septembra 2004** sporočite vaš odgovor glede sodelovanja. Nadaljnje informacije boste prejeli na skupnih regijskih sestankih.

Informacije :

Tita Porenta, Tržiški muzej, Muzejska 11, 4290 Tržič,
tel. (04) 59 23 810, elektronski naslov: tita.porenta@guest.arnes.si
(zbiranje pisnih prijav)

Bojana Rogelj - Škafar, Slovenski etnografski muzej, Metelkova 2, 1000 Ljubljana
Tel. (01) 300 87 00, elektronski naslov: bojana.rogelj@etno-muzej.si

Strokovna vprašanja:

Alenka Simikič, Slovenski etnografski muzej, Metelkova 2, 1000 Ljubljana
Tel. (01) 300 87 00, elektronski naslov: alenka.simikic@etno-muzej.si.

Lep pozdrav,
Tita PORENTA
vodja projekta

doc. dr. Aleš GAČNIK
predsednik SED

VABILO

K SODELOVANJU NA MEDNARODNEM SIMPOZIJU

LJUDSKA PESEM KOT DRUŽBENI IZZIV

Ob stoletnici začetka zbiranja ljudskih pesmi
pod vodstvom OSNP

Leta 1905 smo se Slovenci z uradno ustanovitvijo Odbora za nabiranje slovenskih narodnih pesmi (OSNP) vključili v veliko avstrijsko državno akcijo zbiranja ljudskih pesmi, imenovano »Das Volkslied in Österreich«. Akcija, na Dunaju ustanovljena že leto poprej, je od leta 1906 do prve svetovne vojne Slovence obogatila za skoraj 13.000 zapisov ljudskih pesmi in drugega dragocene- ga gradiva.

Zbiranje ljudskih pesmi in plesov v tem času je imelo velik družbeni, politični in kulturni pomen. Ob stoletnici je čas, da ovrednotimo večplastnost tega dogajanja, mu določimo zgodovinski okvir in kulturni domet, zabeležimo spremljajoče pojave, ki so se prepletali s tem zbiranjem, in jih primerjamo z dogajanjem drugod.

Ljudska pesem je bila družbeni izziv v času te velike državne akcije - kot odkrivanje lastne dediščine in razumevanje dediščine drugih. Po stoletju sprememb ponovno ponuja možnost za razmislek. Ne le razmislek o stroki, temveč o družbeni vlogi njene vsebine. Kot vprašanje, ki ga čas novih združevanj ponovno zahteva. Kot ovrednotenje dediščine, ki plemeniti, in opozorilo bodočnosti, ki dediščino potrebuje za svojo prepoznavnost in za svoj obstoj.

K sodelovanju so vabljeni vsi, ki svojo raziskovalno pozornost usmerjajo v ljudsko pesem in ples, in tisti raziskovalci, ki bi z osvetlitvijo družbenih okoliščin in spremljajočih pojavov lahko pripomogli k celostni predstavitvi tega zbirateljskega projekta in odmevnosti tega dela dediščine v današnjem času.

Simpozij Ljudska pesem kot družbeni izziv bo predvidoma od 13. do 15. aprila leta 2005.

Za simpozij so predvideni naslednji tematski sklopi:

1. Odkrivanje izročila kot odsev družbenih potreb:

- družbeni in politični razlogi za zbiranje ljudskih pesmi v okviru avstroogrske državne akcije in danes,
- akcija Odbora za nabiranje slovenskih narodnih pesmi - izziv v času globalizacije,
- ljudska pesem in narodna zavest - izročilo kot identiteta in kot možnost novih povezav v preteklosti in danes.

2. Mejniki in kontinuiteta:

- zbiralne akcije (posebno akcija Odbora za nabiranje slovenskih narodnih pesmi) in njihov pomen za razvoj stroke,
- metodološke in metodične novosti in kontinuiteta,
- vpliv tehnoloških novosti (snemalna tehnologija, arhiviranje) na zbiranje, ohranjanje in raziskovanje ljudske pesmi.

3. Ljudska pesem in ples v zadnjih sto letih - tekstološki, etnomuzikološki in etnokoreološki vidiki:

- ohranjanje in spreminjanje tematske in motivne raznovrstnosti, besedilnih in melodičnih posebnosti ljudskih pesmi,
- ljudski ples kot stalnica ali spreminjajoča se dediščina.

4. Življenje in pesem v očeh zapisovalcev:

- pevci in zapisovalci - vpliv socialne in profesionalne pripadnosti na ohranjanje in zapisovanje pesmi in plesov,
- razkrivanje drugih vsebinskih področij ob zbiranju ljudskih pesmi.

Prijave, ki poleg naslova vključujejo tudi napovedano temo referata (do 300 besed) in uvrstitev v ustrezní tematski sklop, pošljite, prosimo, na naslov:

dr. Marija Klobčar,
Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU,
Novi trg 5, SI-1000 Ljubljana,
ali v elektronski obliki: mklobcar@zrc-sazu.si

Datum prejema prispevka v uredništvo: 14. 6. 2004

FOTOGRAFIJE DOSEDANJIH UREDNIKOV GLASNIKA SED

Dr. Ivan Grafenauer
(1880-1964), nestor
Glasnika Inštituta za
slovensko narodopisje.
Fotografija: Enciklopedija
Slovenije.

Dr. Milko Matičetov, urednik I.
letnika Glasnika Inštituta za sloven-
sko narodopisje (1956/1957).
Fotografija: arhiv
Glasbenonarodopisnega inštituta
ZRC SAZU.

Dr. Valens Vodusek
(1912-1989), urednik
Glasnika Slovenskega
etnografskega društva od
II. do VI. letnika (1959-
1965). Fotografija: arhiv
Glasbenonarodopisnega
inštituta ZRC SAZU.

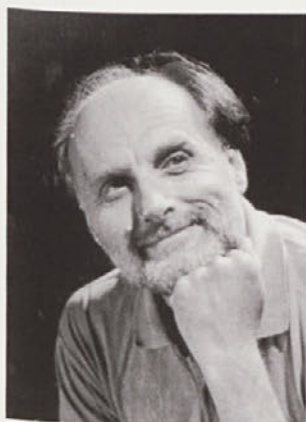
Dr. Zmaga Kumer, urednica
Glasnika Slovenskega etno-
grafskega društva od VII. do XV.
letnika (1956-1975). Fotografija:
Enciklopedija Slovenije.

Dr. Janez Bogataj, ured-
nik Glasnika Slovenskega
etnološkega društva od 5.
številke 15. letnika (1976)
do 21. letnika (1981).
Fotografija: fotodoku-
mentacija Oddelka za
etnologijo in kulturno
antropologijo na Filozofski
fakulteti v Ljubljani.

Dr. Marko Terseglav, urednik
Glasnika Slovenskega etnološkega
društva od 22. (1982) do 24. letnika
(1984). Fotografija: Uskoška
pesemska dediščina Bele krajine,
ZRC SAZU, Ljubljana 1996.

Dr. Naško Križnar, urednik Glasnika Slovenskega etnološkega društva od 25. (1985) do 29. letnika (1989). Fotografija: Vizualne raziskave v etnologiji, ZRC SAZU, Ljubljana 1996.

Majda Fister, urednica Glasnika Slovenskega etnološkega društva od 30. (1990) do 34. letnika (1994). Foto: Carmen Narobe, arhiv Centralne biblioteke SAZU, 25. 6. 1990

Dr. Rajko Muršič, glavni urednik Glasnika Slovenskega etnološkega društva od 35. (1995) do 38. letnika (1998). Foto: Peter Skalnik, oktober 2003.

Dr. Mojca Ramšak, odgovorna urednica Glasnika Slovenskega etnološkega društva od 35. (1995) do 38. letnika (1998). Foto: Matej Povše, 2004.

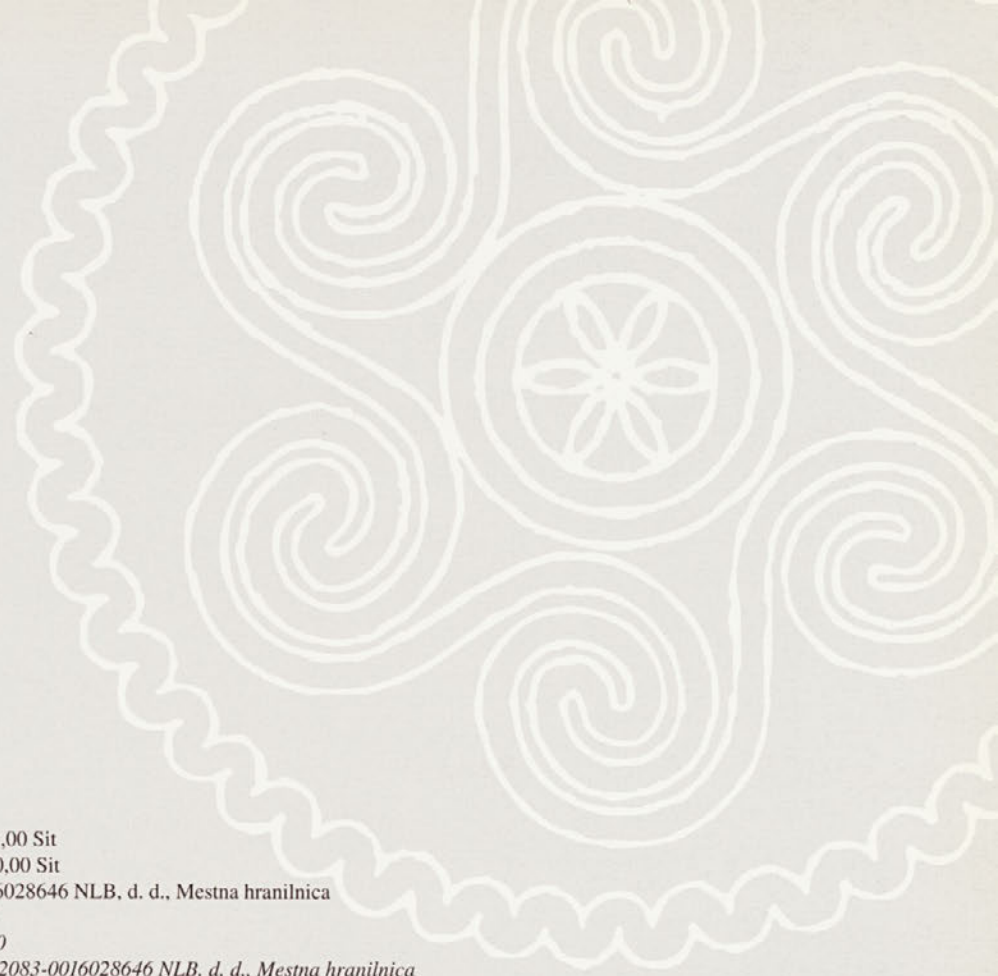
Tanja Rožembergar - Šega, glavna urednica Glasnika Slovenskega etnološkega društva od 38. (1998) do 43. letnika (2003). Foto: Naško Križnar, 18. 3. 2004.

Mag. Mateja Habinc, odgovorna urednica Glasnika Slovenskega etnološkega društva od 38. (1998) do 43. letnika (2003). Hrani OEIKA, FF Ljubljana.

S.E.D.

Cena posameznega izvoda je 625,00 Sit
Letna naročnina znaša: 2.500,00 Sit
Transakcijski račun SED: 02083-0016028646 NLB, d. d., Mestna hranilnica
Price of 1 Copy (Issue): SIT 625,00
Yearly Subscription: SIT 2.500,00
SED Transaction Account Number: 02083-0016028646 NLB, d. d., Mestna hranilnica

Distributer/ Distribution: BUČA d.o.o.

UDK 39(497.4)(05)
ISSN 0351-2908

Glasnik SED je indeksiran v bazah podatkov:

Glasnik SED is entered into the following data bases:

Anthropological Index Online (AIO RAI) <http://rai.anthropology.org.uk>
Anthropological Literature <http://www.hcl.harvard.edu/tozzer/al.html>
ULRICH's International Periodicals Directory (I.P.D.) <http://www.ulrichweb.com>
RILM Abstract of Music Literature
International Bibliography of the Social Sciences (IBSS)
<http://www.ise.ac.uk/ibss/>
CAB Abstracts <http://www.cabi.org>

Revija subvencionirata Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport in Ministrstvo za kulturo RS.
Prispevke svojih sodelavcev subvencionira tudi Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
Revija je vpisana v evidenco javnih glasil, ki jo vodi Ministrstvo za kulturo pod zaporedno št. 550.

*The Magazine is subsidized by the Slovene Ministry of Education, Science and Sports and the Slovene Ministry of Culture.
Articles of its contributors are also subsidized by the Faculty of Arts Scientific Institute.
The magazine is entered in the record of public printed media at the Slovene Ministry of Culture under the number 550.*

Fotografija na naslovni strani:

Naslovnica Glasnika SED 15/1975, št. 5—prva številka pod okriljem "združenega" Slovenskega etnološkega društva

Front Cover Photo Credit:

The cover page of the Bulletin of the Slovene Ethnological Society 15/1975, No. 5—the first number in scope of the "joint" Slovene Ethnological Society.

Fotografija na zadnji strani:

Slovensko etnološko društvo ima "izpostavlo" tudi v Parizu (Francija), Rue de Turenne 56. Foto: Janez Bogataj

Back Cover Photo Credit:

The Slovene Ethnological Society has its "office" in Paris (France), Rue de Turenne 56. Photo: Janez Bogataj

Izšlo/Published:

Brežice, septemembr 2004

SLOVENSKO *etnološko* DRUŠTVO
SLOVENE *ethnological* SOCIETY

Metelkova 2, 1000 Ljubljana

TISKOVINA

